

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสก
ในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน
**THE COMPARATIVE STUDY OF UPĀSAKA’S WAY OF LIFE
IN THE BUDDHA’S TIME AND AT THE PRESENT TIME**

นายชนกฤช ฉัตรเลขวนิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสก
ในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน

นายชนกฤช ฉัตรเลขวนิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**The Comparative Study of Upāsaka’s Way of Life
in the Buddha’s Time and at the Present time**

Mr.Thanakrit Chatlekavanich

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระศรีสิทธิมุนี)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

..... ประธานกรรมการ
(พระครูถวิลญาณสิริวัฒน์)

..... กรรมการ
(พระสุธีธรรมานุวัตร)

..... กรรมการ
(ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์)

..... กรรมการ
(นายรังษี สุทนต์)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.ชลพัฒน์ ยศธร)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระสุธีธรรมานุวัตร	ประธานกรรมการ
ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์	กรรมการ
นายรังษี สุทนต์	กรรมการ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน
ผู้วิจัย	: นายธนกฤษ ภัทรเลขวนิช
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระสุธีธรรมานุวัตร ป.ธ.๘, M.A., Ph.D. : ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์ ป.ธ.๖, พธ.ม.(เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), ศษ.บ., M.Phil., M.A., Ph.D. : นายรังษี สุทนต์ ป.ธ.๘, พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสก ในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า

หลักพุทธธรรมคำสอนพื้นฐานสำหรับอุบาสก ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีหลักธรรม ๔ หมวดได้แก่ อุบาสกธรรม ๕, ไตรสิกขา, งดเว้นอบายมุข ๖, และ ปฏิบัติตามหลักทิส ๖ อุบาสกในสมัยพุทธกาลได้ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวอย่างเคร่งครัดและอุบาสกในปัจจุบันยังคงประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

เปรียบเทียบการดำเนินชีวิต พบว่าอุบาสกในสมัยพุทธกาลมีการให้ทาน ถือศีล เจริญภาวนา และ ปกป้อง คำสอนพระพุทธศาสนา และพบว่าอุบาสกในปัจจุบันยังคงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

การแก้ปัญหาในสมัยพุทธกาล อุบาสกสามารถหาข้อยุติได้ด้วยการขอพุทธานุญาตจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้บัญญัติสิกขาบทต่างๆให้สอดคล้องกับกฎหมาย สภาพแวดล้อม

และ คำนิยมในสมัยพุทธกาล ส่วนอุบาสกในปัจจุบัน แก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการกราบเรียนให้ทาง
มหาเถรสมาคมทราบ เพื่อออกเป็นระเบียบของมหาเถรสมาคม และมีการจัดตั้งสถาบันต่างๆ เช่น
มหาวิทยาลัย สมาคม มูลนิธิ เพื่อเผยแผ่และพิทักษ์พระพุทธศาสนา

Thesis Title	: The Comparative Study of Upāsaka’s Way of Life in the Buddha’s time and at the Present time
Researcher	: Mr. Thanakrit Chatlekavanich
Degree	: Master of Arts (Buddhist Studies)
Thesis Supervisory Committee	: Phra Suthitthammanuwat. Pali IX, M.A., Ph.D. : Dr.Veerachat Nim-anong. Pali VI, B.A.,(Bud), B.A.,(Ed), M.Phil., MA., Ph.D. : Mr. Rangsi Suthon. Pali IX, M.A. (Buddhist Studies)
Date of Graduation	: 5 th April 2008

ABSTRCT

From the comparative study about Upāsaka’s way of life in the Buddha’s time and at the present time, Upāsakas should practise at least 4 doctrines in the Buddha’s Teaching. Firstly, the Upāsaka-dhamma of 5 kinds which are the 5 excellent lay disciples’ qualities. Secondly, the 3 Sikkhās which are the Threefold Training. Thirdly, the 6 Apāyamukhas: which are the 6 causes of ruin. Lastly, the 6 Disās which are the 6 directions. Upāsakas both in the Buddha’s time and at the present time have practised these 4 doctrines.

Upāsakas in the Buddha’s time practised Dāna which is the donations in the four necessities, Sīla which is the precepts, Bhāvanā which is the meditation and gave support to protect and uphold Buddhism. From the study, it is found that Upāsakas in the present time also practise in the same way.

In the Buddha's time, Upāsakas were able to solve many problems by requesting the Buddha to grant precepts to the monks. In the present time, Upāsakas solved the problems by requesting permission from the Sangha Supreme Council (Mahāthera Council) to issue rules and regulations for the Sangha (Buddhist monks). Understanding both the reality and the Buddha's Teaching, will help oneself to live in harmony. Upāsakas also established many Buddhist organizations such as Buddhist universities, institutions and associations to protect and uphold Buddhism.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง ๓ ท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงวิทยานิพนธ์ ได้แก่ พระสุธีธรรมานุวัตร(เทียบ สิริญาโณ) ซึ่งเป็นผู้ให้การสนับสนุน ดักเตือน และผลักดันผู้เขียนในทุกๆเรื่องรวมถึงการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ดร.วิรัชชาติ นิมอนงค์ ผู้แนะนำการจัดทำโครงร่างและเนื้อหา และ อาจารย์รังมี สุทนต์ ผู้ให้คำปรึกษาการค้นคว้าคัมภีร์และรายละเอียดต่างๆ รวมถึงคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลพัฒน์ ยศธร ที่ได้ให้คำชี้แนะจนเป็นวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ศ.พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ, พ.อ.ทองคำ ศรีโยธิน, รศ. บำรุง สุขพรรณ, ดร.ระวี ภาวิไล, ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, คุณอำนาจ สุวรรณศิริ, คุณทองดี ทรัพย์คุณารมณ, คุณอนุรุช ว่องวานิช, คุณคนัย จันทร์เจ้าฉาย, คุณข้าพุทธ ขาวดารา, คุณสุวงศ์ เข้มสอาด, คุณยุทธพิชัย ชาญเลขา, คุณดาบบุญ คีร์ตนา, คุณคนัย ไกรวิทย์, คุณกัชชาเทพ เอี่ยมศิริ, และ คุณกิตติ เขียววงศ์กุล ผู้สละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์ในฐานะอุปาสก ทำให้ผู้วิจัยได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์อันล้ำค่า

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ คณบดี ม.มมร., พระอาจารย์มงคล ฐิตสุ่มังคโล ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันจิตตานุภาพ วัชรธรรมมงคล, คุณแซมดิน เลิศบุศย์ ประธานชมชนสันติ อโศก, คุณดวงกมล สุวิชชากุล ผู้อำนวยการบริหารยุวพุทธิกสมาคม, คุณวรรณเรขา ชาญเลขา และ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ผู้แนะนำติดต่อประสานงานกับผู้ให้สัมภาษณ์

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ส่งสอนอบรมผู้วิจัย เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ดูแลช่วยเหลือในทุกเรื่อง

ขอกราบแทนเท้าคุณพ่อแก้วศักดิ์ และ คุณแม่อรัญญา ผู้ให้กำเนิด นางกิตติมา ภรรยา ซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ ด.ช.ญาณินทร์ บุตรผู้เป็นแรงบันดาลใจให้ตัดสินใจศึกษาหัวข้อนี้ ญาติพี่น้อง สหายทางธรรมและทางโลกทุกคน ผู้มีส่วนหล่อหลอมทัศนคติและชี้แนะดักเตือนผู้วิจัยมาโดยตลอด

กุศลและประโยชน์ที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขออุทิศโดยไม่มีส่วนเหลือ เป็นเครื่องบูชาแด่พระรัตนตรัย บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ญาติสนิท มิตรสหาย บุคคลผู้เป็นกลาง และ บุคคลผู้เป็นอริ ผู้อยู่ในทิศทาง ๑๐ ทุกคนทุกท่านเถิด

นาย ชนกฤษ ฉัตรเลขวนิช

๑๓ มกราคม ๒๕๕๑

๒.๑.๑.๕	กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา เป็นเบื้องต้น	๒๒
๒.๑.๒	ธรรมที่พึงหลีกเลี่ยง	๒๓
๒.๑.๓	ธรรมที่พึงทราบเพื่อเสริมการปฏิบัติ	๒๖
๒.๑.๔	การปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น	๒๓
๒.๒	วิเคราะห์วิธีการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล	๓๐
๒.๒.๑	ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง	๓๐
๒.๒.๒	ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้	๓๕
๒.๒.๓	ในฐานะผู้ประกอบอาชีพค้าขาย	๓๕
๒.๒.๔	ในฐานะผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง	๔๒
๒.๓	การดำเนินชีวิตของอุบาสกในครั้งพุทธกาลที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา	๔๖
๒.๓.๑	การให้ทาน	๔๖
๒.๓.๒	การสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุ	๔๘
๒.๓.๓	การถือศีล เจริญภาวนา	๕๐
๒.๓.๔	การมีส่วนปกป้อง คำชู้พระพุทธศาสนา	๕๑
๒.๔	ปัญหาและการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล	๕๒
๒.๔.๑	ประเด็นด้านกฎหมาย	๕๓
๒.๔.๒	ประเด็นด้านสภาพแวดล้อม	๕๕
๒.๔.๓	ประเด็นด้านค่านิยม	๕๖
๒.๕	สรุป	๕๕
บทที่ ๓	คุณสมบัติและดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน	๖๐
๓.๑	คุณสมบัติของอุบาสกในปัจจุบัน	๖๐
๓.๒	การดำรงชีวิตตามฐานะต่างๆของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน : กรณีตัวอย่าง	๖๒
๓.๒.๑	ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง	๖๒

๓.๒.๒	ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้	๖๔
๓.๒.๓	ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย	๗๐
๓.๒.๔	ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง	๗๔
๓.๓	วิธีการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน	๗๘
๓.๓.๑	การให้ทาน	๗๙
๓.๓.๒	การสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุ	๘๐
๓.๓.๓	การถือศีล เจริญภาวนา	๘๒
๓.๓.๔	การมีส่วนปกป้อง คำชู้พระพุทธรศาสนา	๘๒
๓.๔	ปัญหาและการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน	๘๓
๓.๔.๑	ประเด็นด้านกฎหมาย	๘๓
๓.๔.๒	ประเด็นด้านสภาพแวดล้อม	๘๙
๓.๔.๓	ประเด็นด้านค่านิยม	๙๒
๓.๕	สรุป	๙๖

บทที่ ๔	เปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสก ในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน	๙๘
๔.๑.	การเปรียบเทียบคุณสมบัติของอุบาสก	๙๘
๔.๒	การเปรียบเทียบการดำรงชีวิตตามฐานะของอุบาสก	๑๐๐
๔.๒.๑	ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง	๑๐๐
๔.๒.๒	ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้	๑๐๑
๔.๒.๓	ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย	๑๐๒
๔.๒.๔	ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง	๑๐๓
๔.๓	เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน	๑๐๔
๔.๓.๑	การให้ทาน	๑๐๔
๔.๓.๒	การสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุ	๑๐๕
๔.๓.๓	การถือศีล เจริญภาวนา	๑๐๖

๔.๓.๔ การมีส่วนปกป้อง คำชูประพุทธศาสนา	๑๐๘
๔.๔ เปรียบเทียบปัญหาและการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล และปัจจุบัน	๑๐๙
๔.๔.๑ ประเด็นด้านกฎหมาย	๑๑๐
๔.๔.๒ ประเด็นด้านสภาพแวดล้อม	๑๑๒
๔.๔.๓ ประเด็นด้านค่านิยม	๑๑๔
๔.๕ สรุป	๑๑๗
บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	๑๒๑
๕.๑. สรุปผลการศึกษา	๑๒๑
๕.๑.๑. การศึกษาหลักพุทธธรรมคำสอนสำหรับอุบาสกที่ปรากฏ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๒๑
๕.๑.๒. การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิต ปัญหา และ การแก้ปัญหา ชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน	๑๒๓
๕.๑.๓. การเปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และ การแก้ปัญหา ชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน	๑๒๔
๕.๒. ข้อเสนอแนะ	๑๒๖
๕.๒.๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	๑๒๖
๕.๒.๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๒๖
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก ก	๑๓๔
ภาคผนวก ข	๑๔๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อภาษาไทย

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถาภาษาบาลี และ ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เรียงตามคัมภีร์ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	จูฬกุปปาลี	(ภาษาบาลี)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จูฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขุททกคูปปาลี (ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคูปปาลี (ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคคูปปาลี (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสกคูปปาลี (ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ส. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สัยุดตนิคาย	สคาถวคคูปปาลี (ภาษาบาลี)

ส.ส. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.(บาลี)	=	สุดตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.(บาลี)	=	สุดตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	สตตกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.สตตก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก.(บาลี)	=	สุดตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	อฎฐกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.อฎฐก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.จตุตถาสีส.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จตุตถาสีสนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อสีตี.(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อสีตีนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.จู. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนทีส	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------------	---	-------------	---------	-----------

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.อ.(ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวิภังค์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.ม.อ.(ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีลขันธวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ที.ปา.อ.(ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี ปาฎิกวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.มฺ.อ. (บาลี)	=	มัชฌิมนิกาย ปปญจสุทนี มูลปณณาสกอรรถกถา (ภาษาบาลี)
ม.มฺ.อ. (ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย ปปญจสุทนี มูลปณณาสกัคคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	=	มัชฌิมนิกาย ปปญจสุทนี มัชฌิมปณณาสกอรรถกถา (ภาษาบาลี)
สํ.นํ.อ.(บาลี)	=	สํยุตตนิกาย สารตถุปกาสินี นิตานวคคอรรถกถา (ภาษาบาลี)
สํ.นํ.อ.(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถุปกาสินี นิตานวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
อง.เอกก.อ.(ไทย)	=	อังกุตตรนิกาย มโนรตปุรณี เอกกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.อ.(บาลี)	=	อังกุตตรนิกาย มโนรตปุรณี ปญจกนิปาตอรรถกถา (ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.อ.(ไทย)	=	อังกุตตรนิกาย มโนรตปุรณี ปญจกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)
อง.อฎุจก. อ.(บาลี)	=	อังกุตตรนิกาย มโนรตปุรณี อฎุจกนิปาตอรรถกถา (ภาษาบาลี)
อง.อฎุจก.อ.(ไทย)	=	อังกุตตรนิกาย มโนรตปุรณี อฎุจกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา ขุททกปาฐอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ธ.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย ธรรมปทอรรถกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.วิ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี วิมานวัตถุอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย เอกกนิบาตชาคคอรรถกถา (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.อ.(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี อัฐุสาลีน้อรรถกถา (ภาษาไทย)
----------------	---	--

ฎีกาพระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก.ฎีกา(บาลี)	=	อังกุตตรนิกาย ปญจกนิปาตฎีกา (ภาษาบาลี)
--------------------	---	--

การใช้หมายเลขย่อ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่ม ชื่อ หน้า เช่น อัง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓๘/๑๘๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (ไทย) เล่ม ๒๒ ชื่อ ๑๓๘ หน้า ๑๘๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อรรถกถา-ฎีกา ภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม หน้า ที่ไม่จัดเป็นลำดับเล่ม จะแจ้งหน้า เช่น ม.มู.อ.(บาลี) ๑/๒๓๐ หมายถึง มัชฌิมนิกาย ปปญจสุทนี มูลปณาสกอฎฐกถา เล่ม ๑ หน้า ๒๓๐

อรรถกถาภาษาไทย จะแจ้งหน้า เช่น ที.สี.อ.(ไทย) ๑๑/๓๔๕ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีสันธรรคอรรถกถาแปล เล่ม ๑๑ หน้า ๓๔๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาจะมั่นคงและยั่งยืนได้จะต้องประกอบด้วยบริษัททั้ง ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งแต่ละบริษัทย่อมมีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวพันกัน เพื่อที่จะดำรงพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นอยู่นาน ฝ่ายภิกษุภิกษุณี ต้องเกื้อกูลอุบาสกอุบาสิกาด้วยการแนะนำสั่งสอนหลักธรรมในไตรสิกขา ส่วนฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา ก็เป็นผู้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุภิกษุณีด้วยปัจจัย ๔ เพื่อความดำรงอยู่แห่งอรรถภาพ และ คำชูพระพุทธศาสนา

ในสมัยพุทธกาล ปฐมอุบาสกผู้ถึงสรณะ ๒ ผู้มีพระพุทธ พระธรรม เป็นที่พึ่ง มีอยู่ ๒ คน คือ ตปุสสะและภัลลิกะ^๑ ขณะนั้นยังไม่มีพระสงฆ์อุบัติขึ้น เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ จึงเรียกว่า “ทเววาจิกะสรณคมน”

หลังจากที่มีพระสงฆ์อุบัติขึ้นแล้ว ปฐมอุบาสกผู้ถึงไตรสรณะ ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ครบทั้งสาม คือท่านคหบดี เศรษฐีแห่งนครพาราณสี บิดาของพระยสะ^๒ เรียกว่า “ตเววาจิกะสรณคมน”

ก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้รับสั่งกับพระอานนท์ว่า “ผู้ใดไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก หรืออุบาสิกา เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรมอยู่ ผู้นั้นชื่อว่าสักการะเคารพนับถือบูชาอบน้อมด้วยการบูชาอย่างยอดเยี่ยม”^๓ การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมหมายถึงการปฏิบัติหลักเบื้องต้น เช่น การมีศีลเป็นต้น ให้สอดคล้องกับ โลกุตตรธรรม

^๑ วิ.ม.(ไทย) ๔/๖/๕-๑๐.

^๒ วิ.ม.(ไทย) ๔/๒๕-๒๗/๓๑-๓๔.

^๓ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๕๕/๑๔๘.

ในพุทธศตวรรษที่สาม ด้วยพระปรีชาญาณของพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเจ้า ที่ได้ขอพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้าอโศกมหาราช^๔ ในการจัดส่งคณะสมณทูตรวมจำนวน ๕ สาย และ ๑ ใน ๕ สายนั้นได้แก่ พระโสณะ และ พระอุตตระ ได้เดินทางมายังสุวรรณภูมิ

ในสมัยนั้นสุวรรณภูมิแบ่งออกเป็นหลายอาณาจักร มิได้รวมเป็นอาณาจักรเดียวกัน มี อาณาจักรฟูนัน อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรอัยลาว อาณาจักรน่านเจ้า เป็นต้น ซึ่งมีเชื้อชาติต่างๆปะปนอยู่ อาทิ มอญ เขมร ไทยใหญ่ ขอม พังจะมาเป็นปึกแผ่นอย่างสมบูรณ์ในประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ สมัยสุโขทัย อาณาจักรต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ หรือนับถือพระพุทธศาสนาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ทั้งลัทธิเถรวาท และมหายาน ครั้นถึงสมัยของพ่อขุนรามคำแหงก็เหลือแต่ลัทธิเถรวาทและเป็นเถรวาทแบบลังกา^๕

บรรพบุรุษเราได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มาหล่อหลอมให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีชาวไทย จนกระทั่งพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นศาสนาประจำชาติไทยตั้งแต่นั้นมา จนถึงสมัยปัจจุบัน นอกเหนือจากการที่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ประชาชนชาวไทยกว่า ๙๕ % ระบุในทะเบียนบ้านว่านับถือพระพุทธศาสนา

แต่ปัจจุบัน สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา มีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ ค่านิยมต่างๆได้เปลี่ยนไปในทิศทางของวัตถุนิยมมากขึ้น จนวัฒนธรรมประเพณีต่างๆที่บรรพบุรุษชาวพุทธได้สืบทอดต่อกันมาได้จางหายและบิดเบือนไปเป็นอันมาก คนกับวัดได้มีการแยกตัวออกห่างกันมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านห่างจากหลักธรรมคำสอนเป็นตามลำดับ ทำให้พระสงฆ์ต้องมีการปรับตัวในการดำรงชีวิตไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งคล้อยไปในทางที่เสื่อม

อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติได้แก่ อุบาสกธรรม หรือ ธรรมของอุบาสกที่ดีมีองค์ ๕ เรียกอีกอย่างว่าอุบาสกแก้ว^๖ อุบาสกปทุม หรือ อุบาสกบุญชุกได้แก่ เป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ไม่ถือมงคลต้นข้าว เชื้อกรรม ไม่เชื่อมงคล ไม่แสวงหาทักษิณภัยภายนอกหลักคำสอนของ

^๔ เสถียร โภชนันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑, หน้า ๑๘๓.

^๕ สุจิตรา อ่อนค้อม, พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๗ – ๓๐.

^๖ วจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓๕/๒๕๒-๒๕๓.

พระพุทธศาสนา และ กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น ผู้ใดมีความพยายามที่จะปฏิบัติให้มีคุณสมบัติครบตามที่กล่าว จึงถือว่าเป็นอุบาสกที่แท้จริง ส่วนผู้ใดไม่เข้าใจและไม่มีความพยายามที่จะปฏิบัติให้มีคุณสมบัติครบตามที่กล่าว ถึงแม้จะนั่งใกล้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังไม่ได้เป็นอุบาสกที่แท้จริง

ส่วนการที่จะเป็นอุบาสกที่ดียิ่งขึ้น เจริญขึ้น ได้แก่ อุบาสกธรรม ๗ หรือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัมปทาของอุบาสก^๑ ได้แก่ ไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้บรมตน ไม่ทอดทิ้งการฟังอริยธรรม ศึกษาในอริสัจ มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้นในภิกษุทั้งหลาย ปรารถนาฟังสัทธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้ง ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้ และทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิได้สอนให้เป็นอุบาสกเท่านั้น อุบาสกรัตนเป็นเพียงเบื้องต้นของไตรสิกขา แต่พระองค์ทรงสอนให้เจริญในสัมปทาของอุบาสกเพื่อปรมาตตประโยชน์ซึ่งหมายถึงอนุปาติเสสนนิพพาน หรือ การดับกิเลสโดยไม่มีเบญจขันธ์เหลือ คือการสิ้นชีวิตของพระอรหันต์

ยกตัวอย่างในสมัยพุทธกาล การรักษาศีลเป็นกิจประจำ ท่านอนาถบิณฑิกอุบาสก เป็นผู้เลิศด้านถวายทาน เป็นเศรษฐี มีหมู่บ้านคนงาน ซึ่งสันนิษฐานว่าจะคล้ายกับโรงงานในสมัยปัจจุบัน ในทุกวันอุโบสถจะไม่หุงต้มอาหารมือเย็น คนในเรือนทุกคนจะสมาทานอุโบสถศีล จนกระทั่งเด็กที่ยังไม่เลิกลมก็จะให้ล้างปากแล้วใส่จตุมธุระ หรือ ของอโรย ๔ อย่าง ได้แก่ นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง เนยใส และ น้ำอ้อยบ ในปาก ให้รักษาอุโบสถศีล พอจุดตะเกียงน้ำมัน ทั้งเด็กเล็กเด็กโตก็จะขึ้นที่นอนสาธยายอาการ ๓๒^๒ ประการ^๓

แต่การดำเนินชีวิตของชาวพุทธปัจจุบัน ศีลธรรมเสื่อมลง ไม่มีการเคารพและเคร่งครัดในการถืออุโบสถศีลดังสมัยพุทธกาล แม้แต่ในงานกุศลก็ยังดำเนินอย่างผิดวิธี ตัวอย่าง เช่น การจัดงานการกุศล ซึ่งขัดกับศีลธรรม บ้างก็จัดแข่งขันตกปลาการกุศล ชกมวย การกุศล ทอดกฐินพร้อมสุรา ล้มวัวฉลองงานทอดผ้าป่า ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเข้าใจว่าเป็นสิ่ง

^๑ อัง.สตุตท.(ไทย) ๒๓/๓๑/๔๗.

^๒ อาการ ๓๒ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มันสมอง ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร หรือปัสสาวะ,ที.ม.(บาลี)๑๐/๓๗๗/๒๕๑.

^๓ รังษี สุทนต์, อนาถบิณฑิกอุบาสก เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูญาณ), ๒๕๔๓, หน้า ๑๕๓.

สมควร เพื่อเป็นเกียรติแก่แขกผู้มาเยือน แม้แต่อาชีพการงานในสมัยปัจจุบัน ถ้าผู้ใดพูดแต่ความจริงก็จะถูกมองว่าเป็นคนซื่อ ไม่ทันเกมการค้า จะไม่ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การจัดงานเลี้ยงต้อนรับ งานใดไม่เตรียมสุรานารีไว้จะถูกมองว่าต้อนรับไม่ทั่วถึง จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจในศิลปศึกษาซึ่งเป็นเบื้องต้นแห่งไตรสิกขา ยังคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมคำสอน

อุบาสกคือหนึ่งในบริษัท ๔ ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ฝากฝังหน้าที่การดูแลรักษาพระพุทธศาสนาไว้ วิธีการดำเนินชีวิตตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนกระทั่งสมัยนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา บริบท สภาพแวดล้อม ความต้องการ ค่านิยม และอุปนิสัยที่แตกต่างหลากหลาย ตามกาลเวลา จนยากที่จะหาข้อสรุปว่า การเป็นอุบาสกที่แท้จริงเป็นอย่างไร มีน้อยคนนักที่จะเข้าใจบทบาทหน้าที่และสัมปทาของอุบาสกอย่างแท้จริง และในจำนวนผู้ที่รู้และเข้าใจนั้น น้อยคนนักที่จะสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ การที่ชาวพุทธต่างห่างเหินและละเลยบทบาทหน้าที่ของอุบาสกและอุบาสิกาไปตามกาลเวลา ความสมดุลย์ของบริษัททั้ง ๔ จะสั่นคลอน เมื่อบริษัท ๔ อ่อนแอ พระพุทธศาสนาก็จะอ่อนแอ ความเป็นชาวไทยที่ถูกหล่อหลอมโดยพระพุทธศาสนามากว่า ๘๐๐ ปี ก็คงจะจางหายจากพื้นแผ่นดินไทยในที่สุด

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักธรรม การดำเนินชีวิตของอุบาสกในพุทธกาลที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเปรียบเทียบกับผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นอุบาสกในสมัยปัจจุบัน เพื่อที่จะเป็นบรรทัดฐานในการเจริญรอยตามหลักคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างถูกต้องต่อไป

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมคำสอนสำหรับอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิต ปัญหา และ การแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน
- ๑.๒.๓. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และ การแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

๑.๓. คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

อุบาสก หมายถึง ชายผู้ใกล้ชิดพระศาสนา กฤหัสถ์ผู้ชายที่แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

กฤหัสถ์ หมายถึง ผู้ครองเรือน ชาวบ้านทั่วไปไม่จำเป็นจะต้องถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

พุทธกาล หมายถึง ช่วงเวลาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์อยู่ ตั้งแต่พรรษา ๑ ถึงพรรษา ๔๕

การดำเนินชีวิต หมายถึง การกระทำภารกิจ หรือกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน เช่น การหาเลี้ยงชีพ การบริโภคปัจจัยสี่ และ กิจกรรมต่างๆในยามว่าง

๑.๔. ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๑. พระมหาถวิล เตชะคำ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง อุบาสกในพระไตรปิฎก มีใจความว่า อุบาสกมาจากคนทุกวรรณะที่ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัย สามารถบรรลุมรรคผลได้เหมือนบรรพชิต ตั้งใจดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ตามคำสอน มีบทบาทส่งเสริมพระพุทธศาสนา ได้แก่ อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์สร้างเสนาสนะ ถวายวัตถุ มีส่วนในการชำระอธิกรณ์และประกาศเผยแผ่คำสอน ดังในกรณีอธิกรณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางโลก หรือที่เรียกกันว่าโลกวัชระ โทษที่ชาวโลกติเตียน จึงต้องอาศัยอุบาสกและอุบาสิกาเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยกันตัดสินวินิจฉัยโดยปราศจากอคติทั้ง ๔ การดำเนินชีวิตนั้นจะต้องมีคุณธรรมสำคัญ ๕ ประการอยู่ในใจเสมอ คือ มีศรัทธาเชื่อถือที่มั่นคงในเหตุผล มีศีล ๕ เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานเพื่อก้าวไปสู่หลักปฏิบัติที่ยิ่งขึ้น ไม่เชื่อเรื่องที่ไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ แต่เชื่อในหลักของกรรมและผลของกรรม ไม่แสวงหาทักษิณายุคคลนอกศาสนา และสุดท้าย ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อุบาสกผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ จะได้ประโยชน์แก่ตน คือทำให้ประสบกับความสุขในการดำเนินชีวิตและบรรลุจุดหมาย คือ ปรมัตถประโยชน์ หรือพระนิพพาน^{๐๐}

^{๐๐} พระมหาถวิล เตชะคำ, “อุบาสกในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๐.

๑.๔.๒. พระมหาสุทธิพงษ์ ธรรมพิทักษ์ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระเจ้าพิมพิสาร กับ พระเจ้าปเสนทิโกศล มีใจความว่า พระเจ้าพิมพิสาร และ พระเจ้าปเสนทิโกศล เดิมนับถือ พราหมณ์และลัทธิท้องถิ่นที่นิยมกันในสมัยนั้น ต่อมาได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์ ก็ทรงปฏิบัติสอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางพุทธศาสนา โดยเห็นได้จากราชจริยวัตรที่ทรงปฏิบัติในราชกิจต่างๆ และการสนทนาธรรมกับพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า และบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก นอกจากนี้พระมหากษัตริย์ ทั้งสองพระองค์ยังได้นำหลักพุทธจริยธรรม มาใช้การปฏิบัติพระราชกิจต่างๆ ได้แก่ การ บริหาร การปกครองบ้านเมืองที่พระองค์ปกครองอยู่ ทำให้การบริหาร การปกครองมี ประสิทธิภาพมากขึ้น นำความสงบสุข มาสู่ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง^{๑๑}

๑.๔.๓. รังษี สุทนต์ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสก ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีใจความเกี่ยวกับ ประวัติชีวิตของอนาถบิณฑิกอุบาสก ในด้านคุณสมบัติพิเศษ ความเกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ และบทบาทของท่านที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคม ตลอดจน การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาทางด้านสังคมและการเป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งบทบาท ทางด้านถวายทาน มีเกียรติคุณปรากฏยิ่งกว่าอัครอุบาสกและอุบาสิกาผู้ได้รับตำแหน่ง เอตทัคคะด้านอื่นๆ ที่เป็นอย่างนี้ เพราะการที่อุบาสกอุบาสิกาอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยปัจจัย ๔ นั้น เป็นเหตุปัจจัยให้พระพุทธศาสนามั่นคงดำรงอยู่ยืนนาน พระภิกษุสงฆ์จะมีที่ พักอาศัย จะจาริกไปประกาศพระศาสนาในที่ต่างๆ ก็ต้องมีอุบาสกอุบาสิกาเหล่านี้เป็นกำลัง อุปถัมภ์ด้วย ปัจจัย ๔ ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ งานประกาศพระศาสนาก็คงจะดำเนินไปด้วยความ ยากลำบาก^{๑๒}

^{๑๑} พระมหาสุทธิพงษ์ ธรรมพิทักษ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยธรรม สำหรับพระมหากษัตริย์ ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระเจ้าพิมพิสาร กับ พระเจ้า ปเสนทิโกศล”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

^{๑๒} รังษี สุทนต์, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย), ๒๕๔๔.

๑.๔.๔. เกศินี ลีมนุญสืบสาย กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีใจความเกี่ยวกับ ประวัติชีวิตของหมอชีวกโกมารภัจ โดยเน้นปฏิปทาเฉพาะตัว บทบาทในการเป็นแพทย์ถวายการรักษาพยาบาลแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุสงฆ์ พระเจ้าแผ่นดิน ข้าราชการบริพารและประชาชน และการอุปถัมภ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นแบบอย่างที่อนุชนจะพึงถือเอาเป็นทิวฐานุคติ การทำหน้าที่รักษาพยาบาลก็เป็นหนึ่งในปัจจัย ๔ การรักษาสุขภาพทั้งกายและใจนั้นเกี่ยวเนื่องกัน แต่ละชีวิตเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกัน กิจกรรม หรือกระบวนการใดๆ ที่จะสร้างขึ้นมามีต้องสร้างขึ้นเพื่อให้เอื้อเพื่อส่งเสริมในส่วนที่สมดุล ไม่เน้นแต่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือแยกส่วนไปเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง^{๑๑}

๑.๔.๕. ไพโรจน์ สุทธิปมมงคล กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาชีวประวัติชีวิตความเป็นมาทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ที่ทำให้จิตตคหบดีเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและปัญญาอันยอดเยี่ยม สามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลชั้นอนาคามี แม้ว่าจิตตคหบดีมีอาชีพเป็นพ่อค้าดำเนินชีวิตเป็นอุบาสก แต่มีความสามารถนำหลักธรรมออกเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา และเป็นที่ยำเกรงของเหล่าอัญญเดียรธรี จิตตคหบดีเปรียบเหมือนเสาหลักของพระพุทธศาสนา วิธีการแสดงธรรมอันยอดเยี่ยม ทำให้ท่านได้รับการแต่งตั้งจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นเลิศในการแสดงธรรม (ธรรมกถึก) เป็นแบบอย่างของชาวพุทธผู้ประพฤติดีงาม ปกป้องอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา และเผยแผ่คำสอน คุณความดีของท่าน พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสยกย่องว่า “อุบาสกผู้มีศรัทธาเมื่อปรารถนาโดยชอบพึงปรารถนาอย่างนี้ว่า ขอเราจงเป็น เช่น

^{๑๑} เกศินี ลีมนุญสืบสาย, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจ ที่ปรากฏ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

จิตตคหบดีและหัตถอุบาสก ชาวเมืองอาฬวีนี้เป็นตราฐ เป็นประมาณแห่งอุบาสกทั้งหลายผู้ เป็นสาวกของเรา”^{๑๔}

๑.๔.๖. สุนทรี สุริยะรังษี กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาสู้ได้รับเอตทัคคะ มีใจความเกี่ยวกับอุบาสิกาสู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นเลิศ ๑๐ คน ที่มีคุณสมบัติของอริยชน คือ ศรัทธา ศีล สุตะ ปัญญา ทุกคนไม่เพิกเฉย หรือละเลยหน้าที่ในการที่จะดูแลพระภิกษุสงฆ์และอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา สตรีในสังคมอินเดียโบราณถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบของการทำหน้าที่ภายในครอบครัว อยู่ภายใต้อำนาจของสามี ไม่มีสิทธิเสรีภาพในทางสังคม แต่ทั้ง ๑๐ คน ก็มีความขยันทำงานเลี้ยงชีพ ได้ทรัพย์โดยสุจริต ใช้จ่ายอย่างเผื่อแผ่ รับผิดชอบต่อชีวิตผู้อื่น โดยใช้ทรัพย์ทำประโยชน์อันเป็นผู้ได้รับยกย่องในพระพุทธศาสนา มีปัญญาพอที่จะทำทานให้รอดพ้น ไม่ตกเป็นทาสของทรัพย์สมบัติ และโลกามิสอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตน เป็นอยู่ด้วยจิตเบิกบานมีทุกข์บ้างเบา นับว่าเป็นผู้ประเสริฐ เรียกว่า พระโสดาบัน^{๑๕}

๑.๔.๗. ดวงกมล ทองคณารักษ์ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีใจความเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทบาท ข้อปฏิบัติ และความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งศึกษาถึงคุณสมบัติของอุบาสิกาและประวัติของอุบาสิกา ตลอดจนบทบาทในด้านต่างๆ ของอุบาสิกาในสมัยพุทธกาล การที่อุบาสิกาที่ศรัทธาเลื่อมใสต่อพระรัตนตรัย ย่อมหมั่นเยี่ยมเยียน พบปะ ฟังธรรม รักษาอริศีล ฝึกรบมอริจิต และ อธิปัญญา ตลอดจนเกื้อกูลพระสงฆ์จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงประวัติอุบาสิกาในสมัยปัจจุบัน ตลอดจนเปรียบเทียบบทบาทของอุบาสิกาสมัยพุทธกาลและอุบาสิกาในสมัยปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของอุบาสิกาในสมัยปัจจุบัน ซึ่งบางส่วนทำบุญเพื่อหวัง

^{๑๔} ไพโรจน์ สุทธิปมมงคล, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๑๕} สุนทรี สุริยะรังษี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาสู้ได้รับเอตทัคคะ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

ผลประโยชน์จากพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นรายได้ หรือต้องการที่อยู่อาศัยเพื่อตนเอง หรือ หมู่คณะ การยกย่องเกื้ออาจารย์ของตนเหนือกว่าผู้อื่น การอิจฉาริษยา หรือกระทบกระทั่ง ระหว่างกัน การตั้งตนเป็นเกื้ออาจารย์สอนธรรมะโดยขาดความเชี่ยวชาญแตกฉานในธรรม^{๑๖}

๑.๕. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ร่วมกับการ สัมภาษณ์ ด้วยการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยอาศัยข้อมูลในพระไตรปิฎก และพระอรรถกถาของนิกายเถรวาทเป็นหลัก ข้อมูลเพิ่มเติมจะต้องอาศัยคัมภีร์ พระพุทธศาสนาอื่นๆของนิกายเถรวาท เช่น ฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์และคัดเลือกเฉพาะอุบาสกใน ประเทศไทยเท่านั้น

๑.๖. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ร่วมกับการ สัมภาษณ์ (interview)

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๖.๑. หลักเกณฑ์ในการวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยจะใช้เอกสารชั้นต้นและชั้นรองที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ๑.๖.๑.๑. เอกสารชั้นต้น ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี พระไตรปิฎก ภาษาไทย อรรถกถาภาษาบาลี และ ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย และ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๑๖} ดวงกมล ทองคนารักษ์, “บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๗.

๑.๖.๑.๒. เอกสารชั้นรอง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารที่ได้รับการยอมรับและจัดเก็บในหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดในมหาวิทยาลัยต่างๆ และห้องสมุดขององค์กรเอกชน

๑.๖.๒. เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร

ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารดังกล่าวแล้วดังนี้

๑.๖.๒.๑. พิจารณาว่าเป็นเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ เป็นเอกสารที่หน่วยงานราชการจัดพิมพ์เผยแพร่ เป็นของสถาบันการศึกษา เป็นขององค์กรเอกชนที่ได้รับการยอมรับ

๑.๖.๒.๒. เป็นเอกสารของทางราชการ องค์กรต่างๆ ในลักษณะ หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓. เกณฑ์การพิจารณาคุณค่าของเอกสาร

ผู้วิจัยจะพิจารณาความน่าเชื่อถือได้และคุณค่าของเอกสารดังนี้

๑.๖.๓.๑. การพิจารณาคุณค่าภายนอก จะพิจารณาว่าเอกสารนั้น เขียนขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ใครเป็นผู้เขียน เป็นเอกสารต้นฉบับ หรือมีข้อมูลตรงกับต้นฉบับหรือไม่

๑.๖.๓.๒. การพิจารณาคุณค่าภายใน จะพิจารณาว่าเอกสารนั้น มีสาระที่ตอบวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้หรือไม่ ผู้เขียนได้ให้ความเห็นอย่างไร ข้อความที่น่าเชื่อถือหรือไม่ ขัดแย้งกันหรือไม่ มีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้หรือไม่ มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องในการแปลความหรือไม่

๑.๖.๔. หลักเกณฑ์ในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้

๑.๖.๔.๑. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในระดับปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า หรือ

๑.๖.๔.๒. เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กร ทั้ง ภาครัฐ และ เอกชนด้านพระพุทธศาสนา อันเป็นหน่วยงานที่ได้รับการ ยอมรับในพุทธศาสนิกชนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี หรือ

๑.๖.๔.๓. เป็นผู้ที่มีผลงานด้านพุทธศาสนาเป็นที่ประจักษ์ชัดไม่น้อยกว่า ๕ ปี

๑.๖.๔.๔. จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่สัมภาษณ์รวมประมาณ ๑๐ ท่าน อาทิ พ.อ.ทองคำ ศรีโยธิน ศ.พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ผศ. ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ คุณอำนวย สุวรรณคีรี คุณอนรุช ว่องวานิช คุณ ทองดี หารัชคุณารมณ

๑.๖.๔.๕. ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามดังนี้

ก. อุบาสกควรมีคุณสมบัติอย่างไร

ข. อุบาสกควรมีการดำเนินชีวิตอย่างไร

ค. หน้าที่ของอุบาสก

ง. การดำเนินชีวิตส่วนตัว

จ. การดำเนินชีวิตการงาน

ฉ. การมีส่วนร่วมในสังคม

ช. ปัญหา อุปสรรคและทางออก ทางด้านกฎหมาย การบ้านการเมือง

ซ. ปัญหา อุปสรรคและทางออก ทางด้านสภาพแวดล้อม

ฌ. ปัญหา อุปสรรคและทางออก ทางด้านค่านิยม

ฎ. คติธรรมประจำใจ

ฏ. การเผยแพร่ธรรม

๑.๖.๕. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

๑.๖.๕.๑. การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยจะใช้นัยสำคัญที่ปรากฏใน เอกสารหลักเป็นหน่วยหลักในการวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสรุปนัยและประเด็นสำคัญโดยเทียบกับเนื้อหาที่สรุป เป็นข้อมูล ในเอกสารหลัก

๑.๖.๕.๒. ผู้วิจัยจะอ่านเนื้อหาของข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์อย่างละเอียดและบันทึกข้อมูลที่เป็นนัยสำคัญ นำมาสอบทานและนำเสนอคณะกรรมการวิทยานิพนธ์พิจารณา ก่อนสรุปเป็นข้อมูลของผู้วิจัย

๑.๖.๖. การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ผู้วิจัยจะใช้นัยสำคัญของข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นประเด็นตามกรอบการวิจัยดังนี้

๑.๖.๖.๑. คุณสมบัติและหลักธรรมคำสอนสำหรับอุบาสก

๑.๖.๖.๒. การดำเนินชีวิตของอุบาสกตามแนวของพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

๑.๖.๖.๓. เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในปัจจุบัน

๑.๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑. ทำให้ทราบหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาสำหรับอุบาสก

๑.๗.๒. ทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสก

๑.๗.๓. ทำให้ทราบความแตกต่างในการดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

บทที่ ๒

คุณสมบัติและการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ถึงวิถีชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล โดยเริ่มต้นอธิบายถึงคุณสมบัติของอุบาสก สถานภาพของอุบาสกในสมัยพุทธกาล การดำเนินชีวิต ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ปัญหาของอุบาสกในสมัยพุทธกาล ตามลำดับดังต่อไปนี้

อุบาสก ได้แก่ คฤหัสถ์ผู้ชาย ที่แสดงตนเป็นคณนัถิอพระพุทธศาสนา โดยประกาศถึงพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง เป็นผู้นุ่งเกล้าพระรัตนตรัย เป็นคนใกล้ชิดพระศาสนา^๑ มีฐานะหน้าที่ต่างๆ เช่น ผู้ปกครองบ้านเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ผู้ประกอบอาชีพอิสระ^๒ ตัวอย่างอุบาสกที่สำคัญในสมัยพุทธกาล ผู้ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ^๓ หรือเป็นผู้เลิศ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต เอตทัคควรรค ญัฐวรรค^๔ ว่า

๑. พ่อค้าซื้อตบุงสะและภัลลิกะ เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ถึงสรณะก่อน^๕

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๒๖.

^๒ คุรายละเอียดใน พระมหาดาวิต เตชะคำ, “อุบาสกในพระไตรปิฎก”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๐.

^๓ สาวกที่ได้รับยกย่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ยอดเยี่ยมในทางใดทางหนึ่ง, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๔๓๘. คุรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กฤษณธรรมโม), *เอตทัคคะในพระพุทธานุศาสน์*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๕-๒๓๘.

^๔ อ.เอกก.(ไทย) ๒๐/๒๔๘-๒๕๗/๓๑-๓๒.

^๕ คุรายละเอียดประวัติความเป็นมาของแต่ละอุบาสกที่ภาคผนวก ก หน้า ๑๓๔-๑๔๘.

๒. สุทัตตอนาถบิณฑิกคหบดี เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ยินดียิ่งใน การถวายทาน
๓. จิตตคหบดีชาวเมืองมัจฉิกาสน์ห์ เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เป็น ชรรรมกถิก
๔. หัตถกอุบาสกชาวกรุงอาฬวี เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ สงเคราะห์บริษัทด้วยสังคหวัตถุ ๔
๕. เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ถวาย รสอันประณีต
๖. อุคคคหบดีชาวกรุงเวสาลี เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ถวาย โภชนะเป็นที่น่าชอบใจ
๗. อุคคคหบดีชาวหัตถิกคาม เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้อุปัฏฐาก พระสงฆ์
๘. สุรธัมมพัฏฐะ เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้น
๙. ชีวกโกมารภัจ เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เลื่อมใสเฉพาะบุคคล
๑๐. นกุลปีตาคหบดี เลิศกว่าอุบาสกสาวกทั้งหลายของเรา ผู้กล่าวถ้อยคำที่ทำให้ เกิดความรื่นเริง

๒.๑. คุณสมบัติของอุบาสกในพุทธกาล

อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติอันได้แก่ อุบาสกธรรม ๕ หรือ ธรรมของอุบาสกที่ดีมี องค์ ๕ เรียกอีกอย่างว่าอุบาสกรัตน อุบาสกปทุม หรือ อุบาสกนุชนทริก^๖ ได้แก่

๑. เป็นผู้มีศรัทธาในพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
๒. มีศีล ได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ ตามแต่เพศของแต่ละบุคคล
๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล ได้แก่ การมีสัมมาทิฐิ โดยเฉพาะ เรื่องกฎแห่งกรรม

^๖ อิง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓๕/๒๕๒-๒๕๓.

๔. ไม่แสวงหาทักษิณีย์ภายนอกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ การแสวงหาที่พึ่งนอกหลักพระพุทธศาสนา

๕. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น ได้แก่ การสนับสนุนพระพุทธศาสนาตามกำลังตนแล้ว จึงพึ่งสนับสนุนบุคคลอื่นเพื่อความผาสุกของสังคม

๒.๑.๑. ธรรมที่พึงมีพึงปฏิบัติ

อุบาสกแตกต่างจากคฤหัสถ์ หรือชาวบ้านผู้ครองเรือน ผู้มิได้ออกบวช อุบาสกพึงปฏิบัติตามหลักธรรมดังนี้

๒.๑.๑.๑. เป็นผู้มีสัทธาในพระรัตนตรัย

บุคคลที่จัดว่าเป็นอุบาสกต้องเป็นผู้เข้าถึงพระรัตนตรัย ดังปรากฏใน พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ กหปติวรรค มหานามสูตร สูตรว่า ด้วยเจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลชื่อว่าอุบาสก ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหานามะ เมื่อใดแล บุคคลเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ เมื่อนั้น บุคคลชื่อว่าอุบาสก ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”^๑

ในเรื่องที่พระรัตนตรัยจัดเป็นสรณะนั้น นายชนิด อยู่โพธิ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“พระพุทธเจ้าชื่อว่าสรณะ เพราะกำจัดทำลายภัยของสัตว์ทั้งหลายด้วยการชักนำสรรพสัตว์ให้หันเหเข้าไปในสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ และชักนำให้พ้นออกมาเสียจากสิ่งซึ่งไม่เป็นประโยชน์” ผู้ที่ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเข้าใจถึงพุทธคุณ ๕ ดังกล่าวนี้ว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค”

^๑ อภ.อภจก.(ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๘.

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

“พระธรรมชื่อว่าสรณะ เพราะชักจูงสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นขึ้นมาจากความกัณการ ในสังสารภพ และด้วยการให้ความอบอุ่นใจคลายทุกข์” ผู้ที่ประกอบด้วยความ เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมจะเข้าใจถึงธรรมคุณ ๖ ดังกล่าวนี้ว่า “พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัด ด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ไม่จำกัดกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน”

“พระสงฆ์ชื่อว่าสรณะ เพราะทำให้สักการะคือทานและการบูชา ที่ทำแม้เพียง เล็กน้อยก็ให้ได้ผลไพบูลย์” ผู้ที่ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน พระสงฆ์จะเข้าใจถึงสังฆคุณ ๘ ดังกล่าวนี้ว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่ เจานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนา บุญอันยอดเยี่ยมของโลก”^๔

การประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะนั้น มิใช่แต่เพียงเปล่งคำพูดเท่านั้น แต่ หมายถึงเข้าใจความหมายที่แท้จริงของพระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ จะต้องถึงด้วย อากาโร ๔ คือ โดยมอภายถวายเป็นชีวิต มีพระรัตนตรัยนั้นเป็นเบื้องหน้า มอภยเป็นศิษย์ มีความนอบน้อม ก็เมื่อกระทำอากาโร ๔ อย่างนี้แม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นอันถือเอาสรณะ แล้วโดยแท้ สุมังคลวิลาสินี ที่มณิกาย สีสันชรรค อรรถกถา สามัญญาผลสูตร ได้กล่าวไว้ว่า

“ที่ชื่อว่ามอภายถวายเป็นชีวิต ได้แก่ การสละตนแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้น อย่างนี้ว่า ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอมอบตนแก่ พระพุทธเจ้า แต่พระธรรม แต่ พระสงฆ์

ที่ชื่อว่ามิพระรัตนตรัยนั้นเป็นเบื้องหน้า ได้แก่ ความเป็นผู้มีพระรัตนตรัยเป็น เบื้องหน้าอย่างนี้ว่า ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอท่านทั้งหลาย โปรดทรงจำข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีพระพุทธเจ้า มีพระธรรม และมีพระสงฆ์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า

^๔ ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ไตรสรณคณณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : หจก.กิวพร, ๒๕๒๕),

ที่ชื่อว่ามอด้เป็นศิษย์ ได้แก่ เข้าถึงความเป็นศิษย์อย่างนี้ว่า ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอท่านทั้งหลายโปรดทรงจำข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าเป็นอันเดวาลิกของพระพุทธเจ้าของพระธรรม ของพระสงฆ์

ที่ชื่อว่าความนอมน้อม ได้แก่ การเคารพอย่างยิ่งในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นอย่างนี้ว่า ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอท่านทั้งหลายโปรดทรงจำข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าจะกระทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจริกรรม แด่วัตถุทั้ง ๓ มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นเท่านั้น”^๕

๒.๑.๑.๒. มีศีล

บุคคลผู้เป็นอุบาสกต้องมีศีล ตามข้อความใน พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต ปฐมปัลลมาสก์ กหปติวรรค มหานามสูตร เป็นสูตรว่าด้วยเจ้าศากยะ พระนามว่า มหานามะ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคต่อดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตติฝิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”^{๑๐}

ในปรหมัตถทีปนี ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ อรรถกถา ปิฐวรรค อุตตราวิมาน ได้อธิบายไว้ว่า

“ชื่อว่า ฆ่าสัตว์ ด้วยองค์ประกอบคือผู้กระทำให้เจตนาฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตและรู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต ด้วยความพยายามทางกายทวาร วิจิตวาร ทวารใดทวารหนึ่ง จนสัตว์นั้นตายไป

ลักทรัพย์ ด้วยองค์ประกอบคือผู้กระทำให้เจตนาขโมยของที่เจ้าของหวงแหนและรู้ว่าเจ้าของนั้นหวงแหน ด้วยความพยายามที่จะขโมยทางกายทวาร วิจิตวาร ทวารใดทวารหนึ่ง จนของนั้นเป็นของตน

^๕ ที.สี.อ.(ไทย) ๑๑/๔๘๕.

^{๑๐} อัง.อุฏฐก.(ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๘-๒๖๙.

ประพตติผิตินกาม ด้วยองค์ประกอบคือผู้กระทำมีเจตนาก้าวล่วงอคมนิยฐาน หรือฐานะที่ไม่ควรถึงสำหรับชายทั้งหลาย ที่เป็นไปทางกายทวาร ในหญิง ๒๐ จำพวก คือ ๑๐ จำพวกได้แก่ หญิงที่มารดารักษา บิดารักษา บิดามารดารักษา พี่ชาย รักษา พี่สาวรักษา ญาติรักษา โคตรสกุลรักษา ธรรมเนียมรักษา หญิงที่มีอากรักษา หญิงที่มีสินไหมแก่ผู้ละเมิด และ ๑๐ จำพวก ได้แก่ หญิงที่เขาซื้อมาเป็นภริยา ขอมเป็นภริยาโดยสมัครใจ ขอมเป็นภริยาโดยโภคสมบัติ ขอมหอบผ้าหนีตามผู้ชาย หญิงที่แต่งงาน หญิงที่ชายสวมเทริด ที่เป็นทาสีและภริยา ที่เป็นคนงานและภริยา หญิงเชลย หญิงที่ชายอยู่ร่วมชั่วขณะ ส่วนชายอื่น ๆ ก็ชื่อว่าอคมนิยฐานในเฉพาะหญิง ๑๒ จำพวก คือหญิงมีอากรักษาและหญิงมีสินไหมรวม ๒ และหญิง ๑๐ จำพวก มีหญิงที่เขาซื้อมาเป็นต้น จนอวัยวะเพศ ทวารหนัก ทวารเบา และ ปากอย่างใดอย่างหนึ่ง สัมผัสกัน

พูดเท็จ ด้วยองค์ประกอบคือผู้กระทำมีเจตนาให้ผู้อื่นรู้เรื่องที่ไม่จริงไม่แท้ นั้น เป็นเรื่องจริงเรื่องแท้ ด้วยความพยายามทางกายทวาร วจิตวาร ทวารใดทวารหนึ่ง จนผู้ฟังเชื่อในเรื่องนั้น

เสพของมีนเมา ด้วยองค์ประกอบคือผู้กระทำมีเจตนาและได้ดื่มแม้ด้วยปลาย หน้าคาที่มีกลิ่นและรส ในสุรา ๕ ประเภท คือ สุราทำด้วยแป้ง สุราทำด้วยขนม สุราทำด้วยข้าว สุราใส่เชื้อ สุราประกอบด้วยเครื่องปรุง หรือเมรัย ๕ ประเภท คือ น้ำดอกไม้แดง น้ำผลไม้แดง น้ำผึ้งหมัก น้ำอ้อยบหมัก เมรัยที่ประกอบด้วย เครื่องปรุง”^{๑๑}

พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า “เวรมณี” หรือมีความหมายเดียวกับคำว่า “วิริติ” แปลว่า การงดเว้น หรือ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น หรือ จงใจงดเว้นจากบาป อุกศล คือบาป ธรรม ๕^{๑๒} ได้แก่ ปาณาติปาตา(การฆ่าสัตว์) อทินนาทานา(การลักทรัพย์) กามเมสุมิฉาจารา (การประพตติผิตินกาม) มุสาวาทา(การโกหก) และ สุราเมรัยมัชชปมาทัญฐานา(การดื่ม น้ำเมา) แต่ชาวพุทธส่วนใหญ่จะเข้าใจผิดว่า การสมาทานศีล ๕ คือการ “ห้าม” หรือ “ไม่ได้ ทำ”

^{๑๑} ชุ.วิ.อ.(ไทย) ๔๘/๑๒๑-๑๒๓.

^{๑๒} อญ.อฎฐก.(ไทย) ๒๒/๑๓๑/๒๘๓-๒๘๘.

ปปัญจสูทนี มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกั อรรถกถา มูลปริยาयरรค สัมมาทิฏฐิ
สูตร ได้อธิบายเรื่องการงดเว้นไว้ว่า วิริติ มี ๓ อย่างคือ

๑. สมาทานวิริติ ได้แก่ ความตั้งใจงดเว้นเพราะสมาทานศีลไว้ ผู้ที่มีศรัทธายังเมื่อ
สมาทาน หรือรับศีลไว้แล้ว แม้จะต้องสละชีวิตก็ยอมสละ โดยไม่ย่อมน่วงลึกขาบทนั้น ดัง
ตัวอย่างเรื่องชาวบ้านทันตระวัชฌมานะ ซึ่งรับศีลในสำนักของท่านปิงคลพุทธรักจิตเถระ ผู้
อยู่ในอัมพริยะวิหาร ถูกงูเหลือมตัวใหญ่รัด แต่ยอมสละชีวิต แม้จะสามารถใช้มีดฆ่างูเพื่อ
ป้องกันชีวิตตนเองได้ แต่ด้วยเดชแห่งการงดเว้นนั้น งูนั้นจึงได้คลายขมด และเลื้อยจากไป^{๑๓}

๒. สัมปัตตวิริติ ได้แก่ ความตั้งใจงดเว้นในเรื่องที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า โดยไม่
ตั้งใจงดเว้นไว้ก่อนหน้าด้วยหิริ โอตตัปปะ ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ดังตัวอย่างเรื่อง
นายจ๊กกณะ ชาวเกาะสิงหล ต้องการเนื้อกระท่ายสดมาปรุงยาให้มารดา แต่เมื่อจับกระท่าย
เป็นได้กลับปล่อยกระท่ายไปเพราะความละอายต่อบาป จึงกล่าวสัจจาจาว่า “ตั้งแต่เกิดมาไม่
เคยจงใจปลงชีวิตสัตว์เลยด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอโรคของมารดาข้าพเจ้าจงสงบเถิด” ใน
ทันใดนั้นมารดาของนายจ๊กกณะก็หายจากโรค^{๑๔}

๓. สมุจเฉทวิริติ ได้แก่ ความตั้งใจงดเว้นโดยเด็ดขาด หรือ วิริติที่ประกอบด้วย
อริยมรรคของผู้ที่เป็นพระอริยะเจ้าตั้งแต่ชั้นโศคาบันขึ้นไป ซึ่งจำเดิมแต่เกิดแล้ว พระ
อริยะบุคคลทั้งหลายไม่เคยแม้แต่จะเกิดความคิดว่าเราจักฆ่าสัตว์มีชีวิต ดังนี้ แต่วิริตินี้ท่าน
เรียกว่า กุศล เพราะเป็นไปแล้วด้วยความฉลาด อีกอย่างหนึ่งท่านเรียกว่า กุศล เพราะตัดซึ่ง
ความทุกข์^{๑๕}

ศีล ๕ หรือ ๕ สิกขาบทดังกล่าวมานี้ เรียกอีกชื่อว่า นิจศีล คือศีลที่คฤหัสถ์ ได้แก่
อุบาสกพึงปฏิบัติรักษาระจำชีวิตเป็นเนืองนิตย์ ตลอดกาล ถ้าไม่มีการวิริติอย่างใดอย่างหนึ่ง
ก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีศีล การถือศีล นอกจากจะช่วยสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิด
สุขแก่สังคมของมนุษยชาติแล้ว ยังมีอานิสงส์เฉพาะตัว ตามที่พระภิกษุสามเณรผู้กล่าวคำให้
ศีลบอกไว้ว่า “สาธุชนทั้งหลาย ไปสู่สุคติด้วยศีล มีโกกะทั้งโลกียะและโลกุตระสมบุรณ์ด้วย

^{๑๓} ม.ม.อ.(ไทย) ๑๗/๕๕๕.

^{๑๔} ม.ม.อ.(ไทย) ๑๗/๕๕๘-๕๕๕.

^{๑๕} ม.ม.อ.(ไทย) ๑๗/๕๖๐.

ศีล บรรลุพระนิพพานด้วยศีล เพราะฉะนั้น พึงรักษาศีลให้บริสุทธิ์เทอญ” ผู้ที่ตั้งอยู่ในศีลจะ
ปิดอบายภูมิ

ผู้มีศรัทธาปรารถนาจะรักษาศีลให้ประณีตยิ่งขึ้น ก็สามารถรักษาอุโบสถศีล^{๑๖}
หรือแม้กระทั่งรักษาศีล ๑๐^{๑๗} ตามกาลอันควร โดยอุโบสถศีลจะต้องสมาทานเว้นจากการ
บริโภคยามวิกาลกล่าวคือหลังเที่ยงจนถึงก่อนอรุณของวันใหม่ เว้นจากการการฟ้อนรำ ขับ
ร้อง บรรเลงดนตรี การละเล่น ทัดทรงดอกไม้ ของหอมเครื่องลูบไล้ เครื่องประดับตกแต่ง
เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่ภายในยัดด้วยนุ่นสำลีและสำหรับศีล ๑๐ ซึ่งเพิ่มข้อเว้นจากการจับ
ต้องเงินตราและทอง เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจ

๒.๑.๑.๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล

คำว่าผู้ถือมงคลนี้ หมายถึงบุคคลผู้ประกอบด้วย ทิฐุมงคล เชื่อว่ารูปเป็นมงคล
สุตมงคล เชื่อว่าเสียงเป็นมงคล มุตมงคล เชื่อว่ากลิ่น รส โภจภูมิจะเป็นมงคล กล่าวคือต่างก็มี
ความเชื่อที่แตกต่างกันไปว่า “สิ่งนี้ ๆ เป็นมงคล อะไร ๆ จักสำเร็จได้ด้วยสิ่งนี้ ๆ”
มโนรถปุรณิ อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต อรรถกถา สัตตวรรค กัญจิสังขารสูตร อธิบายว่า

“ทิฐุมงคล เชื่อว่ารูปคือมงคล คนบางคนในโลกนี้ตื่นแต่เช้าตรู่ เห็นนกแอ่นลม
บ้าง เห็นต้นมะตูมหนุ่มบ้าง หึงมีครรภ์บ้าง กุมารทั้งหลายซึ่งประดับตกแต่งแล้วบ้าง
หม้อน้ำที่เต็มบ้าง ปลาตะเพียนสดบ้าง ม้าอาชาไนยบ้าง รถเทียมม้าอาชาไนยบ้าง โค
อุสกะบ้าง สีแดงบ้าง ว่าเป็นมงคล

สุตมงคล เชื่อว่าเสียงคือมงคล คนบางคนในโลกนี้ลุกขึ้นแต่เช้าแล้ว เมื่อได้ฟัง
เสียงว่า เจริญบ้าง เต็มบ้าง ขาวบ้าง ดอกมะลิบ้าง สิริบ้าง มิ่งขวัญบ้าง หรือว่าวันนี้ฤกษ์
ดี ยามดี วันดี มงคลดี ว่าเป็นมงคล

มุตมงคล เชื่อว่ากลิ่น รส หรือ สัมผัสทางกายเป็นมงคล คือบุคคลบางคนในโลกนี้
ตื่นแต่เช้า สูดกลิ่นดอกไม้มีกลิ่นดอกปทุมบ้าง เคี้ยวไม้ชำระฟันสีขาวบ้าง จับต้อง
แผ่นดินบ้าง จับต้องข้าวกล้าที่เขียวสดบ้าง จับต้องโคมัยสดบ้าง จับต้องเต่าบ้าง จับ
ต้องเกวียนบรรทุกบ้าง ดอกไม้บ้าง ผลไม้บ้าง หรือว่า ย่อมลูบไล้ร่างกายอย่างดีด้วย

^{๑๖} อ.อ.อุ.จก.(ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๓-๓๐๕.

^{๑๗} บ.บ. (ไทย) ๒๕/๑/๑.

ดินสอพอง นุ่งผ้าสาฎกสีขาวยาว บ้าง โปกผ้าขาวบ้าง ว่าเป็นมงคล เชื่อต่างกันไปว่า “สิ่งนี้เป็นมงคล อะไรก็จะสำเร็จได้ด้วยสิ่งนี้”^{๑๘}

ดังตัวอย่าง นางพรหมณีชื่อนัฏชานีอาศัยอยู่ในบ้านปัจฉกกับปะ เป็นผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ นางปลั่งปลาตแล้ว จะปลั่งอุทาน “ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น” ๓ ครั้ง แต่มานพชื่อสการวะ เป็นผู้รู้จบไตรเพท กลับเชื่อว่าการได้ฟังวาจาที่นางชื่อนัฏชานีพรหมณีกล่าวอย่างนั้น ไม่เป็นมงคลเลย^{๑๙}

อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น สตรีผู้หนึ่งปราศจากกรรม นิมนต์ภิกษุทั้งหลายไป ปูผ้าแล้ว ได้กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจงเหยียบผ้า ภิกษุทั้งหลายรังเกียจ ไม่เหยียบ นางได้กล่าวอีกว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจงเหยียบผ้าเพื่อประสงค์ให้เป็นมงคล^{๒๐}

อุบาสกควรไม่ควรถือมงคลตื่นข่าว ควรเชื่อเรื่องกรรม หรือการกระทำเป็นเบื้องต้น โดยกระทำบุญกุศลในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐^{๒๑} ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น มีสัมมาทักขิ มีศรัทธาเป็นมูล ที่ท่านเรียกว่า ทิฏฐุชุกรม ซึ่งเป็นหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ^{๒๒}

๒.๑.๑.๔. ไม่แสวงหาทักษิไฉยภายนอกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายคำว่า “ทักษิไฉย” ไว้ว่า ผู้ควรแก้ทักษิณา หรือ ผู้ควรรับของทำบุญที่หายกลวายเป็นผลอันเจริญ^{๒๓}

^{๑๘} อ.จ.ปยุตฺโต.อ.(ไทย) ๓๖/๘๒๑.

^{๑๙} ม.ม.(บาลี) ๑๓/๔๗๓/๔๖๖, ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๗๓/๕๕๘.

^{๒๐} วิ.จ.(บาลี) ๗/๒๖๘/๓๓, วิ.จ.(ไทย) ๗/๒๖๘/๕๒.

^{๒๑} อภิ.สง.อ.(ไทย) ๗๕/๔๒๗. ชื่อบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เหล่านี้ คือ ๑.ทานมัย บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยทาน ๒.ศีลมัย บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยศีล ๓.ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยภาวนา ๔. อปจิตสหคตะ บุญที่สหคตด้วยนอบน้อม ๕.เวยขาวิจสหคตะ บุญที่สหคตด้วยการชวนชวน ๖.ปัตตานุปัตตมัย บุญสำเร็จด้วยการแผ่ส่วนบุญ ๗.อัพภานุโมทนมัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนา ๘.เทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม ๙.สวนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม ๑๐.ทิฏฐุชุกรม บุญสำเร็จด้วยความเห็นตรงตามความเป็นจริง

^{๒๒} ที.สี.อ.(ไทย) ๑๑/๔๘๔.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๒.

ดังตัวอย่างพระเจ้าอชาตศัตรู ในสามัญญผลสูตร^{๒๔} โดยมีเนื้อหาโดยสรุปว่า หลังจากได้กระทำปิตุฆาตเพราะการหลงผิดเชื่อคำสอนของพระเทวทัต^{๒๕} จึงได้ กระสับกระส่ายบรรทมไม่หลับ ต้องการหาที่พึ่งทางใจ พระองค์ได้ฟังคำสอนของครูทั้ง ๖ ได้แก่ ท่านปุณณัสสสปะ ท่านมักขลิโกศล ท่านอชิตเกสกัมพล ท่านปกุทธกัจจายะ ท่านสัญชัยเวถ์ฐบุตร และ ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร แต่ก็ไม่เป็นที่พอพระทัย จนหมอ ชิวกโกมารกัจ^{๒๖} ผู้เป็นอำมาตย์ผู้ซื่อสัตย์ต่อแคว้นมคธ ได้กราบทูลให้เสด็จเพื่อไปฟังคำสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนพระเจ้าอชาตศัตรูได้สำนึกผิด และ ประกาศตนเป็นอุบาสก พระ เจ้า อชาตศัตรูยังเป็นบุคคลผู้อุปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ จนมีพระธรรมคำสอนตก ทอดมาถึงทุกวันนี้^{๒๗}

๒.๑.๑.๕. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น

การกระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น มิได้หมายความว่า จะต้องบำรุงสนับสนุนเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ย่อมสนับสนุนพระพุทธศาสนา ตามกำลังของตนแล้ว เมื่อมีความสามารถพึงสนับสนุนแม้นอกพระพุทธศาสนาเพื่อความ ผาสุกของปวงชนและสังคม ดังตัวอย่างพระเจ้าปเสนทิโกศล ในฐานะเจ้าครองแคว้นโกศล ย่อมต้องกระทำการบริจาคตามหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ จึงมีการบริจาคทั้งแก่ภิกษุใน พระพุทธศาสนา และ แก่นักบวชศาสนาอื่น ดังปรากฏว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรง พระราชทานเนยใสบ้าง น้ำมันในพระคลัง แก่สมณะ พราหมณ์ หรือปริพาชก เพื่อดื่มพอกความ ต้องการ แต่ไม่ให้เพื่ออันนำไป^{๒๘}

อีกตัวอย่างคือนายอนาถบิณฑิกเศรษฐี ผู้เป็นเอดท์กณะในด้านการถวายทาน นาม เดิมท่านชื่อสุทัตตะ แต่เพราะท่านเป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อ สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อแผ่ให้

^{๒๔} ที.สี.(ไทย) ๘/๑๕๐-๒๕๓/๔๘-๘๗.

^{๒๕} คุรยละเอียดใน วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๓๘/๑๘๕-๑๘๗.

^{๒๖} คุรยละเอียดใน เกศินี ลิ้มบุญสืบสาย, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชิวกโกมารกัจ ที่ ปรากฏ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

^{๒๗} เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑, หน้า ๕๗.

^{๒๘} บ.จ. (ไทย) ๒๕/๕๗/๗๘.

ทานแก่คนยากจนไร้ที่พึ่ง ประชาชนจึงเรียกท่านว่า อนาคตบัณฑิตะ ซึ่งแปลว่า “ผู้มีก้อนข้าวหรืออาหารเพื่อเลี้ยงดูคนอนาถา”^{๒๕} หลังจากที่ท่านประกาศตนเป็นอุบาสก ท่านก็ยังกระทำเช่นเดิม มิได้ยกเลิกการให้ทานแก่ผู้คนทั่วไป รวมถึงผู้ที่มีได้นับถือศาสนาพุทธด้วย แต่สิ่งที่ท่านอนาคตบัณฑิตะสรุปลิขิตกระทำเหนือกว่าสิ่งอื่นใดคือการถวายทาน สงเคราะห์พระพุทธรูปศาสนาเป็นเบื้องต้น

๒.๑.๒. ธรรมที่พึงหลีกเลี่ยง

สิ่งที่อุบาสกควรละเว้น

สิ่งที่ควรงดเว้นในฐานะอุบาสกคือกรรมกิเลส ๔^{๓๐} กล่าวคือ

๑. ปาณาติบาต	การตัดรอนชีวิต
๒. อทินนาทาน	ถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ หรือ การลักขโมย
๓. กามสุมิฉนจาร	ประพฤติดิฉินในกาม
๔. มุสาวาท	พูดปด พูดเท็จ

ส่วนหัวข้อธรรมที่จัดว่าเป็นกรรมหนักที่สุดฝ่ายบาปอกุศล และ ให้ผลทันที คือ การทำอนันตริยกรรม ๕^{๓๑} ได้แก่

๑. ฆ่ามารดา	ฆ่ามารดา
๒. ฆ่าบิดา	ฆ่าบิดา
๓. ฆ่าพระอรหันต์	ฆ่าพระอรหันต์
๔. โลหิตุปบาท	ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตห้อขึ้นไป
๕. สังฆเภท	ยังสงฆ์ให้แตกกัน หรือ ทำลายสงฆ์

^{๒๕} ดูรายละเอียดใน รั้งมี สุทนต์, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาคตบัณฑิตอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔. หน้า ๑๐.

^{๓๐} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๕/๒๐๐-๒๐๑.

^{๓๑} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๔๑/๕๕๕.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ได้กล่าวถึงการทำอนันตริยกรรม ๕ ไว้ว่าเป็น
ครุกรรม หมายถึงกรรมใดเป็นกรรมหนักแน่น เพราะกรรมอื่นๆ ไม่สามารถที่จะห้ามการให้
ผลได้ สามารถให้ผลแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมในชาติที่ ๒ คือในชาติหน้า^{๑๒}

ธรรมที่พึงหลีกเลี่ยงไม่ข้องแวะ เพราะเป็นช่องทางของความเสื่อม เป็นเหตุย่อยยับ
แห่งโภคทรัพย์ หรืออีกนัยคือ อบายมุข ๖^{๑๓} ได้แก่

๑. การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความ
ประมาท เพราะโทษแห่งสุราเมรัย ๖ ประการ ได้แก่ เสียทรัพย์ทันตาเห็น ก่อการทะเลาะวิวาท
เป็นบ่อเกิดแห่งโรค เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย และ เป็นเหตุทอนกำลัง
ปัญญา

๒. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน ย่อมหลับใน
เวลากลางวัน เพราะโทษแห่งการเที่ยวกลางคืน ๖ ประการ ด้วยชื่อ่ว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาดน
ชื่อ่ว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาบุตรภรรยา ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่สงสัย
ของคนอื่นด้วยเหตุต่าง ๆ มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นจริง และ ทำให้เกิดความลำบากมาก
หลายอย่าง

๓. การเที่ยวดูมหรสพ เพราะโทษแห่งการเที่ยวดูมหรสพ ๖ ประการ ได้แก่ มีการ
รำที่ไหนไปทีนั้น มีการขับร้องที่ไหนไปทีนั้น มีการประโคมที่ไหนไปทีนั้น มีเสภาที่ไหนไป
ทีนั้น มีการบรรเลงที่ไหนไปทีนั้น และ มีเถิดเทิงที่ไหนไปทีนั้น

๔. การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เพราะโทษ
แห่งการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ๖ ประการ คือ ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้
ย่อมเสียทรัพย์ที่เสียไป เสียทรัพย์ทันตาเห็น ถ้อยคำที่เป็นพยานในศาล ก็เชื่อถือไม่ได้ ถูก
มิตรอำมาตย์ดูหมิ่น และไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่าชายผู้นี้เป็นนักเลงการ
พนันไม่สามารถจะเลี้ยงดูภรรยาได้

^{๑๒} คุรยลละเอียดยใน พระพรหมโมลี, **กรรมที่ปณี เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า)
๒๕๔๕, หน้า ๑๑๓-๑๔๒.

^{๑๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๓-๒๕๓/๒๐๒-๒๐๓, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรม
พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย),
๒๕๔๓, หน้า ๑๖๖.

๕. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เพราะโทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖ ประการ คือ เขามักหลงการพนันเป็นมิตรสหาย เขามักหลงเจ้าชู้เป็นมิตรสหาย เขามักหลงเหล่าเป็นมิตรสหาย เขามีคนหลอกลวงเป็นมิตรสหาย เขามีคนโกงเป็นมิตรสหาย และ เขามีโจรเป็นมิตรสหาย

๖. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เพราะโทษแห่งความเกียจคร้าน ๖ ประการ คือ มักอ้างว่า หนาวเกินไป ร้อนเกินไป เวลาเย็นเกินไป เวลาเช้าเกินไป หิวเกินไป และ กระจายเกินไป แล้วไม่ทำงาน เมื่อมากไปด้วยการอ้างเลศ ผัดวันประกันพรุ่งอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป

พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงตรัสว่า เหตุอีก ๖ ประการ ที่เป็นช่องทางของความเสื่อม เป็นเหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ กล่าวคือ

๑. การนอนตื่นสาย
๒. การเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น
๓. การผูกเวร
๔. ความเป็นผู้ก่อแต่เรื่องเสียหาย
๕. การมีมิตรชั่ว
๖. ความตระหนี่จัด^{๓๔}

คนมีมิตรชั่ว มีเพื่อนชั่วมีมารยาทและความประพฤติชั่ว ย่อมเสื่อมจากโลกทั้งสอง คือจากโลกนี้และจากโลกหน้า

มีเหตุอีก ๖ ประการ กล่าวคือ

๑. นักเลงการพนันและนักเลงหญิง
๒. นักเลงสุรา
๓. ฟ้อนรำขับร้อง
๔. นอนหลับในกลางวัน เท่ขวกกลางคืน

^{๓๔} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๖.

๕. การมีมิตรชั่ว

๖. ความตระหนี่จัด^{๓๕}

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า

“ผู้ใดเล่นการพนัน คี๋มสุรา ถ่วงละเมิดหญิงผู้ที่รักเสมอด้วยชีวิตของผู้อื่น คบแต่คนเลว และไม่คบหากคนเจริญ ผู้นั้นย่อมเสื่อมดุจดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น

ผู้ใดคีมสุรา ไร้ทรัพย์ ไม่ทำงานเลี้ยงชีพ เป็นคนขี้เมาหัวทิ่มบ่อ ผู้นั้นจักจมนลงสู่หนี่เหมือนก้อนหินจมน้ำ จักทำความมัวหมองให้แก่ตนทันที

คนชอบนอนหลับในกลางวัน ไม่ลุกขึ้นในกลางคืน เป็นนักเลงขี้เมาประจำ ไม่สามารถครองเรือนได้

ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลย หนุ่มสาวที่ละทิ้งการงาน โดยอ้างว่า เวลาหนีหนาวเกินไป เวลานี้ร้อนเกินไป เวลานี้เย็นเกินไป เป็นต้น

ส่วนผู้ใดทำหน้าที่ของบุรุษ ไม่ใส่ใจความหนาว ความร้อน ยิ่งไปกว่าหญิง ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุข”^{๓๖}

๒.๑.๓. **ธรรมที่พึงศึกษาและปฏิบัติ**

ในฐานะที่เป็นอุบาสกในพุทธศาสนา อุบาสกต้องศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นแบ่งออกได้ดังนี้

ธุดะ ๒^{๓๗} หรือหน้าที่การงานที่พึงกระทำ ได้แก่

๑. คันถธุดะ   กิจด้านการเล่าเรียน หรือด้านทฤษฎี

๒. วิปัสสนาธุดะ   กิจด้านการบำเพ็ญภาวนา หรือด้านปฏิบัติ

หลักสัทธรรม ๓^{๓๘} หมายถึงธรรมอันดีแท้ที่เป็นแก่นศาสนา ได้แก่

๑. ปริยัติสัทธรรม   คำสอนอันจะต้องเล่าเรียนได้แก่ สุตตะ หรือด้านทฤษฎี

^{๓๕} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๖.

^{๓๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๕-๒๐๗.

^{๓๗} ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๔๐/๑๔.

^{๓๘} สั.น.อ.(ไทย) ๒๖/๖๓๔.

๒. ปฏิบัติศีลธรรม คำสอนที่จะต้องปฏิบัติได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ มรรคมืองค์ ๘

๓. ปฏิเวธศีลธรรม ผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และ นิพพาน

กล่าวได้ว่าการศึกษาคำสอนตามหลักพุทธศาสนานั้น ไม่ต้องการให้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเดียว แต่ประสงค์ให้นำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงด้วย ซึ่งได้แก่ อตถะ ๓^{๘๕} หมายถึงประโยชน์ หรือผลที่มุ่งหมาย ได้แก่

๑. ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในโลกนี้ ปัจจุบันนี้ ในขั้นต้น
  ๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า ในภพหน้า ในขั้นสูง
  ๓. ปรมัตถะ ประโยชน์และจุดมุ่งหมายสูงสุดได้แก่ พระนิพพาน
- อีกนัยหนึ่ง ได้แก่ อตถะ ๓^{๘๖} เช่นกัน แต่กล่าวถึงตัวบุคคล ดังนี้
๑. อตตตถะ ประโยชน์ตน
  ๒. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น
  ๓. อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

๒.๑.๔. การปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น

การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน สำหรับอุบาทสภัง ปฏิบัติตามหลักทิส ๖ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนถึงกาลมานพให้ปฏิบัติตนต่อทิส ๖ ไว้ในสิงคาลกสูตร^{๘๖} พอสรุปความได้ว่า

๑. มารดาบิดาเป็นทิสเบื้องหน้า

บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิสเบื้องหน้าโดยหน้าที่ ๕ ประการคือ ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ จักทำกิจของท่าน จักดำรงวงศ์ตระกูล จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท และ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

^{๘๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๓๑.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒.

^{๘๗} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๒-๒๔๔/๑๕๕-๒๑๘.

ส่วนมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการคือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หากรรยา(สามี) ที่สมควรให้ มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

๒. อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา

ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ลูกศิษย์ยืนรับ เข้าไปคอยรับใช้ เชื้อฟุ้ง คุดูแลปรนนิบัติ และ เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ ๕ ประการคือ แนะนำ ให้เป็นคนดี ให้เรียนดี บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี ยกย่องให้ปรากฏในมิตร สหาย และ ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

๓. บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง

สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังโดยหน้าที่ ๕ ประการคือ ให้เกียรติยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่ประพฤตินอกใจ มอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยหน้าที่ ๕ ประการคือ จัดการ งานบ้านดี สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ไม่ประพฤตินอกใจ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ และ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

๔. มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย

กุลบุตรพึงบำรุงมิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายโดยหน้าที่ ๕ ประการคือการ แบ่งปันสิ่งของให้ กล่าววาจาเป็นที่รัก ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ วางตนสม่ำเสมอ และ ไม่พูดจาหลอกลวงกัน

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการคือ ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว เมื่อมีภัยก็เป็นทีพึ่งพำนัก ได้ ไม่ละทิ้งในยามอันตราย และ นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร

๕. ทาสและกรรมกรเป็นทิสเบื้องล่าง

นายพึงบำรุงทาสกรรมกร ผู้เป็นทิสเบื้องต่ำโดยหน้าที่ ๕ ประการคือ จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ให้อาหารและค่าจ้าง ดูแลรักษายามเจ็บป่วย ให้อาหารมีรสแปลก และ ให้อภัยตามโอกาส

ทาสกรรมกรผู้เป็นทิสเบื้องต่ำ ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยหน้าที่ ๕ ประการคือ ดิ้นขึ้นทำงานก่อนนาย เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย ถือเอาแต่ของที่นายให้ ทำงานให้ดีขึ้น และนำคุณของนายไปสรรเสริญ

๖. สมณพราหมณ์เป็นทิสเบื้องบน ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว

กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิสเบื้องบน โดยหน้าที่ ๕ ประการคือ จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา เปิดประตูต้อนรับ และ ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิสเบื้องบน ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๖ ประการคือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และ บอกทางสวรรค์ให้

“คฤหัสถ์ในตระกูลผู้มีความสามารถ พึงไหว้ทิสเหล่านี้ บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ มีความประพฤติเยี่ยมตน ไม่แข็งกระด้าง เช่นนั้น ย่อมได้ยศ

คนขยัน ไม่เกียจคร้าน ย่อมไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย คนมีความประพฤติไม่ขาดตอน มีปัญญาเช่นนั้น ย่อมได้ยศ

คนชอบสงเคราะห์ ชอบสร้างไมตรี รู้เรื่องที่เขาบอก ปราศจากความตระหนี่ เป็นผู้ชอบแนะนำชี้แจงแสดงผล เช่นนั้น ย่อมได้ยศ

ทานคือการให้ เปยวัชชะคือวาจาเป็นที่รัก อัจฉริยาคือการประพฤติประโยชน์ในโลกนี้ และสมานัตตาคือการวางตนสม่ำเสมอ ในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แล ช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิ่มสลักเพลาคุมรถที่เล่นไปไว้ได้ฉะนั้น ถ้าไม่มีสังคหธรรมเหล่านี้ มารดา หรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือ หรือการบูชาเพราะ

บุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหกรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านี้จึงถึงความใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ”^{๔๒}

ด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔^{๔๓} ได้แก่ ทาน เปยยวัชชะ อตถจริยา และ สมานัตตตา ซึ่ง หมายถึงธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล ประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี หรือหลักการ สงเคราะห์นี้ เป็นธรรมอุ้มชูโลก ที่โคขาดหลักธรรมนี้ ที่นั้นย่อมมีความขุ่นเคือง ความริ้วฉาน ความแตกสามัคคี จะก่อให้เกิดการประหัตประหาร และสงครามในที่สุด

๒.๒. การดำรงชีวิตตามฐานะต่างๆของอุบาสกในสมัยพุทธกาล

การดำรงชีวิตอันประกอบด้วยธรรมตามฐานะของอุบาสกนั้น เนื่องจากในสมัย พุทธกาล การแบ่งชนชั้นเป็นสิ่งที่ชาวอินเดียให้ความสำคัญมาก โดยจะแบ่งออกเป็น ๔ วรรณะ ได้แก่ กษัตริย์ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง พราหมณ์ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ แพศย์ในฐานะผู้ประกอบอาชีพค้าขาย และ ศูทรในฐานะผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง ดังอธิบาย ต่อไปนี้

๒.๒.๑. ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง

ในสมัยพุทธกาล จากหลักฐานพบว่าส่วนมากปกครองโดยแบบสมบูรณาญาสิทธิ ราชมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในฐานะเจ้าครองแคว้น จึงมีภารกิจในการปกครอง บริหารบ้านเมืองให้มีความสงบเรียบร้อย จากการศึกษาในพระไตรปิฎก พบว่า มีหลักธรรมคำ สอนที่เกี่ยวกับการบริหารปกครองอยู่มากมาย ดังนี้

การบริหารและการจัดการระดับหมู่คณะ

ในระดับสังคมนั้น นักปกครองพึงทำให้ประชาชนเข้าใจหลักอริปไตย ^๓^{๔๔} ได้แก่

๑. อตตาริปไตย   ความมีตนเป็นใหญ่ ปรารถนเป็นประมาณ
๒. โลกาธิปไตย   ความมีนิยมของโลกเป็นประมาณ

^{๔๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๗๓ /๒๑๖-๒๑๘.

^{๔๓} อจ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑.

^{๔๔} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๔.

๓. ชัมมาธิปไตย   ความมีธรรมเป็นใหญ่ มีความถูกต้องเป็นประมาณ

ผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องเว้นจากอคติ ๔^{๕๕} คือ

๑. นันทาคติ   ถ้าเอียงเพราะรัก

๒. โทสาคติ   ถ้าเอียงเพราะชัง

๓. โมหาคติ   ถ้าเอียงเพราะหลง

๔. ภัยาคติ   ถ้าเอียงเพราะกลัว

ดังตัวอย่างพันธธุละเสนาบดี^{๕๖} อำมาตย์ผู้วินิจฉัย ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ผู้ทำ
 ตัดสินคดีอย่างยุติธรรม จนพระเจ้าปเสนทิโกศลได้รับสั่งให้ถอดอำมาตย์ผู้วินิจฉัยคดีโกง
 เหล่านั้นทั้งหมด

ผู้ปกครองต้องมีอัปปมัญญา ๔ หรือ พรหมวิหาร ๔^{๕๗} คือ

๑. เมตตา   ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข

๒. กรุณา   คิดช่วยให้พ้นจากความทุกข์

๓. มุทิตา   แสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข

๔. อุเบกขา   ความวางใจเป็นกลางในธรรมด้วยปัญญา

การใช้หลัก ราชสังกหัตถุ ๔^{๕๘} ซึ่งเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชน
 ได้แก่

๑. สัสสมะระ   ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร

๒. ปุริสเมระ   ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ   ส่งเสริมคนดีมี
 ความสามารถ

๓. สัมมาปาสะ   ส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมทุนไปสร้างเนื้อสร้าง
 ตัวในพาณิชยกรรม

^{๕๕} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๘.

^{๕๖} พุ.ธ.อ.(ไทย) ๔๑/๓๐.

^{๕๗} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

^{๕๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๘๕.

๔. วาขเปยะ หรือ วาจาเปยะ   ความมีวาจาอันถูกต้องมีน้ำใจ รู้จักพูด รู้จัก
ปราศรัยไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ เป็นทางแห่งสามัคคี ความ
เข้าใจอันดี และ ความนิยมเชื่อถือ

นักปกครองพึงมีพลังของบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ที่สามารถปกครองแผ่นดินได้   หรือ
พลัง ๕ ของพระมหากษัตริย์^{๔๕} ดังต่อไปนี้

๑. พาหาลัง   กำลังแขน หรือ กำลังกาย คือความแข็งแรงมีสุขภาพดี
สามารถและชำนาญในการใช้มือใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์

๒. โภคพลัง   กำลังโภคสมบัติ คือมีทุนทรัพย์บริบูรณ์ พร้อมทั้งจะใช้
บำรุงเลี้ยงคน และ ดำเนินกิจการได้ไม่ติดขัด

๓. อมัจฉพลัง   กำลังอำมาตย์ หรือ กำลังข้าราชการ คือมีที่ปรึกษาและ
ข้าราชการระดับบริหารที่ทรงคุณวุฒิเก่งกล้าสามารถ และ จงรักภักดีต่อแผ่นดิน

๔. อภิษัจฉพลัง   กำลังความมีชาติสูง คือกำเนิดในตระกูลสูง เป็นที่นิยม
เชิดชูของมหาชน และ ได้รับการฝึกรอบรมาแล้วเป็นอย่างดีตามประเพณีของตระกูลนั้น

๕. ปัญญาพลัง   กำลังปัญญา คือทรงปรีชาญาณ หยั่งรู้เหตุผล ผิดชอบ
ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ สามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ทั้งภายในภายนอก และ ดำริการต่างๆ ให้
ได้ผลเป็นอย่างดี

พระธรรมปิฎกให้ความเห็นว่า

“กำลังแขน หรือ กำลังกาย แม้จะสำคัญ แต่จัดว่าต่ำสุด หากไม่มีพลังอื่นควบคุม
กำลัง อากกลายเป็นกำลังอันธพาล ส่วนกำลังปัญญา จัดว่าเป็นกำลังอันประเสริฐ เป็น
ยอดแห่งกำลังทั้งปวง เพราะเป็นเครื่องกำกับ ควบคุม และนำทางกำลังอื่นทุกอย่าง”^{๔๖}

ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม   เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่
ชน หรือผู้บริหารบ้านเมืองได้แก่ อปริหานิยธรรม ๗ หรือ วัชชีอปริหานิยธรรม ๗^{๔๗} ได้แก่

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๑.

^{๔๗} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๓๔-๑๓๕/๓๘-๘๑, อัง.สตฺตค.(ไทย) ๒๓/๒๑/๓๑-๓๒.

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติอันขัดต่อหลักการเดิมไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติตามหลักการเดิมไว้ ถือปฏิบัติมั่นตามหลักการตามที่วางไว้เดิน

๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ที่ควรเคารพ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕. บรรดากุลสตรีกฤตุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือจุกคร่าขึ้นใจ

๖. เคารพสักการะปูชนียสถานและปูชนียวัตถุประจำชาติทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุเหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้อนกัน อันชอบธรรมแก่บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของมหาชน ตั้งใจว่า บรรพชิตผู้ดำรงธรรมที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้นที่มาแล้ว พึงอยู่โดยผาสุก

อปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย ผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้อุบายให้แตกสามัคคี หรือมิให้ปฏิบัติตามหลัก ๗ ข้อนี้

นักปกครองควรจะมีทศพิธราชธรรม ๑๐^{๕๒} ซึ่งเป็นกิจวัตรที่ควรประพฤติเพื่อความผาสุกของสังคม ได้แก่

๑. ทาน	การให้ บำรุงช่วยเหลือประชาชน
๒. ศีล	ความประพฤติดีงาม เป็นตัวอย่าง
๓. ปริจาคะ	การบริจาค เสียสละเพื่อส่วนรวม
๔. อาชวะ	ความซื่อตรง ไม่หลอกหลวงประชาชน
๕. มัททวะ	ความอ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่งหยาบคาย
๖. ตปะ	ความทรงเดช ไม่หลงใหลสุขสำราญ

^{๕๒} บุ.ชา.อสีติ.(ไทย) ๒๘/๑๗๕/๑๑๒.

- ๗. อักโกธะ   ความไม่โกรธ เป็นเหตุให้วินิจฉัยผิดๆ
- ๘. อวิหิงสา   ความไม่เบียดเบียน ขาดความกรุณา
- ๙. ชันติ   ความอดทน ไม่ทอดทิ้งต่องานหนัก
- ๑๐. อวิโรธนะ   ความไม่คลาดธรรมดา ยุติธรรม เทียบธรรม

ในอดีตพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจสิ้นแผ่นดินเด็ดขาด ทรงเป็นเจ้าของชีวิต เจ้าแผ่นดิน การทรงใช้พระราชอำนาจก็อาจกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของอาณาประชาราษฎร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทศพิธราชธรรมจึงทำหน้าที่กำกับไม่ให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามอำเภอพระราชนิหิตในทางที่เป็นผลร้ายต่อราษฎรผู้อยู่ใต้การปกครอง เมื่อนั้นพระสมัญญาว่า “ธรรมราชา”

ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า

“ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมะสำหรับพระราชา เพื่อทำให้มหาชนร้องออกมาว่า “พอใจ...พอใจ” คำว่า “ราชา ราชา” นี้แปลว่า “พอใจ พอใจ” และทศพิธราชธรรม ยังเป็นธรรมะสำหรับมหาชนดำเนินตามรอยพระยุคลบาท เพื่อให้เกิดความมีฝามีตัวแล้วก็มีความถูกฝ่าถูกตัว ถูกกันอย่างยิ่งกว่าฟ้าและดิน ไปเสียอีก ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อความมีศีลธรรมอันสูงสุด เป็นที่ตั้งแห่งความสุขสวัสดิ เป็นสันติสุขของบุคคล เป็นสันติภาพของสังคม กระทบของโลกในที่สุด

หวังว่าทุกคนจะดำเนินตามรอยพระยุคลบาท ให้มีฝามีตัวที่ถูกต้องแก่กันและกัน ถูกตัว ยิ่งกว่าฟ้าและดิน ตามธรรมดาควรเป็นที่สนใจของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ทำให้ทศพิธราชธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองบ้านเมือง บ้านเมืองนั้นเต็มไปด้วยทศพิธราชธรรมก็จะพัฒนาบ้านเมือง แล้วก็จะได้ตั้งอยู่ในความถูกต้องแห่งหน้าที่การงาน ในอุดมคติของความเป็นมนุษย์”^{๕๓}

^{๕๓} ดูรายละเอียด พระพุทธทาสภิกขุ, การตามรอยพระยุคลบาท โดย ทศพิธราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมาศ, พับลิเคชั่น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๕.

หรือหลักจักรวรรดิวัตร^{๔๔} ได้แก่

๑. ธรรมาธิปไตย	ความมีธรรมเป็นใหญ่มีความถูกต้องเป็น ประมาณ
๒. มา อธรรมการ	ป้องกันมิให้มีการอันอธรรมเกิดขึ้น
๓. ชนานุประทาน	ปันทรัพย์ให้แก่ผู้ไร้ทรัพย์
๔. สมณพราหมณปริจจจา	ปรึกษากับผู้ประพฤติดี นักปราชญ์ นักวิชาการ

หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาซึ่งความสุข พ้นจากปัญหาด้านสังคมต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง พุทธศาสนอธิบายถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีสามัญญลักษณะ ๓ ประการ คือ อนิจจตา-เป็นสิ่งไม่เที่ยง ทุกขตา-คงทนสภาพเดิมได้ยาก อนัตตา-หาแก่นสารสาระอันแท้จริงไม่ได้ เป็นหลักคำสอนที่พยายามพัฒนาความรู้ความเข้าใจความเป็นจริงและให้รู้จักยอมรับสภาพตามความเป็นจริง ไม่พยายามเปลี่ยนแปลงสิ่งใดตามความต้องการของตนเอง เมื่อเข้าใจตามความเป็นจริง การพัฒนาตัวเองทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ก็จะสามารถบรรเทาปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางด้านความคิด ความเชื่อ จนก่อให้เกิดการวิวาท ฆ่าฟัน กัน หรือ ความเห็นแก่ตัว จนเบียดเบียนผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม อันเป็นเหตุให้เกิดการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติ จนก่อให้เกิดปัญหาหมอกภาวะเป็นพิษ และ ภัยพิบัติจากธรรมชาติ

๒.๒.๒. ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้

ครูที่ดี

ผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้มีหน้าที่สำคัญในการสั่งสอนคน จึงจำเป็นต้องประกอบด้วยหลักธรรมต่างๆ เพื่อที่จะเป็นผู้สอนที่ดี ตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ในสมัยพุทธกาล ไม่มีบุคคลใดในสากลโลกนี้จะประเสริฐกว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ในฐานะอุบาสก ผู้ที่

^{๔๔} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๘๔/๕๑, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๘๔/๖๒.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้เลิศทางด้านการศึกษาธรรม ย่อมไม่มีผู้ใดเหนือกว่า จิตตคหบดี^{๕๕} หลักรธรรมต่างๆในฐานะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้มีดังนี้

เทศนาวิธี ^{๕๖} หรือ ลีลาการสอน ได้แก่

๑. สันทัตสนา   ชี้แจงให้ชัดเจนว่าจะสอนอะไร จำแนกแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผล จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง

๒. สมาทปนา   ชวนให้นำไปปฏิบัติ   แนะนำให้ซาบซึ้งในคุณค่าและ ความสำคัญ จนผู้ฟังยอมรับ

๓. สมุตเตชนา   ปลุกเร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า กระตือรือร้น เกิด ความอดสาหะ ความมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ

๔. สัมปหังสนา   ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง   ชี้ให้เห็นผลดี หรือ คุณประโยชน์และทางที่จะบรรลุผลสำเร็จ

ลีลาในการสอนจัดเป็นศิลปะสำหรับผู้สอนเพื่อสงเคราะห์ผู้ฟังคำสอนด้วย   ชี้ให้ ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริงมีกำลังใจ เพื่อนำคำสอนไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

ผู้สอนจะต้องประกอบด้วยปฏิสัมภิตา ^{๕๗} หรือ ปัญญาอันแตกฉาน ได้แก่

๑. อัตถปฏิสัมภิตา   ปัญญาแตกฉานในอรรถ ความหมาย

๒. ชัมมปฏิสัมภิตา   ปัญญาแตกฉานในธรรม ในหลัก ในเหตุ

๓. นิรุตติปฏิสัมภิตา   ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ ในภาษา ศัพท์ บัญญัติ

๔. ปฏิภาณปฏิสัมภิตา   ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ มีไหวพริบ สามารถ

เชื่อมโยงความคิดและเหตุผล เข้ากับกรณีและเหตุการณ์

^{๕๕} คุรยลละเอียคใน ไพโรจน์ สุกที่ปมงคล, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๕๖} ที.สี.(บาลี) ๘/๓๒๒/๑๒๖, ที.สี.(ไทย) ๘/๓๒๒/๑๒๔, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕๘-๑๕๙.

^{๕๗} อจ.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๑๗๒/๑๘๓-๑๘๔, อจ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๑๗๒/๒๔๒.

ความแตกฉานในเรื่องที่สอน ย่อมส่งผลให้ผู้ฟังคำสอนนั้น เกิดความประทับใจ และ มั่นใจในคำสอน เมื่อใดที่ผู้ฟังมั่นใจ มีจิตใจร่าเริง มีกำลังใจ ย่อมเกิดฉันทะซึ่งเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ

ผู้สอนจะต้องมีกัลยาณมิตรธรรม ๗^{๔๘} หรือ คุณสมบัติของมิตรดี หรือมิตรแท้ ได้แก่

๑. ปิโย   นำรัก ให้ความสนิทสนม ชวนให้หายากได้ถ้าม
๒. ครุ   นำเคารพ ประพฤติสมควรแก่ฐานะ เป็นที่พึ่ง
๓. ภาวนีโย   นำเจริญใจ นำยกย่อง เป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงคน
อยู่เสมอ เคารพออย่าง ทำให้ระลึกและนำภูมิใจ
๔. วตุตจ   รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ เป็นที่ปรึกษาที่ดี
๕. วจนกุขโม   อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมรับฟัง ไม่นุนเฉียว
๖. คมภิรมญจ กถิ กตฺตงคค   อธิบายเรื่องลึกลับ ให้เข้าใจง่าย รู้ลึกยิ่งๆ ขึ้น
๗. โน จฏฺฐานน นิชชเย   ไม่ชักนำในอฐาน ทางเสื่อมเสีย

กัลยาณมิตรธรรม ๗ เป็นคุณสมบัติที่ผู้สอน หรือครูทุกคนพึงมีนั้น หมายถึงทุกคน เพราะผู้เป็นบิดามารดาย่อมจัดเป็นบุพพจารย์ของบุตร^{๔๙}

ผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ที่ดีควรรู้จักประมาณตน   รู้จักคุณสมบัติของสัตว์บุรุษ
ได้แก่ สัปปริสธรรม ๗^{๕๐}

๑. ทัมมัญญตดา   ความรู้จักกรรม รู้จักสาเหตุของปัญหา รู้หลักการ รู้
หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา

๒. อัตถัญญตดา   ความรู้จักอรรถ รู้จักผลของการกระทำ รู้จักความหมาย
รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์

^{๔๘} อจ.สตุตค.(บาลี) ๒๓/๓๗/๒๕, อจ.สตุตค.(ไทย) ๒๓/๓๗/๔๗.

^{๔๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๕.

^{๕๐} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๓๐/๒๒๒, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๔๔-๒๔๖.

๓. อัตถัญญา ความรู้จักตน โดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และ คุณธรรม แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตถัญญา ความรู้จักประมาณ ความพอดีในการรับ ในการบริโภค ปัจจัยสี่ ในการใช้จ่าย โภคทรัพย์ ในการลงโทษ

๕. กาลัญญา ความรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ ตรงต่อเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา

๖. ปริสัจญญา ความรู้จักบริษัท หรือชุมชน รู้กิจที่ว่าจะประพฤติต่อชุมชน รู้จักเทศะ ต้องพูดอย่างไร ควรสงเคราะห์อย่างไร

๗. ปุคคลัญญา หรือปุคคลปโรปัญญา ความรู้จักบุคคล โดยอัชฌาศัย ความสามารถ และ คุณธรรม ว่าควรคบหรือไม่ จะใช้ทำงานอะไร อย่างไร จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร

ผู้ประกอบด้วยสัปปริสธรรม ๗ ข้อนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสังฆคุณครบ ๘^{๖๐} แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ทรงประกอบด้วยธรรมเหล่านี้

พระพรหมคุณาภรณ์ได้กล่าวไว้ว่า

“ในสัปปริสธรรม ๗ ประการ ชัมมัญญา ยังมีความหมายอีกแง่หนึ่งว่า-เมื่อเห็น หรือได้ยินได้ฟังอะไร ก็จับหลักจับสาระมองเห็นเนื้อแท้ของสิ่ง หรือเรื่องราวนั้นได้ อุตถัญญา มีความหมายว่า-เมื่อเห็น หรือได้ยินได้ฟังอะไรก็เข้าใจความหมาย ความ

---

^{๖๐} สังฆคุณ ๘ ได้แก่ ๑.สุปฏิปันโน ภควโต สวากสังโฆ-พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว คือ ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติสมควรแก่พระนิพพาน ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๒.อุชุปฏิปันโน ภควโต สวากสังโฆ-พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว ๓.ญายะปฏิปันโน ภควโต สวากสังโฆ-พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติเพื่อให้ถึงพระนิพพาน ๔.สามิจปฏิปันโน ภควโต สวากสังโฆ-พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีธรรมสมควรแก่ธรรม ๕.อาหุเนยโย-เป็นผู้ควรรับของที่เขานำมาบูชา ๖.ปาหุเนยโย-เป็นผู้ควรรับของที่เขาคัดไว้ต้อนรับ ๗.ทักขิเนยโย-เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน ๘. อัญชลิกรณียโย-เป็นผู้อันบุคคลทั่วไป ควรทำอัญชลีกรรม (เคารพบูชา) ๙.อนุตตรัง บุญญักเขตตัง โลกัสสะ-เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า, (ดูรายละเอียด พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๖๕.

มุ่งหมาย วัตถุประสงค์ แนวทางที่จะขยายความของสิ่งนั้นเรื่องนั้นได้ ธรรม ๒ ข้อนี้ เป็นแกนของสัพปุริสธรรมทั้งหมด”^{๖๒}

๒.๒.๓. ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย

นายรังษี สุทนธ์ได้กล่าวถึงความสำคัญแห่งทาน ไว้ว่า อุบาสกที่ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะนั้น เลิศทางด้านถวายทานถึง ๔ ทานจากทั้งหมด ๑๑ ทาน เพราะทานถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความดี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา แม้แต่สุเมธดาบส ผู้ได้รับการพยากรณ์จากพระที่ปึงกรพุทธเจ้าว่า จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต ท่านยังเห็นว่าพึงบำเพ็ญทานบารมีเป็นอันดับแรก^{๖๓}

ผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย หรือพ่อค้าเป็นส่วนสำคัญที่กระทำการอุปถัมภ์ก้ำชูพระพุทธศาสนาทั้งทางด้านอมิสทาน ธรรมทาน และ อภัยทาน ดังตัวอย่างอนาถบิณฑิกอุบาสก ผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นอุบาสกผู้เลิศทางด้านถวายทาน ซึ่งมีหลักกรรมสำหรับพ่อค้าดังนี้

ปาปณิกกรรม ๓^{๖๔} หลักพ่อค้า ว่า

๑. จักขุมา   ตาดีรู้จักสินค้า เก่งกำไรแม่นยำ
๒. วิฐุโร   จัดเจนธุรกิจ รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความต้องการของตลาด
๓. นิสสยสัมปันโน   พร้อมด้วยแหล่งทุน เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจ

ดังตัวอย่างใน ชาตกัฎฐกถา ขุททกนิกาย ชาดก เอกกนิบาต อรรถกถา อปินณกวรรค จูพเสฏฐิชาดก ว่าด้วยจูพเสรษฐี กล่าวถึงจูพมหาเศรษฐีชาดกในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติในเมืองพาราณสี ในแคว้นกาสิ พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลเศรษฐี เจริญวัยแล้ว ได้รับตำแหน่งเศรษฐี ได้ชื่อว่าจูพเสรษฐี จูพเสรษฐีนั้นเป็นบัณฑิตฉลาดเฉียบแหลมรู้นิมิตทั้งปวง วันหนึ่ง จูพเสรษฐีนั้นไปอยู่ที่บำรุงพระราชา เห็นหนูตายในระหว่างถนน คำนวณนักขัตฤกษ์ในขณะนั้นแล้ว กล่าวคำนี้ว่ากฤษบุตรผู้มีดวงตาดีคือ

^{๖๒} ดูรายละเอียดในบันทึกท้ายเล่ม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมมุนิวชีวิต(ฉบับปรับปรุง-เพิ่มเติมใหม่)**, พิมพ์ครั้งที่ ๖๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๗), หน้า ๘๑.

^{๖๓} ดูรายละเอียดใน รังษี สุทนธ์, “การศึกษาวิเคราะห์หัตถบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, หน้า ๒๘.

^{๖๔} อัง.ติก.(ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๓.

ปัญญา อาจเอาหนูตัวนี้ไปกระทำการเลี้ยงดูภรรยาและประกอบกิจการงานได้ กุบุตรผู้ยากไร้ คนหนึ่งชื่อว่า จูพันเตวาสิก ได้ฟังคำของเศรษฐีนั้นแล้วคิดว่า ท่านเศรษฐีนี้ไม่รู้ จักไม่พูด จึงเอาหนูไปขายในตลาดแห่งหนึ่งเพื่อเป็นอาหารแมว ได้ทรัพย์กาคณิกหนึ่ง ซึ่งเป็นหน่วยเงิน ในสมัยโบราณ ไปเป็นทุนจนในที่สุด ภายใน ๔ เดือนเท่านั้น จูพันเตวาสิกถือเอาทรัพย์สอง แสนกลับมาเมืองพาราณสี คิดว่า เราควรเป็นคนกตัญญู จึงให้นำทรัพย์แสนหนึ่งไปให้ จูพมหาเศรษฐี ท่านจูพมหาเศรษฐี ได้ฟังคำบอกเล่าของจูพันเตวาสิกนั้นแล้วคิดว่า เราพึงยก ธิดาของตนให้จูพันเตวาสิก เมื่อท่านเศรษฐีล่องลับไปแล้ว จูพันเตวาสิกนั้นก็ได้ตำแหน่ง เศรษฐีในนครนั้น^{๖๕}

โกควิภาค ๔^{๖๖} การแบ่งโกคเป็น ๔ ส่วน ว่า

๑. ส่วนที่ ๑ ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์
๒. ส่วนที่ ๒ และ ๓ ใช้ลงทุนประกอบกิจการงาน
๓. ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

การแบ่งทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วนนั้น ส่วนแรกทำเพื่อเลี้ยงตน ครอบครัว และ ญาติมิตร ให้ประสบสุขในสมัยปัจจุบัน เหตุผลเพื่อให้รู้จักประมาณมิให้ใช้จ่ายกับตัวเองและ ครอบครัวเกินความจำเป็น มิให้ฟุ่มเฟือย อีกเหตุผลหนึ่งคือเพื่อละความตระหนี่ มิใช่หาทรัพย์ มาได้แต่กลับหวงทรัพย์สมบัติ จนไม่สามารถหาประโยชน์จากทรัพย์นั้นเท่าที่ควร ดังตัวอย่าง โกลียะเศรษฐีผู้มีสมบัติ ๘๐ โกลี วันหนึ่งเกิดความกระหายในขนมเบื้อง แต่คิดว่า "ถ้าเราบอกว่าเราอยากกินขนมเบื้องไชรี คนเป็นอันมากก็จักพากันอยากกินกับเรา เมื่อเป็นอย่างนั้น วัตถุ เป็นอันมาก มีงา ข้าวสาร เนยใส น้ำอ้อย ของเราก็จักถึงความหมดไป เราจักไม่บอกแก่ ใคร ๆ" จึงอดกลั้นความอยากจนพอมเหลือ^{๖๗}

อีก ๒ ส่วนเป็นการประกอบทุนในอาชีพการงาน เพื่อให้เกิดการงอกเงยขึ้นของ โภคสมบัติ ส่วนสุดท้ายไว้ใช้ในยามเจ็บไข้ได้ป่วย ในยามข้าวยากหมากแพง

^{๖๕} พุ.ชา.เอกก.อ.(ไทย) ๕๕/๑๕๒-๑๕๕.

^{๖๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑-๒๑๒.

^{๖๗} พุ.ขุ.อ.(ไทย) ๔๑/๔๕.

โกคอาทิตยะ ๕^{๖๘} ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโกคทรัพย์

๑. เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองให้เป็นสุข
๒. บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข
๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย
๔. ทำพละ ๕ อย่างได้แก่

๔.๑. ญาติพละ	สงเคราะห์ญาติ
๔.๒. อติถิพละ	สงเคราะห์แขก
๔.๓. ปุพพเปตพละ	ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ
๔.๔. ราชพละ	บำรุงราชการด้วยการเสวยภาษีอากร
๔.๕. เทวตาพละ	สักการะบำรุงสิ่งที่เคารพบูชา

๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ

การที่ภิกษุภิกษุณีจะดำรงชีพอยู่ได้ก็ด้วยการอุปถัมภ์ของฝ่ายคฤหัสถ์ แต่สำหรับอุบาสกยังจำเป็นต้องหาปัจจัย ๔ ด้วยอาชีพต่างๆ พระพุทธองค์ทรงวางหลักธรรมในการหาเลี้ยงชีพด้วยการเว้นวณิชชา ๕^{๖๙} หรือการเลี้ยงชีพที่เว้น กายทุจริต ๓ และ วาจทุจริต ๔ ได้แก่

๑. สัตตวณิชชา   การค้าขายอาวุธ   หมายถึงการสร้างอาวุธแล้วขายอาวุธนั้น^{๗๐} ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายอาวุธ เป็นเหตุให้ทำความผิดก่อโทษแก่ผู้อื่นได้^{๗๑}
๒. สัตตวณิชชา   การค้าขายมนุษย์   ที่ห้ามค้าขาย   ก็เพราะการค้าขายมนุษย์ทำให้มนุษย์หมดอิสรภาพ
๓. มังสวณิชชา   การค้าขายสัตว์เลี้ยงมีสุกรเป็นต้นไว้ขาย   หรือการขายเนื้อสัตว์ ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายเนื้อเป็นเหตุให้ต้องฆ่าสัตว์

^{๖๘} อจ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๓-๑๐๕.

^{๖๙} อจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

^{๗๐} อจ.ปญจก.อ.(ไทย) ๓๖/๓๗๗.

^{๗๑} อจ.ปญจก.ฎีกา(บาลี) ๓/๑๗๗-๘/๖๖.

๔. มัชชวณิชชา การค้าขายน้ำเมา รวมถึงยาเสพติดหมายถึงการให้ปรุงของมีนเมาชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วขาย ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายของมีนเมาเป็นเหตุให้มีการดื่มแล้วเกิดความประมาท

๕. วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษหมายถึงการให้ทำยาพิษแล้วค้าขายยาพิษนั้น ก็เพราะการค้าขายยาพิษ เป็นเหตุให้ทำความผิดก่อโทษแก่ผู้อื่นได้

การค้าขาย ๕ ประการนี้ อุบาสกไม่ควรทำทั้งด้วยตนเองและไม่ควรชักชวนบุคคลอื่นให้ทำด้วย จะสังเกตได้ว่าจะเกี่ยวข้องกับการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยการเอื้อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกระทำผิดศีล ๕ ถึงแม้จะไม่เป็นการล่วงสิกขาบทแต่อย่างไร เพราะเมื่อไรที่มีผู้ประกอบอาชีพ ย่อมมีผู้บริโภคน

วณิชชา ๕ นี้ยังไม่สอดคล้องกับหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ในองค์ที่ ๕ ซึ่งได้แก่ สัมมาอาชีวะ หรือการเลี้ยงชีพชอบ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธธรรมว่า “สัมมาอาชีวะ หรือ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ ละมิจลาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาชีพ รวมถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต เช่น ทำงานไม่ให้คั่งค้างอาภูล”^{๑๒}

๒.๒.๔. ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพอิสระ

ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งมีใช้อยู่ในฐานะนักปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ และ ผู้ประกอบอาชีพพ่อค้า ในการศึกษาครั้งนี้จะนำสาระของอุบาสกบางท่านมากล่าวเพื่อเป็นตัวอย่าง เช่น นายสุนนมาลาการนายช่างดอกไม้ สุปปพุทธกฤษฏิบุรุษโรคเรื้อน นายเกลีสารดีผู้ฝึกม้า

อนึ่ง หากพิจารณาหลักกรรมสำหรับผู้ประกอบอาชีพอิสระ มีดังนี้

ฆราวาสธรรม ๔^{๑๓} หรือ ธรรมสำหรับการครองเรือน ได้แก่

๑. สัจจะ ความซื่อตรง จริงใจ พูดจริงทำจริง
๒. ทมะ การฝึกฝนข่มใจ ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้า
๓. ขันติ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอย

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก), ๒๕๔๕, หน้า ๗๖๕.

^{๑๓} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๔.

๔. จาคะ ความเสียสละ ร่วมมือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

พรวาสาธรรม ๔ เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับพรวาสา เป็นหลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม พึงต้องมีความจริงใจ ความขยันหมั่นเพียรในการปรับปรุงตัว และ มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่น

อุบาทกทานใดมีคู่ชีวิต สมชีวิธรรม ๔^{๑๔} หรือธรรมที่จะทำให้คู่สมรสมีชีวิต สม่่าเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยี่ดยาว ได้แก่

- ๑. สมสัทธา   มีศรัทธาสมกัน
- ๒. สมศีลา   มีศีลสมกัน
- ๓. สมจาคา   มีจาคะสมกัน หรือ ความเสียสละทานสมกัน
- ๔. สมปัญญา   มีปัญญาสมกัน

มีตัวอย่างใน ชัมมปทัฏฐกถา ขุททกนิกาย ชรรมบท อรรถกถา พาลวรรค สุนนมาลาการวัตถุ ว่าด้วยเรื่องสุนนมาลาการ^{๑๕} ผู้มีหน้าที่นำดอกมะลิไปถวายพระเจ้าพิมพิสารบรมกษัตริย์ทุกเช้า แต่วันหนึ่งได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์กำลังบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ จึงเกิดศรัทธานำดอกไม้ไปบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยยอมสละชีวิตแม้จะได้รับราชภัยจากพระเจ้าพิมพิสารก็ตาม ส่วนภรรยาของนายสุนนมาลาการเมื่อทราบเรื่อง จึงไปกราบรายงานแด่พระเจ้าพิมพิสารว่านางได้ทิ้งสามีเสียแล้ว การกระทำของนายสุนนมาลาการจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม ขอกรรมนั้นจงเป็นของเขาแต่ผู้เดียว พระเจ้าพิมพิสารผู้บรรลุนิพพานได้ตรัสรับทราบ เพื่อให้หญิงอันพาลนี้หนีจากนายสุนนมาลาการเสีย และสุดท้ายได้ทรงพระราชทานสิ่งของอย่างละ ๘ มีช้าง ๘ ม้า ๘ นารี ๘ พร้อมด้วยบ้านช่วยอีก ๘ ตำบล ซึ่งเป็นการหาคู่ชีวิตสมกันแด่ นายสุนนมาลาการ

อุบาทกที่ดีพึงนำมาพิจารณาเนืองๆ ตรวจสอบให้บ่อยว่าเราคบคนพาลอยู่ หรือ คบบัณฑิตอยู่ เราเป็นคนพาลอยู่ หรือเป็นบัณฑิตอยู่

^{๑๔} อก.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๕๕/๕๓-๕๔.
^{๑๕} ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๔๑/๒๐๔-๒๑๐.

ลักษณะของมิตรเทียมคือ^{๖๖}

๑. คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว เสียน้อยปรารถนาจะได้อีก เมื่อตัวเองมีภัยจึงทำกิจของเพื่อน คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์

๒. คนดีแต่พูด กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่เป็นอดีตไปแล้ว กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่ยังมาไม่ถึง สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้ เมื่อมีกิจเกิดขึ้นเฉพาะหน้าก็แสดงความขัดข้อง

๓. คนพูดประจบ เพื่อนทำชั่ว ก็กล้อยตาม เพื่อนทำดี ก็กล้อยตาม สรรเสริญต่อหน้า นินทาลับหลัง

๔. คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม ชักชวนให้หมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท ชักชวนให้หมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน เป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น เป็นเพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ลักษณะของมิตรแท้คือ^{๖๗}

๑. มิตรมีอุปการะ ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เมื่อมีภัยก็เป็นทีพึ่งพำนักได้ เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น ก็ช่วยโภคทรัพย์ให้ ๒ เท่าของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น

๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ บอกความลับแก่เพื่อน ปิดความลับของเพื่อน ไม่ละทิ้งในยามอันตราย แม้ชีวิตก็อาจจะสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้

๓. มิตรแนะนำประโยชน์ ห้ามมิให้ทำความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง บอกทางสวรรค์ให้

๔. มิตรมีความรักใคร่ ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน พอใจความเจริญของเพื่อน ห้ามปรามคนที่นินทาเพื่อน สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน

^{๖๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๔-๒๕๕ /๒๐๓-๒๐๕.

^{๖๗} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๐-๒๖๔ /๒๐๕-๒๑๑.

เหล่านี้คือหลักธรรมที่มิตรแท้พึงมีพึงปฏิบัติ การคบมิตรดีเป็นสิ่งที่
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอย่างมาก ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งหมด สารีบุตร ภิกษุผู้
มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรค
มีองค์ ๘ ให้มาก”^{๗๘}

ในมงคลสูตร^{๗๙} พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเหตุแห่งมงคล^{๘๐} หรือ ความ
เจริญ ๓๘ ประการที่ทรงตรัสเทศนาแก่เทพยดาที่ลงมาทูลถาม เป็นเนื้อความข้อปฏิบัติแก่หมู่
สัตว์ ทั้งมนุษย์ และ เทพยดา ได้แก่ ๑.การไม่คบคนพาล ๒.การคบบัณฑิต ๓.การบูชาบุคคลที่
ควรบูชา ๔.การอยู่ในถิ่นอันเหมาะสม ๕.การทำบุญไว้ในปางก่อน ๖.ความตั้งตนไว้ชอบ
๗.การตั้งใจฟังโดยมาก ๘.การศึกษาศิลปวิทยา ๙.การมีวินัยที่ศึกษาดี ๑๐.วาจาที่เป็นสุภาสิต
๑๑.การบำรุงบิดามารดา ๑๒.การสงเคราะห์บุตร ๑๓.การสงเคราะห์ภรรยา ๑๔.การงานไม่คั่ง
ค้าง ๑๕.การให้ ๑๖.ความประพฤติเป็นธรรม ๑๗.การสงเคราะห์ญาติ ๑๘.การงานที่ไม่มีโทษ
๑๙.การงดเว้นจากบาป ๒๐.สำรวมจากการดื่มน้ำเมา ๒๑.ความไม่ประมาทในธรรม
๒๒.ความเคารพ ๒๓.ความถ่อมตน ๒๔.ความสันโดษ ๒๕.ความกตัญญู ๒๖.การฟังธรรม
ตามกาล ๒๗.ความอดทน ๒๘.ความเป็นผู้ว่าง่าย ๒๙.การได้เห็นสมณะ ๓๐.การสนทนา
ธรรมตามกาล ๓๑.การบำเพ็ญตบะ ๓๒.การประพฤติพรหมจรรย์ ๓๓.ความเห็นอริยสัจ
๓๔.ความทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ๓๕.จิตที่ไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรม ๓๖.จิตไม่เศร้าโศก
๓๗.จิตปราศจากฐลี ๓๘.จิตที่เกษมปลอดโปร่ง^{๘๑}

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่า

“เทวะ มนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลเช่นนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ปราศัยในทุกสถาน
ย่อมถึงความสวัสดิในที่ตั้งปวง นี้คืออukumมงคลของเทวะ มนุษย์เหล่านั้น”

^{๗๘} ส.ม.(ไทย) ๑๕/๓/๔-๕.

^{๗๙} จุ.จุ.(ไทย) ๒๕/๕/๓.

^{๘๐} มงคลในที่นี้ ไม่ใช่ความหมายเดียวกันกับมงคลในหัวข้อ “ไม่ถือมงคลตื่นข่าว”

^{๘๑} ดูรายละเอียดใน พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), มงคลชีวิต หลักปฏิบัติมงคล ๓๘ ประการของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม), ๒๕๔๔.

ปรมัตต โชติกา ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ อรรถกถา มงคลสูตร ได้อธิบายไว้ว่า

“สละความคิดในปัจจัย ด้วยความสันโดษ ดำรงอยู่ในสัปปริสภูมิ ด้วยความกตัญญู ละจิตที่ท้อแท้เสียได้ด้วยการฟังธรรม กรอบงำอันตรายทั้งปวงเสียได้ด้วย ความอดทน ทำตนให้มีที่พึ่งด้วยการเป็นผู้ว่าง่าย เห็นอยู่ซึ่งการประกอบความเพียรในการปฏิบัติ ด้วยการเห็นสมณะ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยเสียได้ด้วยการสนทนาธรรม ทำศีลวิสุทธิให้บริบูรณ์ ด้วยการสำรวมอินทรีย์และตบะ ทำจิตตวิสุทธิให้บริบูรณ์ด้วยพรหมจรรย์คือสมณธรรม ทำวิสุทธิอีก ๕ อย่างที่เหลือจากนั้นให้บริบูรณ์ ตั้งแต่ ทิฐิวินิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ จนบรรลุนิพพานทัสสนวิสุทธิ อันเป็นปริยายแห่งอริยสังขตทัสสนะ ด้วยปฏิบัติทา หรือข้อปฏิบัตินี้ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน กล่าวคืออรหัตผล ซึ่งครั้งทำให้แจ้งแล้ว ก็เป็นผู้มีจิตไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ๘ คุณุเขาสีเนรุไม่หวั่นไหว เพราะลมและฝนฉะนั้น จึงเป็นบุคคลที่ไม่เศร้าโศก มีจิตปราศจากธุลี มีจิตเกษม ก็บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีจิตเกษม บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง และย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน”^{๒๒}

๒.๓. วิธีการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล

วิธีการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลนั้น สามารถศึกษาวิเคราะห์ได้จากชีวประวัติพุทธอุบาสก ทั้งในคัมภีร์พระพุทธานุชาตนาเถรเวท หรือ หนังสือชีวประวัติพุทธอุบาสกต่างๆ^{๒๓} ซึ่งกล่าวถึงวิถีดำเนินชีวิตของอุบาสกแต่ละท่านดังสรุปต่อไปนี้

๒.๓.๑. การให้ทาน

๑. ธรรมิกอุบาสก มีการตั้งอาสนะ หรือที่นั่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ไว้ประจำที่บ้าน นิมนต์ หรือ อัญเชิญพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์เพื่อนิมนต์ตนภัต หรืออาหารที่ได้อัญเชิญ สังฆภัต หรืออาหารที่ถวายได้ครบทุกรูป อุทเทศภัต หรืออาหารที่ถวายระบุนจำนวน ถวายสลากยาคู หรือข้าวต้ม สลากข้าวสวย ปักจิตภัต หรืออาหารที่ถวายปีละครั้ง

^{๒๒} พุ.ขุ.อ.(ไทย) ๓๕/๒๑๔.

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน จำเนียร ทรงฤกษ์, ชีวประวัติพุทธอุบาสก ในสมัยพุทธกาล เล่ม ๑-๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา), ๒๕๔๓.

คือ ๑๕ วันต่อครั้ง อุโบสถิกภัต หรืออาหารสำหรับถวายในวันอุโบสถคือทุกวันพระ ปาฏิปติกภัต หรืออาหารถวายในวันปาฏิบถ หรือวันแรมค่ำหนึ่ง ชุกภัต หรืออาหารประจำวัน อาคันตุกภัต หรืออาหารสำหรับถวายเฉพาะพระภิกษุผู้จรมมา คมิกภัต หรืออาหารที่ถวายเพื่อผู้เดินทางไป วัสสาวาสิกภัต หรืออาหารสำหรับถวายพระภิกษุผู้อยู่จำพรรษา คิลานภัต หรืออาหารที่ถวายเฉพาะพระภิกษุอาพาธ คิลานุปัฏฐานภัต หรืออาหารที่ถวายพระภิกษุผู้พยาบาลพระผู้ป่วย^{๘๔} หลังภัตอาหารแล้ว จะนำบาตรมาเพื่อล้างและอบด้วยของหอม^{๘๕}

๒. พรหมอายุพราหมณ์จะตระเตรียมอาหารในตอนกลางคืน เพื่อให้ทันถวายทาน ในเช้าวันรุ่งขึ้น ของที่เตรียมถวายต้องไม่หยาบ สมควรแก่ผู้รับ และ ฐานะของผู้ให้ เช่น ข้าวสุก ขนมนสด ขนมห้าง ปลา เนื้อ เมื่อเตรียมภัตอาหารเสร็จแล้ว จึงกราบทูลภัตกาล หรือ เวลาค้นอาหารแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ อุบาสกในสมัยพุทธกาลจะถวายทานด้วยมือของตนเอง ในการใส่บาตรจะรับบาตรจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์เพื่อมาใส่อาหารแล้วจึงประเคน จนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ห้ามภัต^{๘๖}

๓. การให้ทานโดยแบ่งตามกาลดังนี้^{๘๗} เช่น ถวายข้าวยาสุ หรือข้าวต้มตอนเช้า เกษัตตอนบ่าย เช่น ถวายมธุรส ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และอัฐปานานะ ๘ คือ น้ำมะม่วง น้ำชมพู หรือน้ำหว่า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด น้ำมะขาง น้ำลูกจันทน์ หรือองุ่น น้ำเหง้าอบล น้ำมะพร้าว หรือลิ้นจี่^{๘๘} คิลานเกษมิ้น้ำฝาดบรเพ็ด ใบกะเพรา หรือแมงลัก มะขามป้อม ยางอันไหลออกจากต้นหิงคุ โคมัย^{๘๙} ส่วนตอนเย็นถวายดอกไม้ของหอม รูป เครื่องประทีป น้ำล้างหน้า เครื่องลูบไล้ ได้แก่ สบู่ หรือน้ำมันทาเท้า ฝ้ายาน หรือรองเท้า ไม้ชำระฟัน หรือไม้จิ้มฟัน

๔. ก่อนนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตเฉพาะผ้าบังสุกุล หรือผ้าซึ่งผู้คนทิ้งแล้ว หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาต ตามที่หมอชีวกโกมารภัจเป็นผู้กราบทูลขอพรให้มีกรถวายคฤหบดีจิวัร หรือ ผ้าที่ชาวบ้านถวาย ท่านจึงได้ถวายผ้าลิไวยะ ๑ คู่ที่ได้จาก

^{๘๔} พ.ธ.อ.(ไทย) ๔๐/๑๗๕.
^{๘๕} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๗/๓๒๗.
^{๘๖} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๓๕๕/๔๘๘-๔๘๙.
^{๘๗} พ.ช.า.เอกก.อ.(ไทย) ๕๕/๓๖๕.
^{๘๘} พ.ช.อ.(ไทย) ๔๐/๑๐.
^{๘๙} คูรายละเอียดเกษชขันธกะใน วิ.ม.(ไทย) ๕/๒๖๐-๓๐๕/๔๓-๑๔๔.

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเจ้าปชโชต เป็นผ้าเนื้อดีเลิศ ประเสริฐ มีชื่อเสียงเด่นอุคม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลาย เป็นอันมาก ตั้งหลายแสนคู่ แก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๕๐} และเป็นจุดเริ่มในการถวายเป็นผ้าต่างๆ เช่น ผ้าสังฆาฏิ หรือผ้าทาบ ผ้าอุตราสงค์ หรือผ้าห่ม ผ้าอังตราสก หรือสบงผ้านุ่ง ผ้ากฐิน^{๕๑} อติเรกจีวร หรือผ้าที่ถวายเป็นจากไตรจีวร ผ้าวัสสาวาสิกสาฎิกา หรือผ้าจำนำพรรษา^{๕๒} ผ้าวัสสิกสาฎิกา หรือผ้าอาบน้ำ ผ้าสาฎก หรือผ้าห่มผ้าคลุม ผ้าปาวาร หรือผ้าห่มที่ทำด้วยฝ้าย ชนิดที่มีขน ผ้าโกเขว้าคือผ้าลาดทำด้วยขนสัตว์คล้ายผ้าปาวาร ผ้านิสีทนะ หรือผ้าปูนั่ง ผ้าปู ฟูก ผ้าเช็ดเท้า ผ้าพันเท้าเตียงตั้ง ผ้ากัมพลที่ทำด้วยขนสัตว์ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าปาน ผ้าที่ทำด้วยของเจือกัน^{๕๓}

๒.๓.๒. การสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุ

๑. พระเจ้าพิมพิสาร ผู้ได้ถวายศาสนสถานแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ได้แก่ สวนเวฬุวัน ดำริว่า สถานที่สร้างศาสนสถาน พึงเป็นสถานที่ที่ไม่ไถ่แลกสะดวกด้วยการ คมนาคม ไม่ไถ่แลกไม่มีเสียงอึกทิก ควารถที่ประชาชนผู้ต้องประสงค์จะเข้าไปเฝ้าได้ กลางวัน ไม่มีผู้คนพลุกพล่านกลางคืนเงียบสงัด เสียงไม่กึกก้อง ปราศจากกลิ่นไอของคน ปราศจากลม แต่ชนที่เดินเข้าออก ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงบหลีกเลี่ยงอยู่ ควรเป็นที่หลีกเลี่ยง อยู่ตามสมณวิสัย ปราศจากสัมผัสจากเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน มีกัลยาณมิตร ปัจจัย ๔ ไม่ขัดสน^{๕๔}

๒. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ของการสร้างวิหารถวายสงฆ์ แก่ ราชคหเศรษฐี ผู้ได้แต่งงานกับน้องสาวอนาถบิณฑิกเศรษฐีว่า วิหารย่อมป้องกันหนาว ร้อน สัตว์ร้าย สัตว์เลื้อยคลาน ยุง ฝนในสิทธิฤดูแลมแรง แดดอันแรงกล้า เพื่อให้สงฆ์หลีกเลี่ยงอยู่ เพื่อความสุข เพื่อให้ภิกษุเพ่งพินิจ เพื่อให้ภิกษุเห็นแจ้ง เป็นทานอันเลิศ เพราะเหตุนี้แล คนผู้ ฉลาด เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ให้ภิกษุทั้งหลายผู้พหูสูต อยู่ใน

^{๕๐} คุรยละเอียดจิวัรขันธกะใน วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๒๖-๓๓๕/๑๓๕-๒๕๕.

^{๕๑} ผ้ากฐินคือผ้าที่ถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว คุรยละเอียดในกฐินขันธกะ วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๐๖- ๓๒๕/๑๔๕-๑๖๗.

^{๕๒} ผ้าจำนำพรรษา หรือ อัจเจกจีวร หมายถึงจีวรที่ถวายก่อนกำหนดเวลาถวายผ้าไม่เกิน ๑๐ วัน คือ ตั้งแต่ขึ้น ๖ ค่ำถึง ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ คุรยละเอียดใน วิ.มหา.(ไทย) ๒/๖๔๖-๖๕๑/๑๖๗-๑๗๒.

^{๕๓} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๗/๓๒๖-๓๕๑.

^{๕๔} วิ.ม.(ไทย) ๔/๕๕/๓๑-๓๒.

วิหารนี้ พึงมีใจเลื่อมใสถวายข้าว น้ำ ฝ้าย และเสนาสนะอันเหมาะสมแก่พหูสูตรผู้ซื้อตรง เพราะพหูสูตรทั้งหลายย่อมแสดงธรรมอันเป็นเครื่องบรรเทาสรรพทุกข์ ผู้รู้ทั่วถึงพระธรรมแล้วจะเป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพานใน โลกนี้^{๕๕}

๓. ศาสนสถานในสมัยพุทธกาลตามที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นประกอบด้วย กัณฑ์กุฎี หรือห้องสำหรับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บอวลด้วยกลิ่นหอม กุฎีชั้นเดียว กุฎีสองชั้น หังสวัฏฏิกะ หรือศาลายาว ที่พักกลางวัน ที่พักกลางคืน วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น หรือปราสาทที่มีดาดฟ้าไม่มีหลังคา อาราม ชุ่มประตุ ศาลาหอนัน กัปปียกุฎี หรือห้องเก็บของ วัจจกุฎี หรือห้องน้ำ ที่เดินจงกรม โรงจงกรม บ่อน้ำ ศาลาบ่อน้ำ เรือนไฟ หรือห้องให้ความร้อนสำหรับลดน้ำหนักร่างกาย ศาลาเรือนไฟ สระโบกขรณี หรือสระบัว มณฑป หรือเรือนมียอดที่มีรูปสี่เหลี่ยมอันเป็นอาวาสที่อยู่รวม ถ้าที่ตกแต่งภายใน กำแพงล้อมศาสนสถานของตกแต่ง เช่น เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หม้อโลหะ อ่างโลหะ กระจ่างโลหะ กระทะโลหะ มีด ขวาน ฝั้ง จอบ เภาวัลย์ ไม้ไผ่ หน้ำปล้อง หน้ำมุงกระต่าย หน้ำสามัญ ดิน เครื่องไม้ เครื่องดิน^{๕๖}

๔. การดูแลศาสนสถานเป็นหน้าที่ของอุบาสก ดังตัวอย่างที่จิตตคหบดี ตามธรรมเนียมปฏิบัติในสมัยพุทธกาล ต้องนิมนต์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์มาถวายภัตตาหาร และจีวร ทรงมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระประมุข แล้วหลังน้ำ “ทักษิโณทก” ลงบนพระหัตถ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงการถวายวิหารนั้นให้เป็นที่รักษา รัชมปัทมฐกถา ขุททกนิกาย ธรรมบท อรรถกถา พาลวรรค สุขัมมเถรวัตถุ ว่าด้วยเรื่องพระสุขัมมเถระ ได้กล่าวว่าในกาลนั้นมหาปฐพีก็หวั่นไหวด้วยบอกเหตุว่า พระพุทธศาสนาตั้งมั่นแล้ว^{๕๗}

๕. ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีมีการฉลองพระเชตวันมหาวิหาร ตกแต่งพระวิหาร จัดบริวารแก่คนและรถรับเสด็จ เลี้ยงบริษั ๔ ด้วยการเตรียมภัตตาหารในมือแรกและมือหลังรวมเวลา ๕ เดือนจึงเสร็จ หมดทรัพย์ไป ๑๘ โกฏิทีเดียว คนผู้มาที่พระวิหารทำความเคารพสถานที่ด้วยการถอดหมวก ถอดรองเท้าแล้วถือไปต่างๆ ลดร่ม เปิดศีรษะ ถอดหมวก ด้วย

^{๕๕} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๕๕/๕๑-๕๒.

^{๕๖} คุรายละเอียดยุคเสนาสนะชั้นชกใน วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๕๔-๓๒๕/๘๕-๑๖๖.

^{๕๗} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๑/๒๕๖.

ความตั้งใจว่า เราจักกระทำประทักษิณ หรือการเดินเวียนขวาตามเข็มนาฬิกาเป็นจำนวน ๓ รอบ^{๕๘} เราจักไหว้พระเจดีย์และพระปฏิมาด้วยเบญจางคประดิษฐ์^{๕๙} เราจักดูโปตถกรรม หรือ คัมภีร์ และจิตรกรรม หรือภาพวาด^{๖๐} เป็นการชักชวนให้มาใกล้ชิดพระธรรมคำสอนและเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๓.๓. การถือศีล เจริญภาวนา

๑. อุบาสกพึงนุ่งขาวห่มขาว เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอด วัน ๑๔ ค่ำ วัน ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำแห่งปีกษ์ และ ตลอดปาฏิหาริย์^{๖๑} ระมัดระวังใน นิจศีล หรือ ศีล ๕ และอุโบสถศีล หรือ ศีล ๘ มีการให้ความเคารพด้วยการบ้วนปากก่อน อธิษฐานองค์อุโบสถ ซึ่งประกอบด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นห่างไกลจากการลักทรัพย์ การงดเว้นเมถุนธรรมซึ่งมิใช่พรหมจรรย์ หรือการร่วมประเวณี สวรรวมจากพูดเท็จ เว้นจากการ ดื่มน้ำเมา ไม่พึงบริโภควิกาลโภชนาคือตั้งแต่เวลาเที่ยงจนถึงก่อนอรุณวันใหม่ เว้นจากการ ฟ้อนรำขับร้องดูการละเล่นและไม่พึงทัดทรงดอกไม้และใช้ของหอม เว้นจากการนอนบนที่ นอนภายในขัดด้วยปูนสำลี หรือบนสันถัดเครื่องปูลาด อย่างเคร่งครัดตลอดกาลทุกเมื่อ^{๖๒}

๒. อุบาสกพึงเข้าฟังธรรมตอนปัจฉิมภาต หรือหลังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์ทรงฉันทันบิณฑบาต ฟังศึกษาท่องจำ ไม่เพ่งโทษผู้อื่น ตั้งใจตรวจสอบตนเอง โดยเคารพ ด้วยการเผยแผ่พระธรรมคำสอน ชักชวนผู้ที่ไม่เลื่อมใสให้มีความเลื่อมใส ผู้ที่ เลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างจิตตคหบดีผู้สามารถชักชวนอเจลกัสสปะนักบวชชี เปลือย ซึ่งเป็นสหายเก่าของท่าน ให้เกิดความเลื่อมใสแล้วจึงบวช และได้เป็นพระอรหันต์ใน

^{๕๘} ดูตัวอย่างใน ส.ม.(ไทย) ๑๓/๓๕/๕๖, ส.ม.(ไทย) ๑๓/๕๒/๗๑, ส.ม.(ไทย) ๑๓/๔๒๕/๒๕๕.

^{๕๙} เบญจางคประดิษฐ์คือการกราบไหว้ให้อวัยวะทั้ง ๕ ได้แก่ เข้าทั้ง ๒ ฝ่ามือทั้ง ๒ และ หน้าที่ ๑ จดลงกับพื้น ดูตัวอย่างใน อ.จ.อ.(ไทย) ๓๓/๖๓, อ.จ.อ.(ไทย) ๓๓/๗๑, อ.จ.อ.(ไทย) ๓๓/๗๕.

^{๖๐} จ.ช.อ.(ไทย) ๕๕/๑๕๐.

^{๖๑} จ.ว.อ.(ไทย) ๕๔/๖๓. ปรมัตถทีปนี จุททกนิกาย เถรีคาถา อรรถกถา มิตตาเถรีคาถา อธิบาย ปาฏิหาริย์^{๖๑} ว่า ปีกษ์แห่งอุโบสถศีลหรือช่วงเวลาสำหรับผู้รักษามุขอุโบสถ ที่พึงรักษาในวัน ๑๓ ค่ำ แรม ๑ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๘ ค่ำ โดยวันต้นเป็นวันเข้า วันสุดท้ายเป็นวันออกตามลำดับของวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ หมายถึงวันก่อนวันพระ ๑ วัน และ วันหลังวันพระ ๑ วัน รวม ๑ ปาฏิหาริย์เป็น ๓ วัน.

^{๖๒} อ.จ.อ.(ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๓-๓๐๕.

พระพุทธศาสนา^{๑๑๓} ท่านยังได้โต้ว่าเท่ากับนิกรณัฏฐาภูมิตระกูลผู้เป็นศาสดาของศาสนาเช่น เพื่อเป็นการปกป้องพระพุทธศาสนา^{๑๑๔}

๒.๓.๔. การมีส่วนปกป้อง คำขูพระพุทธศาสนา

๑. การระงับอธิกรณ์ หรือเรื่องที่สงฆ์ต้องดำเนินการ^{๑๑๕} กรณีที่มีภิกษุณีสาวตั้งครรต์ขณะบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งมีพระเจ้าปเสนทิโกศลเจ้าครองแคว้นโกศล ท่านมหาอนาถบิณฑิกะ ท่านจูพอนาถบิณฑิกะ นางวิสาขามหาอุบาสิกา และ ตระกูลใหญ่อื่นๆ มาร่วมพิจารณาอธิกรณ์ โดยมีพระอุบาสิเป็นประธาน จนสามารถสรุปได้ว่านางภิกษุณีได้ตั้งครรต์มาก่อนบวช^{๑๑๖}

๒. อีกรณีสาคัญคือกรณีที่มีภิกษุชาวโกสัมพีวิวาทกันระหว่าง ๒ ฝ่าย อุบาสกชาวโกสัมพีจึงตกลงกันไม่ต้องอภิวัต ไม่ต้องลุกรับ ไม่ต้องทำอัญชลิกรรม สามิจกรรม ไม่ต้องทำสักการะ ไม่ต้องเคารพ ไม่ต้องนับถือ ไม่ต้องบูชาซึ่งเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพี แม้เข้ามาบิณฑบาต ก็ไม่ต้องถวายบิณฑบาต ท่านเหล่านั้นจึงหลีกเลี่ยง หรือจักสึกเสีย หรือจักให้พระผู้มีพระภาคทรงโปรด ซึ่งเมื่อภิกษุชาวโกสัมพีเหล่านั้นจึงจำเป็นต้องมาถึงเมืองสาวัตถี ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี จึงเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทูลถามถึงข้อปฏิบัติ และได้รับคำชี้แนะให้ถวายทานในภิกษุสองฝ่าย แล้วจงพึงธรรมในสองฝ่าย ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้น เป็นธรรมวาที จงพอใจในความเห็น ความถูกต้อง ความชอบใจ และความเชื่อถือ ของภิกษุฝ่ายธรรมวาทีนั้น จนในที่สุดก็ได้ปรองดองสามัคคีกัน^{๑๑๗}

๓. อุบาสกมีส่วนในการทูลขอพรจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในกรณีที่ว่าบ้านแห่งโทษ ดิเตยน์ โพนทะนา ในเรื่องที่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรกระทำในสิ่งที่เป็นโลกะวัชชะ หรือสิ่งที่ไม่ดีที่ชาวโลกดิเตยน์ เช่น การโค่นต้นไม้อันเป็นเจดีย์ของชาวบ้าน^{๑๑๘} กรณีที่ชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายเกี่ยวบิณฑบาตว่า ดิถีที่เท่าไรแห่งปักษ์ แต่ไม่สามารถตอบได้ จน

^{๑๑๓} คุรายละเอียด อเจลกัสสปสูตรใน ส.สพ.(ไทย) ๑๘/๓๕๑/๓๘๕-๓๘๖.

^{๑๑๔} คุรายละเอียด นิกัณฐนาฏุตตสูตรใน ส.สพ.(ไทย) ๑๘/๓๕๐/๓๘๗-๓๘๘.

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๖๒-๓๖๓.

^{๑๑๖} ขุ.ชา.เอกก.อ.(ไทย) ๕๕/๒๓๖-๒๓๘.

^{๑๑๗} คุรายละเอียด โกสัมพีขันธกะใน วิ.ม.(ไทย) ๕/๔๕๑-๔๗๘/๓๓๓-๓๓๔.

^{๑๑๘} วิ.ม.หา.(ไทย) ๑/๓๖๕/๔๐๒.

พระพุทธชานุญาตให้เรียนปักขคณนา^{๑๑๕} หรือในกรณีมักมาก ไม่สันโดษ ประพฤติตนเหมือนพวกคลุหัตถ์ผู้บริโภคมาม ดังกรณีพระฉัพพัคคีย์ซื้อขายด้วยรูปียะ หรือเงินตรา^{๑๑๖} กรณีขอบาตรเกินจำเป็นบ้าง^{๑๑๗} บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็ฟังโทษ ดีเตือน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงประชุมสงฆ์ สอบถาม และบัญญัติสิกขาบทต่างๆขึ้นเพื่อเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความก้ำจืด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสมการปรารถนาความเพียร

๒.๔. ปัญหาและการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล

ประเทศอินเดียในสมัยโบราณ มีอาณาเขตไพศาล เนื้อที่เท่ากับทวีปยุโรปซึ่งไม่นับรวมสหภาพโซเวียต ในสมัยปัจจุบันได้แก่ พื้นที่ในประเทศอินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ เนปาล และ ทิเบต บางส่วน

นักประวัติศาสตร์ชาวกรีก เฮโรโดตัส ได้กล่าวไว้หลังพุทธกาลเล็กน้อยว่า “ในบรรดาประเทศที่เรารู้จัก อินเดียเป็นชาติที่มีพลเมืองมากที่สุด” ซึ่งชาวอินเดียโบราณเรียกประเทศตนเองว่า “ภารตวรรษ” ซึ่งเป็นพระนามของพระเจ้าภรต ปฐมวงศ์แห่งราชวงศ์ปาณฑพ ในสงครามมหาภารตยุทธ^{๑๑๘}

เนื่องจากอินเดียโบราณ มีความแตกต่างกันในด้านภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ วัฒนธรรม อากาศมีตั้งแต่หนาวสุดจนร้อนสุด ที่ราบสูงของเทือกเขาหิมาลัยเป็นเขตหนาว ตะวันตกและใต้เป็นเขตร้อนติดทะเลทราย ส่วนทางตะวันออกอยู่ในเขตที่มีฝนชุก จึงมีการปกครองโดยส่วนมากแบบสมบูรณาญาสิทธิราช มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในฐานะเจ้าครองแคว้น และบางแคว้นปกครองแบบอภิชนาธิปไตย หรือ สามัคคีธรรม เป็นการปกครองแบบสภาของตระกูลนั้นๆ โดยมีประธานสภากษัตริย์ มีแคว้นวัชชีเป็นต้น

^{๑๑๕} วิ.ม.(ไทย) ๔/๑๕๖-๑๕๘/๒๓๕-๒๔๑.

^{๑๑๖} วิ.ม.หา.(ไทย) ๒/๕๕๗-๕๕๘/๑๑๒-๑๑๖.

^{๑๑๗} วิ.ม.หา.(ไทย) ๒/๕๕๕-๖๐๘/๑๒๒-๑๒๗.

^{๑๑๘} พระเทพคิลิก (ระแบบ จิตตญาณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

๒.๔.๑. ประเด็นด้านกฎหมาย

ราชอาณาจักรในสมัยพุทธกาลมีมหาอำนาจอยู่ ๔ แห่งคือ แคว้นมคธ แคว้นโกศล แคว้นวังสะ และ แคว้นอวันตี ทั้ง ๔ แคว้นล้วนเกี่ยวข้องกับทางเครือญาติ ซึ่งเป็นศิลปะในการปกครองรักษาความสงบแก่แคว้นตนและแคว้นเพื่อนบ้าน แต่ละแคว้นต่างก็มี ปุโรหิต เสนาบดี มหาอำมาตย์ มีกฎหมายบัญญัติเพื่อความผาสุกในแคว้นของตน โดยมีศาลเป็นผู้ตัดสิน อาทิกฎหมายด้านการเก็บภาษี คดีความด้านสิทธิส่วนบุคคล คดีความเกี่ยวกับเรื่อง น้อโงง ลักทรัพย์ ทำร้ายบุคคลอื่น ฆาตกรรม ไปจนถึง คดีความในการทหาร เช่น การหนีทหาร

เจ้าครองแคว้นมหาอำนาจล้วนแต่นับถือพระพุทธศาสนา กฎหมายบ้านเมืองจึงบัญญัติขึ้นเพื่ออนุเคราะห์ตามกฎหมายแห่งธรรม คือการละเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐ ดังรายละเอียดในจกักรัตติสูตร^{๑๑๓} เจ้าครองแคว้น หรือ พระมหากษัตริย์มีอำนาจในการลงโทษผู้ที่กระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองด้วยการประหาร จองจำ เนรเทศ ดังตัวอย่างในราชสูตร^{๑๑๔} ที่กล่าวถึงบุคคลผู้พึงถูกประหาร จองจำ เนรเทศ เนื่องจากกระทำปาณาติบาต อทินนาทาน กามสุมิฉาจาร มุสาวาท และ การกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการค้ำน้ำเมา

กฎหมายในสมัยพุทธกาลมีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง แม้แต่กษัตริย์เจ้าครองแคว้นก็ไม่ละเว้น ดังตัวอย่างที่พระเจ้าพิมพิสารเสด็จสู่แม่น้ำตโปทา แต่เพราะมีพระภิกษุสงฆ์รออยู่ก่อน จึงรอเพื่อสรองสนานพระเศียรเกล้าในเวลาพลบค่ำ จนไม่สามารถเสด็จกลับเข้าเมืองก่อนเวลาประตูเมืองปิด จึงจำต้องประทับแรมอยู่นอกพระนคร^{๑๑๕}

ตัวอย่างการบังคับใช้กฎหมายมีดังเช่น สมัยนั้นผู้ที่ลักทรัพย์ที่มีค่า ๑ บาท หรือ ๕ มาสก^{๑๑๖} จะถูกรับสั่งให้ประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง มูลค่าของ ๕ มาสกมีมูลค่าเท่ากับเมื่อภิกษุดื่มเนยใสโดยไม่ชักปากออก และเนยใสที่เข้าไปในลำคอ รวมกับที่อยู่ในปาก จึงได้บาท^{๑๑๗} มีการแต่งตั้งอำมาตย์เพื่อวินิจฉัยคดีความดังตัวอย่างพระเจ้าพิมพิสารประทับนั่ง

^{๑๑๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๘๐-๑๑๐/๕๕-๘๒.

^{๑๑๔} อจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓๘/๒๕๖-๒๕๕.

^{๑๑๕} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๓๕๓/๔๘๓-๔๘๔.

^{๑๑๖} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๘.

^{๑๑๗} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๑๓๑.

อยู่ในโรงศาล^{๑๑๘} กรณีพระเจ้าปเสนทิโกศลได้แต่งตั้งพันธะเสนาบดีให้ตัดสินคดีความ^{๑๑๙} กรณีโจรองคูลิมาล ผู้หยาบช้า เช่นฆ่ามนุษย์ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็จะยกทัพมาประมาณ ๕๐๐ ไปเพื่อปราบ แต่เมื่อทราบว่างคูลิมาลได้บวชเป็นพระภิกษุก็ทรงเลื่อมใสในพระองค์คูลิมาล^{๑๒๐} และกฎหมายหนิทหาร เช่น กรณีที่ พระเจ้าพิมพิสารมีรับสั่งให้มหาอำมาตย์ให้ไปปรับปรุงเมืองปลายเขตแดนให้เรียบร้อย ครั้งนั้น เหล่าทหารบรรดาที่มีชื่อเสียงเกิดปริวิตกว่า การรบจักประสบความสำเร็จมิใช่น้อยมาก จึงพากันเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วขอบรรพชา ซึ่งมีโทษถึงขั้นพระอุปัชฌายะต้องถูกตัดศีรษะ พระอนุสาวนาจารย์ต้องถูกดึงลิ้นออกมา พระคณะปุโรหิตต้องถูกหักซี่โครงแถบหนึ่ง แต่เพราะด้วยพระเมตตาจึงงดโทษและขอประทานพระวโรกาสพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายไม่พึงให้ราชภักฏบวช ซึ่งพระพุทธองค์ก็ทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้น^{๑๒๑}

ในกรณีของอุบาสกนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมืองเช่นกัน อคติ ๔ ศีล ๕ วชิรชา ๕ อบายมุข ๖ อาชีวะภูมกศีล กุศลกรรมบท ๑๐ ราชธรรม ๑๐ จักรวรรดิวัตร ๑๒ เมื่อใดที่พวกเขาบ้าน ชาววัง หรือ แม่แต่ภิกษุผู้มักน้อยสันโดษพากันดำเนิน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมีรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ วินิจฉัย แล้วจึงบัญญัติสิกขาบทตามสมควร เพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการ^{๑๒๒} แก่ส่วนรวมคือแก่สงฆ์ แก่บุคคล แก่ความบริสุทธิ์ หรือแก่ชีวิต แก่ประชาชน และ แก่พระศาสนา

ด้วยปัจจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ในสมัยพุทธกาลทั้งกฎหมายและหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นสอดคล้องกัน เนื่องจากเจ้าครองแคว้นมหาอำนาจล้วนแต่นับถือ พระพุทธศาสนา ทำให้การดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลเมื่อพบปัญหาทางด้านกฎหมาย ก็จะมีการบัญญัติกฎหมายบ้านเมือง และ วินัยสงฆ์ให้สอดคล้องกันเสมอ

^{๑๑๘} ที.สี.อ.(ไทย) ๑๑/๓๔๕.

^{๑๑๙} บุ.ธ.อ.(ไทย) ๔๑/๓๐.

^{๑๒๐} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๓๔๗-๓๕๑/๔๒๑-๔๒๘.

^{๑๒๑} วิ.ม.ห.(ไทย) ๔/๕๐/๑๔๕-๑๔๖.

^{๑๒๒} วิ.ม.ห.(ไทย) ๑/๓๘/๒๘-๒๙. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับผิดชอบแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกียจคร้าน ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในสมัยปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัตถธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑

เมื่อใดพบความไม่สอดคล้อง ก็พึงกราบทูลขอประทานพระวโรกาสพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้บัญญัติตามโลกวัชระ หรือข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียน ถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ

๒.๔.๒. ประเด็นด้านสภาพแวดล้อม

ลัทธิความเชื่อของบุคคลในอินเดียโบราณมีความหลากหลายมาก มีลัทธิต่างๆ เช่น ลัทธิเวทานตะ นยายะ ไวเศสิก มีมางสา สางขยะ โยคะ และยังมีลัทธิของครูทั้ง ๖ ได้แก่ ครูปุณณกัสสปะ มักขลิโคสาล อชิตเกสกัมพล ปกุกทกัจจายนะ ศัญชัยเวถ์ฐบุตร และนิกรณถ์นาถบุตร^{๒๓} ซึ่งมีอิทธิพลหล่อหลอมให้มีความคิด ความนิยม วิธีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ ตามลัทธิความเชื่อในแต่ละลัทธินั้นๆ ชมพูทวีปจึงมีนักบวชประเภทต่างๆ มากมาย และเป็นที่ยอมรับนับถือ ได้รับการยกย่องอย่างสูงจากคนทุกวรรณะ

อาชีพหลักของชาวอินเดียในสมัยพุทธกาลคือการทำเกษตรกรรม กสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ ค้าขาย มีการแบ่งชั้นวรรณะ เป็น กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และ พวกนอกวรรณะ ได้แก่ จัณฑาล ชาวอินเดียโบราณยกย่องผู้มีวิชาความรู้ เช่น ผู้จบไตรเพท และ ศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ หรือ พาหิรสีปะ^{๒๔} เช่น รัฐศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ วิชาการทหาร วรรณกรรม

ปัญหาต่างๆ เช่น มีการแบ่งชนชั้นวรรณะอย่างรุนแรงและเปิดเผย มีการรังเกียจและไม่ยอมสมรสกับคนต่างวรรณะ แม้แต่ในวรรณะเดียวกันยังมีการจัดแบ่งเป็นพวกตระกูล

^{๒๓} อ่านรายละเอียดลัทธิของครูทั้ง ๖ ในสามัญญผลสูตร ที.สี.(ไทย) ๕/๑๖๕-๑๘๑/๕๓-๖๐.

^{๒๔} ศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการนั้นมีหลายแบบ เช่น จากคัมภีร์โลกนิติ และ ธรรมนิติ ได้แก่ ๑.สติ-ความรู้ทั่วไป ๒.สัมมติ-กฎธรรมนิยม ๓.สังขยา-คำนวณ ๔.โยคยันตร์-การช่างการยนต์ ๕.นิติ-นิติศาสตร์ ๖.วิเสสิก-ความรู้การอันให้เกิดมงคล ๗.คันธัพพา-วิชาร้องรำ ๘.คณิกา-วิชาบริหารร่างกาย ๙.ธนูพเพธา-ยิงธนู ๑๐.ปุราณ-โบราณคดี ๑๑.ตักสิลา-แพทย์ศาสตร์ ๑๒.อิติหาสา-ประวัติศาสตร์ ๑๓.โซติ-ดาราศาสตร์ ๑๔.มายา-ตำราพิชัยสงคราม ๑๕.ฉันทสา-การประพันธ์ ๑๖.เกตุ-วิชาพุด ๑๗.มันตา-วิชามนต์ ๑๘.สัตทา-ไวยากรณ์ โดยพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๒๕๑-๒๕๒, ตัวอย่างอีกแบบได้แก่ ๑.ฤคเวท ๒.ยชุรเวท ๓.สามเวท ๔.อาถรรพเวท ๕.ปุราณะ-วรรณกรรม ๖.ปีติวิทยา-วิชาพยาบาล ๗.ราสีวิทยา-คณิตศาสตร์ ๘.ไทววิทยา-ศาสตร์เพื่อโลกิยะ ๙.นิริวิทยา-เศรษฐศาสตร์ ๑๐.วากโย และ วากยะ-ตรรกศาสตร์และปรัชญา ๑๑.เอกายคยะ-จริยศาสตร์ การปกครอง ๑๒.เทววิทยา-เทวศาสตร์ ๑๓.พรหมวิทยา-ความรู้เกี่ยวกับสภาวะสูงสุด ๑๔.ภุตวิทยา-ฟิสิกส์ ๑๕.ศาสดาวิทยา-วิชาการทหาร ๑๖.นักษัตรวิทยา-ดาราศาสตร์ ๑๗.สรปวิทยา-พิชวิทยา ๑๘.เทวชนวิทยา-จิตวิทยา อ่านรายละเอียดใน สนธิ ศรีสำแดง, *พระพุทธศาสนากับการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๔๕.

สูงตระกูดต่ำ ผู้สมรสต่างวรรณะจะกลายเป็นคนนอกวรรณะ เรียกว่า จันฑาล ผู้คนถือว่าเป็น เสนียดจัญไร ไม่มีใครอยากแตะต้องแม้แต่เงา ทำให้เกิดความแตกต่าง แยกแยกกันราวฟ้ากับดิน การเดินบิณฑบาตเปรียบเสมือนการขอทาน หรือแม้แต่การบวชในฐานะสมณะและ โคนผมโล้นนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม แต่สำหรับชาวพุทธมิได้ถือวรรณะ แต่ให้ความเคารพยกย่องกันด้วยไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บุคคลมิได้วัดกันที่ชาติกำเนิด แต่วัดกันที่ความประพฤติปฏิบัติ

การเดินทางคมนาคมในสมัยพุทธกาล ยังเป็นสิ่งที่ยากลำบาก เมื่อมีการเดินทาง จากเมืองสู่เมืองใช้เวลาเป็นเดือน ตัวอย่าง เช่น เมื่อนายอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้นิมนต์พระ สัมมาสัมพุทธเจ้าจากเมืองราชคฤห์เพื่อไปจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี ท่านจึงต้องสร้างศาลา จำนวน ๔๕ หลังระหว่างทางในระยะทางทุก ๑ โยชน์เพื่อให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและ พระภิกษุสงฆ์ได้พักระหว่างทาง รวมเวลาเสด็จพระพุทธดำเนินทั้งสิ้นได้ ๔๕ วัน^{๑๒๕}

การสื่อสารจะต้องส่งบุรุษไปเพื่อบอกว่า มิฉะนั้นก็ต้องเดินทางไปด้วยตนเอง ซึ่งมีตัวอย่างในอนาถบิณฑิกโกวาทสูตรที่นายอนาถบิณฑิกเศรษฐี ได้ฝากถวายขอภิวาทพระยุดล บาทมาถึงพระพุทธองค์ และ ฝากกราบเท้าท่านพระสารีบุตรแทนตน เนื่องจากไม่สบายเป็น ไข้หนัก ไม่สามารถมาด้วยตนเอง^{๑๒๖}

เพื่อบรรเทาปัญหาต่างๆ อุบาสกจึงได้สร้างวิหารเพื่อเกื้อกูลต่อพระภิกษุ ภิกษุณี ได้แก่ สวนเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร เขตวันมหาวิหารของอนาถบิณฑิกเศรษฐี อัมพวัน วิหารของหมอชีวกโกมารภัจ อัมพการามของจิตตคหบดี เป็นต้น มีการฉลองวิหารเพื่อเป็นการประกาศชักชวนให้ผู้คนที่สนใจได้มีโอกาสได้ฟังธรรม มีการนิมนต์พระภิกษุไปฉัน กัณฑ์อาหารที่บ้านและให้แสดงธรรมโปรดผู้ที่มาร่วมงาน ชักชวนเพื่อนให้ไปเข้าเฝ้าพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าและ พระอริยสงฆ์ ชักชวนให้ถืออุโบสถศีลในวันอุโบสถ แจงเหตุที่ชาวบ้าน ดำเนินดีเตียนแต่พระสงฆ์ เพื่อให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้บัญญัติพระธรรมวินัย

^{๑๒๕} จุ.วิ.อ.(ไทย) ๕๐/๔๕.

^{๑๒๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๓-๓๘๘/๔๓๓-๔๔๑.

๒.๔.๓. ประเด็นด้านค่านิยม

ค่านิยม (value) มีคำจำกัดความที่กว้างขวาง แต่ขอกกล่าวโดยสรุปว่า ค่านิยม หมายถึง รูปแบบความคิดของสมาชิกในสังคมที่จะพิจารณาตัดสินและประเมินว่า สิ่งใดมีคุณค่า มีประโยชน์ พึงปรารถนา ถูกต้อง เหมาะสม ดีงาม น่ายกย่อง ควรแก่การประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้น ๆ ยึดถือและช่วยในการตัดสินใจ เลือก ที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ เช่น ค่านิยมในการประหยัด อุดมคติ ค่านิยมในการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

ค่านิยมในสมัยพุทธกาลโดยส่วนมากจะมุ่งทางด้านจิตใจมากกว่าด้านวัตถุ ลัทธิความเชื่อที่หลากหลายจึงมีอิทธิพลหล่อหลอมให้มีความคิด ความนิยม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ ตามลัทธิความเชื่อในแต่ละลัทธินั้นๆ เช่น การบำเพ็ญตบะ การบูชาไฟ อาบน้ำล้างบาป ประพฤติตั้งโคบัง สุณัขบ้าง คนเปลือย เลียมมือ เขาเชิญให้รับภิกษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับภิกษาที่เขานำมาไว้ก่อน ไม่รับภิกษาที่เขาทำเฉพาะ ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ เยียวยาอ้อตภาพด้วยข้าว ๗ คำบ้าง มีหญ้าเป็นภิกษาบ้าง มีโคมัยเป็นภิกษาบ้าง ทรงผ้าเปลือกไม้บ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยผมคนบ้าง เป็นผู้นอนบนหนามคือสำเร็จการนอนบนหนามบ้าง^{๑๒๗} ซึ่งค่านิยมต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเพราะมีมิจนาทิกุญฺญี หรือ ความเชื่อผิดๆ ว่าเมื่อปฏิบัติแล้วจะบรรลุมรรค

มิจนาทิกุญฺญีมีผู้ให้คำอธิบายไว้หลายแห่ง แต่ที่นิยมกล่าวถึงคือในพรหมชาลสูตร^{๑๒๘} ซึ่งกล่าวถึงทิกุญฺญี ๖๒ เหนือสาวกวิสัย ดังนี้

- อนึ่ง คนพวกที่ชื่อว่า สัสตวาทะ หรือ สัสตตทิกุญฺญี มี ๔
- คนพวกที่ชื่อว่า เอกัจจสัสตวาทะ หรือ เอกัจจสัสตตทิกุญฺญี มี ๔
- คนพวกที่ชื่อว่า อันตอันตติกะ หรือ อันตอันตตทิกุญฺญี มี ๔
- คนพวกที่ชื่อว่า อมราวีกเขปะ หรือ อมราวีกเขปทิกุญฺญี มี ๔
- คนพวกที่ชื่อว่า อธิจจสมุปป็นนิกะ หรือ อธิจจสมุปป็นนทิกุญฺญี มี ๒

^{๑๒๗} ที.สี.(ไทย) ๕/๓๕๔-๓๕๕/๑๖๔-๑๗๐, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๕๗/๓๘-๔๐, ม.ม.ุ.(ไทย) ๑๒/๑๕๕-๑๖๐/๑๕๗-๑๖๓.

^{๑๒๘} ที.สี.(ไทย) ๕/๒๘-๑๔๘/๑๑-๔๗.

คนพวกที่ชื่อว่า สัจญีวาทะ หรือ สัจญีทิฎฐิ มี ๑๖

คนพวกที่ชื่อว่า อสัจญีวาทะ หรือ อสัจญีทิฎฐิ มี ๘

คนพวกที่ชื่อว่า เนวสัจญีนาสัจญีวาทะ หรือ
เนวสัจญีนาสัจญีทิฎฐิ มี ๘

คนพวกที่ชื่อว่า อุจเฉทวาทะ หรือ อุจเฉททิฎฐิ มี ๗

คนพวกที่ชื่อว่า ทิฎฐธัมมนิพพานวาทะ หรือ
ทิฎฐธัมมนิพพานทิฎฐิ มี ๕

สภาพแวดล้อมในสมัยพุทธกาลนั้นมีปัญหา และ อุปสรรค ในช่วงก่อนที่พระ
สัทธรรมจะตั้งมั่น เนื่องจากพระธรรมคำสอนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน และขัดกับ
คำสอนในลัทธิต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมายและตั้งมั่นในชมพูทวีปแล้ว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน ด้วยการ
โปรด ชฎิล ๓ พี่น้อง พระเจ้าพิมพิสาร เจ้าแคว้นมคธ และชาวเมืองราชคฤห์ โดยมีอุบาสกผู้ตั้ง
มั่นในพระรัตนตรัยในทุกชนชั้นกว่า ๑๒ นหุต หรือ ๑๒๐,๐๐๐ คน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการ
ตั้งมั่นพระพุทธศาสนา^{๑๒๕} สามารถได้วาทะกับลัทธิความเชื่อต่างๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์

แม้แต่มหาอำนาจทั้ง ๔ แห่งคือ แคว้นมคธ แคว้นโกศล แคว้นวังสะ และ
แคว้นอวันตี ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าอุเทน และ พระเจ้า
จันตปัชโชติ เป็นเจ้าครองแคว้นมหาอำนาจทั้ง ๔ ต่างก็หันมานับถือพระพุทธศาสนา และได้
ทำนุบำรุงและเอื้อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาในทุกๆด้าน มีการสร้างศาสนสถาน ถวาย
ทาน จีวร และ เกสัช เพื่อเป็นปัจจัยแก่ภิกษุ ภิกษุณี แม้แต่ปุโรหิต มหาอำมาตย์ พราหมณ์
คหบดี เศรษฐี ต่างก็สามารถทำหน้าที่ของอุบาสกได้อย่างภาคภูมิใจ

อุบาสกในสมัยนั้น ต้องเผชิญกับค่านิยมที่สวนกระแสกับหลักธรรมคำสอนทาง
พุทธศาสนา วิธีการแก้ปัญหาจึงมีวิธีต่างๆ เช่น มีการได้วาทะกับนักบวชนอก
พระพุทธศาสนาเพื่อมิให้มีความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างจิตตคฤหบดีอุบาสก
ได้สนทนาธรรมะกับ อเจลกัสสปะเพื่อนของท่าน ซึ่งเป็นนักบวชชีเปลือยในอเจลสูตร^{๑๓๐}

^{๑๒๕} วิ.ม.(ไทย) ๔/๕๕-๕๖/๖๕-๖๘.

^{๑๓๐} ส.สพ.(ไทย) ๑๘/๓๕๑/๓๘๘-๓๘๙.

หรืออย่าง อนาคตบัณฑิตเกษรฐิได้พาพวกสหายนี้อยู่ประมาณ ๕๐๐ คน ไปเข้าเฝ้า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่กล่าวในอปถนคชาดก^{๑๑๑} ในที่สุดด้วยความพากเพียรของอุบาสก ที่สามารถสร้างกระแสค่านิยม ทำให้สังคมในยุคนั้น เริ่มให้ความยอมรับวิธีการดำเนินชีวิต แบบพระพุทธานุศาสนา

๒.๕. สรุป

หลักธรรมที่อุบาสกพึงปฏิบัติซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนานั้น มีอยู่ มากมาย อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติอันได้แก่ อุบาสกธรรม ๕ พึงหลีกเลี่ยงอบายมุข ๖ พึงศึกษา ในไตรสิกขาเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ในภพหน้า จนถึงจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน พึง ปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วยหลักทศ ๖

แต่ละบุคคลแต่ละอาชีพก็มีหลักธรรมที่เหมาะสมแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น หลักธรรมสำหรับอุบาสก มีฆราวาสธรรม ๔ หลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง มีราชสังคหัตถุ ๔ ทศพิชราชธรรม ๑๐ หลักธรรมสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ มี เทศนาวิธี ๔ สัปปริสธรรม ๗ หลักธรรมสำหรับผู้ประกอบอาชีพ มีปาปณิกธรรม ๗ โภคอาทิยะ ๕ เป็นต้น

มีการดำเนินชีวิตโดยการให้อามิสทานด้วยปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ อาศัย และ ยารักษาโรค มีการถือศีล เจริญภาวนา รวมถึงการมีส่วนร่วมปกป้อง กำชู พระพุทธานุศาสนาในกรณีที่มีเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาและความสามัคคี

สำหรับปัญหาในประเด็นด้านกฎหมาย ด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านค่านิยม พบว่ามีประสบปัญหาต่างๆ แต่ก็สามารถหาข้อยุติได้ด้วยการขอพุทธานุญาติ จากพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้บัญญัติสิกขาบทต่างๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมาย สภาพแวดล้อม และ ค่านิยมในสมัยพุทธานุกาล

^{๑๑๑} จุ.ช.น.เอกก.อ.(ไทย) ๕๕/๑๔๐-๑๕๔ .

บทที่ ๓

คุณสมบัติและดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

๓.๑ คุณสมบัติของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

ในประเทศไทยมีองค์การพุทธศาสนาต่างๆ ที่ให้การคำชูและเผยแผ่พุทธศาสนา ในนามของมหาวิทยาลัย มูลนิธิ สำนักปฏิบัติ สมาคม ชมรม และอื่นๆอีกมากมาย ทำให้ การศึกษาทั้งทางด้านปริยัติ และ ปฏิบัติมีอย่างแพร่หลาย และในกลุ่มเหล่านั้นก็มีผู้นำที่ได้ถูก ขนานนามว่าเป็นอุบาสก เข้าใจพุทธศาสนาและปฏิบัติตามคำสอนอย่างจริงจัง และเป็นส่วน สำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ในปัจจุบัน

การศึกษาคุณสมบัติของอุบาสกในปัจจุบันนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกอุบาสกดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๑ แล้ว ซึ่งคุณลักษณะที่ เด่นชัดคือ ผู้ให้สัมภาษณ์จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือทางด้านคุณธรรมและศีลธรรม จาก หน่วยงาน หรือวงการที่ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้ติดต่อสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันจิตตานุภาพ วัดธรรมมงคล ชุมชนสันตือ โศก ยูวพุทธิกสมาคม

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ แต่ละท่านได้กล่าวถึงคุณสมบัติของ อุบาสกไว้ดังนี้

“อุบาสกคือผู้ที่นำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน จะต้องมีความตั้งใจที่จะ สมาทานศีล ๕ ตลอดชีวิต มีมารยาทสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมต่อผู้ที่มีความอาวุโส กว่า”^๑

“อุบาสกคือผู้ที่อยู่ในศีล ๕ ตลอดชีวิต มีการฟังธรรม ศึกษาปริยัติ มีการเจริญ ภาวนาสติสมาธิเพื่อทำให้เกิดพลังจิตสูง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญญา สิ่งที่สำคัญคือต้อง ปฏิบัติ มิเช่นนั้นจะเป็นผู้รู้แต่คำรับยาแต่ไม่บริโภคะ”^๒

^๑ สัมภาษณ์ พันเอก(พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน, นายกิตติมศักดิ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ, ๑ มิถุนายน ๒๕๔๕.

“อุบาสกคือผู้มีศรัทธาในพระรัตนตรัย โดยนำมาเป็นที่พึ่งที่อาศัย ในการดำเนินชีวิต ต้องช่วยเหลือค้ำจุนทำนุบำรุงพระศาสนา เพื่อเป็นการสนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่ประกอบมิจฉาอาชีพ และไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข”^๓

“การตัดสินใจแต่ละอย่างต้องไม่คล้อยตามอัตตาธิปไตย และ โลกาธิปไตย แต่ต้องตัดสินใจตามธรรมาธิปไตย โดยไม่ต้องฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ให้เดือนใจตนเองเสมอว่า คำพูดของคนพาลย่อมไม่ถือเป็นประมาณ”^๔

“อุบาสกพึงศึกษาพระธรรมที่ลึกซึ่งยิ่งขึ้นไปตามขั้น ซึ่งได้แก่ จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดแต่การสดับการเล่าเรียน และ ภวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดแต่การฝึกอบรมด้วยการลงมือปฏิบัติ”^๕

“อุบาสกคือผู้ที่อยู่ในศีล ๕ และ พึ่งปฏิบัติตามหลักทศ ๖”^๖

กล่าวโดยสรุป

๑. อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติได้แก่ อุบาสกธรรม หรือ ธรรมของอุบาสกที่ดีมีองค์ ๕ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพระรัตนตรัย มีศีล ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล ไม่แสวงหาทักษิณภัยภายนอกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และ กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น

๒. ศึกษาในไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา

---

^๓ สัมภาษณ์ อำนวย สุวรรณศิริ, อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^๓ สัมภาษณ์ คณัช จันทร์เจ้าฉาย, ผู้ก่อตั้งบริษัท ไคเร็กซ์ มีเดีย กรุ๊ป (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๗ กันยายน ๒๕๔๕.

^๔ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิต สาขาตรรกศาสตร์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^๕ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล, ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาดาราศาสตร์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^๖ สัมภาษณ์ ขำพุทธ ขาวคารา, รองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม ชุมชนสันติอโศก, ๒ มิถุนายน ๒๕๔๕.

๓. สิ่งที่ควรรงควเว้นคืออบายมุข ซึ่งหลักธรรมของพระพุทธศาสนากล่าวถึงอบายมุข ๖ ได้แก่ การติดสุราและของมีนเมา นักเที่ยวกลางคืน นักเที่ยวดูการละเล่น ติดการพนัน คบคนชั่ว และ เกียจคร้านการงาน

๔. ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยหลักทศ ๖

๓.๒. การดำรงชีวิตตามฐานะต่างๆของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน : กรณีตัวอย่าง

สำหรับการดำรงชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น ๔ กลุ่ม คือผู้ปกครองบ้านเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย และผู้ประกอบอาชีพอิสระ แต่ละท่านได้ให้ความเห็นดังนี้

๓.๒.๑. ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง

พันเอก(พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน

พันเอก(พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน นายกิตติมศักดิ์ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และ ผู้อำนวยการศูนย์วีปัสสนากรรมฐาน ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ^๑

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกคือผู้ที่นำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน จะต้องมีความตั้งใจที่จะสมาทานศีล ๕ ตลอดชีวิต มีมารยาทสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมต่อผู้ที่มีความอาวุโสกว่า

สำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน ท่านจะทำวัตรเช้าและสวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน บทสวดที่นิยมมากที่สุดได้แก่ บทชัยมงคลอัฐสุภาคา หรือที่รู้จักกันว่าคาถาพาหุง ว่าด้วยชัยชนะ ๘ ประการอันเป็นมงคลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า^๒ เป็นการเจริญพุทธานุสสติที่ดียิ่ง ท่านกล่าวว่าอุบาสกพึงมีเมตตาจิตและการสำรวมวาจา จำต้องมีสติรู้อยู่ทุกขณะ พึงระวังไม่ให้มีเสียงเอะอะ หรืออาการ โกรธคุด่าผู้อื่น แม้กระทั่งกับลูกเมีย

ในฐานะพันเอก(พิเศษ) ทหารบก งานประจำคือ การให้โอวาทสั่งสอนนายทหารทั้งหลาย เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับการจัดเตรียมพิธีทางพุทธศาสนาในงานต่างๆ รวมถึงประเพณี

^๑ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๔๕.

^๒ ดูรายละเอียดใน ราชบัณฑิตยสถาน, ธรรมะจากเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน คาถาพาหุง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐-๑๔๑.

ทำบุญ ท่านจึงใช้โอกาสนี้ ทำตัวเองให้เป็นตัวอย่างในฐานะอุบาสก เช่น การไปร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์ก็ต้องไม่ดื่มสุราเมรัย การทำตัวเป็นตัวอย่างเป็นสิ่งที่สำคัญมาก มีอิทธิพลและส่งผลดีว่าการพูดสอนหลายเท่า

ท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับนักปกครองว่า ศัพทราชาธรรม ๑๐ เป็นหลักธรรมที่พึงปฏิบัติ

ท่านมีคติประจำใจ ว่าจงสละละทรชนคนชั่ว คบแต่สาธุชนบัณฑิต ทำบุญทั้งกลางวันกลางคืน ระลึกถึงอนิจจังเป็นนิจ ให้มีขันติ เมตตา อยู่ในศีล แล้วจะได้ซึ่งลาภยศสรรเสริญสุข

ท่านมีความเห็นต่ออนาคตของพุทธศาสนาว่า สังคมสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม ปัจจุบันชาวพุทธไม่สนใจการบวช บ้างก็บวช ๓ วัน บ้าง ๗ วัน บ้างตามแต่ความพร้อมของแต่ละบุคคล พระสงฆ์ควรจะฝึกผู้ที่บวชแล้วต้องการจะสึก ให้เป็นอุบาสกก่อน ให้รู้หน้าที่และสามารถประพฤติปฏิบัติตนเองตามแนวทางของอุบาสก เพื่อสามารถเป็นตัวอย่างให้ปุถุชนได้เข้าใจพระธรรมคำสอน และได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม^๕

คุณอำนาจ สุวรรณคีรี

คุณอำนาจ สุวรรณคีรี ประธานที่ปรึกษาสถาบันพลังจิตตานุภาพ วัดธรรมมงคล ซอยสุขุมวิท ๑๐๑ พระโขนง^๖

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกคือผู้ที่อยู่ในศีล ๕ ตลอดชีวิต มีการฟังธรรม ศึกษาปริยัติ มีการเจริญภาวนาสติสมาธิเพื่อทำให้เกิดพลังจิตสูง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญญา สิ่งที่สำคัญคือต้องปฏิบัติ มิเช่นนั้นจะเป็นผู้ที่รู้แต่คำรับยาแต่ไม่บริโภคนยา

ด้านชีวิตส่วนตัว ท่านทำบุญตักบาตรเป็นนิจ และเจริญบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ คือ ให้ทาน ถือศีล เจริญภาวนาอบรมจิตใจ ประพฤติอ่อนน้อม ช่วยงานสังคม อุทิศบุญกุศลแก่ผู้อื่น แสดงความยินดีในความดีของผู้อื่น ฟังธรรม แสดงธรรม และ มีความเห็นตรง หรือ ทิฏฐุชุกัมม^๗

^๕ สัมภาษณ์ พันเอก(พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน, นายกิตติศักดิ์ ยูพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย, ๑ มิถุนายน ๒๕๔๕.

^๖ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๓.

การเป็นผู้นำผู้ปกครองนั้น หมายความว่าต้องมีอำนาจหน้าที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อคนหมู่มาก ยิ่งมีอำนาจหน้าที่ยิ่งสูง ผลกระทบยิ่งกว้าง เช่น นายอำเภอก็มีผลกระทบต่ออำเภอนั้นๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็มีผลกระทบต่อจังหวัดนั้นๆ นายกรัฐมนตรีมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศ ผู้นำที่มีอำนาจมากจึงควรมีศีลที่มั่นคง เพราะบุคคลผู้ใฝ่หาประโยชน์ส่วนตัว ย่อมนำข้อเสนอแก่ผู้ปกครองเพื่อเอื้อแก่ประโยชน์แก่ตัวเขา ซึ่งอาจมีผลเสียแก่ส่วนรวม ผู้ปกครองบางคนได้ผลประโยชน์มูลค่าเป็นหลักหมื่นอาจจะปฏิเสธ แต่ถ้ามีผลประโยชน์มูลค่าเป็นหลักล้านอาจจะรับก็เป็นที่ไปได้ ดังนั้น ถ้าผู้ปกครองใดไม่มีธรรมะเป็นที่พึ่ง ย่อมตกเป็นทาสกิเลสได้ง่าย

ท่านมีใจรักที่จะรับราชการแต่เด็ก นึกถึงประโยชน์ของแผ่นดิน จึงได้จัดรายการพุทธธรรมรัฐสภาและอีกมากมาย จุดประสงค์เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอน คติประจำใจของท่านคือ “โศคคติที่สุดที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ที่พบพระพุทธศาสนา”

ท่านให้ความเห็นว่า พิธีศาสนาเป็นสิ่งที่พระอริยะเจ้าวางพื้นฐานไว้ การวัดกิเลสความดีความเลวของตนเองทุกวันพระ จึงเรียกว่าไปวัด ไปเพื่อวัดว่าศีลข้อใดขาดตกบกพร่องหรือไม่ ต้องรู้จักให้ทาน เจริญพลังจิต จะเกื้อต่อการรักษาศีล เจริญปัญญา ผู้ที่มีความโลก โกรธ หลง เกิน ๑๐๐ % เป็นคนบ้า มี ๑๐๐ % เป็นปุถุชน มี ๗๕ % คือพระโสดาบัน มี ๕๐% คือพระสกทาคามี มี ๒๕ % คือพระอนาคามี ๐ % คือพระอรหันต์^{๑๑}

๓.๒.๒. ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ เป็นปิยบุรพจารย์ที่เป็นตำนานคู่กับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ซึ่งศิษยานุศิษย์แห่งมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกคนให้ความเคารพรัก นับถือและยกย่อง^{๑๒}

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกไม่ใช่ภุชงค์ที่นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น จะต้องปฏิบัติเบญจศีล และ เบญจธรรม^{๑๓} ถึงแม้จะเป็นผู้ที่รอบรู้ในพระไตรปิฎกแต่ถ้าไม่ปฏิบัติ

^{๑๑} สัมภาษณ์ อำนวย สุวรรณศิริ, อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๑๒} คู่มือละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๐.

เบญจศีล และ เบญจธรรม ยังไม่สามารถเรียกว่าตนเองเป็นอุบาสกได้ ตอนที่ท่านได้ริเริ่มสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำริว่าสมาคมนี้จะต้องเป็นแบบอย่างของสังคมทั้งทางด้านความประพฤติและการปฏิบัติ การตัดสินใจแต่ละอย่างต้องไม่คล้อยตามอัตตาธิปไตย และ โลกาธิปไตย แต่ต้องตัดสินใจตามธรรมาธิปไตย โดยไม่ต้องฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ให้เตือนใจตนเองเสมอว่า คำพูดของคนพาลย่อมไม่ถือเป็นประมาณ เช่น ตอนร่วมงานสังคมต่างๆ จะต้องไม่ดื่มสุรา ถ้ามีคนถาม ก็บอกว่าการดื่มสุราขัดต่อเบญจศีล โดยที่ไม่ต้องกลัวผู้คนกล่าวหาว่าเซซ

ในฐานะที่เป็นนักวิชาการ จะต้องสอนและเสนอความคิดเห็นด้วยความรู้และการประพฤติ หรือที่เรียกว่าวิชา ๓ และจรณะ ๑๕^{๑๓} ต้องทำงานที่สุจริต ชีวิตนี้ท่านมีความสุขมาก ในฐานะที่เป็นราชบัณฑิต ช่วงเช้าก็เข้าปฏิบัติงานในวังเพื่อเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมต่างๆ ส่วนตอนบ่ายก็เข้าวัดเพื่อให้วิชาการแก่นิสิตนักศึกษาและประชาชน สิ่งที่ท่านระวังอยู่เสมอคือ ถ้ารู้ไม่จริงต้องไม่พูด มิฉะนั้นผู้ที่ได้รับฟังอาจจะจดจำและนำไปใช้ผิดๆ ได้

ท่านมีอุดมคติประจำใจว่า “ชีวิตข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอลิขิตเอง และจะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ประเทศชาติ และ โลกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้”

ท่านมีความคิดเห็นว่า อนาคตของพุทธศาสนานั้น สังคมสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย บิดามารดาปู่ย่าตายายจะต้องสอนปลูกฝังคุณธรรมแก่ลูกแก่หลานตั้งแต่เล็ก รวมถึงครูในโรงเรียน หมายความว่า ชาวพุทธจะต้องช่วยกันเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่

---

^{๑๓} ได้แก่การเจริญเมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ สติสัมปชัญญะ, คุรยละเอียดในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๑๔} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๑๐/๑๐. วิชา ๓ ได้แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ-ระลึกชาติได้ จุติปาตญาณ-กำหนดรู้จุดและอุบัติแห่งสัตว์ทั้งหลาย หรือทิพจักขุญาณ และ อาสวักขยญาณ-ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หรือความตรัสรู้ ส่วนจรณะ ๑๕ ได้แก่ ๑.ศีลสัมปทา หรือความถึงพร้อมด้วยศีล ๒.อินทริยสังวร หรือสำรวมตาหูจมูกลิ้นกายใจ ๓.โภชนะ มัตตัญญูตา รู้จักประมาณในการบริโภค ๔.ชาคริยานุโยค ไม่เห็นแก่นอน ขันหมั่นเพียร ๕.มีศรัทธาในพระรัตนตรัย ๖.มีหิริ ความละอายบาป ๗.มีโอตตปปะ ความเกรงกลัวบาป ๘.เป็นพหูสูต มีความรู้ในพระธรรม ๙.มีความเพียรอันปรารถแล้ว ๑๐.มีสติ มั่นคง ๑๑.มีปัญญา ๑๒.บรรลุปฐมฌาน มีองค์ ๕ คือวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา ๑๓.บรรลุดุติฌาน มีองค์ ๓ คือ ปีติ สุข เอกัคคตา ๑๔.บรรลุดุติฌาน มีองค์ ๒ คือ สุข เอกัคคตา ๑๕.บรรลุดุติฌาน มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา เอกัคคตา.

ลูกหลานและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจะมีครอบครัว เพราะเด็กคืออนาคตของชาติ

ท่านกล่าวในตอนท้ายว่า คนมีศีลไม่จำเป็นต้องเป็นคนดี แต่คนดีจำเป็นต้องมีศีล คนมีศีลอาจจะขาดเบญจธรรม แต่คนดีต้องมีทั้งเบญจศีลและเบญจธรรม เช่น คนที่มีศีล ยังสามารถทำร้ายร่างกายคนได้โดยไม่คิดศีล หรือ คนที่ไม่โกงอาจเพราะไม่มีโอกาสจะโกงก็ได้ แม้แต่ผู้รับเงินคอร์รัปชันก็ยังไม่ผิดศีลเพราะมีผู้ให้ แต่ผิดธรรม^{๑๕}

ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล

ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล ผู้อำนวยการธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๖

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกพึงศึกษาพระธรรมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตามขั้น ซึ่งได้แก่ จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดแต่การสดับการเล่าเรียน และ ภวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดแต่การฝึกอบรมด้วยการลงมือปฏิบัติ^{๑๖}

ในการดำรงชีวิต จะต้องรู้จักประมาณในการบริโภค หรือ โภชนะ มัตตัญญูตา และ การพักผ่อนให้เพียงพอไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป หรือ ชาคริยานุโยค โดยรักษาความสมดุลของร่างกายสังขาร ให้อยู่ในสภาพที่สงบ และไม่รบกวนไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อตนเองและผู้อื่น

ปัจจุบันท่านมีงานเผยแผ่พระธรรม และ เป็นราชบัณฑิตสาขาดาราศาสตร์ สิ่งที่ทำคือการเฝ้าติดตามสถานการณ์ปัจจุบันทั้งทางด้านสังคม การเมือง สิทธิมนุษยชน เพื่อที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดำเนินการกำลังของตน เช่น เหตุการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ และ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ท่านกล่าวว่า นักวิทยาศาสตร์ นักค้นคว้าวิจัยทุกคนในโลก ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด สัญชาติใด เป็นชาวพุทธหรือไม่ ล้วนใช้ชีวิตเดียวกันกับสติปัญญา ๔^{๑๗} ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้นั้นจะ

^{๑๕} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษ จันทน์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิต สาขาตรรกศาสตร์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖} คูรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๑.

^{๑๗} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๒๖๘/๕๐๓-๕๐๔.

^{๑๘} คูรายละเอียดในมหาสติปัญญาสูตร, ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๗๒-๔๐๕/๓๐๑-๓๔๐.

รู้ตัวหรือไม่ นั่นก็คือด้วยการเฝ้าดู สังเกตปรากฏการณ์ทุกอย่างที่เป็นไปตามธรรมชาติของ หัวข้อวิจัยนั้น โดยไม่มีความเป็นตัวตนบุคคล ไม่มีการแทรกแซงผลลัพธ์ที่จะเกิดให้ เป็นไปตามความต้องการของผู้ค้นคว้า เพื่อหาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการวิจัยนั้นๆ ท่านยังเสริมอีกว่า การที่สังเกตปรากฏการณ์โดยไม่มีความเป็นตัวตนบุคคลนั้น ก็คือหลักอนัตตาใน พระพุทธศาสนานั้นเอง

คนเราถ้าอยากจะทำสำเร็จ จะต้องมีความในสิ่งนั้น ต้องรักในสิ่งที่จะทำนั้น เมื่อมี ภาระ จะส่งผลให้เกิดวิริยะ จิตตะ และ วิมังสา ซึ่งก็คืออิทธิบาท ๔^{๑๕} ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนไว้ ท่านมีคติประจำใจว่า “อย่าประมาท” ปัจจุบันชาวไทยต่างก็เหินห่างจากพระ ธรรมคำสอนมาก และเป็นไปได้ยากที่จะหันกลับมาสนใจ โดยเฉพาะเยาวชนไทยซึ่งจะเป็น อนาคตของประเทศไทย ยุคนี้คืออกติยุค สิ่งที่จะป้องกันได้ก็คือให้ถือศีล ๕ เป็นขั้นต่ำ ศีลคือ วินัย กฎหมายคือให้คนอยู่ในวินัย ให้มนุษย์พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุนิยม^{๑๖}

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาบาลี และสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ เป็น ภาคีสมาชิกราชบัณฑิต^{๑๗}

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกคือผู้ที่ประกาศ หรือเปล่งคำมั่นถือด้วยใจว่า “ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต” อุบาสกมี ๒ ประเภท อุบาสกที่ เป็นปุถุชน และ อุบาสกที่เป็นอริยะ เหมือนกันตรงที่นับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และเจตนา ที่จะปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต่างกันตรงความบริบูรณ์ของศีล ความเข้มข้น ของสมาธิและปัญญา ผู้ที่มีการศึกษาแต่มิได้ปฏิบัติเบญจศีล เบญจธรรม ไม่ใช่อุบาสก

ในชีวิตส่วนตัว ต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัวตนเป็นเบื้องต้น โดยมีความมุ่ง หมายให้มีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามิภรรยาควรมีวัตรปฏิบัติที่ใกล้เคียงกัน เสียสละเพื่อกัน และกัน มีหลักสมชีวิธรรม ๔ คือสมสัทธา สมสีลา สมจาคา สมปัญญา ถ้าไม่เสมอกันควรใช้

^{๑๕} ที.ป. (ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล, ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาดาราศาสตร์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๑๗} ดูรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๒.

หลักอริยสัจ ๔^{๒๒} แก้ปัญหา “ปัญหามีไว้แก้ ไม่ใช่มีไว้กลุ้ม” ด้วยสติ ความตั้งใจมั่น เพื่อเกิดปัญญา โดยอุบายต่างๆ มีการสงเคราะห์ดูแล ญาติผู้ใหญ่ เป็นอาจิม เมื่อทำประโยชน์ตนได้ จึงทำประโยชน์ท่าน ซึ่งหมายความถึง งานสังคม มีร่วมงานตามประเพณี เช่น ผ้าป่า ทอดกฐิน มากบ้าง น้อยบ้างตามกำลัง เช่น กำลังทรัพย์ เวลา กำลังกาย กำลังปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน และมีการกำหนดใจให้มีศีลธรรมกับชีวิตประจำวัน

ท่านเป็นอาจารย์สอนวิชาการ สิ่งที่สำคัญคือต้องให้ความเคารพในงาน และ ในบุคคลที่เกี่ยวข้อง แม้จะเป็นงานเล็กที่มีความสำคัญน้อยก็ต้องให้ทำให้ดีที่สุด “อย่าเกี่ยงงานเล็ก จงทำงานเล็กให้เป็นงานใหญ่” ใช้อิทธิบาท ๔ จันทะ(รักในงาน) วิริยะ(ไม่ย่อท้อ) จิตตะ(มุ่งมั่น) วิมังสา(ปัญญา) สำหรับคุณสมบัติของความเป็นครู ต้องทำตนให้เป็นที่รัก มีความอ่อนโยน นำเคารพ นำยกย่อง อธิบายเนื้อหาให้เข้าใจง่ายด้วยความอดทน เพราะนักศึกษาแต่ละคน แต่ละชั้น แต่ละรุ่น ต่างมีความสามารถแตกต่างกัน ต้องเริ่มจากการรู้จักตัวเองว่ามีความสามารถในวิชานั้นๆแค่ไหน แต่ละวิชาล้วนมีศัพท์เฉพาะด้านและความหมายซ่อนอยู่ในศัพท์นั้นๆ ให้เข้าใจในศัพท์นั้นๆอย่างลึกซึ้ง ถ้าเข้าใจในศัพท์อย่างดีก็จะเข้าใจในอรรถและในธรรม เมื่อชำนาญมากขึ้นก็จะเกิดความเชี่ยวชาญ มีไหวพริบ ต้องมีความอดทนในคำพูดโต้กลับ ข้อสงสัยของนักศึกษา โดยใช้วิธี กระตุ้นบ้าง ปลอบประโลมบ้าง เข้มงวดบ้าง ซึ่งนักศึกษบางคนก็ปฏิบัติตาม แต่ก็ยังมีบางคนไม่ได้ปฏิบัติตาม ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและปฏิบัติตามได้แค่ไหน ต้องรู้จักพื้นฐานความรู้ของนักศึกษา ต้องเริ่มจากหัวข้อที่ง่ายก่อน เมื่อพร้อมค่อยสอนหัวข้อที่ยากขึ้น และแนะนำให้ไปในทิศทางที่เจริญยิ่งขึ้น

สำหรับปฏิสัมพันธ์ ๔ นั้น ในสมัยพุทธกาลใช้สำหรับผู้สิ้นอาสวะกิเลส หรือก็คือพระอรหันต์เท่านั้น โดยรวมหมายถึงแตกฉานในปรากฏการณ์ทั้งหลาย มีไหวพริบและความสามารถในการอธิบายด้วยภาษาที่เหมาะสมแก่แต่ละบุคคล แต่ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนได้ในระดับโลกียะ

ท่านให้ความเห็นว่า คนในสมัยปัจจุบัน กิเลสหนักกว่าในสมัยพุทธกาล สภาพแวดล้อมก็ไม่เอื้ออำนวย ที่ว่ายุคโลกาภิวัตน์ก็คือยุคที่ข่าวสารล้นเกิน จนทำให้เสียเวลากับสิ่งภายนอก ไม่ได้ดูภายในจิตใจตัวเอง ขาดกัลยาณมิตรผู้รู้จริงที่ฉลาดในการสอน บุญบารมีน้อยกว่า ต้องมาตีความหลักธรรม การปกครองสังคมก็อ่อนแอ ทำให้ชาวพุทธผู้ปัญญา

^{๒๒} วิ.ม.(ไทย) ๔/๑๔/๒๑-๒๒.

น้อยเห็นห่างจากพระรัตนตรัย เพราะเมื่อ อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีคุณสมบัติที่เข้มข้นกว่าในปัจจุบัน แม้แต่อุบาสกในยุคสมัยต้นรัตนโกสินทร์ก็ยังเข้มข้นกว่าในปัจจุบัน และเชื่อว่าความเข้มข้นของคุณสมบัติของอุบาสกก็จะน้อยลงไปตามกาล

สถาบันพุทธศาสนาเป็นหลักของสังคมไทยมานาน แต่การที่จะให้พุทธศาสนาได้รับการดูแลจากสังคมไทยต่อไป สถาบันพุทธศาสนาควรต้องแสดงคุณค่าของตัวเองให้สังคมประจักษ์ วัดควรจะต้องมีบำเพ็ญศาสนประโยชน์มากกว่าแค่ทำบุญวันพระ เวียนเทียนทอดผ้าป่า หรือ สวดอภิธรรมศพ ควรให้ประโยชน์แก่สังคมด้วยการเผยแผ่หลักคำสอนที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการช่วยรักษาพุทธศาสนาได้ในระยะยาว เพราะว่าเมื่อสังคมเห็นประโยชน์ของพุทธศาสนา สถาบันพุทธศาสนาย่อมได้รับการคุ้มครองจากสังคม

กรณีพระราชบัญญัติพระพุทธศาสนา การที่จะให้รัฐบาลเข้ามาดูแลรักษาพุทธศาสนาแต่บุคลากรในพุทธศาสนาไม่พร้อมก็คงจะยาก ประชาชนไทยควรจะได้พระราชบัญญัติพระพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจในคุณค่า บวกกับความพร้อมของบุคลากรในสถาบันพุทธศาสนาที่จะช่วยกันดูแลรักษาพระพุทธศาสนา มากกว่าการที่จะไปกระตุ้นรัฐบาลเพียงด้านเดียว ประชาชนไทยปัจจุบันยังยึดติดในภาพที่ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ไม่ได้ช่วยกันดูแลรักษา และปฏิบัติตามคำสอน อุบาสกควรศึกษาทำความเข้าใจธรรมให้มาก เพื่อแยกแยะพระผู้สมควรเป็นกัลยาณมิตรและเคารพอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ควรรวมพลังอุบาสกเพื่อเกื้อกูลพระสงฆ์ในทางที่ดี โดยใช้วิธีอหิงสา ไม่กล่าวร้าย เพราะสังคมไทยเทิดทูนพระสงฆ์มาก ดังตัวอย่างจิตคหฤบดีกรณีพระสุธรรม^{๒๓} และ กรณีพระภิกษุชาวโกสัมพี ถ้าสถาบันพุทธศาสนาไม่ตื่นตัว ไม่เห็นว่าปัจจุบันมีปัญหาและออกมาสร้างคุณค่าทางสังคมให้เด่นชัดมากขึ้น การที่จะรณรงค์ให้ประชาชนมีศรัทธาในพุทธศาสนา แต่สถาบันพุทธศาสนาไม่สามารถเป็นที่รองรับศรัทธาไว้ได้ สักวันความเป็นศาสนาประจำชาติอาจหายไปจากสังคมไทย^{๒๔}

^{๒๓} วิ.จ. (ไทย) ๖/๓๓-๓๖/๖๕-๗๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ภาควิชาบริหารบัณฑิต, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

๓.๒.๓. ในฐานะผู้ประกอบอาชีพค้าขาย

คุณทองดี หารรรษคุณารมณ

คุณทองดี หารรรษคุณารมณ^{๒๕} ประธานมูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ หนึ่งในผู้ศึกษาเรื่องราวของพระธาตุยาวนานกว่า ๒๐ ปี ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ปาฏิหาริย์ “พระธาตุเสด็จ” เป็นประธานในการจัดสร้าง “หนังสือพระบรมสารีริกธาตุ-พระอรหันตธาตุ”^{๒๖}

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกจะต้องตั้งใจปฏิบัติศีล ๕ ไม่ถือฤกษ์ยาม ให้ทำทาน แต่ตามกำลังตัวด้วยศรัทธาโดยไม่เบียดเบียนตัวเองและไม่หวังผล การให้ทานคือการละความตระหนี่ จึงไม่ควรรอดตัวรอดความดี ควรพิจารณาประโยชน์ของท่านที่ถวายเป็น เช่น สร้างโรงพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย สร้างโรงเรียนเพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษา ควรใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม อย่าแข่งงวดแข่งครัดเกินไป แต่ก็อย่าปล่อยละเลยสิ่งที่คุณควรทำ ให้ใช้ชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติอย่างมีสติ

ท่านทำธุรกิจรับเหมาก่อสร้างห้องแถว หรืออาคารพาณิชย์ มากกว่า ๓๐ ปี จากประสบการณ์ ท่านได้เรียนรู้ว่าการทำการค้าสิ่งที่สำคัญคือสัจจะ ต้องไม่โกง หรือหลอกหลวง สินค้าต้องมีคุณภาพตามที่ตกลงกับลูกค้า และแม้แต่ลูกค้าเราก็ต้องมีสัจจะ

ในสังคม ให้คบคนที่จริงใจด้วยใจ คบเพื่อนธรรมคาด้วยปาก งานเกิดแก่เจ็บตาย ควรไปร่วมเยี่ยมร่วมงาน งานบุญงานกุศลก็ร่วมด้วยศรัทธาแล้วอย่าไปทุกข์ใจ ในฐานะประธานมูลนิธิพระบรมธาตุในพระสังฆราชูปถัมภ์ ท่านได้เป็นเจ้าภาพในการบรรจุพระธาตุในเจดีย์ ๒๐๔ องค์ และบรรจุบนเศียรพระ ๕๐๐ กว่าองค์ ยังมีโครงการจัดสร้างเจดีย์เปิดที่จะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และ พระอรหันตธาตุทั้งหมดที่บูชาในบ้าน บรรจุไว้ในเจดีย์ขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๐๘ เมตร สูง ๑๓๕ เมตร กินเนื้อที่ ๑๒ ไร่ เป็นเจดีย์ ๕ ชั้น รวมมูลค่าที่จะใช้ก่อสร้างกว่า ๑,๐๐๐ ล้านบาท

^{๒๕} คุรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๔.

^{๒๖} มูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์, พระบรมสารีริกธาตุ-พระอรหันตธาตุ, (กรุงเทพมหานคร : สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์), ๒๕๔๖.

ท่านเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อกษม เขมโก สุสานไตรลักษณ์ จังหวัดลำปาง และมีคติประจำใจว่า “สิ่งใดใจรู้ว่าชั่ว อย่าได้ทำ” เป็นคำที่ดูง่าย แต่ปฏิบัติตามได้ยาก ท่านเองก็ยังฝึกฝนอยู่ตลอดเวลา

ชาวพุทธควรระลึกเสมอว่าเราจะต้องปฏิบัติธรรม ท่านเป็นคนที่มีธรรมะน้อย แต่มีคิดว่า “รู้น้อยแต่ทำ ดีกว่ารู้อยู่แต่ไม่ทำ” ท่านจะนั่งสมาธิเป็นประจำเพื่อให้จิตมีกำลัง ด้วยการน้อมจิตถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เปรียบดังพระรัตนตรัยเป็นสถานีส่ง และใจเราดังสถานีรับ ในทุกสถานที่ จงมีความละเอียดคือหิริ โอตตัปปะ เหมือนดังพระรัตนตรัยมองเราอยู่ทุกขณะ อย่าส่งจิตออก ให้มีสติรู้ทันกิเลสที่กระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ ทุกขณะ

ท่านให้ความเห็นว่า ในประเทศไทย พุทธศาสนายังแพร่หลาย คนเห็นพระก็ยังเคารพยังยกมือไหว้ คนมีสติมีเลว พระก็มีสติมีเลว สิ่งที่ควรกระทำคือ คบพระดี คนดี เลี่ยงพระเลวคนเลว^{๒๗}

คุณอนุรุธ ว่องวานิช

คุณอนุรุธ ว่องวานิช ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานองค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (ย.พ.ศ.ล.) The World Fellowship of Buddhist Youth (WFBY) นายกสมาคมยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ย.พ.ศ.) รองอธิการบดีฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยพระพุทธรศาสนาแห่งโลก^{๒๘}

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกคือผู้ที่ใส่ใจในธรรมศึกษา มีการปฏิบัติธรรม และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างน้อยจะต้องอยู่ในศีล ๕ ท่านจะสวดมนต์และนั่งสมาธิทุกเช้า เพราะจะทำให้เริ่มวันใหม่ด้วยจิตที่ผ่องใส

ด้านการทำงาน ท่านมีนโยบายว่าพนักงานจะต้องเข้าปฏิบัติกรรมฐานปีละ ๑ ครั้ง และท่านก็เปิดโอกาสให้ลูกค้า คู่ค้า รวมถึง คู่แข่งเข้าปฏิบัติด้วย

---

^{๒๗} สัมภาษณ์ ทองดี ทรัพย์คุณารมณ, ประธานมูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

^{๒๘} รวบรวมละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๕.

ท่านมีโครงการเซนต์ลูกซี้เจีเนียส์ และแอดวานซ์ ซึ่งเป็นโครงการสำหรับเด็ก ทำมาเป็นปีที่ ๖ ติดต่อกัน โดยจะรับเด็กปีละ ๑๐๐ คน เพื่อเป็นการปูพื้นให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตด้วยหลักพุทธธรรม ท่านจะแบ่งเวลาทั้งในการทำงานธุรกิจและงานสังคมไว้ดังนี้ วันจันทร์ถึงวันพุธจะทุ่มเทให้การทำงานธุรกิจ วันพฤหัสบดีเป็นวันที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา สำหรับวันศุกร์นั้นแล้วแต่งานไหนด่วน ส่วนวันเสาร์และวันอาทิตย์จะแบ่งเวลาให้กับครอบครัวและประชุมงานศาสนา และทุกเดือนมกราคมและกรกฎาคมจะเป็นเวลาส่วนตัวเพื่อเข้ากรรมฐานปีละ ๒ ครั้ง

ท่านมีคติประจำใจว่า “ชีวิตต้องดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ให้มีสติในทุกที่”

สำหรับความเห็นเกี่ยวกับอนาคตของพุทธศาสนา ท่านให้ความเห็นว่า ปัจจุบันมีการทำลายธรรมชาติดอย่างกว้างขวาง และกระแสวัตถุนิยมซึ่งเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงธรรม แต่ก็เห็นเหตุให้ผู้มีบารมีเห็นทุกข์ เรามีบุญได้เกิดในที่ที่สัปปายะ มีพระพุทธรูปที่ยังตั้งมั่นในประเทศ มีพระเจ้าอยู่หัวที่อยู่ในทศพิธราชธรรม จงอย่าปล่อยให้หายไปโดยเปล่าประโยชน์ หากความรู้ทางธรรมเพื่อเป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจ ชาวพุทธมีพระพุทธรูปเป็นพระบิดาเหมือนกัน ปัจจุบันมีนิกายในพระพุทธศาสนาต่างๆมากมาย จงอย่ามองนิกายอื่นที่ความแตกต่าง จะต้องมองที่ความเหมือน ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญก็คืออริยสัจ ๔^{๒๕}

คุณดนัย จันท์เจ้าฉาย

คุณดนัย จันท์เจ้าฉาย เป็นผู้ก่อตั้งบริษัท ไคเร็กซ์ มีเดีย กรุ๊ป (ประเทศไทย) จำกัด ตั้งแต่ปี พ. ศ. ๒๕๓๖ ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี ผลิตหนังสือธรรมะอาทิ หนังสือเสียดาย..คนตายไม่ได้อ่าน มีชีวิตที่คิดไม่ถึง ฯลฯ^{๒๖}

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกคือผู้มีศรัทธาในพระรัตนตรัย โดยนำมาเป็นที่พึ่งที่อาศัย ในการดำเนินชีวิต ต้องช่วยเหลือดูแลกันทำนุบำรุงพระศาสนา เพื่อเป็นการสนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ท่านจะดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมีองค์ ๘^{๒๗} ทำตัวเองให้ดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น ด้านการทำงาน ท่านมีนโยบายไม่ร่วมเป็นคู่ค้ากับบริษัทที่ไม่เป็นสัมมาอาชีพ หรือ ธุรกิจ

^{๒๕} สัมภาษณ์ อนุรุท ว่องวานิช, ประธานองค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (ย.พ.ส.ล.), ๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๖} ดูรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๖.

ที่กระทำผิดเบญจศีล และ เกี่ยวข้องกับอบายมุข เช่น องค์กรที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับสุราเมรัย โรงฆ่าสัตว์ การพนัน รวมถึงบริษัทที่ไม่มีธรรมาภิบาล

สำหรับพนักงานในบริษัท จะต้องเข้าปฏิบัติกรรมฐานอย่างน้อยปีละครั้ง โดยมีโครงการ “อุ้มบุญ” เช่น ให้สนับสนุนด้านการเดินทาง เสื้อผ้า ดูแลบ้านต้นไม้สัตว์เลี้ยง เพื่อให้ผู้เข้าปฏิบัติหมดห่วงในเรื่องนั้นๆ เหตุผลที่ต้องการให้พนักงานเข้าปฏิบัติเพราะเข้าใจว่า ผู้ปฏิบัติเมื่อกลับมาจะมีสติ สมาธิ ปัญญาที่แก่กล้าขึ้น และสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ท่านยังจัดให้มีวันหยุดพักผ่อนเพิ่มในวันเกิดบิดามารดา เพื่อให้พนักงานมีเวลาอยู่กับบิดามารดาและรู้จักความกตัญญูกตเวทิต

ทุกวันอังคาร ท่านจะเปิดบริษัทให้สมาชิกคนรู้จัก ให้ผู้คนทั่วไปมาศึกษาอิทธิกรรม และหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ทุกวันพุธเปิดบ้านเพื่อทำวัตรเย็น นิมนต์พระภิกษุมาทำการปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งมีผู้ที่สนใจมาร่วมกิจกรรมสัปดาห์ละไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ คน ท่านยังเป็นผู้ริเริ่มโครงการ “สื่อมวลชนคนรู้ใจ” ให้สื่อมวลชนเข้าปฏิบัติธรรม โครงการ “มีชีวิตที่คิดไม่ถึง” สำหรับผู้ประกอบการอาชีพสำนักพิมพ์ ทำให้นักพิมพ์ต่างๆ ให้ความสำคัญกับการพิมพ์หนังสือธรรมะ ปัจจุบันจะสังเกตเห็นหนังสือธรรมะที่น่าอ่านน่าติดตามวางจำหน่ายมากขึ้น ซึ่งสามารถสร้างกระแสความนิยม และ ดึงดูดกลุ่มนักอ่านผู้ที่ไม่เคยสนใจหนังสือธรรมะให้สนใจมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับอนาคตของพุทธศาสนา ท่านมีความคิดเห็นว่า พุทธศาสนาไม่มีความสามัคคี มีการแบ่งสายแบ่งพรรคแบ่งพวก มีการบิดเบือนพระธรรมคำสอน ชาวพุทธควรจะหันหน้าเข้าหากัน ร่วมแรงร่วมใจกันคำชูพระพุทศาสนา ท่านเห็นว่าต่อไปในอนาคตอันใกล้โลกจะเข้าถึงยุคแห่งปัญญา ชาวโลกจะยกย่องและให้ความสนใจกับพระพุทศาสนาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน^{๑๒}

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก), ๒๕๔๕, หน้า ๕๖๕-๖๑๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ดนัย จันทร์เจ้าฉาย, ผู้ก่อตั้งบริษัท ไคเร็กซ์ มีเดีย กรุ๊ป (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๗ กันยายน ๒๕๔๕.

๓.๒.๔. ในฐานะผู้ประกอบอาชีพอิสระ

คุณสุวงศ์ แยมสอาด

คุณสุวงศ์ แยมสอาด ปัจจุบันท่านทำงานอยู่การบินไทย เคยประจำอยู่ที่สำนักงานต่างประเทศ เช่น สวิสเซอร์แลนด์ สเปน อิตาลี และ อังกฤษ เป็นเวลากว่า ๒๐ ปี^{๓๓}

สิ่งที่ประสบคือกัลยาณมิตรที่ดี ได้แก่ ภรรยาของตัวเอง ซึ่งเป็นผู้สนใจในการปฏิบัติมาตั้งแต่ก่อนแต่งงานกัน ตอนที่ภรรยาท่านจะปลีกตัวเพื่อปฏิบัติ ตัวท่านจะเป็นผู้ไปรับไปส่ง เป็นเหตุให้ได้พบปะพระสงฆ์ และมีโอกาสฟังธรรม รวมถึงช่วงเวลาที่อยู่ในต่างประเทศ ภรรยาท่านก็เป็นผู้ชักชวนในเดินทางไปวัดไทยในประเทศนั้นๆ ซึ่งโดยปกติจะต้องใช้เวลาขับรถประมาณ ๒ ชั่วโมง ท่านเห็นว่าเป็นแบบอย่างที่ดี และ แรงบันดาลใจที่สำคัญในการทำให้ท่านได้ใกล้ชิดและหันมาศึกษาปฏิบัติธรรม

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกจะต้องศึกษาให้เข้าใจ และลงมือปฏิบัติธรรม มิใช่ติดอยู่แค่การให้ทานและถือศีลเท่านั้น ต้องเข้าถึงการลงมือปฏิบัติภาวนา ซึ่งเป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจ ต้องทำหน้าที่คำจูนพระสงฆ์ ช่วยเผยแผ่ และส่งเสริมให้คนได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม

สำหรับชีวิตครอบครัว เราจะต้องเข้าใจ และ เคารพในสิทธิของกันและกัน แต่ละคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล หน้าที่เป็นพ่อ เป็นลูก เป็นสามี เป็นพี่ เป็นน้อง เป็นเพื่อน เป็นพุทธศาสนิกชน เป็นนาย เป็นลูกน้อง แต่ละฐานะก็มีความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป ควรจะต้องทำหน้าที่ในแต่ละฐานะให้ดีที่สุด

ทางด้านการงานต้องทำในสิ่งที่ตัวเองมีความชอบ หรือ ถิ่นที่แล้วความสำเร็จก็จะตามมาเอง ต้องเข้าใจธรรมะ โลกธรรม ๘ คือ ทถ ฆศ สรรเสริญ สุข นั้นไม่ยั่งยืน มีมาก็มีไป มีความเจริญย่อมมีความเสื่อม เป็นไปไม่ได้ที่ทุกคนจะประสบแต่สิ่งดีๆตลอดเวลา จะต้องมีความอดทนอดทนกับสิ่งที่ไม่ดีบ้างไม่มากก็น้อย ซึ่งก็ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่าย จึงต้องหมั่นระลึกหมั่นปฏิบัติให้ใจเราพร้อมเสมอ ถึงเวลานั้นถ้าเราเข้าใจและยอมรับมันได้ ความทุกข์ย่อมกระทบได้เฉพาะกายของเรา แต่ไม่กระทบจิตใจของเรา

เพราะเหตุที่ท่านได้มีโอกาสไปทำงานอยู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในทวีปยุโรป จึงได้มีโอกาสเห็นความแตกต่างของพุทธศาสนิกชนของทั้งไทยและเทศ ท่านกล่าวว่า

^{๓๓} ดูรายละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๘.

คนไทยส่วนใหญ่ใช้พุทธศาสนาในทางโลกิยะ เช่น อยากไปเที่ยวงานวัด รักความสุข ส่วนต่างชาตินั้นหันมานับถือพุทธนั้น เขาหันมาด้วยใจ มาเพื่อเติมพลังใจ เพื่อความสงบภายใน

ท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับอนาคตของพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาจะเจริญไปทั่วโลก ในยุโรปมีวัดพุทธอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในประเทศที่เสรีและมีปัญญา เราชาวไทยซึ่งเกิดในแดนพระพุทธรักษา แต่กลับไม่เห็นคุณค่าในสิ่งซึ่งหาสิ่งใดในจักรกานี้มาเปรียบได้ สิ่งสำคัญคือต้องสร้างเยาวชนให้มีหัวใจพุทธ ให้มีจิตเมตตา เมื่อแผ่ มีจิตใจสงบ มีพรหมวิหาร ๔ ควรวรณักรัษัประเพณีบวชนเณรซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อหลอมจิตใจเด็กโดยตรง^{๓๔}

คุณข้าพุทธ ขาวดารา

คุณข้าพุทธ ขาวดารา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม เป็นศูนย์อำนวยการชุมชนชาวอโศกกว่า ๓๐ ชุมชนทั่วประเทศ ประธานพรรคเพื่อฟ้าดิน สาขา ๑๐^{๓๕}

ท่านให้ความเห็นว่า อุบาสกคือผู้ที่อยู่ในศีล ๕ และ พึงปฏิบัติตามหลักทศ ๖ ควรทำวัตรเช้าสวดมนต์ฟังเทศน์ทุกวันเพื่อเป็นการเสริมพลังทางจิตใจ เจริญสติทั้งวันเพื่อสำรวมระวังมิให้ล่วงผิดศีล ตอนเย็นกลับมาถึงบ้านก็ระลึกถึงข้อผิดพลาดที่ได้ล่วงเกินในวันนั้นเพื่อสังวรระวังในกาลต่อไป ชาวสันตอโศกได้นำระบบสงฆ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตสำหรับฆราวาส

ท่านกล่าวว่า การดำเนินชีวิตคือการปฏิบัติธรรม ต้องมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติ เมื่อใจเกิดความมุ่งมั่น จะประสบสิ่งใดย่อมอาจหาญไม่เกรงกลัว สิ่งสำคัญคือรู้จักใช้การดำเนินชีวิตและการทำงานเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการเจริญสติ และ สำรวมจิตใจ สำหรับท่านจะใช้โพชฌงค์ ๗^{๓๖} เป็นหลักปฏิบัติ เมื่อทำเป็นประจำย่อมเกิดความชำนาญ และจะก่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ

ด้านกรงาน ท่านเคยเป็นทนาย จึงมีหลักในการทำงานคือหลักสัปปริสธรรม ๗ คือเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักบริษัท และ รู้จักบุคคล จึง

^{๓๔} สัมภาษณ์ สุวงศ์ เข้มสอาด, ผู้บริหารระดับสูงทางด้านการควบคุมดูแลการเงิน นักบัญชีระดับ ๓, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๓๕} ุรยละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๕.

^{๓๖} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๔๒/๓๐๖.

สามารถนำมาประมาณตนเองและผู้อื่น การทำงานย่อมต้องประสานงานกับผู้อื่น แต่ละคนย่อมมีข้อดีข้อด้อยแตกต่างกัน ฉะนั้น เป็นเรื่องปกติที่จะต้องมีการกระทบกระทั่งระหว่างกัน ถ้าสามารถใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ ในการทำงาน จะสามารถสำรวมกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม เพื่อความผาสุกของผู้ร่วมงานได้อย่างดี

ท่านให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพรมาธรรม ๔ ว่าเป็นสิ่งที่ท่านปฏิบัติอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวัน

ด้านสังคมนั้น จะต้องเริ่มจากตัวเองเป็นอันดับแรก ครอบครัวต้องมีความอบอุ่น รักใคร่สามัคคี เมื่อนั้นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงชุมชนก็ร่มเย็น และเป็นตัวอย่างในชุมชน ท่านเป็นผู้ฝึกอบรมการปลูกผักไร้สารพิษในชุมชนสันติอโศก โดยเน้นการฝึกจิตใจ ให้ลดละเลิกสิ่งเสพติด รวมถึงกิเลสทางใจ ถ้าเราสอนผู้คนแต่ตัวเองกลับทำตรงกันข้าม จะมีผู้ใดให้ความเคารพนับถือเล่า

อนาคตของพุทธศาสนา ท่านให้ความเห็นว่าปัจจุบันโลกมีความล้าหน้าทางด้านสื่อสาร การสร้างกระแสต่างๆเป็นไปได้ง่าย แต่ก็เป็นคราบสองคมเพราะการสร้างกระแสสามารถสร้างในทางลบ เช่น การหลงวัตถุนิยม หรืออบายมุขต่างๆก็เป็นไปได้ง่ายเช่นกัน แต่ชาวไทยยังมีจิตใจสำนึกที่ดี ถ้าสามารถปลูกฝังธรรมะตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อมีบ้าน วัด โรงเรียน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในชุมชน จะสามารถหล่อหลอมนิสัยของเด็กได้ และเยาวชนเหล่านี้เองที่จะเป็นอนาคตของพุทธศาสนา^{๓๓}

คุณยุทธพิชัย ชาญเลขา

คุณยุทธพิชัย ชาญเลขา อดีตนักกีฬาเทควันโดทีมชาติไทย ท่านเป็นธรรมบริกรรับหน้าที่บรรยายธรรม เพื่อเป็นการสร้างศรัทธาในกับผู้เข้าปฏิบัติธรรมในวัด และรับอาสาเป็นวิทยากรในสถานที่ต่างๆในบางโอกาส^{๓๔}

ท่านให้ความเห็นว่าอุบาสกต้องไม่ทำผิดศีล ๕ แต่ถ้าล่วงศีลแล้วก็ไม่ไปก่อกวนกับสิ่งที่ล่วงไป ให้ระลึกรู้และตั้งใจว่าจะพยายามไม่ล่วงศีลอีก ระลึกเสมอว่าคนที่เก่งยอมเคย

^{๓๓} สัมภาษณ์ ข้าพุทธ ขาวดารา, รองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม ชุมชนสันติอโศก, ๒ มิถุนายน ๒๕๔๕.

^{๓๔} คู่มือละเอียดเพิ่มเติมผนวก ข ประวัติของอุบาสกในปัจจุบัน หน้า ๑๕๗.

ไม่เก่งมาก่อน คนที่ดีขึ้นย่อมเป็นคนที่ไม่ดีมาก่อน แต่คนที่ผิดแล้วสำนึกได้จึงควรยกย่องว่าเป็นคนจริง

การดำเนินชีวิตจะต้องยึดหลักความราบเรียบพอเพียงที่สุด ควรทำทานเป็นอาจิณ ทั้งอามิสทานและธรรมทาน เพื่อสนับสนุนและดำเนินงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พยายามอยู่ใกล้วัด ใช้ชีวิตอุปัฏฐากพระสงฆ์ สำหรับในครอบครัวก็ใช้อุบายในการทำความเข้าใจหลักกฎแห่งกรรม พยายามชักชวนญาติพี่น้องให้เข้าวัดฟังธรรม 'ไหว้พระเวียนเทียน'^{๓๕} ตามประเพณีนิยม เมื่อมีโอกาสก็ให้ศึกษาในไตรสิกขา และ เจริญภาวนา

การทำงานให้ยึดหลักสัมมาอาชีพ^{๓๖} ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ต้องมีเพื่อนร่วมงานที่มีความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ คูตัวอย่างประเทศต่างๆ เช่น นิวซีแลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ และ ทิเบต ที่ประชาชนใช้ชีวิตสงบราบเรียบ มิได้มุ่งทำงานเพื่อความร่ำรวย แต่เพื่อสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสุขสบาย

ด้านสังคม จะต้องทำหน้าที่ที่พึงกระทำของตนให้ดีที่สุด เช่น ในฐานะคนไทย ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษีให้รัฐบาล ประพฤติตนให้อยู่ในกฎหมาย จุดประสงค์เพื่อความผาสุก ความสงบสุขของคนในชุมชนนั้นๆ แต่ละคนมีความสามารถและความพร้อมต่างกัน ผู้ใดมีกำลังกายก็ช่วยด้านกำลังกาย ผู้ใดมีกำลังทรัพย์ก็ช่วยด้านทรัพย์ ผู้ใดมีกำลังปัญญาก็ช่วยด้านปัญญา

การดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับในสมัยปัจจุบันไม่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันทางด้านปัญญา แต่ในสมัยปัจจุบันสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย กว่าที่จะก้าวมาเป็นอุบาสกยากกว่า เนื่องจากค่านิยมที่เสื่อมโทรมกว่าในสมัยพุทธกาล สิ่งที่เราสามารถทำได้คือช่วยกันเผยแผ่หลักพุทธธรรมตามกำลังของเรา^{๓๗}

^{๓๕} การเวียนเทียนคือไปประชุมพร้อมกันยังที่สำคัญทางศาสนา เช่น สถูป เจดีย์ และโบสถ์ พุทธศาสนิกชนขึ้นหลังพระภิกษุและสามเณร จุดธูปเทียน พนมมือนอกว่าคำบูชา แล้วถือธูปเทียนออกทำทักษิณาวัตร คือ เดินเวียนขวารอบสถูป เจดีย์ หรือโบสถ์สามรอบด้วยกัน พร้อมกับกล่าวคำสวดพระพุทธานุ และสังฆคุณไปด้วย เมื่อจบแล้วก็นำธูปเทียนไปปักบูชา แล้วเข้าไปฟังพระสงฆ์ทำวัตรสวดมนต์ เมื่อพระทำวัตรสวดมนต์แล้ว พุทธศาสนิกชน ก็ทำวัตรสวดมนต์และฟังธรรม เป็นการเสร็จพิธี

^{๓๖} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๑๑๘-๑๕๘.

^{๓๗} สัมภาษณ์ ยุทธพิชัย ชาญเสงา, อดีตนักกีฬาเทควันโดทีมชาติไทย, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

๓.๓. วิธีการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

สำหรับการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นความ
คิดเห็น มีตัวอย่างดังนี้

“แต่ละคนมีความสามารถและความพร้อมต่างกัน ผู้ใดมีกำลังกายก็ช่วยด้านกำลัง
กาย ผู้ใดมีกำลังทรัพย์ก็ช่วยด้านทรัพย์ ผู้ใดมีกำลังปัญญาช่วยด้านปัญญา”^{๔๒}

“ให้ทำทานแต่ตามกำลังตัวด้วยศรัทธา โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและไม่หวังผล
ควรพิจารณาประโยชน์ของทานที่ถวาย เช่น สร้างโรงพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย
สร้างโรงเรียนเพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษา มีโครงการจัดสร้างเจดีย์เปิดที่จะบรรจุ
พระบรมสารีริกธาตุ และ พระอรหันตธาตุทั้งหมดที่บูชาในบ้าน”^{๔๓}

“ทำวัตรเช้าสวดมนต์ฟังเทศน์ทุกวันเพื่อเป็นการเสริมพลังทางจิตใจ เจริญสติทั้ง
วันเพื่อสำรวมระวังมิให้ล่วงผิติด ตอนเย็นกลับมาถึงบ้านก็ระลึกถึงข้อผิดพลาดที่ได้
ล่วงเกินในวันนั้นเพื่อสังวรระวังในกาลต่อไป”^{๔๔}

“ทุกวันอังคาร จะเปิดบริษัทให้สมาชิกคนรู้จัก ให้ผู้คนทั่วไปมาศึกษาอภิธรรม
และหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ทุกวันพุธเปิดบ้านเพื่อทำวัตรเย็น นิมนต์พระภิกษุมานำการ
ปฏิบัติกรรมฐาน”^{๔๕}

“สิ่งที่ทำคือการเฝ้าติดตามสถานการณ์ปัจจุบันทั้งทางด้านสังคม การเมือง สิทธิ
มนุษยชน เพื่อที่จะช่วยแก้ไขปัญหาด้านกำลังของตน”^{๔๖}

^{๔๒} สัมภาษณ์ ยุทธพิชัย ชาญเลขา, อดีตนักกีฬาเทควันโดทีมชาติไทย, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ทองดี หารรรณารมณ, ประธานมูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์,
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๘.

^{๔๔} สัมภาษณ์ ข้าพุทธ ขาวคารา, รองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม ชุมชนสันติอโศก, ๒
มิถุนายน ๒๕๔๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ดนัย จันทรเจ้าฉาย, ผู้ก่อตั้งบริษัท ไคเร็ก มีเดีย กรุ๊ป (ประเทศไทย) จำกัด,
๒๓ กันยายน ๒๕๔๘.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล, ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาดาราศาสตร์,
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๘.

“ประชาชนไทยควรจะได้พระราชบัญญัติพระพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจในคุณค่า บวกกับความพร้อมของบุคลากรในสถาบันพุทธศาสนาที่จะช่วยกันดูแลรักษาพระพุทธศาสนา”^{๔๓}

จะเห็นได้ว่าอุบาสกในสมัยปัจจุบัน มีการดำเนินชีวิตเพื่อกระทำการสนับสนุนพระพุทธศาสนาหลายประการ ผู้วิจัยได้รวบรวมการดำเนินชีวิตของอุบาสกจากข้อมูลการสัมภาษณ์ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ไว้ดังนี้

๓.๓.๑. การให้ทาน

๑. อุบาสกในสมัยปัจจุบันมีการนิมนต์ หรืออัญเชิญพระภิกษุสงฆ์ เพื่อนิมนต์น้มนต์ หรืออาหารที่ได้อัญเชิญ เนื่องในโอกาสต่างๆ เช่น การขึ้นบ้านใหม่ การฉลองวันคล้ายวันเกิด ทำบุญประจำปี สังฆภัต หรืออาหารที่ถวายได้ครบทุกรูปโดยส่วนมากจะจัดที่วัดนั้นๆ ส่วน อุทเทศภัต หรืออาหารที่ถวายระบุจำนวนนิมตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป นิยมจัดตั้งที่บูชาพระรัตนตรัย มีรูป เทียน ดอกไม้ ไม้ขีดไฟ เทียนชนวน ภาชนะสำหรับกรวดน้ำพร้อมน้ำ โดยจัดอาสน์สงฆ์ไว้ด้านซ้ายที่บูชาพระรัตนตรัย ผู้เป็นเจ้าของงานจะจุดรูปเทียนเพื่อกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล สมาทานศีล แล้วจึงถวายทานด้วยมือของตน ส่วนเงินทองนิยมมอบไว้แก่ไวยาวัจกร หรือลูกศิษย์ของพระภิกษุสงฆ์ เสร็จแล้วจึงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว^{๔๔}

๒. อุบาสกในสมัยปัจจุบันนิยมเตรียมอาหารไว้ให้พร้อม ของที่เตรียมจัดเป็นส่วน ๆ ละรูป เช่น ข้าวสุก ปลา เนื้อ แกงจืด แกงเผ็ด อาหารพื้นเมือง น้ำดื่ม ขนมสด ขนมแห้ง ผลไม้ โดยนิยมใส่อาหารคาว ๑ ชุด ใส่อาหารหวาน ๑ ชุด ไปตั้งไว้ข้างหน้าพระภิกษุสงฆ์แต่ละรูปแล้วจึงประเคน^{๔๕}

๓. ปัจจุบันยังคงมีการถวายผ้าต่างๆมีอาทิ ผ้าสังฆาฏิ หรือผ้าทาบ ผ้าอุตราสงค์ หรือผ้าห่ม ผ้าอังตราสก หรือสบงผ้านุ่ง ผ้ากฐิน อดิเรกจีวร หรือผ้าที่ถวายเกินจากไตรจีวร

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๕๖.

๔๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

^{๔๕} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปบุโน), สากลทาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก), ๒๕๕๐, หน้า ๑-๓.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑-๓.

ผ้าวัสสาวาสติกสาฎิกา หรือผ้าจํานำพรธษา ผ้าวัสติกสาฎิกา หรือผ้าอาบนํ้า ผ้าสาฎก หรือผ้าห่ม ผ้าคลุม ผ้านิตินะ หรือผ้าปูนํ้า ผ้าปูฟูก ผ้าเช็ดเท้า ผ้าพันเท้าเตียงตั้ง ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าปาน ผ้าที่ทำด้วยของเจือกัน ผ้ามัน ผ้าปูที่นอน ผ้าห่ม ผ้าคลุมเตียงนอน เสื้อ พรหม มุ้ง อุปกรณ์การ เย็บจีวร รางไม้ข้อมผ้า ผงซักผ้า^{๕๐}

๔. ส่วนในช่วงหลังเที่ยงนิยมนวายนํ้าปานะ คือ นํ้ามะม่วง นํ้าชมพู หรือนํ้าหว่า นํ้ากล้วยมีเมล็ด นํ้ากล้วยไม่มีเมล็ด นํ้ามะขาง นํ้าลูกจันทน์ หรือองุ่น นํ้าเหง้าอบล นํ้ามะปราง หรือลิ้นจี่ นํ้าผลไม้ นํ้าอืดลม ชา กาแฟ โกโก้ คิลานเกสซ์มีเวชภัณฑ์ต่างๆ มียาแก้ปวด ลดไข้ แก้หวัด ยาธาตุนํ้าแดง ยาหม่อง ยาแดง ยาล้างแผล ผ้าพันแผล ส่วนตอนเย็นถวายดอกไม้ของ หอม รูป เทียน เครื่องประทีป ไม้ขีด หลอดไฟ ตะเกียง นํ้ามัน บาตร พัดยศ นํ้าล้างหน้า เครื่องลูบไล้ได้แก่ สบู่ หรือนํ้ามันทาเท้า มีดโกน รองเท้า ยานพาหนะ เรือ ไม้เท้า ร่ม กลด ฟืน เตาแก๊ส แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ไม้ชำระฟัน หรือไม้จิ้มฟัน ไม้กวาด ไม้ถูพื้น ทิชชู ฟองนํ้า นํ้ายา ล้างจาน^{๕๑}

๓.๓.๒. การสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุ

๑. ปัจจุบันวัดในประเทศไทยมีอยู่เกือบทุกตำบล มีจำนวนกว่า ๓๔,๐๐๐ วัด^{๕๒} ล้วนเกิดจากความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งประกอบด้วยถาวรวัตถุดังนี้ กุฏิชั้นเดียว กุฏิสองชั้น หังสวัฏฏิกะ หรือศาลายาว ที่พักกลางวัน ที่พักกลางคืน วิหาร พระปรารค์ พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันตธาตุ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ฐานชุกชี หรือแท่นพระพุทธรูป พระพุทธรูป พระอรหันตรูป มณฑปพระพุทธรบาท พระพุทธรบาทจำลอง ซ่อฟ้าใบระกา เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น หรือปราสาทที่มีดาดฟ้าไม่มีหลังคา อาราม ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาการเปรียญ โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนสามัญศึกษา พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด หอกระจายข่าว หอระฆัง หอกลอง ศาลาบำเพ็ญกุศลศพ โกดังเก็บศพ เมรุเผาศพ ถูกนิมิตสีมา ชุ่มพัทธสีมา ชุ่มประตู่ ศาลาหอฉัน กัปปียุกุฎี หรือห้องเก็บของ คิลานศาลา สุขศาลา วัจจุกุฎี หรือห้องนํ้า ที่เดินจงกรม โรงจงกรม กำแพงอุโบสถ หรือกำแพงแก้ว บ่อนํ้า ศาลาบ่อนํ้า สระโบกขรณี หรือสระบัว มณฑป หรือเรือนมียอดที่มีรูปสี่เหลี่ยมอัน

^{๕๐} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน), สากลทาน, หน้า ๑๕-๒๔.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑-๔๕.

^{๕๒} ข้อมูลจากองพุทธศาสนสถาน, สำนักงานศาสนสมบัติ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗.

เป็นอวาสที่อยู่รวม ถ้ำที่ตกแต่งภายใน กำแพงล้อมวัด ที่ดิน ถนน สะพาน อุปกรณ์ก่อสร้าง ต่างๆ เช่น รถไถ รถตัด รถขุด เครื่องไม้ เครื่องปูนซีเมนต์ อิฐ เหล็ก หินอ่อน กระเบื้อง สังกะสี สีทา เครื่องมือช่าง รวมถึงเงินค่าก่อสร้างถาวรวัตถุ โดยนิยมใช้ด้ายสายสิญจน์โยงมาแล้วคลี่ ม้วนด้วยสายสิญจน์ไปให้ผู้ร่วมพิธีได้ถือไว้ก่อนจะกล่าวคำถวาย^{๕๓}

๒. อุปกรณ์ตกแต่งมีต่างๆดังเช่น ธรรมาสันเทศน์ ธรรมาสันปาติโมกข์ ตู้ พระไตรปิฎก โต๊ะหมุ่มบูชา กระจ่างรูป เชิงเทียน แจกัน งามข้าง จิตรกรรมฝาผนัง เครื่องดนตรี กลองยาว เตียง ตั่ง โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ ชุดรับแขก พูก หมอน เสื้อ พรม พัดลม เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องขยายเสียง อุปกรณ์วิทยุสื่อสาร อุปกรณ์เผยแพร่ธรรม มุ้งลวด มู่ลี่ พานทองเหลือง โตก หรือพานใหญ่ หม้อ อ่าง ถัง กระจ่าง กระทะ บาตร จาน ชาม ช้อน แก้วน้ำ กาต้มน้ำ มีด ขวาน ฝัก จอบ เครื่องอุปกรณ์การแพทย์ ตู้ ยารักษาโรค^{๕๔}

๓. ปัจจุบันการดูแลวัดเป็นหน้าที่พระภิกษุ ด้วยการบริจาคทรัพย์จากผู้มีจิต ศรัทธา ทุกปีในวันสงกรานต์จะมีการทำความสะอาดกุฏิที่อาศัย และมีการจัดงานวัดตาม โอกาสต่างๆ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา งานฝังลูกนิมิต ถวายผ้ากฐิน ถวายผ้าป่า ตักบาตรเทโว การฉลอง ศาลาใหม่ งานสงกรานต์ งานตรุษจีน งานประจำปี งานเพลิงศพพระเถระ จะมีการทำความสะอาดและตกแต่งพระวิหาร ทำพิธีไหว้พระสวดมนต์ แสดงธรรม จัดโรงทานเลี้ยงบริษัท ๔ ด้วยภัตตาหาร คนผู้มาที่พระวิหารทำความสะอาดสถานที่ด้วยการถอดหมวก ถอดรองเท้า ลด รม มีการถือศีล ฟังธรรม เจริญภาวนา ทำประทักษิณ หรือการเดินเวียนเทียน ไหว้พระเจดีย์ ห่มผ้าพระเจดีย์ บูรณะปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างต่างๆ การก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ บังสุกุลอัฐิ การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการชักชวนให้มาใกล้ชิดพระธรรมคำสอนและเป็นการเผยแพร่ พระพุทธศาสนา^{๕๕}

^{๕๓} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปบุ โน), สากลทาน, หน้า ๘๗-๑๐๐.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓-๑๖๘.

^{๕๕} ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ ททท. <http://thai.tourismthailand.org>

๓.๓.๓. การถือศีล เจริญภาวนา

๑. อุบาสกพึงนุ่งขาวห่มขาว เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ ค่ำ วัน ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำแห่งปีกษ์ และ ตลอดปาฏิหาริย์ปีกษ์ รมัดระวังในนิจศีล หรือ ศีล ๕ และอุโบสถศีล หรือ ศีล ๘ บ้างก็ถือตลอดพรรษา^{๕๖}

๒. อุบาสกเป็นผู้นำในการจัดหลักสูตรกรรมฐาน ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง มีกิจกรรมต่างๆ เช่น ทำวัตรเช้า วัตรเย็น เติมน้ำสมาธิ เจริญสมณะกรรมฐาน เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ฟังธรรมเทศนา สอบถามทบทวนข้อสงสัยในการเจริญภาวนา^{๕๗}

๓.๓.๔. การมีส่วนปกป้อง คำชูประพุทธศาสนา

๑. อุบาสกในปัจจุบันมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย สถานศึกษาธรรม สมาคม มูลนิธิ ชมรมต่างๆ จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีการแสดงธรรม เสวนาธรรม สัมมนาธรรม แจกหนังสือธรรมะ เทป วีดีโอ ซีดีธรรมะ เปิดสอนการเจริญกรรมฐาน เช่น มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ มูลนิธิพระบรมธาตุ มูลนิธิว่องวานิช ชมรมพุทธธรรมสภา

๒. มีส่วนร่วมในการเสนอรัฐบาลให้มีการบรรจุพระพุทธศาสนา ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และกฎหมายต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย^{๕๘}

๓. อุบาสกมีส่วนในการทูลขอพรจากมหาเถรสมาคม ในกรณีที่ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ในเรื่องที่พระสงฆ์กระทำในสิ่งที่เป็นโลกวิฆชะ หรือสิ่งที่ชาวโลกตีเตียน เช่น ความประพฤติที่ไม่เหมาะสมแก่สมณเพศ หรือในกรณีมักมาก ไม่สันโดษ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความรังเกียจ^{๕๙}

^{๕๖} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์อุโบสถศีล, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา องค์กรราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗, หน้า ๔๖-๕๘.

^{๕๗} ข้อมูลจาก ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ www.ybat.org

^{๕๘} ข้อมูลจาก ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย www.bpct.org

^{๕๙} ข้อมูลจาก สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ www.onab.go.th

๓.๔. ปัญหาและการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

สังคมในสมัยปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การแต่งกาย อาหารการกิน สื่อบันเทิงเรีงรมย์ ประดิษฐ์มาเพื่อปรนเปรออารมณ์ทั้ง ๖ คือ อารมณ์ทางตา อารมณ์ทางหู อารมณ์ทางจมูก อารมณ์ทางลิ้น อารมณ์ทางกาย และ อารมณ์ทางใจ ซึ่งล้วนแต่ส่งเสริมให้ประชาชนมุ่งสู่อบายมุขต่างๆ รวมไปถึงการกระทำที่ผิดศีลธรรม และจริยธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมตอนหนึ่ง โดยสรุปว่า อายตนะ ๖ หรือ ทวาร ๖ ทำหน้าที่รับใช้มนุษย์ ๒ อย่าง คือ เป็นทางรับรู้โลก เป็นเครื่องมือสื่อสาร ทำให้มนุษย์ได้รับรู้ข้อมูลให้ดำเนินชีวิตไปด้วยดี และ เป็นช่องทางเสวยโลก ออกไปรับอารมณ์ที่เป็นรสอร่อยของโลกมาเสพเสวย ด้วยการดู การฟัง การดม การลิ้มชิมรส การแตะต้องเสียดสี ความสนุกสนานบันเทิง ตลอดจนจินตนาการสิ่งทีหวานชื่นระรื่นใจ ความแตกต่างอยู่ที่เจตน์จำนงของมนุษย์ ถ้าอายตนะไม่ทำหน้าที่แล้ว โลกก็ดับ ชีวิตก็ไร้ความหมายสำหรับมนุษย์^{๖๐}

สภาพแวดล้อม บริบท และ ค่านิยมของสังคมนั้น ไม่ได้เอื้อต่อการศึกษาพระธรรม แต่ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลจะสามารถโยนิโสมนสิการ^{๖๑} หรือ คิดโดยแยกกายได้อย่างไร การปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นสิ่งที่ช่วยเป็นเกราะปกป้องเราจากสิ่งยั่วยุภายนอกต่างๆเหล่านี้ได้

๓.๔.๑. ประเด็นด้านกฎหมาย

อุบาสกในสมัยปัจจุบันจะสามารถดำเนินชีวิตได้โดยสะดวกหรือไม่นั้น ประเด็นด้านกฎหมายเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง

“ยุคนี้คือกสิยุค สิ่งที่จะป้องกันได้ก็คือให้ถือศีล ๕ เป็นขั้นต่ำ ศีลคือวินัย กฎหมายคือให้คนอยู่ในวินัย ให้มนุษย์พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุนิยม”^{๖๒}

^{๖๐} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๓๘-๓๙.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖๗-๖๗๖.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล, ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาดาราศาสตร์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๙.

กฎหมายประเทศที่บัญญัติขึ้น จุดประสงค์เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขสงบ และให้สังคมเจริญมั่นคง กฎหมายจะมีความหมายก็ต่อเมื่อสามารถทำให้เกิดความเป็นธรรม ถูกต้องดีงาม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวปาฐกถาพิเศษโดยคำอาราธนาของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด ณ ห้องประชุมเล็ก จุฬานานนท์ สำนักงานอัยการ สูงสุด ณ วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕ เวลา ๑๓.๓๐-๑๖.๓๐ น. มีเนื้อหาโดยดังนี้

“คำว่า “นิติศาสตร์” แปลกันว่า วิชากฎหมาย แต่ตามความหมายภาษาสันสกฤตที่ใช้ในประเทศอินเดียจะเป็นวิชาทางด้านรัฐศาสตร์ หรือวิชาการเมือง ดังเช่นที่กล่าวใน คัมภีร์พุทธศาสนาว่า “ขัตติยธรรมสงฺขาเต นิติสตุเถ” (ชา.อ.๘/๔๕๒) ซึ่งแปลว่า ขัตติยธรรม หรือธรรมของกษัตริย์ คือ คุณสมบัติของผู้ปกครอง และหลักการปกครอง

กฎหมายเป็นการจัดวางระเบียบชีวิตและสังคมซึ่งตกลงยอมรับร่วมกัน ซึ่งจะไม่สมจริงถ้ายังไม่ถึงความจริงแห่งธรรมชาติมนุษย์ จุดหมายของกฎหมายต้องสนอง จุดหมายของชีวิตมนุษย์ ในทางที่เอื้อให้คนงอกงามมีชีวิตที่ดี สังคมที่ดี และโอกาสพัฒนาชีวิตที่ดีงาม การปกครองที่แท้และกฎหมายที่ถูกจะต้องมีจุดหมายสอดคล้องกับ ธรรมชาติของมนุษย์โดยส่วนรวม

เมื่อมีการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาภายในตัวคน จึงจะทำให้คนมีความสามารถ ภายในที่จะควบคุมและนำพฤติกรรมของตนไปในทางที่ถูกต้องดีงาม แต่ถ้าจิตใจและ ปัญญาภายในไม่ได้รับการพัฒนา ก็จะต้องเพิ่มมาตรการควบคุมพร้อมทั้งลงโทษที่ รุนแรงขึ้น จนในที่สุดกฎหมายก็จะหมดความหมาย สังคมก็จะเสื่อมสลายในที่สุด”^{๖๓}

แต่ปัจจุบันกฎหมายไม่ได้สอดคล้องกับกฎแห่งศีลธรรม ผู้ปกครอง หรือ ผู้นำประเทศส่วนใหญ่มิได้ปกครองโดยธรรม แม้จะมีกฎหมายบัญญัติแต่ก็ไม่มีความสามารถ ในการบังคับใช้กฎหมายได้ หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยยังมีการออกกฎหมายเพื่อเอื้อ ประโยชน์ต่อนักการเมืองและพวกพ้อง มีการส่งเสริมอบายมุขต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การเล่นหวย บนดิน การเปิดสถานบันเทิงประเภทคลับบาร์ ไม่ได้มีการควบคุมสื่อทางอินเทอร์เน็ต ซึ่ง

^{๖๓} คุรุยาละเอียด พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕(ปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย), ๒๕๔๔.

ปัจจุบันได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย นายวรเชษฐ เขียนจันทร์ หัวหน้าศูนย์ข้อมูลคนหาย และ น.ส.ลัดดา ตั้งสุภาชัย หัวหน้ากลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ให้สัมภาษณ์ลงหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ณ วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ไว้ว่า จำนวนคนหายเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ ที่สำคัญเป็นกลุ่มพวกวัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ โดยสาเหตุหลักน่าจะมาจากเทคโนโลยีของโลกทันไซเบอร์เป็นต้นเหตุ หัวหน้าศูนย์กล่าวว่า ตั้งแต่ก่อตั้งศูนย์ข้อมูลคนหายแห่งนี้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จะเรียกว่าเป็นวิกฤติก็ว่าได้ เนื่องจากปัจจัยหลักคือแหลมที่ทำให้เยาวชนหายออกจากบ้าน คือเรื่องของการติดเกมออนไลน์ และติดโทรศัพท์ระบบ ๑๕๐๐ แลกเบอร์คุยโทรศัพท์ระบบไลน์ และอินเทอร์เน็ต และเด็กในกรุงเทพฯ ถูกส่งเรื่องมามากที่สุด^{๖๔}

อีกตัวอย่างที่สะท้อนถึงการขาดประสิทธิภาพในบังคับใช้กฎหมายคือ จำนวนอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น จากข้อมูลสถิติอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๔๕ พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นในทุกกลุ่มเป็นจำนวน ๓๓๔,๑๓๕ ราย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีจำนวนทั้งหมด ๓๗๓,๔๖๔ ราย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ มีจำนวนทั้งหมด ๔๐๑,๒๕๐ ราย การลักรถจักรยานยนต์เกิดขึ้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ร้อยละ ๑๖.๘๗% หรือมีรถจักรยานยนต์หายเฉลี่ยชั่วโมงละ ๒ คัน เหตุชิงทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ในกรุงเทพมหานครในทุกๆ ๘ ชั่วโมง มีการข่มขืนกระทำชำเราเฉลี่ยในทุก ๒ ชั่วโมง เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นว่าสถิติดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น ส่วนระดับความรุนแรงของปัญหา พิจารณาจากคดีทำร้ายร่างกาย คดีข่มขืนกระทำชำเรา และคดีฆ่าและพยายามฆ่าก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน มีการหลอกลวงกลโกงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางจนเป็นเรื่องปกติประจำวัน^{๖๕}

สุราเป็นอีกกรณีที่รัฐบาล ไม่ได้มองภาพรวม หรือผลกระทบโดยรวม โดยมีการเก็บภาษีสรรพสามิต ซึ่งภาษีที่ได้มาไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดจากสาเหตุการดื่มสุราได้

^{๖๔} กองบรรณาธิการ. “โลกไซเบอร์ตัวร้ายศูนย์ข้อมูลคนหาย เปิดข้อมูลเผยแนวโน้มเด็กหนีออกจากบ้านเข้าขั้นวิกฤติ ชี้สาเหตุจากโทรศัพท์ระบบ ไลน์และ ๑๕๐๐ อินเทอร์เน็ตหาถุ่นอน”, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘.

^{๖๕} นายศิโรจน์ มิ่งขวัญ, นายกสมคามนักร่วมข่าวอาชญากรรมแห่งประเทศไทย, แถลงข่าว, วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๐, ที่สมาคมนักข่าวอาชญากรรมแห่งประเทศไทย.

ล่าสุด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และบริษัท สปิริวอล เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด ซึ่งองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ของเสถียรธรรมสถาน จัดโครงการดีๆ ในชื่อว่า DNA (DRINK NO ALCOHOL) เพื่อสนับสนุนคนรุ่นใหม่ให้ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด มีข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า คนไทยดื่มสุราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ ๒๖๐,๐๐๐ คน มีอัตราการบริโภคแอลกอฮอล์ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยใน ๑๐ ปีที่ผ่านมา จากปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๕ มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จาก ๕๕๒ ล้านลิตรต่อปี เป็น ๑,๕๒๖ ล้านลิตรต่อปี สูงเป็นอันดับที่ ๕ ของโลก(ข้อมูล ณ พ.ศ.๒๕๔๘)

อายุของผู้ริเริ่มดื่มสุราครั้งแรกมีแนวโน้มน้อยลง ขณะนี้กลุ่มผู้ริเริ่มดื่มสุราที่ใหญ่ที่สุด คือ กลุ่มวัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปีซึ่งพบว่า ร้อยละ ๔๖.๕ หรือเกือบครึ่งหนึ่งเริ่มลองดื่มสุราแล้ว ฤทธิ์ของเหล้าทำให้คนขาดสติและตายเป็นจำนวนมาก บ้างก็คลุ้มคลั่ง โมโห ฉุนเฉียว บ้างก็ใจดี สนุกสนาน ครั้น เรง เคยอายุก็กล้า ดังคำว่า “ดื่มเหล้าปลอบใจเสื่อป่า” กล้าทำในสิ่งที่ยามมีสติไม่กล้าทำ ทำในสิ่งที่ผิดขาดสติ และประมาท สุราทำให้เกิดความประมาท เป็นตัวการทำให้เกิดอุบัติเหตุ เช่น อุบัติเหตุในการจราจร ตกจากที่สูง ถูกขของมีคม อุบัติเหตุในโรงงาน ฯลฯ ขาดความขังคิด ก่อการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายในกลุ่มคนใกล้ชิด เช่น เพื่อน ผูก ภรรยา และลูก จนบานปลายเกิดความระหองระแหงจนถึงหย่าร้าง ครอบครัวล่มสลาย ที่สำคัญความรุนแรงยิ่งกว่านั้น คือ การมีเพศสัมพันธ์อันมิชอบ หลายรายติดโรคเอดส์เพราะสามีภรรยาอกใจ สร้างความทุกข์ให้ผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ใกล้ชิดจะต้องกลืนน้ำตาด้วยความทุกข์ เศร้าหมอง หมดศักดิ์ศรี ขาดความนับถือ ขาดความมั่นคงทางจิตใจอาจต้องออกไปหาความสุขนอกบ้านและหันไปหาสารเสพติดเพื่อปลดทุกข์ เพิ่มค่าใช้จ่าย สถิติค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าเหล้าวันละ ๘๐ บาทต่อวัน เท่ากับค่าของข้าว ๑ วัน สำหรับครอบครัวเล็กๆและเท่ากับค่าการศึกษาของลูก ๑ คน บั่นทอนสุขภาพด้วยการทำลายอวัยวะทุกส่วนตั้งแต่ สมอง กระเพาะอาหาร ตับอ่อน ไต หัวใจ จนถึงอวัยวะเพศ ฯลฯ ความเสียหายทางทรัพยากรมนุษย์ไม่ว่าทางร่างกายและจิตใจ จนบางครั้งถึงชีวิตนั้น เป็นมูลค่าที่ไม่สามารถตีเป็นตัวเลขได้^{๖๖}

ในประเทศยังมีการส่งเสริมการเล่นพนัน หรือหวยบนดิน อย่างถูกกฎหมาย เป็นการมองเศรษฐกิจด้านเดียว ไม่ได้มองภาพรวม หรือผลกระทบโดยรวมอีกเช่นกัน หน่วยรัฐอาจจะคิดว่าเป็นการจำกัดวงการเล่นพนัน และได้ภาษีมาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่อาจมิได้

^{๖๖} ข้อมูลจากหน่วยงาน DNA (DRINK NO ALCOHOL), www.aboutdna.net. บริษัท สปิริวอล เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด ของเสถียรธรรมสถาน.

คำนึงถึงผลที่ตามมา เช่น ส่งผลให้ประชากรในประเทศนั้นๆ ทรัพย์สินหมดหายไป อาชญากรรมต่างๆ จะเป็นผลเนื่องจากการสูญทรัพย์สิน บางคนอาจต้องขายลูกขายเมีย ขายรถขายบ้าน บางคนอาจต้องขายสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด หรือ กระทำการผิดกฎหมายเพื่อที่จะใช้หนี้ เมื่อมีผู้ชนะก็ย่อมมีผู้แพ้ เป็นบ่อเกิดแห่งการก่อเวร จนอาจมีการทะเลาะวิวาทถึงขั้นชีวิตดังที่เห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ จนส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ขาดความอบอุ่นทางบ้าน เนื่องจากพ่อแม่ติดยาจนทะเลาะกัน เป็นผลให้วัยรุ่นหันไปพึ่งยาเสพติด คบมิตรชั่ว ก่ออาชญากรรม บ้านแตกสาแหรกขาด

นายพนพล วรรณิกา ผู้อำนวยการสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กล่าวถึงผลวิจัยสะท้อนความคืบหน้าสถานการณ์การเล่นทายพนันบอล และเล่นหวย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลว่า ปัญหาการเล่นทายพนันบอลและเล่นหวยของคนไทยในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล สาเหตุสำคัญของปัญหามีอย่างน้อยสามประการคือ ประการแรก ประชาชนทั่วไปจำนวนมากในสังคมยังอ่อนแอ ด้านจริยธรรมและคุณธรรมมากกว่าจะมีพลังปฏิเสธสิ่งชั่วร้ายด้านอบายมุข ประการที่สองคือ ระบบและกลไกป้องกันปราบปรามการเล่นทายพนันยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ตามไม่ทันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยของเครือข่ายการเล่นทายพนัน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ และประการที่สามคือ การถ่ายทอดสดทุกนัดการแข่งขัน และการวิเคราะห์อัตราต่อรองของสื่อมวลชนกลายเป็นสิ่งชั่วร้ายให้ประชาชนจำนวนมากหมกมุ่นกับการเล่นทายพนัน มากกว่าการชมเพื่อความบันเทิง และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมกับคนใกล้ชิดและผู้อื่น สำหรับแนวทางแก้ไขระยะยาว นายพนพล กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการควรปลูกฝังจิตสำนึกและชักนำให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการปฏิเสธการเล่นทายพนันทุกรูปแบบ โดยเริ่มจากการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักด้วยจิตสำนึก และทำให้เห็นว่าปัญหาการเล่นทายพนันทำลายความสุขของชีวิตประจำวันอย่างไร จากนั้นดึงเด็กและเยาวชนเข้ามีส่วนร่วมต่อต้านการเล่นทายพนันทุกรูปแบบ นอกจากนี้ รัฐบาลควรมีนโยบายประเทศไทยใสสะอาดอย่างแท้จริง ยกเลิกการแสวงหาเงินจากการกระตุ้นให้ประชาชนเล่นทายพนันทุกประเภท เพราะรัฐบาลคงต้องยอมรับว่ารัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาล้มเหลวในการกวาดล้างการเล่นพนันของประชาชนในทุกพื้นที่ จึงเสนอให้รัฐบาลทบทวนว่า กองสลากกินแบ่งรัฐบาลทำให้ประชาชนหลงใหลมัวเมากับการ

เล่นหวยเล่นพนันหรือไม่ กองสลากควรทำกิจกรรมรณรงค์ให้ประชาชนใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง^{๖๗}

ส่วนการทุจริตในหน่วยงานรัฐบาล มีให้เห็นในข่าวหนังสือพิมพ์เป็นเรื่องปกติ นายสงวน ลิ้มโนมนต์ ประธานคณะทำงานศึกษาเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน เปิดเผยในงานสัมมนาเรื่อง “การขจัดปัญหาทุจริต คอร์รัปชันภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการ คอร์รัปชันที่ไม่มีตัวตน” เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ ห้องบุษราคัม โรงแรม วังคำ จังหวัดเชียงราย โดยมีตัวแทนภาครัฐ เอกชน และกลุ่ม NGO เข้าร่วมประชุมประมาณ ๑๐๐ คน มีข้อความสรุปว่า

“ปัจจุบันการทุจริตคอร์รัปชันมีหลายรูปแบบ เช่น มีการยกยอก แอบเอาเงินงบประมาณ หรือทรัพย์สินของรัฐไปเป็นของตน การที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเรียกร้อเงินจากธุรกิจเอกชน การเลือกจ้าง หรือแต่งตั้งญาติและพรรคพวกของตนให้ได้รับประโยชน์ หรือการทำสัญญาจ้าง หรือให้สัมปทานเฉพาะพรรคพวกผู้สนับสนุนตน การใช้ข้อมูลภายในเพื่อซื้อ หรือขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ การฟอกเงิน การเอื้อประโยชน์ ซึ่งการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันซึ่งมีวิธีไกลหลายรูปแบบซับซ้อนมากขึ้น มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันได้ ต้องประกอบด้วย การสร้างค่านิยมความมีจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งอยู่ในระดับตัวตน หรือ ปัจเจบุคคล และประการที่สองคือ ต้องมีการส่งเสริมแนวคิดเกี่ยวกับ ชรรมาภิบาลให้เป็นที่ยอมรับในทุกภาคส่วนของสังคม เป็นกฎเกณฑ์กติกาของสังคมในการส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยสรุปคือ การแก้ปัญหาคอร์รัปชัน ต้องเน้นทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม ที่จะไม่ทำการคอร์รัปชัน และต้องแสดงให้เห็นให้สังคมรู้สึกว่าเป็นเรื่องผิดที่ทำการคอร์รัปชันด้วย ประเทศไทยมีหนทางแก้ไขได้ ถ้าประชาชนตระหนักถึงปัญหาที่ว่า การที่นักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐคอร์รัปชัน ทำให้ประเทศชาติเสียหายได้มาก

^{๖๗} หวังกระแทกกลาง, “โพลชี้คนเล่นพนัน-หวยกระชูด จีรัฐ ‘พอเพียง’ เลิกมอมเมา ปชช.”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕.

เพียงใด และประชาชนกล้าลุกขึ้นมาร่วมมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันและร่วมป้องกันมิให้เกิดการหาผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างจริงจังต่อไป”^{๖๘}

มีหลายกรณีที่ทางตำรวจไม่สามารถเอาผิดผู้กระทำผิดได้ด้วยกฎหมาย ทางออกคือจะต้องสรรหาผู้นำที่มีสติปัญญา มีคุณธรรม ศีลธรรม เพื่อจัดระเบียบสังคม ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระบรมราโชวาทไว้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๒ ไว้ว่า

“ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้คนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อยจึงเป็นการมิใช่ทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”^{๖๙}

๓.๔.๒. ประเด็นด้านสภาพแวดล้อม

สังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีระบบทุนนิยมซึ่งได้เปลี่ยนจากเศรษฐกิจเกษตรกรรมโบราณ มาเป็นเศรษฐกิจการค้า อุตสาหกรรม และเกษตรกรรมที่ทันสมัยมากขึ้น รายได้ของประเทศส่วนใหญ่ในสมัยปัจจุบันก็มาจากภาคอุตสาหกรรม การค้าและบริการมากกว่าภาคเกษตรกรรม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะรวดเร็วในช่วงหลายปีมานี้ ทำให้ระบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบการเมืองการปกครอง หรือระบบความเชื่อและศาสนาต่างปรับตัวตามไม่ทัน ดังจะเห็นได้ว่าการศึกษาของเราให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับศีลธรรม จริยธรรม

^{๖๘} นายสงวน ลิ้มโนมนต์, ประธานคณะกรรมการศึกษาเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน, สัมมนาเรื่อง “การจัดปัญหาทุจริต คอร์รัปชันภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการคอร์รัปชันที่ไม่มีตัวตน”, ที่ห้องนุชราคม โรงแรมวังคำ จังหวัดเชียงราย, วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑, จัดโดยคณะกรรมการศึกษาเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน.

^{๖๙} พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์, ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ และประธานกิตติมศักดิ์มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด, ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน สร้างถิ่นไทยใสสะอาด”, ในการประชุมเชิงปฏิบัติการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “ถิ่นไทยใสสะอาด ร่วมน้อมเกล้าฯ ถวายในหลวง”, ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา, วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๘, จัดโดยมูลนิธิประเทศไทยใสสะอาดและภาคีเครือข่าย.

ทางด้านการเมืองการปกครองยังอยู่ในภาวะสับสน นักการเมืองก็ยังติดยึดตัวบุคคล พวกพ้องและผลประโยชน์เฉพาะหน้า ในเรื่องของความเชื่อและศาสนานั้น ปรากฏว่าผู้คนห่างเหินธรรมะมากขึ้น ไปยึดติดอยู่กับเรื่องของโหราศาสตร์และไสยศาสตร์มากยิ่งขึ้น ค่านิยมแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก แต่ก็มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน นอกเหนือจากนี้ส่วนใหญ่ก็ยังยึดถือความสะดวกสบายชอบทำอะไรตามใจตนเอง ไม่รักษากฎหมายของบ้านเมือง ขาดวินัยในการทำหน้าที่การทำงานต่าง ๆ สภาพแวดล้อมในสังคมก็เสื่อมโทรม อบายมุขต่างๆ โรงเหล้า โรงเบียร์ การเล่นหวยบนดิน การพนันบอล การขาดการควบคุมสื่อลามกอนาจารทั้งทางสิ่งพิมพ์ สื่อทางอินเทอร์เน็ต จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย

“คนในสมัยปัจจุบัน ก็เลสหกว่าในสมัยพุทธกาล สภาพแวดล้อมก็ไม่เอื้ออำนวย ที่ว่ายุคโลกาภิวตันก็คือยุคที่ชาวสารลันเกิน จนทำให้เสียเวลากับสิ่งภายนอก ไม่ได้ดูภายในจิตใจตัวเอง ขาดกัลยาณมิตรผู้รู้จริงที่ฉลาดในการสอน บุญบารมีน้อยกว่า ต้องมาตีความหลักธรรม การปกครองสงฆ์ที่อ่อนแอ ทำให้ชาวพุทธผู้ปัญญาอ่อนเห็นห่างจากพระรัตนตรัย เพราะเหตุ”^{๑๐}

ตามหลักปรัชญาสมุปบาท^{๑๑} และ เนื้อหาในพระสูตรตันตปิฎก ทิฆนิกาย ปาฎิกวรรค อคคัญสูตร ว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก^{๑๒} เป็นข้อมูลที่สรุปได้ว่า ทุกสิ่งล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง ดังคำที่ว่า “เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว” เราไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่มีธรรมชาติ ภาวะขาดความสมดุลย่อมนำไปสู่วิกฤตต่างๆ เริ่มตั้งแต่การบริโภคเพื่อสนองตัณหา ทำให้เกิดความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ มากมายจนเกิดการผลิตเชิงอุตสาหกรรม เป็นเหตุให้มีผลกระทบด้านมลภาวะต่างๆ ทั่วทั้งโลก เช่น การผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เพราะการผลาญป่าไม้ มีการทำลายป่า ทำลายสัตว์ป่า แหล่งน้ำ ส่งผลให้เกิดการสูญพันธุ์ของ พืชพันธุ์และสัตว์ป่า จุดประสงค์เพื่อป้อนเป็นวัตถุดิบให้กับโรงงาน มี

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ภาควิชาบริหารบัณฑิต,

๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๑๑} คูรายละเอียดใน พระพุทธทาสภิกขุ, ปรัชญาสมุปบาท จากพระโอรุ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ), ๒๕๔๕, บรรจบ บรรณรุจิ ปรัชญาสมุปบาท, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา), ๒๕๓๕.

^{๑๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๑๑-๑๔๐/๘๓-๑๐๓.

การใช้ยาปราบศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เพื่อเร่งการเจริญเติบโตให้ทันกับความต้องการบริโภค มีการสร้างมลภาวะเป็นพิษให้กับอากาศ ปล่อยน้ำเสีย และสารตกค้างในดิน มีผลกระทบต่อชั้นโอโซนในบรรยากาศโลก ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ภาวะเรือนกระจก ส่งผลให้อุณหภูมิโดยรวมของโลกสูงขึ้น นักนิเวศวิทยาสันนิษฐานว่าน้ำแข็งในขั้วโลกเหนือและใต้ที่ละลายเนื่องจากโลกร้อนขึ้น จะส่งผลกระทบต่อกระแสน้ำร้อนและกระแสน้ำเย็นในทะเลให้มีการเปลี่ยนแปลง และอาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศวิทยาอย่างที่คาดไม่ถึง อาจมีภัยพิบัติที่บ่อยขึ้น เช่น พายุไต้ฝุ่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ภัยแล้ง เพราะความไม่สมดุลของระบบนิเวศวิทยา ภัยพิบัติในแต่ละครั้งมีมูลค่าเสียหายเป็นจำนวนหลายล้านบาท และระบบนิเวศวิทยาที่เสียหายไปนั้น ถึงแม้จะมีเงินทุนมากชดเชยแค่ไหน แต่ก็ไม่สามารถซื้อธรรมชาติที่ถูกทำลายลงไปได้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ชุ่มจิตโต) ปาฐกถาธรรมแสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในวันอาทิตย์ ที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๔.

“มนุษย์ควรจะต้องกตัญญูต่อธรรมชาติ ความกตัญญูนั้น ไม่มีเฉพาะมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น ความรู้คุณของวัตถุสิ่งของก็เป็นความกตัญญูเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง บ้านที่พักอาศัย ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แม่น้ำลำธาร ป่าไม้ แม้แต่ดินฟ้าอากาศ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในวนโรปสูตร^{๓๓}ว่า “ชนเหล่าใด ปลูกป่า ปลูกสวน สร้างสะพาน สร้างโรงน้ำ ขุดบ่อน้ำ บริจาคอาคารที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นได้บุญตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน” ทั้งนี้เพราะการปลูกป่าและการรักษาต้นน้ำลำธารเป็นบุญเป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในสังคมทั้งหมด”^{๓๔}

สิ่งที่รัฐบาลจะต้องทำคือเร่งให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยปฏิรูปการศึกษาเพื่อสอนให้คนเป็นคนดี ไม่ใช่ให้แต่วิชาการความรู้แต่นำไปใช้ในทางที่ผิด กลายเป็นการสอนให้คนโกงเก่ง กินเก่ง จะต้องควบคู่ไปกับคุณธรรม ศีลธรรม และ จริยธรรมด้วย

^{๓๓} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๔๗/๖๑.

^{๓๔} ส.ส.(บาลี) ๑๕/๔๗/๓๗, ส.ส.(ไทย) ๑๕/๔๗/๖๑, อ้างในสำนักเสริมศึกษาและบริหารสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การอบรมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔๔.

สถาบันที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดคือสถาบันครอบครัว เพราะพ่อแม่จะเป็นครูคนแรก เป็นผู้ตัดสินใจและชักนำเด็กไปในทางที่เห็นว่าถูกกว่าควร ตั้งแต่การส่งเสริมการศึกษา การคบเพื่อน การเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จะเป็นองค์ประกอบที่หล่อหลอมอุปนิสัยของเด็กและเยาวชนได้

“สังคมสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม ปัจจุบันชาวพุทธไม่สนใจการบวช บ้างก็บวช ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้างตามแต่ความพร้อมของแต่ละบุคคล พระสงฆ์ควรจะฝึกผู้ที่บวชแล้วต้องการจะสึก ให้เป็นอุบาสกก่อน ให้รู้หน้าที่และสามารถประพฤติปฏิบัติตนเองตามแนวทางของอุบาสก เพื่อสามารถเป็นตัวอย่างให้ปุถุชนได้เข้าใจพระธรรมคำสอน และได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม”^{๑๕}

สถาบันพระพุทธศาสนา เป็นอีกสถาบันที่สำคัญยิ่งในการแก้ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม

“ถ้าสถาบันพระพุทธศาสนาไม่ตื่นตัว ไม่เห็นว่าปัจจุบันมีปัญหา และออกมาสร้างคุณค่าทางสังคมให้เด่นชัดมากขึ้น การที่จะรณรงค์ให้ประชาชนมีศรัทธาในพุทธศาสนา แต่สถาบันพระพุทธศาสนาไม่สามารถเป็นที่รองรับศรัทธาไว้ได้ สักวันความเป็นศาสนาประจำชาติอาจหายไปจากสังคมไทย”^{๑๖}

การที่จะสามารถปกป้องพระพุทธศาสนาไว้นั้น ไม่สามารถกระทำได้ด้วยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง หากจะต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ได้แก่ พุทธบริษัททั้ง ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

๓.๔.๓. ประเด็นด้านค่านิยม

ค่านิยมคือรูปแบบความคิดของสมาชิกในสังคมที่จะพิจารณาตัดสินและประเมินว่า สิ่งใดมีคุณค่า มีประโยชน์ พึงปรารถนา ถูกต้อง เหมาะสม ดึงดูด น่ายกย่อง ควรแก่การประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้น ๆ ยึดถือและช่วยในการตัดสินใจ เลือก ที่จะกระทำหรือไม่กระทำ

^{๑๕} สัมภาษณ์ พันเอก(พิเศษ) ทองคำ ศรี โยธิน, นายกกิตติมศักดิ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ, ๑ มิถุนายน ๒๕๔๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ภาควิชาบริหารบัณฑิต, ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๘.

“ปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางด้านสื่อสาร การสร้างกระแสต่างๆเป็นไปได้ง่าย แต่ก็เป็นดาบสองคมเพราะการสร้างกระแสสามารถสร้างในทางลบ เช่น การหลงวัตถุนิยม หรืออบายมุขต่างๆก็เป็นไปได้ง่ายเช่นกัน”^{๑๖}

ค่านิยมย่อมเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ในอดีตค่านิยมในสังคมชาวไทยคือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ให้ความเคารพเชื่อฟังต่อผู้ใหญ่ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย อยู่อย่างพอเพียง แต่ปัจจุบันค่านิยมได้เปลี่ยนไปตามกระแสตะวันตก กลายเป็นวัตถุนิยม เห็นแก่ตัว เห็นแก่เงิน เพราะความต้องการใช้สิ่งของที่เกินจำเป็น มีการแข่งขันกันในทุกด้าน ไม่เว้นแม้แต่เด็กซึ่งจะต้องแก่งแย่งกันเพื่อเข้าโรงเรียน จุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้เรียนเก่ง เมื่อจบจะได้งานดี เงินเดือนสูงๆ มีฐานะในสังคมจะได้ใช้สิ่งของหรูหราฟุ่มเฟือยอย่างคนอื่นๆได้

ผู้ปกครองของเยาวชนต่างก็ตกอยู่ในวังวนนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกหลานดำเนินรอยตาม คนส่วนใหญ่ในสังคมมีค่านิยม พยายามจะเกาะกระแสความนิยม เพราะกลัวจะตกกระแส โดยไม่เคยคำนึงว่ากระแสนั้นถูก หรือผิด และไม่ทราบถึงผลกระทบที่จะตามมา ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจที่แข็งแกร่ง ชอบแก่งแย่งชิงดี รวมไปถึงสังคมโดยรวม เช่น ปัญหาการหย่าร้าง เด็กขาดความอบอุ่น ทะเลาะวิวาท ยาเสพติด рсนิยมทางเพศ ปล้นชิงทรัพย์ โกงกินคอร์รัปชัน และอื่นๆอีกมากมาย

ปัจจุบันมีคำว่า “ข้าฯ นิยม” หมายถึงการทำอะไรตามใจตัวเอง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ผลกระทบจะเกิดอย่างไร ใครจะเดือดร้อนไม่สำคัญ ยึดถือความสุข ความพอใจของตน ซึ่งก็คืออัตตาธิปไตย เป็นความเห็นแก่ประโยชน์ตัวเองเป็นสำคัญ โดยจะอ้างสิทธิเสรีภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ถ้าทุกคนมุ่งประโยชน์ของตัวเอง ก็จะอันตรายและเป็นไปในทางเสื่อม โดยเฉพาะสังคมไทยซึ่งรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ของต่างชาติเข้ามาได้โดยง่ายและรวดเร็ว จากค่านิยมทางตะวันตก หรือแม้แต่วัฒนธรรมของชาติตะวันออก เช่น ญี่ปุ่นและเกาหลี ก็ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

^{๑๖} สัมภาษณ์ ข้าพุทธ ขาวดารา, รองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม ชุมชนสันติอโศก, ๒ มิถุนายน ๒๕๔๕.

น.พ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวปาฐกถาในการประชุมสัมมนาเรื่อง “โครงการรวมพลังก่อสร้างกระแสนุธรรม” ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ สุขุมวิท เมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ มีใจความโดยสรุปว่า

“การพัฒนาของโลกไม่ได้เอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง แต่เอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้งแบบแยกส่วน โดยมุ่งไปที่ “เงินนิยม” เป็นสำคัญ เมื่อเอาเงินเป็นตัวตั้งมันก็ไปทำลายการอยู่ร่วมกัน หรือศีลธรรม การเอาการค้าเสรีเป็นตัวตั้ง จะนำไปสู่ความผิดพลาดหมด ตราบใดที่ไม่เอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง ถ้าจะคิดใหม่ ทำใหม่กัน ก็ต้องเปลี่ยนที่ตัวตั้ง มิฉะนั้นก็จะคิดเก่าทำเก่าอยู่นั่นแหละ คือคิดแบบแยกส่วน เอาเงินเป็นตัวตั้งแล้วก็จะไปทำลายการอยู่ร่วมกัน หรือศีลธรรม มนุษย์ปัจจุบันได้เปลี่ยนวิถีความคิดใหม่ โดยเอาความเก่งเป็นตัวตั้ง ทำให้โครงสร้างสมองเสียสมดุล ทำให้ปัญหาทางศีลธรรมเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่รุนแรง ขาดต่อความเข้าใจและการแก้ไข

ต้องยกศีลธรรม หรือการอยู่ร่วมกันเป็นองค์รวมของชาติ ชาติจะใกล้เคียงกับการอยู่ร่วมกันของคนทั้งชาติ หรือศีลธรรมมากที่สุด ฉะนั้น วิธีหนึ่งที่จะยกศีลธรรมเป็นอุดมการณ์ของชาติ ก็คือ การขยายความคำว่าชาติว่าเป็นศีลธรรม เป็นศีลธรรม ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือชาติ (ศีลธรรม) ศาสนา พระมหากษัตริย์

คุณธรรม-จริยธรรม เป็นคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ เป็นเครื่องมือของศีลธรรม หรืออุดมการณ์ของชาติ คุณธรรม-จริยธรรมจึงควรเป็นระเบียบวาระของชาติเพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้เสนอมรรค ๘ แห่งการส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรม ตั้งแต่คุณธรรม-จริยธรรม ของผู้ปกครอง หรือทศพิธราชธรรมไปจนถึงระบบการสื่อสารที่เป็นส่วนหนึ่งของมรรค ๘ หรือความดี ๘ ประการ”^{๑๘}

ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสั่งสอน คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม แก่ลูกแก่หลานตั้งแต่เล็ก เพราะเป็นบุพพจารย์ เป็นผู้ใกล้ชิดกับบุตรหลานที่สุด

---

^{๑๘} น.พ.ประเวศ วะสี, กล่าวปาฐกถาในการประชุมสัมมนาเรื่อง “โครงการรวมพลังก่อสร้างกระแสนุธรรม”, ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ สุขุมวิท, วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.

“ครอบครัวต้องมีความอบอุ่น รักใคร่สามัคคี เมื่อนั้นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงชุมชนก็
ร่วมเย็น และเป็นตัวอย่างในชุมชน”^{๗๕}

“บิดามารดา ปู่ย่าตายาย รวมถึงครูในโรงเรียนจะต้องสอนปลูกฝังคุณธรรมแก่ลูก
แก่หลานตั้งแต่เล็ก หมายความว่า ชาวพุทธจะต้องช่วยกันเผยแผ่พระธรรมคำสอน
ให้แก่ลูกหลานและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจะมีครอบครัว เพราะเด็กคือ
อนาคตของชาติ”^{๗๖}

“สิ่งสำคัญคือต้องสร้างเยาวชนให้มีหัวใจพุทธ ให้มีจิตเมตตา เพื่อแผ่ มีจิตใจสงบ
มีพรหมวิหาร ๔ ครอบนุรักษ์ประเพณีบวชนเณรซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อหลอมจิตใจเด็ก
โดยตรง”^{๗๗}

ดังตัวอย่างคุณอนรรฆ ว่องวานิช ท่านไม่เพียงเห็นความสำคัญของเยาวชน ท่านได้
ทุ่มเทศะทั้งทุนทรัพย์ และเวลาให้กับเด็กและเยาวชน โดยส่วนตัวท่านเอง ท่านเปิด
โครงการเซนต์ลูกซังเจนีส และแอดวานซ์ ซึ่งเป็นโครงการสำหรับเด็ก ที่ได้ทำมาเป็นปีที่ ๖
ติดต่อกัน โดยจะรับเด็กปีละ ๑๐๐ คน เพื่อเป็นการปูพื้นให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตด้วยหลักพุทธ
ธรรม^{๗๘}

---

^{๗๕} สัมภาษณ์ ข้าพุทธ ขาวดารา, รองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม ชุมชนสันติอโศก, ๒
มิถุนายน ๒๕๔๕.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษ จันงค์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิต สาขาดรรกศาสตร์,
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๗๗} สัมภาษณ์ สุวงศ์ เข้มสอาด, ผู้บริหารระดับสูงทางการควบคุมดูแลการเงิน นักบัญชีระดับ
๓, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

^{๗๘} สัมภาษณ์ อนรรฆ ว่องวานิช, ประธานองค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (ย.พ.ส.ล.),
๑ มิถุนายน ๒๕๔๕.

๓.๕. สรุป

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ หลักรรรมที่อุบาสกในสมัยปัจจุบันให้ความสำคัญอย่างยิ่งได้แก่ การสมาทานศีล ๕ อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติอันได้แก่ อุบาสกธรรม ๕ ฟังหลักเว้นอบายมุข ๖ ฟังศึกษาในไตรสิกขา ฟังปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วยหลักทศ ๖

แต่ละบุคคล แต่ละอาชีพก็มีการนำหลักรรรมมาประยุกต์ปฏิบัติให้เข้ากับการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นหลักรรรมสำหรับอุบาสก ควรประกอบด้วยเบญจธรรม หลักรรรมสำหรับผู้ปกครอง มีพรหมวิหาร ๔ ทศพิทธราชธรรม ๑๐ หลักรรรมสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ มี ปฏิบัติตามสติปัญญา ๔ อิทธิบาท ๔ เทศนาวิธี ๔ สัมปรัทธธรรม ๗ หลักรรรมสำหรับผู้ประกอบอาชีพ มีปาปณิกธรรม ๓ โภคอาทิยะ ๕ สัมมาอาชีพะ สำหรับผู้ประกอบอาชีพอิสระ มี หิริโอตตปปะ ฆราวาสธรรม ๔ สมชีวิตรรรม ๔ โลกธรรม ๘ เป็นต้น

มีการดำเนินชีวิตโดยการให้ถวายอามิสทานด้วยปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค ประพฤติตามหลักบุญกิริยาวัตร ๑๐ มีการจัดหลักสูตรกรรมฐาน ชักชวนและสนับสนุนทั้งบุคคลผู้ใกล้ชิด เพื่อนร่วมงาน คู่ค้า คู่แข่ง รวมไปถึงบุคคลทั่วไปให้ถือศีล เจริญภาวนา รวมถึงการมีส่วนปกป้อง คำชูพระพุทธรศาสนา มีการร่วมประชุมเสนอแนวคิดเรื่องการบัญญัติกฎหมายให้เอื้อต่อการดำรงชีพของพระสงฆ์ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างกระแสความเข้าใจในพระพุทธรศาสนา

สำหรับปัญหาในประเด็นด้านกฎหมาย ด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านค่านิยม พบว่ามีประสบปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ตัวบทกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการจัดอบายมุขต่างๆ มีการคอร์รัปชันทั้งภาครัฐและเอกชน การพนัน การดื่มสุรา สภาพแวดล้อมที่ผู้คนส่วนใหญ่ขาดศีลธรรมและจริยธรรม มีค่านิยมทางด้านวัตถุนิยม มีการบริโภคนิยมความจำเป็น ทำให้มีปัญหาลิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า โรงงานที่ปล่อยมลภาวะเป็นพิษ

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา อุบาสกในสมัยปัจจุบันให้มีความคิดเห็นว่า ปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางด้านสื่อสาร การสร้างกระแสต่างๆเป็นไปได้ง่าย แต่ก็เป็นดาบสองคม เพราะการสร้างกระแสสามารถสร้างในทางลบ เช่น การหลงวัตถุนิยม หรืออบายมุขต่างๆก็เป็นไปได้ง่ายเช่นกัน ชาวไทยมีบุญได้เกิดในที่ที่เป็นสัปปายะ มีพระพุทธรศาสนาที่ยังตั้งมั่นในประเทศ มีพระเจ้าอยู่หัวที่อยู่ในทศพิทธราชธรรม จงอย่าปล่อยให้เวลาให้เลยไปโดยเปล่าประโยชน์ หากความรู้ทางธรรมเพื่อเป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจ สำหรับเด็กและเยาวชน ควร

อนุรักษ์ประเพณีการบวชเณรเพื่อเป็นการปลูกฝังศีลธรรมตั้งแต่เยาว์วัย ส่วนผู้ชายเมื่อครบอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ควรบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์และฝึกฝนตนให้เป็นอุบาสกก่อนที่จะลาสิกขา เพื่อให้รู้หน้าที่และสามารถประพฤติปฏิบัติตนเองตามแนวทางของอุบาสก และสามารถเป็นตัวอย่างให้ปวงชนได้เข้าใจพระธรรมคำสอน

ชาวไทยมีพื้นฐานจิตใจที่อ่อนโยน มีความนอบน้อม โอบอ้อมอารี ควรปลูกฝังธรรมะตั้งแต่เด็ก เมื่อมีบ้าน วัด โรงเรียน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในชุมชน จะสามารถหล่อหลอมนิสัยของเด็กได้ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจะมีครอบครัว ซึ่งจะเป็้นบุพพจารย์ ในการสั่งสอนคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม แก่ลูกแก่หลานตั้งแต่เล็ก หมายความว่า ชาวพุทธทุกคนต้องช่วยกันเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่ลูกหลานและประชาชนทั่วไป เด็กคืออนาคตของชาติ และเยาวชนเหล่านี้เองที่จะเป็นอนาคตของพุทธศาสนา

ชาวพุทธมีพระพุทธรองค์เป็นพระบิดาเหมือนกัน นิกายในพระพุทธศาสนาต่างๆ มากมาย แต่ไม่มีความสามัคคีเป็นปึกแผ่น มีการแบ่งสายแบ่งพรรคแบ่งพวก มีการบิดเบือนพระธรรมคำสอน ชาวพุทธควรจะหันหาเข้าหากัน ร่วมแรงร่วมใจกันคำชูพระพุทธศาสนา จงอย่ามองนิกายอื่นที่ความแตกต่าง จะต้องมองที่ความเหมือน ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญก็คือ อริยสัจ ๔

บทที่ ๔

เปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับ อุบาสกในสมัยปัจจุบัน

๔.๑. การเปรียบเทียบคุณสมบัติของอุบาสก

เมื่อนำคุณสมบัติของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและปัจจุบันมาเปรียบเทียบ โดยเอา
ในสมัยพุทธกาลเป็นแกนหลัก ก็พบสิ่งที่เหมือนกันและสิ่งที่แตกต่างกัน ดังนี้

๔.๑.๑. สิ่งเหมือน

๑. อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติได้แก่ อุบาสกธรรม หรือ ธรรมของอุบาสกที่ดีมี
องค์ ๕ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพระรัตนตรัย มีศีล ไม่ถือมงคลต้นข้าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อ
มงคล ไม่แสวงหาทักษิณภัยภายนอกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และ กระทำความ
สนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น

๒. ศึกษาในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๓. สิ่งที่ควรงดเว้นคืออบายมุข ๖ ได้แก่ การติดสุราและของมีนเมา นักเที่ยว
กลางคืน นักเที่ยวดูการละเล่น ติดการพนัน คบคนชั่ว และ เกียจคร้านการทำงาน

๔. การปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยหลักทศ ๖

ในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นว่า อุบาสกธรรม ๕ เป็นพื้นฐานของ
พุทธศาสนิกชน แต่จำเป็นต้องพัฒนาตนให้ยิ่งขึ้น การศึกษาในไตรสิกขาจึงเป็นสิ่งสำคัญ
เมื่อใดที่บุคคลมีความเชื่อว่าตนเป็นคนดี มีความสามารถ มีความทนงตน เมื่อนั้นการเรียนรู้
การพัฒนาย่อมลดน้อยลง แต่เมื่อใดที่บุคคลมีความนอบน้อม เป็นผู้ว่าง่าย ยอมรับฟังความ
คิดเห็นของผู้อื่น ไม่ว่าจะเด็ก หรือผู้ใหญ่ เมื่อนั้นการเรียนรู้ การพัฒนาจะมีแต่ความเพิ่มพูน
การฝึกฝนอบรมในไตรสิกขา จุดประสงค์สำคัญคือการรู้จักตนเองตามความเป็นจริง เมื่อใดที่
มีปัญหา รู้และเข้าใจความหลงผิด เมื่อนั้นการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว และย่อมนำมาซึ่งการ
พัฒนาตนให้มีความเข้าใจธรรมยิ่งขึ้น จากชั้น โลกียะ จนถึงชั้น โลกุตตระ

การงดเว้นอบายมุข ๖ เป็นการป้องกันปัญหาสังคม เมื่อเกียจคร้านข่มไม่ได้มา ซึ่งทรัพย์ เมื่อใดรายจ่ายมากกว่ารายรับ เมื่อนั้นจะนำมาซึ่งการล่องลอย คิดแย่งชิงวิ่งราว มีการทำร้ายร่างกาย พุศุดค การขาดเมตตาธรรม จากปัญหาส่วนตัวจนเป็นปัญหาครอบครัว และสุดท้ายข่มก่อให้เกิดปัญหาสังคม อื่นๆ อีกมากมาย

การปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยหลักทิส ๖ คือพึงปฏิบัติต่อ มารดาบิดาเป็นทิสเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิสเบื้องขวา บุตรและภรรยาเป็นทิสเบื้องหลัง มิตรสหายเป็นทิสเบื้องซ้าย ทาสและกรรมกรเป็นทิสเบื้องล่าง และ สมณพราหมณ์เป็นทิสเบื้องบน เป็นหลักธรรมเพื่อมนุษยชาติโดยแท้ เพราะแต่ละบุคคลมิได้มีสถานะใดสถานหนึ่ง ขณะอยู่บ้านจะต้องทำหน้าที่สามีภรรยาที่ดี อยู่กับบุตรหลานจะต้องทำหน้าที่มารดาบิดา หรือญาติผู้ใหญ่ที่ดี เป็นต้น แล้วแต่สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผู้ที่สามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยหลักทิส ๖ ข่มเป็นที่รักใคร่ของปวงชน จะนำมาซึ่งความเคารพรัก ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ และความศรัทธา

หลักธรรม ๔ หมวดที่กล่าวมานั้นได้แก่ อุบาสกธรรม ๕ ศึกษาในไตรสิกขา งดเว้นอบายมุข ๖ และ ปฏิบัติตามหลักทิส ๖ เป็นพื้นฐานของชาวพุทธ ซึ่งผู้ใดที่สามารถปฏิบัติตามหลักธรรม ๔ หมวดนี้ได้สามารถประกาศได้อย่างองอาจว่าเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้บังโกล้พระรัตนตรัยอย่างแท้จริง

๔.๑.๒. สิ่งที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิที่ท่านกล่าวว่า ประเด็นแตกต่างที่สำคัญคือ อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีคุณสมบัติที่เข้มข้นกว่าในปัจจุบัน แม้แต่อุบาสกในยุคสมัยต้นรัตน โกสินทร์ก็ยังเข้มข้นกว่าในปัจจุบัน และเชื่อว่าความเข้มข้นของคุณสมบัติของอุบาสกก็จะน้อยลงไปตามกาล มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งแตกต่างกัน เนื่องจากหลักธรรมสำหรับอุบาสกในสมัยพุทธกาล มีกัลยาณมิตรผู้เลิศคือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สามารถยุติข้อถกเถียงต่างๆ ได้ แต่ปัจจุบันยังมีผู้ที่ถกเถียงการตีความหมายในพระไตรปิฎก และอรรถกถา โดยที่หาข้อยุติไม่ได้

ส่วนการสัมภาษณ์อุบาสกในสมัยปัจจุบันนั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านต่างๆ การให้สัมภาษณ์จึงกล่าวถึงเฉพาะหัวข้อหลักธรรม มิได้ลงรายละเอียดในแต่ละหลักธรรม จึงไม่สามารถเก็บรายละเอียดได้

๔.๒. การเปรียบเทียบการดำรงชีวิตตามฐานะของอุบาสก

๔.๒.๑. ในฐานะผู้ปกครองบ้านเมือง

จากการเปรียบเทียบพบว่า อุบาสกผู้เป็นนักปกครองทั้งในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันจะต้องเข้าใจและใช้หลัก อธิปไตย ๓ ได้แก่ อัตตาทิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาทิปไตย ต้องเว้นจากอคติ ๔ คือฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และ ภยากติ ต้องมีพรหมวิหาร ๔ คือเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา พึงปฏิบัติตามทศพิธราชธรรม ๑๐ ได้แก่ ทาน ศีล ปริจจาคะ อาชชวะ มัททวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และ อวิโรธนะ ซึ่งทั้งพ.อ.ทองคำ ศรีโยธิน และ ดร.อำนาจ สุวรรณคีรี ให้เหตุผลว่า ในฐานะนักปกครอง เราจะต้องทำตัวให้เป็นอย่างแก่ผู้อื่น สิ่งที่ประชาชนคาดหวังคือความยุติธรรม ยังมีอำนาจหน้าที่สูง ผลกระทบยิ่งกว้างและมีผลต่อคนหมู่มาก

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า ธรรมาทิปไตยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักปกครอง เพราะนักปกครองมีอำนาจในการตัดสินใจซึ่งเป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่ต่อสังคมนั้นๆ ไม่ว่าจะนักปกครองนั้นจะปกครองด้วยระบบเผด็จการ ระบบคณาธิปไตย หรือ ระบบประชาธิปไตย นักปกครองนั้นต้องตัดสินใจบนฐานของธรรมาทิปไตย คือตัดสินใจด้วยความมีธรรมเป็นใหญ่มีความถูกต้องเป็นประมาท ซึ่งรวมถึงหลักธรรมต่างๆ อาทิ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ มิใช่ตัดสินใจตามความคิดเห็นส่วนตัว หรือตามเสียงส่วนใหญ่

ส่วนหลักธรรมอื่นๆ ท่านมิได้กล่าวถึงโดยตรง แต่จากบทสัมภาษณ์ ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่าหลักธรรมเหล่านี้ สามารถนำมาสงเคราะห์ลงในหลักธรรมที่ท่านทั้งสองได้กล่าวไว้แล้ว คือ

ธนาสุปะธาน หรือการปันทรัพย์ ในจักรวรรดิวัตร สงเคราะห์ลงในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ และ ทาน ศีล และ ปริจจาคะ ในทศพิธราชธรรม

มา อธรรมการ หรือการป้องกันอธรรม ในจักรวรรดิวัตร สงเคราะห์ลงในอคติ ๔ และ อาชชวะ ตปะ อวิโรธนะ ในทศพิธราชธรรม

วาชเปยะ หรือการมีวาจาอ่อนหวาน ในราชสังคหวัตถุ ๔ สงเคราะห์ลงในพรหมวิหาร ๔ และ มัททวะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ ในทศพิธราชธรรม

สัตสเมระ หรือความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ ปุริสเมระ หรือความฉลาดในการส่งเสริมคนดี และ สัมมาปาสะ หรือการส่งเสริมอาชีพ ในราชสังคหวัตถุ ๔ และ ธรรมาธิปไตย สมณพราหมณปริปุจฉา ในจักรวรรดิวัตร สงเคราะห์ลงในอธิปไตย ๓

จากการสงเคราะห์ดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าท่านทั้งสองได้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้

๔.๒.๒. ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้

ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก ศ.พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ดร.ระวี ภาวิไล และ ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ในการให้เข้าสัมภาษณ์ ท่านทั้ง ๓ ล้วนเป็นคณะกรรมการราชบัณฑิตยสถาน ท่านทั้ง ๓ ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่ไม่แตกต่างจากหัวข้อธรรมที่กล่าวในพุทธกาล

ในบทสัมภาษณ์อุปาสกในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ในสมัยปัจจุบัน มิได้กล่าวถึงหลักธรรมเพื่อที่จะเป็นผู้สอนที่ดี เช่น เทศนาวิธี ๔ ความแตกฉาน หรือปฏิสัมภิตา ๔ กัลยาณมิตรธรรม ๗ และสัปปริสธรรม ๗ โดยตรง แต่ท่านทั้ง ๓ ก็ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านั้นอย่างสม่ำเสมอ และยังกล่าวถึงหลักธรรมขั้นพื้นฐานไว้เป็นคติธรรม เช่น ควรสอนด้วยความพร้อมทั้งวิชาและจรณะ ความเคารพในหน้าที่การงาน และ อิทธิบาท ๔

สำหรับหลักธรรมปฏิสัมภิตา ๔ นั้น ในสมัยพุทธกาลใช้สำหรับผู้สิ้นอาสวะกิเลส หรือก็คือพระอรหันต์เท่านั้น โดยรวมหมายถึงแตกฉานในปรากฏการณ์ทั้งหลาย มีไหวพริบและความสามารถในการอธิบายด้วยภาษาที่เหมาะสมแก่แต่ละบุคคล แต่ปัจจุบันก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนได้ในระดับโลกียะ

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ ควรรู้จักประมาณตน รู้จักคุณสมบัติของสัตว์บุรุษ ได้แก่ สัปปริสธรรม ๗ ประกอบด้วย ธรรมัญญตา – ความรู้จักธรรม อุตัญญตา – ความรู้จักอรรถ อุตัญญตา - ความรู้จักตน มัตตัญญตา – ความรู้จักประมาณ กาลัญญตา – ความรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ปริสัญญตา – ความรู้จักบริษัท หรือชุมชน บุคคลัญญตา หรือ บุคคลปโรปัญญตา - ความรู้จักบุคคล ผู้ใดมีคุณสมบัติ ๗ ข้อนี้ และสามารถนำมาปฏิบัติ จะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพสูงอย่างยิ่ง จะสังเกตว่า ทักษะต่างๆ ตั้งแต่การมีวิสัยทัศน์ การตัดสินใจ การวิเคราะห์ปัญหา การจัดการ การสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านเทคนิคเฉพาะทาง ล้วนเป็นหลักทฤษฎีด้านการบริหารและการจัดการในสมัย

ปัจจุบันนี้ สามารถรวมลงในหลักธรรมนี้ การที่จะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ ทางวิชาการ อย่างแรกจะต้องมีจริยธรรมในการทำงาน นั่นก็คือการให้ความเคารพในหน้าที่การงาน อย่างที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ได้กล่าวในบทสัมภาษณ์ว่า “อย่าเถียงงานเล็ก งานใหญ่” ซึ่งสามารถสังเคราะห์ลงในหลักอิทธิบาท ๔ คือการทำงาน ด้วยใจรัก ซึ่งจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการสอนและเสนอความคิดเห็นด้วยความรู้ และการประพฤติ หรือที่เรียกว่าวิชาและจรณะด้วยความสุจริตใจ เพราะในทัศนะของผู้วิจัย คำว่าวิชาและจรณะคือทั้งหมดของพรหมจรรย์

๔.๒.๓. ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย

เมื่อนำมาเปรียบเทียบ พบว่าอุบาสกทั้งในสมัยพุทธกาล และ ในสมัยปัจจุบันให้ความสำคัญกับหลักธรรมไม่แตกต่างกัน มีหลักปาปนิคกรรม ๓ หลักโภคะวิภาค ๔ หลัก โภคะอาทิยะ ๕ และ การเว้นวณิชชา ๕

หลักปาปนิคกรรม ๓ คือ จักขุมา หรือการเงี้ยงกำไรแมนย่า วิฐุโร หรือการรู้ความต้องการของตลาด และ นิสสยสัมปันโน หรือความเป็นที่น่าเชื่อถือ หลักโภคะวิภาค ๔ การแบ่งโภคะเป็น ๔ ส่วน ว่าส่วนที่ ๑ ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์ ส่วนที่ ๒ และ ๓ ใช้จ่ายลงทุนประกอบการงาน และ ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น หลัก โภคะอาทิยะ ๕ คือเลี้ยงครอบครัว บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข ใช้จ่ายกัน ภัยอันตราย ทำพิธี ๕ และ อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เว้นจากวณิชชา ๕ ได้แก่ สัตตวณิชชา สัตตวณิชชา มังสวณิชชา มัชชวณิชชา และ วิสวณิชชา

จากบทสัมภาษณ์ของคุณทองดี หารรรษคุณารมณี คุณอนุรุช ว่องวานิช และ คุณคนัย จันทร์เจ้าฉาย ที่กล่าวถึงการมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การชักชวนให้พนักงาน คู่ค้า และ แม้แต่คู่แข่งมาปฏิบัติธรรม สัมพันธ์กับหลักปาปนิคกรรม ๓ เมื่อนักธุรกิจนั้นเป็นผู้มีศีลธรรม ผู้คนรอบข้างย่อมไว้วางใจในการร่วมทุน ร่วมทำการค้าด้วย เพราะสำหรับนักธุรกิจสินค้าเมื่อชำรุดเสียหายย่อมซ่อมแซมแก้ไขได้ บริษัทห้างร้านขาดทุนย่อมเริ่มกิจการใหม่ได้ แต่ถ้าเมื่อใดขาดความน่าเชื่อถือ ลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น แหล่งเงินทุน หรือแม้แต่พนักงานในบริษัทห้างร้านเอง ย่อมมีลูกค้าที่จะร่วมงานด้วย และไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

การให้ทานตามแต่กำลังตัวโดยไม่เบียดเบียนตัวเอง ย่อมเข้าหลักโภคะวิภาค ๔ และ หลักโภคะอาทิยะ ๕ ด้วยสามารถมีกำลังเลี้ยงตัว ครอบครัว และ ผู้ร่วมกิจการให้มี

ความสุข มิใช่ทำทานเพื่อหวังผล แต่ควรทำด้วยความศรัทธา รวมถึงการเว้นวณิชชา ๕ ซึ่งสามารถขยายผลถึงคู่ค้าของตนเองด้วย

๔.๒.๔. ในฐานะผู้ประกอบการอาชีพอิสระ

เมื่อนำมาเปรียบเทียบ พบว่าอุบาสกในสมัยปัจจุบันให้ความสำคัญกับหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ และ หลักสัปปริสธรรม ๗ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้แล้วในฐานะนักปกครอง และ ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ แต่เมื่อมาพิจารณาอย่างละเอียดจึงได้ข้อสรุปว่า ฃรราวาสธรรม ๔ และ การคบมิตรแท้ เว้นมิตรเทียม สามารถสงเคราะห์ลงในหลักธรรมสัปปริสธรรม ๗ ได้

เรือตรีสารี อินสอน หนึ่งในคณะกรรมการอำนวยการดำเนินงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ กล่าวไว้ว่า “ความดีในจิตใจของคนครองเรือน เป็นข้อจำเป็น จะขาดไม่ได้เหมือนเสา ๔ ต้น เพื่อค้ำตัวเรือนบ้าน”^๑

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า การคบมิตรแท้ ละเว้นมิตรเทียม เป็นหลักธรรมที่สำคัญมาก หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้ เมื่อสงเคราะห์แล้วหลักธรรมที่สำคัญที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลหลักธรรมอื่นนั้นก็คือกัลยาณมิตรตตา ความมีกัลยาณมิตร บัณฑิตย่อมชี้ทางเจริญ ตักเตือนให้เว้นทางเสื่อม ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่ เหมือนกัลยาณมิตรตตา หรือความเป็นผู้มีมิตรดีนี้

ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก’ ”^๒

อุบาสกควรเป็นผู้มีปัญญาหยั่งรู้ว่าสัตบุรุษนั้นคือสัตบุรุษ สัจธรรมนั้นคือสัจธรรม จึงจะสามารถเข้าถึงพระธรรมอันลึกซึ้งได้

^๑ เรือตรีสารี อินสอน คณะกรรมการอำนวยการดำเนินงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐, ฃรราวาสธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา), ๒๕๓๐.

^๒ ส.ม.(ไทย) ๑๕/๗๗/๕๓.

๔.๓. เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน

เมื่อนำการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันมาเปรียบเทียบ จะเห็นได้ว่ามีทั้งประเพณีขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่ยังทรงไว้ และ ที่ได้มีการวิวัฒนาการประยุกต์ให้เข้ากับกาลสมัย

๔.๓.๑. การให้ทาน

๔.๓.๑.๑. สิ่งเหมือน

๑. อุบาสกทั้งในสมัยพุทธกาล และในสมัยปัจจุบันมีการนิมนต์ หรืออัญเชิญพระภิกษุสงฆ์ เพื่อนิมนต์นภัต สังฆภัต หรืออาหารที่ถวายได้ครบทุกรูป อุตเทศภัต หรืออาหารที่ถวายระบุจำนวน ถวายทานด้วยมือของตน
๒. มีการถวายผ้าต่างๆ เช่น ผ้าสังฆาฏิ หรือผ้าทาบ ผ้าอุตราสงค์ หรือผ้าห่ม ผ้าอังตราสก หรือสบงผ้านุ่ง ผ้ากฐิน อติเรกจีวร หรือผ้าที่ถวายเกินจากไตรจีวร ผ้าวัสสาวาสิกสาฎก หรือผ้าจำนำพรรษา ผ้าวัสสิกสาฎก หรือผ้าอาบน้ำ ผ้าสาฎก หรือผ้าห่มผ้าคลุม ผ้า นิสิตนระ หรือผ้าปูนั่ง ผ้าปูฟูก ผ้าเช็ดเท้า ผ้าพันเท้าเตียงตั้ง และ มีการถวายผ้าต่างๆซึ่งนิยมใช้ในปัจจุบัน เช่น ผ้าม่าน ผ้าห่ม พรม มุ้ง รางไม้ย้อมผ้า
๓. มีการถวายมธุรสได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และมีการประยุกต์ด้วยการนิยมนำผลไม้มากระป๋อง น้ำอัดลม ชา กาแฟ เป็นน้ำปานะ
๔. มีการประยุกต์ด้วยการใช้น้ำยาล้างจานที่มีกลิ่นหอมทำความสะอาด แทนการอบด้วยของหอมดังในสมัยพุทธกาล

๔.๓.๑.๒. สิ่งที่แตกต่างกัน

๑. ไม่นิยมถวายสลากยาคุ สลากข้าวสวย ปักขิดภัต หรืออาหารที่ถวายปีละครั้งคือ ๑๕ วัน ต่อครั้ง อุโปสถภัต หรืออาหารสำหรับถวายในวันอุโบสถคือทุกวันพระปาฏิพติกภัต หรืออาหารถวายในวันปาฏิบท หรือวันแรมค่ำหนึ่ง ฐุกภัต หรืออาหารประจำวัน อาคันตุภัต หรืออาหารสำหรับถวายเฉพาะพระภิกษุผู้จรมา คมิกภัต หรืออาหารที่ถวายเพื่อผู้เดินทางไป วัสสาวาสิกภัต หรืออาหารสำหรับถวายพระภิกษุผู้อยู่จำพรรษา คิदानภัต หรืออาหารที่ถวายเฉพาะพระภิกษุอาพาธ คิदानุปัญฐานภัต หรืออาหารที่ถวายพระภิกษุผู้พยาบาลพระผู้ป่วย

๒. ไม่นิยมถวายเป็นกุศลที่ทำด้วยขนสัตว์ ผ้าเปลือกไม้

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า ปัจจุบันได้มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสมัย เนื่องจากจักทำการถวายเป็นกุศลโดยไม่เจาะจงหรือเรียกเหมือนในสมัยพุทธกาล ภัตตาหาร หรือ ผ้าที่ถวายเป็นกุศลก็แตกต่างกันไป เนื่องจากการวิวัฒนาการของสิ่งต่างๆ และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ความแตกต่างจึงมิใช่สาระสำคัญ

๔.๓.๒. การสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุ

๔.๓.๒.๑. สิ่งเหมือน

๑. ศาสนสถานและศาสนวัตถุทั้งในสมัยพุทธกาล และ ในสมัยปัจจุบันต่างก็ประกอบด้วยถาวรวัตถุที่เหมือนกันและคล้ายกันดังนี้ กุฏิชั้นเดียว กุฏิสองชั้น หังสวัฏฏิกะ หรือศาลายาว ที่พักกลางวัน ที่พักกลางคืน วิหาร ปราสาท อาราม ชุ่มประดู ศาลาหอฉัน กัปปิยกุฏิ หรือห้องเก็บของ วัจจกุฏิ หรือห้องน้ำ ที่เดินจงกรม โรงจงกรม บ่อน้ำ ศาลาบ่อน้ำ สระโบกขรณี หรือสระบัว มณฑป หรือเรือนมียอดที่มีรูปสี่เหลี่ยมอันเป็นอาวาสที่อยู่รวม และมีการประยุกต์ ให้มีศาลาอเนกประสงค์ ศาลาการเปรียญ โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนสามัญศึกษา พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด หอระฆัง หอกลอง ศาลาบำเพ็ญกุศลศพ เมรุเผาศพ

๒. มีการจัดงานฉลองตักแตงพระวิหาร ไหว้พระสวดมนต์ แสดงธรรม จัดโรงทานเลี้ยงภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชน ด้วยภัตตาหาร คนผู้มาที่พระวิหารทำความเคารพสถานที่ ด้วยการถอดหมวก ถอดรองเท้า ลดร่ม มีการถือศีล ฟังธรรม เจริญภาวนา ทำประทักษิณ หรือการเดินเวียนเทียน เป็นการชักชวนให้มาใกล้ชิดพระธรรมคำสอนและเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๓.๒.๒. สิ่งที่แตกต่างกัน

๑. ศาสนสถานในสมัยพุทธกาลเป็นสถานที่สะดวกด้วยการคมนาคม ไม่มีเสียงอึกทึกกลางวันไม่มีผู้คนพลุกพล่านกลางคืนเงียบสงัด ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงบ หลีกเร้นอยู่ตามสมณวิสัย แต่ในสมัยปัจจุบัน เนื่องจากการเจริญเติบโตของประชากร ได้มีชุมชนที่เกิดขึ้นที่หลังอยู่รอบศาสนสถาน เป็นเหตุให้เสียงสามารถรบกวนความสงบของศาสนสถาน

๒. ปัจจุบันมีพระปรารักษ์ พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันตธาตุ ฐานชุกชี หรือแท่นพระพุทธรูป พระพุทธรูป พระอรหันตรูป มณฑปพระพุทธรบาท พระพุทธรบาทจำลอง แตกต่างจากในสมัยพุทธกาล เนื่องจากในสมัยนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีได้ประนิพพาน จึงมิได้มีการสร้างสถานจำลองขึ้น
๓. สมัยพุทธกาลดูแลศาสนสถานเป็นหน้าที่ของอุบาสก โดยมีการหลั่งน้ำ “ทักษิโณทก” ลงบนพระหัตถ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเป็นการถวายวิหาร แต่เมื่อบรรพชนจากไป คนรุ่นหลังไม่สามารถปฏิบัติตามได้ จึงเป็นเหตุให้พระภิกษุต้องทำหน้าที่ดูแล ด้วยทรัพย์สินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา
๔. ปัจจุบันมีอุปกรณ์ต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับยุคสมัย เช่น ธรรมาสันเทศน์ ธรรมาสันปาติโมกข์ ตู้พระไตรปิฎก โต๊ะหมุ่มบูชา ตู้เขียน กลองยาว เครื่องปรับอากาศ เครื่องใช้สำนักงาน อุปกรณ์วิทยุสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรม

เมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน สิ่งปลูกสร้าง และอุปกรณ์เครื่องใช้ในศาสนสถานได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับยุคสมัย ซึ่งไม่ใช่สาระสำคัญ

ประเด็นสำคัญคือการดูแลศาสนสถาน อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีหน้าที่ดูแลศาสนสถาน ตั้งแต่การก่อสร้าง ทำนุบำรุง ปฏิสังขรณ์ แต่ปัจจุบันการดูแลส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่าหน้าที่ดูแลศาสนสถานจำเป็นต้องเป็นของอุบาสก เนื่องจากว่าการให้พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ดูแล จะเป็นเหตุให้พระภิกษุสงฆ์หมิ่นเหม่ต่อการล่วงละเมิด ไม่ว่าจะเป็นข้อรับทองและเงิน หรือข้อแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยทองและเงิน ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน นิสสัคคิกกัมมัท โกสิยวรรค^๑

๔.๓.๓. การถือศีล เจริญภาวนา

๔.๓.๓.๑. สิ่งที่เหมาะสม

๑. อุบาสกนุ่งขาวห่มขาว เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ คำ วัน ๑๕ คำ และวัน ๘ คำแห่งปักษี และ ตลอดปาฏิหาริย์ปักษี ระมัดระวังในนิจศีล หรือ ศีล ๕ และอุโบสถศีล หรือ ศีล ๘ บ้างก็ถือตลอดพรรษา

^๑ วิ.มหา.(ไทย) ๒/๕๘๒-๕๘๓/๑๐๓-๑๒๐.

๒. ปัจจุบัน อุบาสกได้มีการประยุกต์การเจริญภาวนา ด้วยการเป็นผู้นำในการจัดหลักสูตร การปฏิบัติกรรมฐานตามสำนักต่างๆ แคล้วราวาส กรรมฐาน ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง มี กิจกรรมต่างๆ เช่น ทำวัตรเช้า วัตรเย็น เดินจงกรม นั่งสมาธิ เจริญสมถะกรรมฐาน เจริญ วิปัสสนากรรมฐาน ฟังธรรมเทศนา สอบถามทบทวนข้อสงสัยในการเจริญภาวนา

๔.๓.๓.๒. สิ่งที่แตกต่างกัน

๑. สมัยพุทธกาล อุบาสกสามารถได้รับฟังพระธรรมตอนปัจฉิมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ปัจจุบันได้รับฟังธรรมจากพระภิกษุสงฆ์ ด้วยปัญญาที่แตกต่างกันของทั้งผู้ฟังและผู้บรรยายธรรม เป็นเหตุให้ความละเอียดลึกซึ้งในความหมายนั้นแตกต่างกัน

เมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน สิ่งที่เป็นข้อแตกต่างที่สำคัญได้แก่ การได้หรือไม่ได้รับฟังพระธรรมจากพระโอษฐ์

ในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจุบันความเข้าใจซึ่งพระธรรมได้เสื่อมลงตามกาล มีการตีความคำสอนในพระไตรปิฎกกันต่างๆ นานา สำหรับผู้มีปัญญาน้อยย่อมง่ายต่อการเข้าใจคลาดเคลื่อน แต่ละอาจารย์ หรือสำนักอธิบายความไม่เหมือนกัน เป็นเหตุให้มีการโต้วาทะระหว่างสำนักต่างๆ นิกายต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในพุทธศาสนา

หนังสือเนตติปกรณ์^๔ (The Guide) แปลว่า คัมภีร์แนะแนว ซึ่งพม่าถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก เป็นแนวทางนำไปสู่ความเข้าใจพระพุทธรพจน์ แต่งในสมัยพุทธกาล โดยมหาจักรายนะ^๕ ผู้เป็นเอตทัคคะ ในด้านอธิบายความหมายแห่งธรรมที่กล่าวไว้โดยย่อได้พิสดาร ได้ตรัสวิธีในการตีความพระพุทธรพจน์ไว้แบ่งออกเป็น ๓ ตอนคือ หาระแปลว่าแนวทางมี ๑๖ หาระ นัยแปลว่าวิธีมี ๕ นัย และสาสนบัญญัติแปลว่าการแสดงคำสอนมี ๑๖ ประเภท จึงไม่จำเป็นว่าหลักธรรมนั้นๆ ต้องสามารถตีความได้ครบทุกนัย และบางหลักธรรมเมื่อตีความด้วยนัยใดนัยหนึ่งก็เป็นที่ยอมรับได้ หลักธรรมบางข้อก็แจ่มแจ้งอยู่แล้วโดยไม่ต้องตีความอีกแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่ตีความจึงต้องใช้ดุลยพินิจในการตีความเพื่อให้ได้ อรรถและธรรมที่ถูกต้อง จึงควรที่นักตีความจะต้องสังวรระวังเป็นอย่างยิ่ง การตีความในพระพุทธรศาสนา เป็นสิ่งจำเป็น ถ้ามีการตีความหมายผิดพลาด หรือ คลาดเคลื่อน อาจส่งผล

^๔ ดูรายละเอียดใน พระคันธสาราภิวังศ์, เนตติปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์), ๒๕๕๐.

^๕ อัง.เอกก.(ไทย) ๒๐/๑๕๗/๒๖.

ให้ความหมายที่แท้จริงถูกบิดเบือน สำหรับพระธรรมคำสอนของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นคำสอนที่ละเอียด ลึกซึ้ง รู้ได้ยาก ถ้าตีความหมายคลาดเคลื่อนแม้เล็กน้อย ก็อาจส่งผลให้ ศาสนาเสื่อมไปกว่าเดิม ยกตัวอย่าง คำว่า สันโดษ ซึ่งแปลว่า ควรพึงพอใจในสิ่งที่ได้มาด้วย กำลังความสามารถของตน ไม่ใช่แปลว่าให้มันน้อย ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับบรรพชิต หรือ โภกะ ซึ่งหมายถึง ความไม่รู้ร้อยยี่สิบ ๔ แต่ปัจจุบัน ชาวพุทธหลายคนเข้าใจว่า ความหลง เผลอเผลอเท่านั้น เนื่องจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนานั้นมีอายุที่ยาวนาน อาจมีการเสริมเติม แต่งรายละเอียดบางอย่างเข้าไปในภายหลัง เพื่อต้องการสร้างความศรัทธา แต่ไม่ใช่แก่นแท้ ของคำสอน การตีความจะช่วยให้เราแยกแยะ กลั่นกรองในสิ่งที่เป็สาระ เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดปัญญาของตนได้

๔.๓.๔. การมีส่วนปกป้อง คำชูพระพุทธศาสนา

๔.๓.๔.๑. สิ่งเหมือน

๑. อุบาสกทั้งในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันมีการเสนอแนะแก่ผู้ปกครองรัฐให้บัญญัติกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนา
๒. สมัยพุทธกาล สามารถทูลขอพรจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในกรณีที่บ้านเพ่งโทษ ตี ตีเยน ในสิ่งที่เป็โลกะวัชระ แต่ปัจจุบันได้มีการประยุกต์ ด้วยการกราบเรียนให้ทางมหาเถรสมาคมทราบ เพื่อออกเป็นระเบียบของมหาเถรสมาคม

๔.๓.๔.๒. สิ่งแตกต่าง

๑. ปัจจุบัน เนื่องจากอุบาสกมีสิทธิเสรีที่แตกต่างจากสมัยพุทธกาล จึงมีการจัดตั้งสถาบันต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัย สมาคม มูลนิธิ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา

เมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน ข้อแตกต่างสำคัญคือการที่มหาเถรสมาคม ไม่เพียงบัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่เพียงถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว

ในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นว่า สิกขาบทนั้น มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ควรเพิ่ม หรือถอนสิกขาบท เนื่องจากการเพิ่ม หรือถอนสิกขาบทนั้น พ้นจากวิสัยของพระอรหันต์ ดังตัวอย่างในเหตุการณ์ครั้งสังคายนาครั้งที่ ๑ แม้ในการประชุมครั้งนั้นมีพระอรหันต์

ที่ได้ปฏิสัมพันธ์และอภิญาประชุมกันถึง ๕๐๐ รูปยังมีมติที่แตกต่างกันไป ในที่สุดจึงสามารถยุติข้อโต้แย้งด้วยการไม่เพิ่มไม่ถอนสิกขาบทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของพุทธฝ่ายเถรวาท^๖

แต่หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว การที่จะเพิ่ม หรือถอนสิกขาบทที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ ฝ่ายเถรวาทไม่สามารถกระทำได้ จึงได้มีการประยุกต์ ด้วยการกราบเรียนให้ทางมหาเถรสมาคมทราบ เพื่อออกเป็นระเบียบของมหาเถรสมาคม และด้วยแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน จึงมีการจัดตั้งสถาบันต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัย สมาคม มูลนิธิ เพื่อเผยแผ่และพิทักษ์พระพุทธศาสนา

๔.๔. เปรียบเทียบปัญหาและการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน

ในสมัยพุทธกาลพุทธศาสนามีการเผยแผ่ครอบคลุมเฉพาะอินเดียภาคเหนือ และภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันมีการเผยแผ่กว้างขวางมากขึ้น ครอบคลุมประเทศต่างๆ ในเอเชีย เช่น อินเดีย จีน ไต้หวัน ทิเบต ภูฐาน ญี่ปุ่น ไทย พม่า ลาว กัมพูชา ในทวีปยุโรป และทวีปอเมริกา

สมัยพุทธกาลนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุขสูงสุด แต่หลังจากปรินิพพานได้บัญญัติให้พระธรรมเป็นที่พึ่งสูงสุด จึงไม่ได้มีการแต่งตั้งผู้นำศาสนา มีแต่ผู้นำคณะสงฆ์ในแต่ละประเทศ อย่างในกรณีประเทศไทย การวินิจฉัยตัดสินความต่างๆ มีพระธรรมและกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นที่พึ่ง

เมื่อนำมาเปรียบเทียบ ในสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงดำรงชั้นรั้อยู่ จึงสามารถเป็นผู้ตัดสินข้อถกเถียงเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การตีความหลักธรรมคำสอน ไปจนถึงคดีความต่างๆ แต่ในสมัยปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาการตีความพระธรรมคำสอนที่แตกต่างกัน โดยไม่สามารถหาข้อสรุป หรือผู้ตัดสินชี้ขาดได้ เหมือนดังในสมัยพุทธกาล ทำให้มีนิกายต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย

เนื่องจากในสมัยพุทธกาลมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้แสดง และขยายความพระธรรมคำสอน แต่หลังจากพระองค์ได้ดับขันธปรินิพพานแล้ว จึงเริ่มมีการทำสังคายนาและ

^๖ วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๔๑-๔๔๒/๓๘๒-๓๘๓.

จารึกพระธรรมบนพระคัมภีร์จีน เป็นภาษาบาลีและสันสกฤตโบราณรู้จักกันโดยแพร่หลายในนามว่า พระไตรปิฎก รวมถึงคัมภีร์ต่างๆ ได้แก่ พระอรรถกถา ซึ่งอธิบายความหมายในพระไตรปิฎก พระฎีกาซึ่งอธิบายความหมายในพระอรรถกถา พระอนุฎีกาลดหลั่นกันลงมาอีกเพื่ออธิบายความหมาย

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า เนื่องจากภาษาบาลีและสันสกฤตโบราณมีสืบทอดมาแต่ไม่เป็นที่แพร่หลาย มีผู้ศึกษาในวงแคบ ส่วนใหญ่ผู้ที่มีโอกาสศึกษาจะเป็นพระภิกษุ จึงต้องมีการตีความเพื่อทำความเข้าใจเป็นภาษาท้องถิ่น การรักษาความหมาย หรือ การตีความในพระคัมภีร์ดั้งเดิมให้ใกล้เคียงกับความจริงให้มากที่สุด และเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก บางเรื่องเป็นนามธรรม ไม่มีตัวอย่าง หรือสิ่งที่เปรียบเทียบให้เข้าใจได้ชัดเจน เช่น เรื่องนิพพาน การจะเลือกใช้ถ้อยคำ หรือคำอย่างตรงไปตรงมาเพื่อแปลถ่ายทอด แบบคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค ตรงตามตัวอักษรเท่านั้นไม่เพียงพอ และอาจจะทำให้มีโอกาสเข้าใจเนื้อความคลาดเคลื่อนได้สูง

๔.๔.๑. ประเด็นทางด้านกฎหมาย

ในสมัยพุทธกาลการปกครองโดยส่วนมากแบบสมบูรณาญาสิทธิราช มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในฐานะเจ้าครองแคว้น และบางแคว้นปกครองแบบอภิชนาธิปไตย หรือ สามัคคีธรรม เป็นการปกครองแบบสภาของตระกูลนั้นๆ โดยมีประธานสภาษัตริย์ มีแคว้นวัชชี เป็นต้น ส่วนปัจจุบันการปกครองส่วนใหญ่อยู่ในระบอบประชาธิปไตย เช่น ประเทศไทยเป็นต้น และบางส่วนปกครองด้วยระบบเผด็จการ และระบบคณาธิปไตย เช่น ประเทศพม่า และ ประเทศจีน

เมื่อเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ยังคงวัตถุประสงค์เดิมคือ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบและให้สังคมเจริญมั่งคั่ง กฎหมายจะมีความหมายก็ต่อเมื่อสามารถทำให้เกิดความเป็นธรรม ถูกต้องดีงาม ความแตกต่างอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย และความเป็นผู้อยู่ในธรรมของนักปกครอง

ประเด็นที่แตกต่างคือนักปกครอง หรือผู้บังคับใช้กฎหมาย ในสมัยพุทธกาล นักปกครองส่วนใหญ่เป็นผู้อยู่ในธรรม โดยเฉพาะพระเจ้าพิมพิสาร กับ พระเจ้าปเสนทิโกศล ผู้

ครอง ๒ แคว้นใหญ่คือแคว้นมคธ และ แคว้นโกศล^๑ เมื่อประสบปัญหาต่างๆ นักปกครองก็สามารถหาข้อยุติได้ด้วยการขอพหุธานุญาต จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้บัญญัติสิกขาบทต่างๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมาย และมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่ปัจจุบันพบว่า ผู้ปกครอง หรือผู้นำประเทศส่วนใหญ่มิได้ปกครองโดยธรรม และแม้มีกฎหมายบัญญัติ แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือไม่มีความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายได้ หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยยังมีการออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อนักการเมือง และพวกพ้อง มีการโกงกินภาษีราษฎร งบประมาณที่รัฐจัดสรรก็ถูกข้าราชการบางส่วนหาช่องทางเพื่อประโยชน์ตน จนไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ เช่น การใช้ความรุนแรง การประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน การข่มขืนกระทำชำเรา และการฆ่า หรือ พยายามฆ่า

รัฐบาลยังไม่สามารถควบคุมอบายมุข เช่น อุตสาหกรรมน้ำเมา และ บุหรี่ หอบนดิน ซึ่งส่วนใหญ่ยังมองไม่เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยรวม โดยมองแต่ตัวเลขทางเศรษฐกิจ ว่าอุตสาหกรรมเหล่านี้สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้ประชากรกลุ่มใหญ่ รวมถึงภาษีที่ทางรัฐบาลจะได้รับเพื่อที่จะนำมาพัฒนาประเทศชาติต่อไป สิ่งที่ถูกมองข้ามไปได้แก่ การสูญเสียคุณภาพชีวิตของประชากรโดยรวม ซึ่งเป็นนามธรรมที่คำนวณเป็นตัวเลขได้ยาก

ประชาชนพึงศึกษาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อเปรียบเทียบระหว่าง ยุคที่นักปกครองสามารถส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม กับยุคที่นักปกครองไม่สามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีศีลธรรม จริยธรรม

ดังตัวอย่างในศิลาจารึกพ่อขุนราม^๒ บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย ด้วยการปกครองระบบ “พ่อปกครองลูก” ว่า “ไปพร้าหน้าใสในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เพื่อนจูงวัวไปค้าขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า” “วันเดือนดับ เดือนออก แแปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนบ้าง แแปดวัน ฝูงปู่ครู มหาเถรขึ้นนั่งเหนือชะดาร์หิน สวดธรรมแก่อุบาสก

^๑ ดูรายละเอียดใน พระมหาสุทธีวงศ์ ธรรมพิทักษ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยธรรม สำหรับพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระเจ้าพิมพิสาร กับพระเจ้าปเสนทิโกศล”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์), ๒๕๔๔.

ฝูงท่วยจำศีล” และอีกตอนหนึ่งว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน” เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าถึงจิตใจ ประชาชนจึงเป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณาต่อ ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ดังเช่น “ได้ข้าเลือก ข้าเสียหัวฟุงหัวรบก็ดี บ่อหม่าบ่ดี” เป็นต้น ดังนั้น ชาวสุโขทัยจึงอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ประกอบกับเมืองสุโขทัยเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ เพราะในน้ำมีปลา ในนามีข้าว จึงไม่มีการแก่งแย่ง มีแต่ความเสมอภาพเท่าเทียมกัน และได้รับความเป็นธรรมโดยทั่วหน้า

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า นักปกครองจะต้องเป็นผู้ที่ส่งเสริมผลักดันให้ประชาชนมีศีลธรรม จริยธรรมที่มั่นคง เพื่อความผาสุกของปวงชน ส่วนที่สำคัญอยู่ที่ตัวประชาชนเอง จำต้องรู้ เข้าใจ และ ทำทันนักปกครองที่เจตนาบิดเบือนเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การศึกษาและปฏิบัติทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความสมดุลให้กับสังคมโดยรวม

แต่การที่ผู้ใดผู้หนึ่ง กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งจะแก้ปัญหาเหล่านี้ ไม่ใช่สิ่งที่กระทำได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากชาวไทยทุกคน

๔.๔.๒. ประเด็นทางด้านสภาพแวดล้อม

ด้านสภาพแวดล้อมในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน ไม่พบสิ่งเหมือน เช่น การคมนาคมในสมัยพุทธกาลยากลำบาก เดินทางจากเมืองสู่เมืองใช้เวลาร่วมเดือน อุปกรณ์อำนวยความสะดวกด้านการสื่อสารมีน้อย สภาพแวดล้อมด้านนิเวศน์วิทยายังอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติ มีการแบ่งชั้นวรรณะอย่างรุนแรงและเปิดเผย

สภาพแวดล้อมในสมัยพุทธกาลอย่างที่กล่าว เอื้อต่อการที่ผู้คนจะหันมาแสวงหาโมกธรรม เนื่องด้วยแหล่งอบายมุขที่เขี้ยววนกิเลสมีน้อย การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองกิเลสข่มน้อย สถานที่และสภาพแวดล้อมเป็นที่สัปปายะแก่การปฏิบัติ อาหารการกินยังอุดมด้วยแร่ธาตุทางธรรมชาติ ทำให้ร่างกายแข็งแรง

แต่ในปัจจุบัน การคมนาคมสะดวก เดินทางข้ามทวีปใช้เวลาเพียงข้ามคืน มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกด้านการสื่อสารมากมาย เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต แหล่งอบายมุขมีเกือบทุกตรอกซอกซอย มีการตัดไม้ทำลายป่า มีมลพิษทางน้ำ ทางอากาศมากมาย ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อผู้ที่เข้าถึงพุทธธรรม เพราะมีสิ่งชั่วอยู่ทุกแห่ง เมื่อเดินออกจากบ้านก็สามารถพบสถานที่บันเทิงต่างๆมากมาย เช่น ห้างสรรพสินค้า สวนสนุก ร้านอาหาร โรงภาพยนตร์ โรงเหล้า โรงเบียร์ สถานเริงรมย์ ยาเสพติด แม้แต่ในบ้านก็ยังไม่อาจหลีกเลี่ยง

ได้ด้วยช่องทางสื่อสารที่ทันสมัย เช่น โทรทัศน์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สภาพแวดล้อมก็ไม่ใช่ที่สัปปายะ มีมลภาวะเป็นพิษอยู่ทุกที่ อากาศเป็นพิษ อาหารการกินล้วนผ่านการเจือปนของสารเคมีต่างๆ มีการเสพสิ่งเสพติด เช่น สุรา บุหรี่ และ ยากระตุ้นต่างๆ สภาพร่างกายก็ทรุดโทรมตามกันไป

มีผลกระทบด้านมลภาวะต่างๆ ทั่วทั้งโลก เช่น การผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ ส่งผลให้เกิดการสูญพันธุ์ของ พืชพันธุ์และสัตว์ป่า เพราะการผลาญป่าไม้ มีผลกระทบต่อชั้น โอโซนในบรรยากาศโลก ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ภาวะเรือนกระจก ส่งผลให้อุณหภูมิ โดยรวมของโลกสูงขึ้น นักนิเวศวิทยาสันนิษฐานว่าน้ำแข็งในขั้วโลกเหนือและใต้ที่ละลาย เนื่องจากโลกร้อนขึ้น จะส่งผลกระทบต่อกระแสน้ำร้อนและกระแสน้ำเย็นในทะเลให้มีการ เปลี่ยนแปลง และอาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศวิทยาอย่างที่ไม่ถึง อาจ มีภัยพิบัติที่บ่อยขึ้น เช่น พายุไต้ฝุ่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ภัยแล้ง เพราะความไม่สมดุลของ ระบบนิเวศวิทยา ภัยพิบัติในแต่ละครั้งมีมูลค่าเสียหายเป็นจำนวนหลายล้านบาท และระบบ นิเวศวิทยาที่เสียหายไปนั้น ถึงแม้จะมีเงินทุนมากช้กแค่ไหน แต่ก็ไม้อาจจะซื้อธรรมชาติที่ถูก ทำลายลงไปได้

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า ในสมัยพุทธกาล ฆราวาส หรือชาวบ้านผู้มีใจ อุบาสก มีใจผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย มีโอกาสที่จะได้ฟังธรรมและตั้งตนเป็นอุบาสกได้มากกว่า ฆราวาสในสมัยปัจจุบัน สาเหตุเพราะสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ สถานที่เจริญธรรมต่างๆมีน้อย ทำให้มีเวลาอยู่กับตัวเองมากขึ้น เป็นเหตุให้มีโอกาสเข้าใจชีวิต ตามความเป็นจริงได้มากขึ้น

ส่วนฆราวาส หรือชาวไทยในสมัยปัจจุบัน กว่า ๕๕ % มีทะเบียนบ้านระบุว่า เป็น ชาวพุทธ เมื่อถูกหมายไม่สามารถจัดวางระเบียบชีวิตและสังคมได้ ย่อมส่งผลแก่สังคมและ สภาพแวดล้อมโดยรวม ผู้คนเริ่มเห็นห่าง หลีกเลี่ยงการคบหา เพราะเกรงว่าลูกหลานจะเอา อย่าง จึงพยายามหาสิ่งอื่นมาทดแทน มีสถานที่อำนวยความสะดวกสบายต่างๆ มากมาย จน เป็นเหตุให้เสียเวลากับการหลงในแสงสีเสียง และบั่นทอนเวลาส่วนตัวให้น้อยลงๆ จนแทบ จะไม่มีเวลาในกับตัวเองเลย ผู้ใดเมื่อพบปัญหาจึงเข้าหาวัด แต่ก็ยังวนเวียนอยู่กับโลกธรรม ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และแสดวงหาวิธีที่จะทำให้ปราศจากความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ การ นิินทา และ ทุกข์

ทางออกในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ชะตากรรมของคนทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคล ชุมชน จังหวัด ประเทศ ภูมิภาค โลก นั้นขึ้นอยู่กับการศึกษา รากฐานอันมั่นคงคือ การศึกษาคือ ปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ ไปจนถึงระบบนิเวศวิทยา จะแก้ไขได้ ก็ด้วยการยกระดับการศึกษาของประชากรโลก ปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุหลักเนื่องมาจากความไม่เข้าใจหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และธรรมชาติ การขาดศีลธรรม และ จริยธรรมในศาสตร์สมัยใหม่ เป็นปัญหาที่ชาวโลกทุกคนต้องช่วยกันแก้ไขด้วยการให้การศึกษาแก่ชาวโลกว่าสิ่งใดที่นำไป จะส่งผลกระทบต่ออะไรบ้าง

จุดมุ่งหมายและคุณค่าของการศึกษา อยู่ที่สามารัรู้จักความจริง ธรรมชาติของความจริง เพื่อที่จะให้มนุษย์พัฒนาตนเองและผู้อื่นในทางที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจที่ดีขึ้น ศีกษาศาสตร์เชิงพุทธจะเน้นการพัฒนาตัวเองโดยไม่เบียดเบียนตน และ ผู้อื่น การมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานของการศึกษาและการปฏิบัติ จุดนี้จะเป็นคำตอบให้กับปัญหาต่างๆ

ศึกษาศาสตร์ทั่วไปยังมีอิทธิพลอย่างมากในการดำเนินชีวิต เพราะศึกษาศาสตร์เชิงพุทธนั้นยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นตัว อิทธิพลยังไม่ผลิผลเป็นที่เด่นชัด แต่ในฐานะผู้สนใจในพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้เริ่มที่จะเป็นนักศึกษาที่ดีตามแนวพุทธ และพยายามที่จะนำหลักธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดอบรมด้วยการสอดแทรกหลักธรรมบางหัวข้อให้กับพนักงาน แม้แต่ บิดามารดา ญาติพี่น้อง ก็พยายามที่จะนำสิ่งที่ได้ศึกษาตามแนวพุทธมาเล่าสู่กันฟัง

๔.๔.๓. ประเด็นทางด้านค่านิยม

ค่านิยมทางสังคมเกิดจากการที่สมาชิกในสังคม ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยน ประสพการณ์ ถ่ายทอดความคิดเห็นระหว่างกัน เกิดรูปแบบที่สอดคล้องในแนวทางเดียวกัน

ประเด็นด้านค่านิยมในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันไม่พบสิ่งเหมือน ในสมัยพุทธกาลให้ความสำคัญทางการแสวงหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ทางด้านจิตใจ มีศีลธรรม รักษาวัฒนธรรมประเพณีอย่างเคร่งครัด ใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพิงและอาศัยธรรมชาติ จนมีการแบ่งชั้นวรรณะเพื่อให้แต่ละบุคคลทำหน้าที่ของตน เพื่อสังคม เช่น กษัตริย์ทำหน้าที่ปกครองปกป้องบ้านเมือง พรหมณ์ทำหน้าที่ศึกษาไตรเวท แพศย์ทำหน้าที่ค้าขาย และ สุทรทำหน้าที่รับจ้าง

แต่ในสมัยปัจจุบันมีค่านิยมทางด้านวัตถุ คนส่วนใหญ่หลงใหลเพื่อกับการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์ เครื่องอำนวยความสะดวก โทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้า กระเป๋า การกินอาหารเร็ดหรู การจับจ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย เพื่อสนองกิเลสตัณหาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ศีลธรรมเสื่อมโทรม เพราะพร้อมจะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ตนต้องการ จนมีคำกล่าวที่ว่า “มีเงินเรียกน้อง มีทองเรียกพี่” กระแสด้านวัตถุนิยมทำให้คนส่วนใหญ่เห็นแก่เงิน เห็นแก่ตัว มุ่งเน้นทุกอย่างเพื่อให้มีเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง จนลืมความเป็นมนุษย์ ความมีคุณธรรม ความยุติธรรม เป็นปัจจัยในการสร้างกระแสนิยมในทางผิดๆ ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะบริโภคโดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับ และ ผลกระทบที่จะตามมา ทุกครั้งเมื่อมีการแปรสภาพสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นสินค้า หรือบริการ จะต้องมีการทำลายสิ่งใดสิ่งหนึ่งลง การผลิตคู่กับการทำลาย นี่คือจุดสำคัญที่นักเศรษฐศาสตร์ในยุคปัจจุบันได้มองข้ามไป

ผลทั้งหลายเหล่านี้เกิดจากการไม่ใส่ใจจริยธรรม องค์กรเอกชนต่างๆ ได้ผลิตสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรโลก โดยหวังให้ได้ประโยชน์ตน แต่ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นได้แก่ ระบบนิเวศวิทยา สัตว์ป่าต่างๆ สินค้าและ บริการส่วนใหญ่มิได้ประกอบไปด้วยสากลสัมปชัญญะ หรือประโยชน์ตามความมุ่งหมายที่แท้จริง แต่เพื่อประโยชน์ในการสนองตัณหาทั้ง ๖ คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ เป็นสินค้าที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของชาวโลกทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการกระตุ้นกิเลสคนจนปัจจุบัน ชาวโลกไม่รู้จักรักษาชีวิตแบบสันโดษ หรือ สมชีวิตา ไม่มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม ไม่รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือย มีแต่จะใช้จ่ายมากกว่ารายได้ที่ตนมี

ในด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ จะพยายามกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมในการกู้ยืมเงิน จนปัจจุบันชาวไทยมีหนี้ต่อคนเพิ่มขึ้นอย่างมาก สินค้าอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ ล้วนถูกมองว่าเป็นสิ่งจำเป็น ผู้ใดมิได้มีไว้ครอบครองจะถูกมองว่าล้าสมัย เป็นการส่งเสริมมานะถือตัวให้เกิดในจิตใจอย่างต่อเนื่อง กระแสนิยมผิดๆ นี้ เป็นอุปนิสัยปัจจัยให้ชาวโลกเกิดความหลง น้อยคนที่จะตั้งใจทำงานเพื่องาน ส่วนใหญ่จะทำงานเพื่อเงิน เพื่อที่จะได้นำเงินมาใช้สอยตามกระแสนิยมของชาวโลก ซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด

เศรษฐศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์และศิลป์เกี่ยวกับ “เรื่องปาก เรื่องท้อง” ทุกคนเป็นผู้บริโภค แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เองเมื่อยังไม่ละชั้นรัศมีก็ต้องบริโภคปัจจัย ๔ แต่พระองค์และพระสาวกทั้งหลายบริโภคด้วยสติสัมปชัญญะ ท่านเหล่านั้นบริโภคเพื่อคุณค่าที่แท้จริง แต่ชาวโลกส่วนใหญ่บริโภคเพื่อคุณค่าเทียมที่แฝงไปด้วยตัณหา เราไม่สามารถปฏิเสธหลักเศรษฐศาสตร์ได้ แต่เราสามารถเลือกได้ว่าจะบริโภคด้วยสติสัมปชัญญะ หรือบริโภคด้วยตัณหา

วิทยาการต่างๆ เหล่านี้ได้กลายเป็นความจำเป็นในชีวิตประจำวัน แม้แต่บุคคลรอบๆ เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย พนักงาน คู่ค้าต่างๆ ได้หลงไปกับการให้การศึกษาในวิทยาการต่างๆ เหล่านี้ โดยไม่รู้ว่าผลที่จะตามมาจะเป็นอย่างไร ศึกษาศาสตร์ทั่วไปได้ใช้เวลาพิสูจน์นานเพียงพอแล้วว่า มนุษย์ในสมัยปัจจุบันมีการเจริญทางด้านวัตถุอย่างมาก การพัฒนาต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวก สบายและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ชาติได้ แต่ถ้าขาดศีลธรรม และ จริยธรรม จะส่งผลให้มีความเอื้อเพื่อเอื้อแก่กันน้อยลง จะเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก จนไม่ได้สนใจประโยชน์ผู้อื่น และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งก็ยังไม่มีการทำอะไรที่จะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ซับซ้อนวุ่นวายนี้ได้ แต่กลับคล้ายกับการสั่งสมปัญหาให้อัดอั้นมากขึ้นเพื่อรอเวลาที่ระเบิด

ในทัศนะของผู้วิจัย มีความเห็นว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี มีศีลธรรม มีหิริ โอตตัปปะ ละอายและเกรงกลัวต่อบาป แต่เพราะการศึกษาที่มุ่งเน้นแต่ประโยชน์ในชาตินี้ จนโหมหะดบังความจริงทำให้ไม่เข้าใจกฎแห่งกรรม แม้ว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ มีวัดวาอารามอยู่เกือบทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล พระธรรมคำสอนก็ยังหาฟังได้อย่างทั่วถึง แต่กระแสโลกาภิวัตน์ ความรุกร้าทางด้านวัฒนธรรมจากต่างชาติ การให้ความยอมรับค่านิยมทางด้านทุนนิยม วัตถุนิยม ได้ไหลเข้ามาสู่วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย จนทำให้ชาวบ้าน ชาวเมืองละทิ้งภูมิปัญญาไทยที่บรรพบุรุษได้พยายามอนุรักษ์ปกป้องรักษาเพื่อให้ตกทอดถึงรุ่นลูกหลาน

คุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ เป็นเครื่องมือของศีลธรรม หรืออุดมการณ์ของชาติ คุณธรรม-จริยธรรมจึงควรเป็นระเบียบวาระของชาติเพื่อการอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่คุณธรรม-จริยธรรม ของผู้ปกครอง หรือทศพิธราชธรรมไปจนถึงระบบการสื่อสาร

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชาวไทยยังมีจิตใจสำนึกที่ดี เห็นพระก็ยกมือไหว้ คนมีดีมีเลว พระก็มีดีมีเลว สิ่งที่เราควรกระทำคือ คบพระดี คนดี เลี่ยงพระเลวคนเลว ถ้าสามารถปลูกฝังธรรมะตั้งแต่เด็ก เมื่อมีบ้าน วัด โรงเรียน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในชุมชน จะสามารถหล่อหลอมนิสัยของเด็กได้ บิดามารดา ปู่ย่าตายายจะต้องสอนปลูกฝังคุณธรรมแก่ลูกแก่หลานตั้งแต่เล็กหมายความว่า ชาวพุทธทุกคนจะต้องช่วยกันเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่ลูกหลานและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจะมีครอบครัว ให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีจริยธรรม และพร้อมที่จะเป็นบูรพาจารย์ที่ดี ปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กๆตั้งแต่ยังเล็ก เพราะเด็กคืออนาคตของชาติ ครอบครัวยุคใหม่บวชเนรมิตซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อหลอมจิตใจเด็กโดยตรงและเยาวชนเหล่านี้เองที่จะเป็นอนาคตของพุทธศาสนา

๔.๕. สรุป

จากการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้อันค้นคว้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และข้อมูลการสัมภาษณ์ของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน พบว่า หลักธรรมสำหรับอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติอันได้แก่ อุบาสกธรรม ๕ ฟังหลักวินัยอุบาสก ๖ ฟังศึกษาในไตรสิกขา ฟังปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วยหลักทศ ๖

การเปรียบเทียบหลักธรรมที่อุบาสกนำมาปฏิบัติให้เข้ากับฐานะต่างๆ ไม่พบความแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ หลักธรรมที่อุบาสกในปัจจุบันกล่าว อาจไม่ครอบคลุมทุกหลักธรรมที่ผู้วิจัยได้อันค้นคว้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่หลักธรรมแต่ละหลักธรรมที่อุบาสกในปัจจุบันได้อันค้นคว้า นั้น สามารถสงเคราะห์ลงในหลักธรรมที่ผู้วิจัยได้อันค้นคว้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้ทั้งสิ้น เพราะพระธรรมคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว ไพบเราะในเบื้องต้น ไพบเราะในท่ามกลาง ไพบเราะในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ คือแบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐ บริสุทฺธิ์ บริบูรณ์ ลิ่นเชิง พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ เป็นหลักธรรมที่ทนต่อการพิสูจน์ เชื่อมโยงถึงกัน กล่าวธรรมใด ย่อมสื่อถึงธรรมเหล่านี้ได้

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิที่ท่านกล่าวว่า ประเด็นแตกต่างที่สำคัญคือ อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีคุณสมบัติที่เข้มข้นกว่าในปัจจุบัน แม้แต่อุบาสกในยุคสมัยต้นรัตนโกสินทร์ก็ยังเข้มข้นกว่าในปัจจุบัน และเชื่อว่าความเข้มข้น

ของคุณสมบัติของอุบาสกก็จะน้อยลงไปตามกาล เนื่องจากความเข้าใจและ การตีความในพระธรรมคำสอนที่ลดน้อยลงไปตามกาล

สำหรับการดำเนินชีวิต ทั้งอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันต่างได้มีการถวายอามิสทานด้วยปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค มีถือศีลเจริญภาวนา รวมถึงการมีส่วนปกป้อง คำชูประพุทธศาสนา ตามที่ประเพณีปฏิบัติที่ได้สืบทอดกันมาแต่โบราณ จะแตกต่างกันก็คงเป็นอุปกรณ์สิ่งของที่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุค ตามสมัย แต่ก็คงเอาไว้ซึ่งวัตถุประสงค์เดิม ประเด็นสำคัญที่แตกต่างคือการดูแลศาสนสถาน อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีหน้าที่ดูแล ศาสนสถาน ตั้งแต่การก่อสร้าง ทำนุบำรุง ปฏิสังขรณ์ แต่ปัจจุบันการดูแลส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์

กรณีประเด็นด้านกฎหมาย ด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านค่านิยม พบว่าเนื่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงดำรงชันช่ออยู่ จึงสามารถเป็นผู้ตัดสินข้อถกเถียงเรื่องต่างๆตั้งแต่การตีความหลักธรรมคำสอน ไปจนถึงคติความต่างๆ อุบาสกในสมัยพุทธกาลจึงสามารถหาข้อยุติได้ด้วยการขอพุทธธานุญาต จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้บัญญัติสิกขาบทต่างๆให้สอดคล้องกับกฎหมาย สภาพแวดล้อม และ ค่านิยมในสมัยพุทธกาล

แต่ในสมัยปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาการตีความพระธรรมคำสอนที่แตกต่างกัน โดยไม่สามารถหาข้อสรุป หรือผู้ตัดสินชี้ขาดได้ เหมือนดังในสมัยพุทธกาล ทำให้นิกายต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย รวมถึงปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ตัวบทกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการจัดอธิบายมุขต่างๆ นักปกครองในสมัยพุทธกาลส่วนใหญ่เป็นผู้มีศีลธรรม และ จริยธรรม ส่วนนักปกครองในสมัยปัจจุบันส่วนใหญ่ขาดศีลธรรม และ จริยธรรม จึงทำให้มีการบิดเบือนเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อประโยชน์ตน มีการคอร์รัปชันทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งผลเสียแก่ส่วนรวมอย่างมหาศาล

ในสมัยพุทธกาล ผู้คนสนใจและหันมาแสวงหาโมกขธรรม ค่านิยมในสมัยพุทธกาลโดยส่วนมากจะมุ่งทางด้านจิตใจมากกว่าด้านวัตถุ ลัทธิความเชื่อที่หลากหลายจึงมีอิทธิพลหล่อหลอมให้มีความคิด ความนิยม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ ตามลัทธิความเชื่อในแต่ละลัทธินั้นๆ เช่น การบำเพ็ญตบะ การบูชาไฟ อาบน้ำล้างบาป ประพุดติงคโคป้าง ซึ่งค่านิยมต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเพราะมีมิถุนาภิภูฏี หรือ ความเชื่อผิดๆ ว่าเมื่อปฏิบัติแล้วจะบรรลุนิพพาน สถานที่และสภาพแวดล้อมเป็นที่สัปปายะ หรือเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติ อาหารการกินยังอุดมด้วยแร่ธาตุทางธรรมชาติ ทำให้ร่างกายแข็งแรง

แต่ในสมัยปัจจุบัน มีค่านิยมทางด้านวัตถุ คนส่วนใหญ่หลงใหลเพื่อกับการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์ เครื่องอำนวยความสะดวก โทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้า กระเป๋า การกินอาหารเร็ดหรู การจับจ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย เพื่อสนองกิเลสตัณหาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ศีลธรรมเสื่อมโทรม เพราะพร้อมจะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ตนต้องการ เมื่อเดินออกจากบ้านก็สามารถพบสถานที่บันเทิงต่างๆมากมาย เช่น ห้างสรรพสินค้า สวนสนุก ร้านอาหาร โรงภาพยนตร์ โรงเหล้า โรงเบียร์ สถานเริงรมย์ ยาเสพติด แม้แต่ในบ้านก็ยังไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ด้วยช่องทางสื่อสารที่ทันสมัย เช่น โทรทัศน์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สภาพแวดล้อมก็ไม่สัปปายะ หรือไม่เอื้ออำนวย มีมลภาวะเป็นพิษอยู่ทุกที่ อากาศเป็นพิษ อาหารการกินล้วนผ่านการเจือปนของสารเคมีต่างๆ มีการเสพสิ่งเสพติด เช่น สุรา บุหรี่ และ ยากระตุ้นต่างๆ สภาพร่างกายก็ทรุดโทรมตามกันไป ขาดต่อการที่จะสวนกระแสกิเลสและหันมาสนใจและแสวงหาโมกขธรรม

การที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าใจพระพุทธศาสนานั้น จะต้องได้รับการร่วมมือจากที่ภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชน ด้านกฎหมาย รัฐบาลควรเป็นผู้นำในการจัดระเบียบสังคม ออกกฎหมายและบังคับใช้ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ควบคุมทิศทางของกระแสสังคมด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีศีลธรรม จริยธรรม

ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระบรมราโชวาทไว้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๒ ไว้ว่า

“ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้คนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อยจึงเป็นการมิใช่ทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”^๕

^๕ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์, ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ และประธานกิตติมศักดิ์มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด, ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน สร้างถิ่นไทยใสสะอาด”, ในการประชุมเชิงปฏิบัติการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “ถิ่นไทยใสสะอาด ร่วมน้อมเกล้าฯ ถวายในหลวง”, ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา, วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๘, จัดโดยมูลนิธิประเทศไทยใสสะอาดและภาคีเครือข่าย.

เมื่อมีคนตีปกครองบ้านเมือง ความเดือนร้อนย่อมบรรเทาลง สภาพแวดล้อมย่อมเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น

จากการวิจัยพบว่าในสมัยพุทธกาล การที่จะเข้าถึงความเป็นอุบาสกนั้นเป็นไปได้ง่ายกว่าในสมัยปัจจุบัน เพราะสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยกว่า แต่สำหรับผู้ที่จะเข้าถึงความเป็นอุบาสกแล้วนั้น ไม่ว่าจะสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกัน ผู้ที่เข้าถึงความเป็นอุบาสกแล้วนั้น ย่อมไม่หวั่นไหว และสามารถปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตในเข้ากับสภาพตามเหตุการณ์ปัจจุบันได้ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือจะทำอย่างไรให้ผู้ที่ยังไม่เข้าถึงความเป็นอุบาสก ให้เข้าถึงความเป็นอุบาสกได้

การที่จะทำให้ผู้ที่ยังไม่เข้าถึงความเป็นอุบาสก ให้เข้าถึงความเป็นอุบาสกได้นั้น ต้องเริ่มที่ผู้ปกครองบ้านเมือง เมื่อผู้ปกครองบ้านเมืองเป็นคนดี เป็นอุบาสก ผู้นั้นย่อมสามารถควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ และ ก่อความเดือนร้อนวุ่นวายได้ สภาพสังคม และสภาพแวดล้อม ควรเป็นไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยต่อการที่จะทำให้ผู้ที่ยังไม่เข้าถึงความเป็นอุบาสก ให้เข้าถึงความเป็นอุบาสกได้ โดยมุ่งเน้นที่เยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงแก่การหลงผิด เพราะยังขาดวุฒิภาวะในการตัดสินใจด้วยตัวเอง ถ้าสามารถหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม

ประชาชนควรได้รับการศึกษา ควรมีการรณรงค์ให้เข้าใจถึงพุทธธรรมและวิถีประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ศิษยาสาครเชิงพุทธจะเน้นการพัฒนาตัวเองโดยไม่เบียดเบียนตน และ ผู้อื่น การมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานของการศึกษาและการปฏิบัติ เพื่อความผาสุกของปวงชน ส่วนที่สำคัญอยู่ที่ตัวประชาชนเอง จำต้องรู้ เข้าใจ และ ทำทันนักปกครองที่เจตนาบิดเบือนเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นสิ่งที่สามารถสร้างความสมดุลให้กับสังคมโดยรวม โดยเลือกการบริโภคด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่เปลืองเปลืองตามกามตัณหา และไม่ตามกระแสแห่งวัตถุนิยมในยุคนี้ ดังที่พระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน หรือ ในหลวงของเราได้ประทานโอวาทเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง”

บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการศึกษา

“การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล และ ในสมัยปัจจุบัน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือเพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมคำสอนสำหรับอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิต ปัญหา และ การแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน และ เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และ การแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เชิงพรรณนา (descriptive research) ร่วมกับการสัมภาษณ์ (interview) โดยอาศัยข้อมูลในพระไตรปิฎกและพระอรรถกถาของนิกายเถรวาทเป็นหลัก ข้อมูลเพิ่มเติมจะต้องอาศัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา อื่นๆของนิกายเถรวาท เช่น ฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลสัมภาษณ์ของอุบาสกในสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยหมายเอาเฉพาะบทสัมภาษณ์ของอุบาสกในประเทศไทยเท่านั้น เมื่อได้ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ได้ผลสรุปการศึกษาดังนี้

๕.๑.๑. การศึกษาหลักพุทธธรรมคำสอนสำหรับอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

อุบาสกคือคฤหัสถ์ผู้ชายที่แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศถึงพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง เป็นผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย เป็นคนใกล้ชิดพระศาสนา อุบาสกจะต้องมีคุณสมบัติได้แก่ อุบาสกธรรม หรือ ธรรมของอุบาสกที่คัมภีร์ ๕ เรียกอีกอย่างว่าอุบาสกรัตน อุบาสกปทุม หรือ อุบาสกบุญชริก ได้แก่ เป็นผู้มิศรัทธา มีศีล ไม่ถือมงคลดต้นข้าว เชื่อกรรมไม่เชื่อมงค ไม่แสวงหาทักษิณีย์ ภายนอกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และ กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา เป็นเบื้องต้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิได้สอนให้เป็นอุบาสกเท่านั้น อุบาสกรัตนเป็นเพียงเบื้องต้นของไตรสิกขา ส่วนการที่จะเป็นอุบาสกที่ดียิ่งขึ้น เจริญขึ้น ได้แก่ อุบาสกธรรม ๗ หรือธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัมปทาของอุบาสก ได้แก่ ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ไม่ละเลยการฟังธรรม ศึกษาในอริสัจ ๓ มากด้วยความเลื่อมใสในภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุนกลาง ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟัง โทษติเตียน ไม่แสวงหาทักษิณัยภายนอกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และ กระทำ ความสนับสนุนในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์ บำรุงพระพุทธศาสนา

สิ่งที่อุบาสกควรปฏิบัติคือการศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝนอบรม การทำ กิเลสให้แห้งหายไป ได้แก่ ไตรสิกขา หมายความว่าถึงข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ อริสัจ สิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาเพื่อให้เป็นปัจจัยแก่ สิล สมาธิ และ ปัญญา อย่างสูง

สิ่งที่อุบาสกควรงดเว้นคือการติดสุราและของมีนเมา นักเที่ยวกลางคืน นักเที่ยว ดูการละเล่น ติดการพนัน คบคนชั่ว และ เกียจคร้านการทำงาน หรืออีกนัยคือ อบายมุข ๖ เป็น ธรรมที่พึงหลีกเลี่ยงไม่ข้องแวะ เพราะเป็นช่องทางของความเลื่อม เป็นเหตุให้เสียทรัพย์โดย เปล่าประโยชน์

พึงปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยหลักทศ ๖ คือพึงปฏิบัติต่อ มารดาบิดาเป็นทิศเบื้อง หน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง และ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน เพื่อให้เกษม ปลอดภัย

หลักธรรม ๔ หมวด ได้แก่ อุบาสกธรรม ๕ ศึกษาในไตรสิกขา งดเว้นอบายมุข ๖ และ ปฏิบัติตามหลักทศ ๖ เป็นพื้นฐานของชาวพุทธ ซึ่งผู้ใดที่สามารถปฏิบัติตาม หลักธรรม ๔ หมวดนี้ได้สามารถประกาศได้อย่างองอาจว่าเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัยอย่างแท้จริง

สำหรับหลักธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับนักปกครอง เพราะนักปกครองมีอำนาจในการตัดสินใจซึ่งเป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่ ต่อสังคมนั้นๆ ต้องตัดสินใจบนฐานของธรรมาธิปไตย คือตัดสินใจโดยความมีธรรมเป็นใหญ่ มีความถูกต้องเป็นประมาท ซึ่งรวมถึงหลักธรรมต่างๆ อาทิ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ มิใช่ ตัดสินใจตามความคิดเห็นส่วนตัว หรือตามเสียงส่วนใหญ่

หลักธรรมที่สำคัญของผู้ทรงคุณวุฒิทางความรู้ ควรรู้จักประมาณตน รู้จักคุณสมบัติของสัตว์บุรุษ ได้แก่ สัปปริสธรรม ๗ ประกอบด้วย ธรรมัญญา-ความรู้จักธรรม อดัตถัญญา- ความรู้จักอรรถ อดัตถัญญา-ความรู้จักตน มัตถัญญา-ความรู้จักประมาณ กาลัญญา-ความรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ปริสัจญา - ความรู้จักบริษัท หรือชุมชน บุคคลัญญา หรือ บุคคลปโรปัญญา - ความรู้จักบุคคล ผู้ใดมีคุณสมบัติ ๗ ข้อนี้และสามารถนำมาปฏิบัติ จะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพสูงอย่างยิ่ง

หลักธรรมที่สำคัญของผู้ประกอบอาชีพค้าขาย สัจจะ หรือ ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า พนักงาน คู่ค้า และ แม้แต่คู่แข่ง เป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่ง เมื่อนักธุรกิจนั้นเป็นผู้มีศีลธรรม ผู้คนรอบข้างย่อมไว้วางใจในการร่วมทุน และสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

หลักธรรมที่สำคัญของผู้ประกอบอาชีพอิสระ การคบมิตรแท้ ละเว้นมิตรเทียม นั้นก็คือกัลยาณมิตรตदा ความมีกัลยาณมิตร บัณฑิตย่อมชี้ทางเจริญ ตักเตือนให้เว้นทางเสื่อม

๕.๑.๒. การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของ อุบาสกในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน

ในพุทธกาล มีการดำเนินชีวิตโดยการให้อามิสทานด้วยปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค มีการถือศีล เจริญภาวนา รวมถึงการมีส่วนปกป้อง คำชู พระพุทธศาสนาในกรณีที่มีเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาและความสามัคคี

สำหรับปัญหาในประเด็นด้านกฎหมาย ด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านค่านิยม พบว่ามีประสพปัญหาต่างๆ แต่ก็สามารถหาข้อยุติได้ด้วยการขอพุทธานุญาต จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้บัญญัติสิกขาบทต่างๆให้สอดคล้องกับกฎหมาย สภาพแวดล้อม และ ค่านิยมในสมัยพุทธกาล

ในปัจจุบัน มีการดำเนินชีวิตโดยการให้ถวายอามิสทานด้วยปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค มีการจัดหลักสูตรกรรมฐาน ชักชวนและ สนับสนุนทั้งบุคคลผู้ใกล้ชิด เพื่อนร่วมงาน คู่ค้า คู่แข่ง รวมไปถึงบุคคลทั่วไปให้ถือศีล เจริญ ภาวนา รวมถึงการมีส่วนปกป้อง คำชูพระพุทธศาสนา มีการร่วมประชุมเสนอแนวคิดเรื่อง การบัญญัติกฎหมายให้เอื้อต่อการดำรงชีพของพระสงฆ์ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการสร้าง กระแสความเข้าใจในพระพุทธศาสนา

สำหรับปัญหาในประเด็นด้านกฎหมาย ด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านค่านิยม พบว่ามีประสบปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ตัวบทกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการจัดอบายมุขต่างๆ มีการคอร์รัปชันทั้งภาครัฐและเอกชน การพนัน การดื่มสุรา สภาพแวดล้อมที่ผู้คนส่วนใหญ่ขาดศีลธรรมและจริยธรรม มีค่านิยมทางด้านวัตถุนิยม มีการบริโภคนิยมจนเกินไป ทำให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า โรงงานที่ปล่อยมลภาวะเป็นพิษ

อุบาสกในปัจจุบัน เสนอวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความสามัคคี ต้องไม่มีการแบ่งสายแบ่งพรรคแบ่งพวก จงอย่ามองนิกาชอื่นที่ความแตกต่าง จะต้องมองที่ความเหมือน ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญก็คืออริยสัจ ๔ ควรปลูกฝังธรรมะตั้งแต่เด็ก เมื่อมีบ้าน วัด โรงเรียน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในชุมชน จะสามารถหล่อหลอมนิสัยของเด็กได้ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจะมีครอบครัว ซึ่งเป็นบุพพจารย์ ในการสั่งสอน คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม แก่ลูกแก่หลาน ตั้งแต่เด็ก หมายความว่า ชาวพุทธทุกคนจะต้องช่วยกันเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่ลูกหลานและประชาชนทั่วไป เพราะเด็กและเยาวชนคืออนาคตของชาติ

๕.๑.๓. การเปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ปัญหา และการแก้ปัญหาชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลกับอุบาสกในสมัยปัจจุบัน พบว่าอุบาสกในสมัยปัจจุบันให้ความสำคัญเรื่องศีล ๕ อย่างมาก เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญในพระพุทธศาสนา เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สำหรับการกล่าวถึงหลักธรรมอื่นๆ หลักธรรมที่อุบาสกในปัจจุบันประพฤติปฏิบัติ สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามา หลักธรรมต่างๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวมานั้น ล้วนสามารถนำมาสังเคราะห์ลงในหลักธรรมที่ได้ค้นคว้ามาทั้งสิ้น ประเด็นแตกต่างที่สำคัญคือ อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีคุณสมบัติที่เข้มข้นกว่าในปัจจุบัน แม้แต่อุบาสกในยุคสมัยต้นรัตนโกสินทร์ก็ยังเข้มข้นกว่าในปัจจุบัน และเชื่อว่าความเข้มข้นของคุณสมบัติของอุบาสกก็จะน้อยลงไปตามกาล

ในสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงดำรงชันช้ออยู่ จึงสามารถเป็นผู้ตัดสินข้อถกเถียงเรื่องต่างๆตั้งแต่การตีความหลักธรรมคำสอน ไปจนถึงคติความต่างๆ แต่ในสมัยปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาการตีความพระธรรมคำสอนที่ต่างกันไป โดยไม่สามารถหาข้อสรุป หรือผู้ตัดสินชี้ขาดได้ เหมือนดังในสมัยพุทธกาล ทำให้นิกายต่างๆเกิดขึ้นมากมาย

สำหรับวิถีชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล และ ในสมัยปัจจุบัน ไม่แตกต่างกัน ยังมีกรให้ทานบำรุงพุทธศาสนาด้วยปัจจัย ๔ สร้างศาสนสถาน ศาสนวัตถุ มีการถือศีล ภาวนา และ ทำหน้าที่ปกป้องค้ำชูพระพุทธศาสนา ประเด็นสำคัญที่แตกต่างคือการดูแล ศาสนสถาน อุบาสกในสมัยพุทธกาลมีหน้าที่ดูแล แต่ปัจจุบันการดูแลส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ ของพระภิกษุสงฆ์

ปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมายพบว่า เนื้อหาของกฎหมายทั้งในสมัยพุทธกาล และในสมัยปัจจุบัน ยังคงวัตถุประสงค์เดิมคือ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขสงบและให้ สังคมเจริญมั่นคง แตกต่างกันที่นักปกครองส่วนใหญ่ในสมัยพุทธกาลเป็นผู้มีศีลธรรม และ จริยธรรม ส่วนนักปกครองในสมัยปัจจุบันส่วนใหญ่ขาดศีลธรรม และ จริยธรรม จึงทำให้มี การบิดเบือนเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อประโยชน์ตน ไม่ให้ความสำคัญ หรือไม่มี ความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายได้

ทางด้านสภาพแวดล้อมแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในสมัยพุทธกาล ฆราวาส หรือ ชาวบ้านผู้มีใจอุบาสก มีใจผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย มีโอกาสที่จะได้ฟังธรรมและตั้งตนเป็น อุบาสกได้มากกว่าฆราวาสในสมัยปัจจุบัน สาเหตุเพราะสภาพแวดล้อมในสมัยพุทธกาลที่ เอื้ออำนวยกว่าในปัจจุบันทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ สถานที่เรีงรมย์ต่างๆมีน้อย ทำให้มี เวลาอยู่กับตัวเองมากขึ้น เป็นเหตุให้มีโอกาสเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงได้มากขึ้น

ด้านค่านิยมในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน ในสมัยพุทธกาล ค่านิยมจะเน้น ทางด้านจิตใจ จุดประสงค์เพื่อแสวงหาโมกขธรรม ส่วนในสมัยปัจจุบันค่านิยมจะเน้นทางด้าน วัตถุ บริโภคด้วยกิเลสตัณหา พบปัญหาจึงเข้าหาวัด แต่ก็ยังวนเวียนอยู่กับโลกธรรม ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และแสวงหาวิธีที่จะทำให้ปราศจากความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ การนินทา และ ทุกข์

สำหรับทางออกโดยสรุปพบว่า อยู่ที่การศึกษา โดยวัตถุประสงค์และคุณค่าของ การศึกษา เพื่อที่จะรู้จักความจริง ธรรมชาติของความจริง เพื่อที่จะให้มนุษย์พัฒนาตนเองและ ผู้อื่นในทางที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจที่ดีขึ้น ควรปลูกฝังธรรมะตั้งแต่เด็ก เมื่อมีบ้าน วัด โรงเรียน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในชุมชน จะสามารถหล่อหลอมนิสัยของเด็กได้ โดยเฉพาะผู้ ที่กำลังจะมีครอบครัว ซึ่งจะเป็นบุพพการย์ ในการสั่งสอน คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม แก่ ลูกแก่หลานตั้งแต่เล็ก เพราะเด็กและเยาวชนคืออนาคตของชาติ เด็กและเยาวชนเหล่านี้เองที่ จะเป็นอนาคตของพุทธศาสนา

๕.๒. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๒.๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาเชิงเอกสาร ผู้วิจัยต้องมีความสามารถในการทำความเข้าใจ การตีความ และสรุปให้ตรงสาระ

สำหรับเอกสารชั้นต้น หรือ คัมภีร์พระพุทธศาสนา จำต้องรู้จักถึงโครงสร้างในพระไตรปิฎก การจัดระเบียบหมวดหมู่คำสอน รวมถึงอรรถกถา ฎีกา และ คัมภีร์รุ่นต่อมา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่อธิบายพระไตรปิฎกโดยตรงทั้งคำศัพท์ ข้อความ ขยายความหลักธรรม ชี้แจงความหมาย เล่าเรื่องประกอบ ตลอดจนแสดงเหตุปัจจัยแวดล้อม หรือความเป็นมาของการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสพุทธพจน์นั้นๆ^๑ ส่วนเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือที่เกี่ยวข้อง งานวิทยานิพนธ์ จะช่วยเสริมการศึกษาทำความเข้าใจได้ยิ่งขึ้น

สำหรับการสัมภาษณ์ ต้องเตรียมสรุปประเด็นหัวข้อคำถาม และสาระที่ต้องการทราบให้ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

การเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาลและในปัจจุบัน อาจไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนชัดเจน เพราะฝ่ายอุบาสกในสมัยพุทธกาลศึกษาค้นคว้าด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร ส่วนอุบาสกในสมัยปัจจุบันใช้การสัมภาษณ์ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ

๕.๒.๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่

๑. ศึกษาแนวทางและวิธีการเข้าถึงความเป็นอุบาสกในยุคปัจจุบัน
๒. ศึกษาวิธีการนำหลักธรรมการดำเนินชีวิตของอุบาสกในด้านต่างๆ เช่นการปกครอง การเป็นนักวิชาการ การประกอบอาชีพ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์), ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลีไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๕๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติพระสาวก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๐.

จำเนียร ทรงฤกษ์. ชีวิตประวัติพุทธอุบาสิก ในสมัยพุทธกาล เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

_____. ชีวิตประวัติพุทธอุบาสิก ในสมัยพุทธกาล เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

ชนิด อยู่โพธิ์. อานิสงส์ไตรสรณคมน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : หจก.ศิวพร, ๒๕๒๕.

_____. อานิสงส์อุโบสถศีล. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ธรรมจักร. สาวกของพระพุทธองค์ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชัยการพิมพ์,
๒๕๑๔.

บรรจบ บรรณรุจิ ปฏิกิจสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕.

พระครูถิลาณสิทธิ์วัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กฤษณธมฺโม). **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา.**
พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๖.

พระครูสุเทพสารคุณ. ชอบ ดีสวนโลก. วิมล ชนะบุญ. บุญเกิด พิมพ์รวมธากุล. **มรดกไท**
อีสาน ฉบับสมบูรณ์. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๔.

พระคันธสาราภิวงศ์. **เนตติปกรณ์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์,
๒๕๕๐.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **มงคลชีวิต หลักปฏิบัติมงคล ๓๘ ประการของคนดี.**
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต(ฉบับปรับปรุง-เพิ่มเติมใหม่).** พิมพ์ครั้งที่ ๖๐.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๗.

_____. **นิติศาสตร์แนวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ ๕(ปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย,
๒๕๔๔.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **จาริกบุญ-จาริกธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

_____. **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย,
๒๕๔๕.

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). **สากลทาน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก,
๒๕๕๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

_____ . พระไตรปิฎก: สิ่งทีชาวพุทธต้องรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๔๗.

พระพรหมโมลี. กรรมที่ปณี เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕.

พระพุทธทาสภิกขุ. การตามรอยพระยุคลบาท โดย ทศพิศราชธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตาดตาพับลิเคชั่น, ๒๕๔๘.

_____ . ปฏิกิจสมุปบาท จากพระโอรุ์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๕.

มูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์. พระบรมสารีริกธาตุ-พระอรหันตธาตุ. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

รังษี สุทนต์. อนาคตบิณฑิกอบาสก เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๓.

_____ . อนาคตบิณฑิกอบาสก เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๓.

_____ . อนาคตบิณฑิกอบาสก เล่ม ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. ธรรมะจากเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน คาถาพาหุง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘.

_____ . พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลจารีกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลักที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔.

เรือดรีสารี อินสอน. คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐. ฃรวาสาธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๓๐.

สนิท ศรีสำแดง. พระพุทธศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สำนักเสริมศึกษาและบริหารสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การอบรมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์ มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

สิริวัฒน์ คำวันสา. อีสานคดี เนื่องในงานการละเล่นพื้นบ้าน. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๑.

สุจิตรา อ่อนค้อม. พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๓.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต. พุทธสาวก พุทธสาวิกา. กรุงเทพมหานคร : ชรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔.

เสถียร โพธิ์นันทะ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

อุทัย สันธูสาร. ใครเป็นใครในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทธรรมสาร, ๒๕๔๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

เกศินี ลิ้มบุญสืบสาย. การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕.

ดวงกมล ทองคนารักษ์. บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกานในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาถวิล เตชะคำ. อุบาสกในพระไตรปิฎก. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระมหาสุทธิพงษ์ ธรรมพิทักษ์. การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระเจ้าพิมพิสาร กับ พระเจ้าปเสนทิโกศล. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

ไพโรจน์ สุภทีปมงคล. การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

รังษิ์ สุทนต์. การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสก ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ทองดี หรรษคุณารมณ, ประธานมูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์,
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

บรรจบ บรรณรุจิ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร., ภาควิชาอักษรบัณฑิต, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕.
ยุทธพิชัย ชาญเลขา, อดีตนักกีฬาเทควันโดทีมชาติไทย, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ระวี ภาวิไล, ศาสตราจารย์ ดร., ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาดาราศาสตร์,
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

สุวงศ์ เข้มสอาด, ผู้บริหารระดับสูงทางการควบคุมดูแลการเงิน นักบัญชีระดับ ๓,
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

อนุรุช ว่องวานิช, ประธานองค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (ย.พ.ส.ล.),
๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

อำนวย สุวรรณคีรี, อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประวัติพ่อค้าชื่อตปุตตะและภัลลิกะ

เลศกว่าอุบาสก ผู้ถึงสรณะก่อน^๑

ได้ยินว่า พ่อค้าทั้งสองนี้ ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ถี้อเอาปฏิสนธิในเรือนสกุล กรุงหังสวดี ต่อมา ได้ฟังธรรมเทศนาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกสองคนไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลศกว่าพวกอุบาสก ผู้ถึงสรณะเป็นคนแรก จึงกระทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป ประรณาดำแหน่งนั้น เขาทั้งสองเวียนว่ายตายเกิดไปในเทวดาและมนุษย์สิ้นแสนกัป มาบังเกิดในเรือนกุกุมพีในอัสติถุชนนคร

ก่อนพระโพธิสัตว์ของเราทรงบรรลुพระสัพพัญญุตญาณ พี่ชายใหญ่ได้มีชื่อว่าตปุตตะ น้องชายชื่อว่าภัลลิกะ สมัยต่อมาพวกเขาอยู่ครองเรือนเทียมเกวียน ๕๐๐ เล่ม เทียวทำการค้าขายตลอดมาเป็นเวลานาน

ในสมัยนั้นพระโพธิสัตว์ของพวกเรา ทรงบรรลุพระสัพพัญญุตญาณประทับอยู่ที่โคนต้นโพธิ ๗ สัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ ๘ ประทับนั่งที่โคนต้นเกด ในสมัยนั้นพ่อค้าทั้งสองนั้น ได้มาถึงสถานที่นั้นพร้อมกับเกวียนประมาณ ๕๐๐ เล่ม มารดาของสองพ่อค้านั้นเกิดเป็นเทวดาอยู่ในที่แถวนั้นในอัทภาพติดต่อกัน ๕ อัทภาพ นางคิดว่า บัดนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าควรที่จะได้รับพระกระยาหาร เพราะต่อแต่นี้ไปพระองค์ปราศจากพระกระยาหารจะไม่สามารถทรงพระชนมชีพอยู่ได้ อนึ่ง บุตรของเราทั้งสองนี้ก็ไปตามสถานที่นี้ วันนีบุตรทั้งสองนั้นควรได้ถวายบิณฑบาตแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ดังนี้แล้ว จึงได้ทำให้โคที่เทียมเกวียนทั้ง ๕๐๐ เล่มหยุดไม่เดินไป พวกเขาต่างพูดว่า นี่อะไรกัน อะไรกันนี้ จึงพากันตรวจดูนิมิตต่าง ๆ ที่นั่น เทพยดานั้นทราบว่าเขาทั้งสองลำบาก จึงเข้าสิงในร่างของบุรุษคนหนึ่งแล้วกล่าวว่า เพราะเหตุไร พวกท่านจึงต้องลำบาก ไม่มีขัณฑ์อื่นกลั่นแกล้ง ไม่มีภูตผีกลั่นแกล้ง ไม่มีนาคกลั่นแกล้งพวกท่านดอก แต่เราเป็นมารดาของพวกท่านในอัทภาพที่ ๕ บังเกิดเป็นกุกุมเทวดาอยู่ในที่นี้ นั่นพระทศพลประทับนั่งอยู่ที่โคนต้นเกด ขอพวกเจ้าจงถวายบิณฑบาตเป็นครั้งแรกแด่พระองค์เถิด ดังนี้

พวกเขาได้ฟังถ้อยคำของนางแล้วมีใจยินดี เอาข้าวสัตตผลและข้าวสัตตुक้อนใส่ถาดทองนำไปยังสำนักของพระศาสดา แล้วกราบทูลว่าขอพระองค์โปรดทรงรับโภชนะนี้เถิด

^๑ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๕๗-๕๘.

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเจ้าข้า พระศาสดาทรงตรวจดูอาณัติปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตแล้ว ลำดับนั้น ท้าวมหาราชทั้ง ๔ องค์ น้อมถวายบาตรทำด้วยหิน ๔ ใบแด่พระองค์ พระศาสดาตรัสว่า ขอผลเป็นอันมากจงสำเร็จแก่ท่านทั้งสองเถิด แล้วทรงอธิษฐานบาตรแม่ทั้ง ๔ ใบให้เป็นบาตรใบเดียวเท่านั้น ในขณะที่นั้นพ่อค้าทั้งสองนั้น จึงเอาข้าวสัตตุงและข้าวสัตตูก้อนใส่ในบาตรของพระตถาคต ในเวลาที่พระองค์เสวยเสร็จแล้วถวายน้ำ ในเวลาเสร็จภัตกิจแล้ว ถวายบังคม นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ที่นั่น พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่เขาทั้งสอง ในเวลาจบเทศนา เขาทั้งสองตั้งอยู่ในสภาวะ (ทเววาจิกะ) ที่เปล่งวาจาถึงพระพุทธเจ้า และพระธรรมทั้งสองเท่านั้น ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว มีประสงค์จะไปสู่นครของตนจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดประทานเจดีย์สำหรับบูชาแก่พวกข้าพระองค์เถิด พระศาสดาทรงเอาพระหัตถ์ขวาลูบพระเศียรแล้วประทานเส้นพระเกศธาตุ ๘ เส้น แก่ชนแม่ทั้งสอง ชนทั้งสองนั้นวางพระเกศธาตุไว้ในผอบทองคำนำไปสู่นครของตน ให้บรรจु พระเกศธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังมีพระชนม์ไว้ที่ประตูสถิตยชนนกร ในวันอุโบสถก็มีรัศมีสีนิลเปล่งออกมาจากพระเจดีย์ เรื่องนี้เกิดขึ้นโดยทำนองนี้

ก็ในกาลต่อมา พระศาสดาประทับนั่งในพระเชตะวัน เมื่อทรงสถาปนาอุบาสกทั้งหลายไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ จึงทรงสถาปนาชนทั้งสองนี้ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นเลิศกว่าอุบาสกทั้งหลาย ผู้ถึงสรณะก่อน

ประวัติสุทัตตอนาถบิณฑิกคหบดี

เลิศกว่าอุบาสก ผู้ยินดียิ่งในการถวายทาน^๒

ดังได้สดับมา ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ คฤหบดีนั้น บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี เมื่อฟังธรรมกถาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรง สถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสกผู้ถวายทาน จึงกระทำ กุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป บรรณาดำแหน่งนั้น เขาเวียนว่ายไปในเทวดาและมนุษย์ตลอดแสนกัป

ในพุทธปรพาทกาลนี้มาบังเกิดในเรือนของสุมนเศรษฐี กรุงสาวัตถี ชนทั้งหลายตั้ง ชื่อให้แก่เขาว่าสุทัตตะ ต่อมาเขาดำรงอยู่ในฆราวาสวิสัย เป็นผู้ให้ทาน เป็นทานบดี จึงได้มีชื่อว่า อนาถบิณฑิกะ อันเป็นชื่อที่เขาได้บรรณเอาไว้ เพราะคุณนั้นนั่นแหละ เขาใช้เกวียน ๕๐๐ เล่มบรรทุกสินค้า ไปยังเรือนของเศรษฐีผู้เป็นสหายรักของตนในกรุงราชคฤห์ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในที่นั้น ในเวลาจวนจะใกล้รุ่งเข้าไปเฝ้าพระศาสดาทางประตู ที่เปิดไว้ด้วยอำนาจของเทวดา ฟังธรรมแล้วตั้งอยู่ในโศดาปัตติผล

ในวันที่ ๒ ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข ถือ ปฏิญญาของพระศาสดา เพื่อเสด็จมาสู่กรุงสาวัตถี ในทาง ๕๔ โยชน์ ในระหว่างทางให้ทาน ทรัพย์นับแสน ๆ ให้สร้างวิหารในระยะทุกโยชน์ ปลูกาดพระเชตะวันด้วยเครื่องปลูกาดราคานับ โกฏิ ชื่อที่ดินด้วยทรัพย์ ๑๘ โกฏิ สร้างวิหารด้วยทรัพย์ ๑๘ โกฏิ เมื่อวิหารเสร็จแล้ว ให้ทาน ตามที่ต้องการแก่บริษัท ๔ ในเวลาก่อนอาหารและหลังอาหาร กระทำการฉลองวิหารด้วย ทรัพย์ ๑๘ โกฏิ การฉลองวิหารเสร็จสิ้นในเวลา ๕ เดือน เขาสะละทรัพย์ ๕๔ โกฏิ โดยอาการ อย่างนี้

ทำทานเห็นปานนี้ให้เป็นไปในเรือนของตนตลอดกาลเป็นนิตย์ ทุก ๆ วัน มี สลากภัต ๕๐๐ ที่มีปักจิกภัต ๕๐๐ ที่มีสลากยาคุ ๕๐๐ ที่มีปักจิกยาคุ ๕๐๐ ที่มีรุวกภัต ๕๐๐ ที่มีสลากภัตสำหรับภิกษุอาคันตุกะ ๕๐๐ ที่มีภัตสำหรับภิกษุผู้เตรียมตัวจะเดินทาง ๕๐๐ ที่มี ภัตสำหรับภิกษุไข้ ๕๐๐ ที่มีภัตสำหรับภิกษุผู้คอยดูแลภิกษุไข้ ๕๐๐ ที่มีอาสนะ ๕๐๐ ที่มี ปรุไว้ ประจําเป็นนิตย์ในเรือนที่เดียว เมื่อเป็นเช่นนั้น

ในกาลต่อมาพระศาสดาประทับนั่งในพระเชตะวัน จึงทรงสถาปนาท่านไว้ใน ตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าอุบาสกทั้งหลาย ผู้ถวายทาน

^๒ อัง.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๕๕-๖๑.

ประวัติจิตตคหบดีชาวเมืองมัจฉิกลัณฑ์

เลิศกว่าอุบาสก ผู้เป็นธรรมกถิก^๓

ได้ย่นว่า ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ เขาบังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี ต่อมาได้ฟังธรรมกถา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกคนหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าอุบาสกผู้เป็นธรรมกถิก จึงกระทำกุศลยิ่งยวดขึ้นไป ประราธนาตำแหน่งนั้น เขาเวียนว่ายไปในเทวดาและมนุษย์ตลอดแสนกัป

ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะ บังเกิดในเรือนแห่งนายพรานเนื้อ ต่อมา ในเวลาที่เขาสามารถจะทำการงานในป่าได้แล้ว วันหนึ่ง เมื่อฝนตก ถือเอาหอกไปเพื่อจะฆ่าเนื้อ เข้าไปป่ากำลังมองดูตัวเนื้ออยู่ เห็นภิกษุรูปหนึ่งห่มผ้าบังสุกุลคลุมศีรษะนั่งอยู่บนหลังแผ่นดินที่เงื่อมเขาเกิดเองแห่งหนึ่ง เกิดความสำคัญขึ้นว่า พระผู้เป็นเจ้าของจักนั้กระทำสมณธรรมอยู่รูปเดียว ดังนี้ รีบไปเรือน ให้ปิ้งเนื้อที่ได้มาเมื่อวานไว้ที่เตาหนึ่ง หุงข้าวที่เตาหนึ่ง เห็นภิกษุสองรูปเที่ยวบิณฑบาต จึงรับบาตรของท่าน นิมนต์ให้นั่งเหนืออาสนะที่จัดไว้ ให้รับอาหารแล้วสั่งคนอื่นว่า พวกท่านจงเลี้ยงดูพระผู้เป็นเจ้าของ ตัวเองก็ใส่ข้าวลงในหม้อ เอาใบไม้ผูกปากหม้อแล้วถือหม้อเดินไป ระหว่างทางก็เลือกเก็บดอกไม้มาชชนิดถึงที่ที่พระเถระนั่ง ยกหม้อลงวางไว้ ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่งแล้วกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า โปรดสงเคราะห์ข้าพเจ้าด้วยเถิด รับบาตรของพระเถระมาแล้วบรรจุข้าวจนเต็ม วางไว้ในมือพระเถระ บูชาพระเถระด้วยดอกไม้ที่ละกันเหล่านั้น ยืน ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่งแล้วกล่าวว่า ในสถานที่ข้าพเจ้าเกิดแล้วเกิดแล้ว ขอขบรณาการ ๑,๐๐๐ จงมาถึงข้าพเจ้า ขอฝนดอกไม้ ๕ สี จงตกลง เหมือนอย่างการบูชาด้วยดอกไม้พร้อมกับบิณฑบาตมีรสอร่อย ทำจิตให้แช่มชื่นฉะนั้น พระเถระเห็นอุปนิสัยของเขาแล้ว บอกให้กรรมฐานมีอาการ ๓๒ เป็นอารมณ์เขาทำกุศลจนตลอดชีวิต บังเกิดในเทวโลก ในสถานที่เกิด ฝนดอกไม้ทิพย์ตกลงตามพื้นที่ประมาณแค่หัวเขา ทั้งตนเองก็ประกอบด้วยยศยิ่งกว่าเทวดาองค์อื่น ๆ เขาเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์พุทธานดรหนึ่ง

ในพุทธรูปบาทกาลนี้ ก็บังเกิดในสกุลเศรษฐี ณ นคร มัจฉิกลัณฑ์ะ แคว้นมคธ เวลาเขาเกิด ฝนดอกไม้ ๕ สี ตกกลงตามเขตประมาณแค่หัวเขาทั่วพระนคร ครั้งนั้น บิดามารดาของเขาคิดว่า บุตรของเราน่าชื่อของตนมาด้วยตนเอง แม้ในวันเกิด ทั่วพระนครก็วิจิตร

^๓ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๖๑-๖๔.

ด้วยดอกไม้ ๕ สี จึงขนานนามเขาว่า จิตต कुमार ต่อมาเขาคำรงอยู่ในฆราวาสวิสัย เมื่อบิดา
ล่วงลับไป ก็ได้ตำแหน่งเศรษฐีในนครนั้น

สมัยนั้น พระเถระชื่อว่ามหาณามะ ในจำนวนพระเถระปัญจวัคคีย์ ไปถึงนคร
มัจฉิกาสัณฑะ จิตตฤหบดีเลื่อมใส ในอิริยาบถของท่าน จึงรับบาตรนำมาขังเรือนบูชาด้วย
บิณฑบาต ท่านฉันเสร็จแล้ว ก็นำไปยังสวนชื่ออัมพตการาม สร้างที่อยู่ถวายพระเถระ ณ ที่
นั้น ถือบัญญาเพื่อท่านอยู่รับบิณฑบาตในเรือนตนเป็นนิตย์ แม้พระเถระเห็นอุปนิสัยของ
จิตตฤหบดีนั้น เมื่อแสดงธรรมจึงแสดงเฉพาะสพายนวิภังค์เท่านั้น ไม่ช้านัก จิตตฤหบดีก็
บรรลुพระอนาคามีผล เพราะคนมีการพิจารณาเห็นสังขารอันทุกข์บีบคั้นแล้วในภพก่อน

ครั้งหนึ่ง อุบาสกคิดว่า เราไม่พบพระทศพล และ พระมหานามเถระเป็นเวลานาน
แล้ว แต่เมื่อเราไปเฝ้าพระศาสดา ไม่ควรไปมือเปล่า จึงให้ตีกลองป่าประกาศว่า คนเหล่าใด
ประสงค์จะเฝ้าพระทศพล คนเหล่านั้นจงเอาเกวียน ๕๐๐ เล่ม บรรทุกน้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยมา
กับเรา มีบริษัท ๒,๐๐๐ คนแวดล้อมพากันไปเฝ้าพระศาสดา ในหนทางทุก ๆ โยชน์ เหล่า
เทวดาก็พากันตั้งเครื่องบรรณาการไว้ จิตตฤหบดีนั้นไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคมพระ
ศาสดาด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ขณะนั้นฝนดอกไม้ ๕ สี ก็ตกลงมาจากอากาศ พระศาสดา
ตรัสสพายนวิภังค์โปรดคนเหล่านั้น ตามอรรถาธิบายของจิตตฤหบดี เมื่อจิตตฤหบดีนั้น แม้
ถวายทานแด่พระทศพลเพียงครั้งเดือน ข้าวสารน้ำมัน น้ำผึ้งและน้ำอ้อย เป็นต้น ที่นำมาจาก
เรือนของตน ก็มีได้หมดสิ้นไป เครื่องบรรณาการที่ชาวกรุงราชคฤห์ส่งไปก็ยิ่งเพียงพอ แม้
จิตตฤหบดีนั้นเฝ้าพระศาสดาแล้ว เมื่อจะกลับไปเมืองของตน ก็ได้ถวายทุกสิ่งทุกอย่างที่
นำมาด้วยเกวียนทั้งหลายแก่ภิกษุสงฆ์ เหล่าเทวดาก็ช่วยกันทำรัตนะ ๗ เต็มเกวียนที่ว่างเปล่า
ในระหว่างมหาชนเกิดพูดกันขึ้นว่า จิตตฤหบดี ช่างมีการทำสักการะและการนับถือจริงหนอ
ตั้งแต่นั้นมา จิตตฤหบดีนั้น ก็มีอุบาสกที่เป็นอริยสาวก ๕๐๐ คน ห้อมล้อมเที่ยวไป

ต่อมาภายหลัง พระศาสดา เมื่อทรงสถาปนาเหล่าอุบาสกไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ
ตามลำดับ ทรงทำกาช้อจิตตสังยุตให้เป็นอรรถอุปัติเหตุเกิดเรื่อง จึงทรงสถาปนาท่านไว้ใน
ตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสก ผู้เป็นธรรมกถึก

ประวัติหัตถกอบาทกษาวกรุงอาฬว

เลศกว่าอุบาท ผู้สงเคราะห์บริษัทด้วยสังคหวัตถุ ๔^๔

ได้ยั้งว่า หัตถกอบาทกษาวนี้ ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี ต่อมา ฟังธรรมกถาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาทกษาวหนึ่ง ผู้ประกอบด้วยสังคหวัตถุ ๔ ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ จึงทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไปปรารถนาตำแหน่งนั้น เขาเวียงว่าอยู่ในเทวดาและมนุษย์ตลอดแสนกัป

ในพุทธปรุบาทกาลนี้ถือปฏิสนธิในพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าอาฬวกะ กรุงอาฬวี้ แคว้นอาฬวี้ รุ่งขึ้นก็ถูกส่งตัวไปให้อาฬวกยัถย์ พร้อมด้วยถาดอาหาร ในเรื่องนั้น มีเรื่องกล่าวตามลำดับ เล่ากันว่า วันหนึ่ง พระเจ้าอาฬวกะประพาสาปลาเนื้อ ขณะเสด็จกลับมา มีพระวรกายเหน็ดเหนื่อยเพราะลมและแดด จึงเสด็จเข้าไปประทับนั่งโคนต้นไทรที่มีร่มเงาสบาย ขณะนั้น ถูกเทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นไทรก็จับเป็นอาหาร ท้าวเธอก็ไม่ทรงเห็นอุบายอย่างอื่น จึงตรัสว่า เราจักส่งถาดอาหารพร้อมกับคนหนึ่ง ๆ ให้แก่ท่านทุกวัน เสด็จกลับพระนครแล้วตั้งแต่นั้นมา ก็ทรงส่งถาดอาหารพร้อมด้วยมนุษย์คนหนึ่ง ๆ จากเรือนจำ โดยทำนองนี้แล เมื่อมนุษย์ในเรือนจำหมดแล้ว พวกคนแก่ ๆ ก็ถูกจับส่งไป ความพรั่นกลัวก็เกิดขึ้นในบ้านเมือง พวกราชบุรุษจับผู้คนเหล่านั้นไม่ได้แล้ว ก็เริ่มจับพวกเด็กอ่อน ตั้งแต่นั้นมาแม่ของเด็กและหญิงมีครรภ์ในพระนครต่างพากันไปรัฐอื่น

สมัยนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูโลกในระหว่างใกล้รุ่ง ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งมรรคผล ๓ ของอาฬวกกุมาร ทรงพระดำริว่า กุมารผู้นี้ตั้งความปรารถนาไว้ถึงแสนกัป จุตติจากเทวโลกแล้ว บังเกิดในพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าอาฬวกะ พระราชาเมื่อไม่ได้คนอื่น ก็จักจับพระกุมารไปพร้อมด้วยถาดอาหารในวันพรุ่งนี้ ดังนี้แล้ว ในเวลาเย็นจึงเสด็จไปยังที่อยู่ของอาฬวกยัถย์ อาฬวกยัถย์คิดว่า พระสมณะโล้นรูปหนึ่ง บังอาจนั่งเหนือบัลลังก์ของเรา ก็ไม่พอใจ โกรธเกรี้ยวพุดว่า จักต้องทำสงครามกัน อาฬวกยัถย์ แม้รบกับพระตถาคตด้วยอาการต่าง ๆ ตลอดคืนยั้งรุ่ง ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ จึงเข้าไปหาพระศาสดาถามปัญหา ๘ ข้อ พระศาสดาก็ทรงวิสัชนา จบเทศนา อาฬวกยัถย์ดำรงอยู่ในโศดาปีตติผล ท่านผู้ประสงค์จะกล่าวโดยพิสดารพึงตรวจดูอรรถกถาอาฬวกสูตร

^๔ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๖๔-๖๕.

วันรุ่งขึ้น เมื่ออรุณขึ้น ราชบุรุษเหล่านั้นก็พาเด็กไปถึงที่อยู่ของอาพวกยักษ์พร้อมด้วยถาดอาหารกล่าวว่า เชิญเถิด เจ้าจงรับส่วนของเจ้าไป อาพวกยักษ์ฟังคำของบุรุษเหล่านั้นแล้ว ก็รู้สึกละอาย เพราะตนเป็นพระอริยสาวกแล้ว ได้แต่นั่งก้มหน้า ลำคับนั้น พระศาสดาตรัสกะเขาว่า อาพวกะ บัดนี้ ท่านไม่มีกิจที่จะต้องละอายแล้ว จงอุ้มเด็กใส่มือเรา พวกราชบุรุษก็วางอาพวกกุมารลงในมืออาพวกยักษ์ ๆ ก็อุ้มเด็กวางไว้ในพระหัตถ์ของพระทศพล ส่วนพระศาสดาทรงรับแล้ว ก็ทรงวางไว้ในมืออาพวกยักษ์อีก อาพวกยักษ์อุ้มเด็กวางไว้ในมือของเหล่าราชบุรุษ เพราะพระกุมารนั้นจากมือหนึ่งสู่อีกมือหนึ่งดังกล่าวนี้นี้ จึงพากันขนานพระนามกุมารนั้นว่า หัตถกอพวกะ

อาพวกกุมารเมื่อนั้น เจริญวัยแล้ว ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้วก็ทรงตลอดมรรคและผล ๓ มีอุบาสกผู้เป็นอริยสาวก ๕๐๐ คน ห้อมล้อมเที่ยวไปทุกเวลา ต่อมาวันหนึ่ง เขาเข้าไปเฝ้าพระศาสดาพร้อมด้วยอุบาสก ๕๐๐ คน ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ส่วนข้างหนึ่ง พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นเขามีวินัยอันดี จึงตรัสถามว่า อาพวกะ เธอมีบริษัทยามากสงเคราะห์กันอย่างไร เขากราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเขายินดีด้วยการให้ ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการให้ เมื่อเขายินดีด้วยการพูดจาน่ารัก ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการพูดจาน่ารัก เมื่อเขายินดีให้ช่วยทำกิจที่เกิดขึ้นให้เสร็จสิ้น ข้าพระองค์ก็จะสงเคราะห์ ด้วยการช่วยทำกิจที่เกิดขึ้นให้เสร็จสิ้นไป เมื่อเขายินดีด้วยการให้วางตนเสมอกัน ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการวางตนเสมอกัน พระเจ้าข้า

เรื่องที่เกิดขึ้นอย่างนี้ ต่อมาภายหลังพระศาสดาประทับ ณ พระเชตะวันวิหาร เมื่อทรงสถาปนาพวกอุบาสกไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ จึงทรงสถาปนาหัตถกอพวกอุบาสกไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสก ผู้สงเคราะห์บริษัทด้วยสังกหัตถุ ๔

ประวัติเจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ

เลิศกว่าอุบาสกผู้ถวายรสอันประณีต^๕

ดังได้สดับมา พระเจ้ามหานามศากยะนั้น ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี กำลังฟังธรรมกถาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่ง ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสกผู้ถวายทานอันมีรสประณีต จึงทำกุศลให้อิ่งยวดขึ้นไป ปรารถนาตำแหน่งนั้น ท่านเวียนว่ายอยู่ในเทวดา และมนุษย์ตลอดแสนกัป

ในพุทธปรบาทกาลนี้บังเกิดในราชสกุลเจ้าศากยะ กรุงกบิลพัสดุ์ ทรงเจริญวัยแล้ว ดำรงอยู่ในพระโสคาปัตติผล ด้วยการเฝ้าพระทศพลครั้งแรกเท่านั้น ต่อมาสมัยหนึ่ง พระศาสดาเสด็จจำพรรษา ณ เมืองเวรัญชาแล้วเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ โดยลำดับ ประทับ ณ นิโครธาราม พระเจ้ามหานามทรงทราบข่าว พระศาสดาเสด็จมา จึงเข้าไปเฝ้าถวายบังคมแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลพระศาสดาอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า เขาว่าภิกษุสงฆ์ลำบากด้วยการเที่ยวขออาหารในเมืองเวรัญชา ขอพระองค์โปรดประทานปฏิญญาทรงรับให้ข้าพระองค์ทะนุบำรุงภิกษุสงฆ์ตลอด ๔ เดือนเถิด ข้าพระองค์จะประจําโหชะเข้าไปในสรีระของภิกษุสงฆ์นั้นพระเจ้าข้า พระศาสดาทรงรับโดยคุษณภาพ พระเจ้ามหานามะทรงทราบว่า ทรงรับแล้ว ตั้งแต่วันรุ่งขึ้น ก็บำรุงภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข

ด้วยโภชนะอันประณีตและของมีรสอร่อย ๔ ชนิด เป็นต้น รับปฏิญญาบำรุงอีก ๔ เดือน เป็น ๘ เดือนเต็ม แล้วรับปฏิญญาบำรุงอีก ๔ เดือน ชื่อว่า ทรงบำรุงตลอดทั้งปี พระศาสดามีได้ประทานปฏิญญารับอาราธนาเกินไปกว่านั้น ส่วนพระเจ้ามหานามะทรงทำสักการะแก่ภิกษุสงฆ์ที่มาถึงต่อ ๆ มาโดยทำนองนี้แล พระคุณนั้นของเจ้ามหานามะ ก็ขจรไปทั่วชมพูทวีป เรื่องเกิดขึ้นอย่างนี้แล

ต่อมา พระศาสดาประทับนั่ง ณ พระเชตวันวิหาร จึงทรงสถาปนาพระเจ้ามหานามศากยะไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสก ผู้ถวายทานอันมีรสประณีต

^๕ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๖๕-๖๑.

ประวัติอุคคหบดีชาวกรุงเวสาลี

เลศกว่าอุบาสก ผู้ถวายโภชนะเป็นที่น่าชอบใจ^๖

ดังได้สดับมา อุคคคฤหบดีนั้น ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี กำลังฟังธรรมกถา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่ง ไว้ในตำแหน่ง เอตทัคคะเป็นเลศกว่าพวกอุบาสกผู้ถวายโภชนะที่ชื่นชอบใจ ทำกุศลให้ยิ่งยวด ขึ้นไป ปรารถนาตำแหน่งนั้น ท่านเวียนว่ายอยู่ในเทวคาและมนุษย์ ถึงแสนกัป

ในพุทธรูปบาทกาลนี้บังเกิดในสกุลเศรษฐี เมืองเวสาลี เวลาท่านเกิดมีชื่อไม่แน่นอน แต่ต่อมา ร่างกายของท่านสูงขึ้น สง่างามเหมือนเสาระเนียดที่ตกแต่งแล้ว เหมือนแผ่นผ้าที่วิจิตรด้วยลวดลายที่เขายกขึ้น ทั้งคุณทั้งหลายของท่านก็ฟุ้งขจรไป ท่านจึงชื่อว่า อุคคเศรษฐี เพราะเรือนร่างและคุณทั้งสองนี้ฟุ้งขจรไป

ก็ท่านอุคคคฤหบดีนั้นดำรงอยู่ในโศดาปัตติผล ด้วยการเฝ้าพระทศพลครั้งแรก ท่านนั้น ต่อมาก็กระทำให้แจ้งมรรคและผล ๓ เวลาที่ตัวแก่เฒ่า ท่านไปในที่ลับนั่งคิดว่าสิ่งใด ๆ เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของเรา เราจักถวายสิ่งนั้น ๆ นั้นแหละแต่พระทศพล เราได้ฟังคำนี้ในที่ เฉพาะพระพักตร์พระศาสดาว่า บุคคลผู้ถวายของที่ชอบใจ ย่อมได้ของที่ชอบใจ ดังนี้ ครั้งนั้น ท่านดำริอย่างนี้ว่า พระศาสดาทรงทราบจิตใจของเราบ้างหรือหนอ ฟังเสด็จมายังประตุนิเวศน์

แม้พระศาสดาก็ทรงทราบจิตใจของท่าน มีภิกษุสงฆ์แวดล้อมเสด็จมา ณ ประตุนิเวศน์ทันที ท่านทราบว่าพระศาสดาเสด็จมา ก็ข่มขี้มน้อยอย่างเหลือเกิน เดินไปสู่สำนักพระทศพล กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วรับบาตรของพระศาสดา อาราธนาให้เสด็จไปยังเรือนแล้ว ให้พระศาสดาประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์อันดีที่จัดไว้แล้ว ให้ภิกษุสงฆ์นั่งเหนืออาสนะที่เหลือ แล้วเลี้ยงดูภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยอาหารรสเลิศต่าง ๆ

ครั้นเสร็จกิจ นั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิ่งใด ๆ ที่ชอบใจของข้าพระองค์ สิ่งนั้น ๆ ข้าพระองค์ถวายแก่ภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข นับตั้งแต่นั้นไป ก็ถวายสิ่งที่ชอบใจเขา แก่ภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข ต่อมาภายหลังพระศาสดาประทับอยู่ ณ พระเชตวันวิหาร จึงทรงสถาปนาอุบาสกผู้นั้นไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลศกว่าพวกอุบาสก ผู้ถวายโภชนะที่ชื่นชอบใจ

^๖ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๓๑-๓๓.

ประวัติอุคคตคหบดีชาวหัตถิคาม

เลิศกว่าอุบาสก ผู้อุปัฏฐากพระสงฆ์^๑

ดังได้สดับมา อุคคตคฤหบดีนั้น ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระบังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี ต่อมา ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นเลิศกว่าพวกอุบาสกผู้เป็นสังฆอุปัฏฐาก ทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป ประรณาดำเนินงาน ท่านเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป

ในพุทธปรพาทกาลนี้บังเกิดในสกุลเศรษฐี บ้านหัตถิคาม พวกญาติได้ขนานนามว่า อุคคตกุมาร ต่อมา ท่านดำรงอยู่ในฆราวาสวิสัย บิดาล่วงลับไป ก็ได้ตำแหน่งเศรษฐี สมัยนั้น พระศาสดาทรงมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม เสด็จจาริกไปถึงบ้านหัตถิคาม ประทับอยู่ ณ อุทยานนาถกวนะ ครั้งนั้น อุคคตเศรษฐีนี้ เมาน้ำเมาอยู่ถึง ๗ วัน ถูกเหล่านักฟ้อนรำห้อมล้อมไปยังอุทยานนาถกวนะบำเรออยู่ ครั้นเห็นพระทศพลก็เกิดหิริโอตตปปะมีกำลัง เมื่อเขาเข้าเฝ้าพระศาสดา ความเมาสุราก็เหือดหายไปหมด เขาถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้งนั้น พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่เขา จบเทศนา เขาก็แทงตลอดมรรคและผล ๓ ตั้งแต่นั้นมา เขาก็สละเหล่านักฟ้อนรำด้วยกล่าวว่า พวกท่านจงไปตามความพอใจเถิด เป็นผู้ยินดียิ่งนักในทานถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์ท่านั้น เทวดามหาในระหว่างราตรีแล้วบอกแก่เศรษฐีว่า ท่านคฤหบดี ภิกษุรูปโน้นมีวิชา ๓ ภิกษุรูปโน้นมีภิญญา ๖ รูปโน้นมีศีล รูปโน้นทุศีล เขาสดับคำของเทวดานั้นแล้ว ก็รู้คุณตามเป็นจริงก่อนแล แต่เขาก็ยังถวายไทยธรรมด้วยจิตสม่าเสมอทีเดียว แม้นั่งอยู่ในสำนักพระศาสดา ก็กล่าวแต่คุณนั้นนั่นแหละ

ต่อมา พระศาสดาประทับนั่ง ณ พระเชตวันวิหาร ทรงสถาปนาคฤหบดีผู้นั้นไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสก ผู้เป็นอุปัฏฐากภิกษุสงฆ์

^๑ อัง.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๓๓-๓๔.

ประวัติสุรอัมพัฏฐะ

เลิกทว่าอุบาสก ผู้เลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้น^๔

ดังได้สดับมา อุบาสกผู้นี้ ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี ฟังธรรมกถาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนา อุบาสกผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิกทว่าพวกอุบาสกผู้เลื่อมใสไม่หวั่นไหว ทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป บรรณาคำแห่งนั้น เขาเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป

ในพุทธปรพาทกาลนี้บังเกิดในสกุลเศรษฐี พวกญาติได้ขนานนามว่า ปุรพันชะ ต่อมาเขาเจริญวัย ดำรงอยู่ในฉรราวาสวิสัย เป็นอุปัฏฐากของเหล่าอัญญเดียริถีย์ ครั้งนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูโลกเวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นเหตุแห่งโศคาปัดติมรรคของเขา จึงเสด็จไปถึง ประตูนิวศน์ในเวลาเที่ยวแสวงหาอาหาร เขาเห็นพระทศพล จึงคิดว่า พระสมณโคดมทรง อุบัติในสกุลใหญ่และเป็นผู้อันมหาชนรู้จักกันอย่างดีในโลก ด้วยเหตุนี้ การไม่ไปสำนักของ พระสมณโคดมนี้ ไม่สมควร เขาจึงไปสู่สำนักพระศาสดา กราบที่พระยุคลบาท รับบาตร แล้วอาราธนาให้เสด็จเข้าไปเรือน ให้ประทับนั่งบนบัลลังก์มีค่ามากถวายภิกษา เมื่อเสร็จภัก กิจ จึงนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง พระศาสดาทรงแสดงธรรมตามอำนาจริยาของเขา จบ เทศนาเขาก็ดำรงอยู่โศคาปัดติผล แม้พระศาสดาทรงฝึกเขาแล้ว ก็เสด็จไปพระเชตวันวิหาร

ลำดับนั้น มารคิดว่า ชื่อว่าปุรพันชะนี้เป็นสมบัติของเรา แต่พระศาสดาเสด็จไป เรือนเขาวันนี้ ได้ทรงทำให้มรรคปรากฏ เพราะฟังธรรมของพระศาสดาหรือหนอ เพียงที่เรา จะรู้ว่า เขาพ้นจากวิสัยของเรา หรือยังไม่พ้น จึงเนรมิตรูปละม้ายพระทศพล ทั้งทรงจิวร ทั้ง ทรงบาตร เสด็จดำเนินโดยอากัปริยาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เดียว ทรงพระลักษณะ ๓๒ ประการ ได้ประทับยืนใกล้ประตูเรือนของปุรพันชอุบาสก แม้ปุรพันชอุบาสก ฟังว่า พระ ทศพลเสด็จมาอีกแล้ว ก็คิดว่า ธรรมดาการเสด็จไปชนิดไม่แน่นอนของพระพุทธรูปทั้งหลายไม่ มีเลข เหตุไรหนอจึงเสด็จมา ดังนี้ แล้วจึงรีบเข้าไปสู่สำนักพระพุทธรูปด้วยสำคัญว่าพระ ทศพล กราบแล้วยืน ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ทรง ทำภักติกิจเสร็จแล้วในเรือนของข้าพระองค์ ทรงอาศัยเหตุอะไรจึงเสด็จมาอีก มารกล่าวว่า คุณก่อน ปุรพันชะ เราเมื่อกล่าวธรรมไม่ทันพิจารณาแล้วกล่าวคำไปข้อหนึ่ง มีอยู่ แท้จริง เรากล่าวไปว่า ปัญจขันธไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา หมดทุกอย่าง แต่ความจริงไม่ใช่

^๔ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๗๔-๗๖.

ทั้งหมดเห็นปานนั้น ด้วยว่า ชั้นบ้างจำพวกที่เที่ยง มั่นคง ยั่งยืน มีอยู่ที่นั่น ปุรพันธอุบาสก คิดว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องหนักอย่างยิ่ง ด้วยธรรมดาว่า พระพุทธะทั้งหลาย ตรัสเป็นคำสองไม่มี จึงคิดใคร่ครวญว่า ขึ้นชื่อว่ามารเป็นข้าศึกของพระทศพล ผู้นี้ต้องเป็นมารแน่ จึงกล่าวว่า ท่านเป็นมารหรือ ถ้อยคำที่พระอริยสาวกกล่าว เป็นดังเอาขวานฟันมารนั้น เพราะเหตุนั้น มารจะดำรงอยู่โดยภาวะของตนไม่ได้ จึงกล่าวว่า ไซ้ละ ปุรพันธะ เราเป็นมาร ปุรพันธอุบาสกจึงขึ้นว่า กล่าวว่า มารตั้ง ๑๐๐ ตั้ง ๑,๐๐๐ ก็มาทำศรัทธาของเราให้หวั่นไหวไม่ได้ดอก พระทศพล มหาโคดม เมื่อทรงแสดงธรรมแก่เรา ก็ทรงแสดงธรรมปลุกให้ตื่นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ท่านอย่าย่ำยีใกล้ประตูเรือนของเรานะ มารฟังคำของปุรพันธอุบาสกนั้นแล้ว ก็ถอยกรูดไม่อาจ พูจจา อันตรธานไปในที่นั่นนั่นเอง

แม้ปุรพันธอุบาสก เวลาเย็นก็เข้าไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลกิริยาที่มารทำแล้วทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มารพยายามทำศรัทธาของข้าพระองค์ให้หวั่นไหว พระศาสดาทรงทำเหตุที่นั่นนั้นแลให้เป็นอตุปปัตติเหตุเกิดเรื่อง จึงทรงสถาปนาปุรพันธอุบาสกไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสก ผู้เลื่อมใสไม่หวั่นไหว

ประวัติชีวิตโกมารภักดิ์

เลิกท้าวอุบาสก ผู้เลื่อมใสเฉพาะบุคคล^๕

ดังได้สดับมา หมอชีวกนั้น ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี กำลังฟังธรรมกถาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิกท้าวอุบาสกผู้เลื่อมใสในบุคคล ทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป ปรารถนาตำแหน่งนั้น ท่านเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป

ในพุทธปรุบาทกาลนี้ บังเกิดในครรภ์ของสตรี ชื่อสาสวดี อาศัยรูปเลี้ยงชีพ อาศัยอภัยราชกุมารอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ ก็ขึ้นชื่อว่าสตรีผู้อาศัยรูปเลี้ยงชีพ เวลาคลอดถ้าเป็นบุตรชายก็ทิ้งเสีย ถ้าเป็นบุตรหญิง ก็เลี้ยงไว้ ดังนั้น นางจึงเอากระดิ่งใส่เด็กชายทิ้งเสียที่กองขยะ ครั้งนั้น อภัยราชกุมารเสด็จไปที่เข้าเฝ้า ทอดพระเนตรเห็นเด็กชายนั้น จึงตรัสถามว่า พนาย อะไรนั่น ผูกกาจึงรุ่มล่อมเต็มไป ทรงส่งพวกราชบุรุษไป เมื่อเขากราบทูลว่า ทารก พระเจ้าข้า ตรัสถามว่า ยังเป็นอยู่ หรือ พนาย ทรงฟังว่า ยังเป็นอยู่ พระเจ้าข้า จึงโปรดให้นำไปเลี้ยงไว้ภายในบุรีของพระองค์ เขาพากันขนานนามท่านว่า ชีวก

พออายุได้ ๑๖ ปี ก็ไปกรุงตักกศิลา เรียนแพทย์ศิลปะ ได้ลาภสักการะจากราชสำนักของพระเจ้าพิมพิสาร ได้กระทำพระโรคของพระเจ้าจันทปัชชโศตให้หายจนทรงพระสำราญ ท้าวเธอก็ส่งข้าวสาร ๕๐๐ เถ่มเกวียน กหาปณะ ๑๖,๐๐๐ และคู่ผ้าแคว้นสีพี ที่ประมาณค่ามิได้ ทั้งผ้าบริวารนับจำนวน ๑,๐๐๐ พระราชทานแก่หมอชีวกนั้น

สมัยนั้น พระศาสดาทรงอาศัยกรุงราชคฤห์ ประทับอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ หมอชีวกประกอบเภสัชทุกถวายเป็นการขับถ่ายในพระวรกายที่มีธาตุสะสมแล้วแต่พระศาสดา คิดว่าปัจจัย ๔ เฉพาะเป็นของ ๆ เรามีอยู่ ดังนี้ จึงอาราธนาให้พระศาสดาประทับอยู่ในวิหารของตน ประยถถวาย น้อมคู่ฝ้านั้นถวาย กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดทรงใช้สอยคู่ฝ้านี้ แล้วได้ถวายผ้า ๑,๐๐๐ ผืนที่ได้มาพร้อมกับคู่ฝ้านั้นแก่พระภิกษุสงฆ์ นี่เป็นความย่อในเรื่องหมอชีวกโกมารภักดิ์นั้น ส่วนโดยพิสดาร เรื่องหมอชีวกมาแล้วในชั้นชกวินัย

ต่อมา พระศาสดาประทับอยู่ในพระเชตวันวิหาร จึงทรงสถาปนาหมอชีวกโกมารภักดิ์ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิกท้าวอุบาสกผู้เลื่อมใสในบุคคล

^๕ อ.จ.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๓๓-๓๘.

ประวัติวิกฤตาคหบดี

เลศกว่าอุบาสก ผู้กล่าวถ้อยคำที่ทำให้เกิดความคุ้นเคย^{๑๑}

ดังได้สดับมา ท่านคฤหบดีนั้น ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปุทฺธุตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสวดี กำลึงฟิงพระธรรมเทศนา ของพระศาสดา เห็นพระศาสดา ทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลศกว่าพวกอุบาสกผู้คุ้นเคย ก็ทำกุศลให้อิ่งยวดขึ้นไป บรรณาคำแห่งนั้น ท่านเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป ในพุทธูปบาทกาลนี้ก็บังเกิดในสกุลเศรษฐี นครสูงสูมารคิริ แคว้นภักคะ แม่พระศาสดา อันภิกษุสงฆ์แวดล้อมแล้วเสด็จจาริกไปถึงนครนั้น ประทับอยู่ที่เทศกลาวัน ครั้งนั้น นกุลบิดาคฤหบดีนี้ ก็ไปเฝ้าพระศาสดา พร้อมด้วยเหล่าชาวสูงสูมารคิรินคร โดยการเฝ้าครั้งแรกเท่านั้น เขาและภริยาก็ตั้งความสำคัญว่า พระทศพลเป็นบุตรของตน จึงหมอบลงที่พระยุคลบาทของพระศาสดากราบทูลว่า ลูกเอ๋ย เจ้าทิ้งพ่อแม่ไปเสียตลอดเวลาเท่านี้ เทียวไปอยู่เสียที่ไหน นัยว่า นกุลบิดาคฤหบดีนี้ แม้ในชาติก่อน ๆ ก็ได้เป็นบิดาพระทศพล ๕๐๐ ชาติ เป็นอา ๕๐๐ ชาติ เป็นปู่ ๕๐๐ ชาติ เป็นลุง ๕๐๐ ชาติ นกุลมารดาก็ได้เป็นมารดา ๕๐๐ ชาติ เป็นน้ำ ๕๐๐ ชาติ เป็นย่า ๕๐๐ ชาติ เป็นป้า ๕๐๐ ชาติ ดังนั้น เพราะมีความรักที่ติดตามาตลอดกาลยาวนาน พอเห็นพระทศพล ก็สำคัญว่าบุตรจึงทนอยู่ไม่ได้ พระศาสดามีได้ตรัสว่า จงหลีกไป ตราบเท่าที่จิตใจของคนทั้งสองนั้นยังไม่รู้สึกตัว ครั้งนั้น พอคนทั้งสองนั้นกลับได้สติตามเดิมแล้ว พระศาสดาทรงทราบอาสยะ คืออหิชาตย์ของเหล่าสัตว์ผู้วางใจเป็นกลางแล้ว ทรงแสดงธรรมเมื่อจบเทศนา แม้ทั้งสองคนก็ดำรงอยู่ในพระโศดาปัตติผล

ต่อมา เวลาทรงพระชรา พระศาสดาก็ได้เสด็จไปยังนครแคว้นภักคะอีก คนทั้งสองนั้นทราบว่าพระศาสดาเสด็จมา ก็เข้าไปเฝ้าถวายบังคมด้วยเบญจางคประดิษฐ์ อาราธนาเพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ ในวันรุ่งขึ้นก็เลี้ยงดูภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยโภชนะมีรสเลิศต่าง ๆ ในนิเวศน์ของตน พระศาสดาเสวยเสร็จก็เข้าไปใกล้ ๆ นั่ง ณ ที่สมควร ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว นกุลบิดาคฤหบดีจึงได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์กับนกุลมารดาคฤหปทานี้แต่งงานกันครั้งเป็นหนุ่มเป็นสาว ข้าพระองค์มิได้ล่วงรู้ว่า นกุลมารดาคฤหปทานี้จะนอกใจแม่ทางใจเลย ดังนั้น นางจะนอกใจทางกายได้แต่ที่ไหน ข้าพระองค์ปรารถนาจะพบกันและกันทั้งในปัจจุบัน ทั้งในภพภคหน้า พระ

^{๑๑} อัง.เอกก.อ.(ไทย) ๓๓/๗๘-๘๑.

เจ้าข้า นกุลมารดาฤหปตานี้ก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าบ้างว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์กับนกุลบิดาฤหบดีแต่งงานกันครั้งยังเป็นหนุ่มเป็นสาว ข้าพระองค์มิได้ล่วงรู้ว่า นกุลบิดาฤหบดีจะนอกใจแม่ทางใจ ดังนั้น เขาจะนอกใจทางกายได้แต่ที่ไหน ข้าพระองค์ปรารถนาจะพบกันและกัน ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในภายภาคหน้า พระเจ้าข้า

ต่อมา ภายหลัง พระศาสดาประทับนั่ง ณ พระเชตวันวิหาร เมื่อทรงสถาปนาเหล่าอุบาสกไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ ทรงนำเรื่องของคนทั้งสองให้เป็นอัฐอุปบัติเหตุเกิดเรื่องแล้ว ทรงสถาปนานกุลบิดาฤหบดีไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสก ผู้ค้ำชูเศ

ภาคผนวก ข

ประวัติพันธเอก(พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน

พันธเอก(พิเศษ)ทองคำ ศรีโยธิน ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งนายกกิตติมศักดิ์ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และ ผู้อำนวยการศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ

ท่านได้บวชเรียนสำเร็จเปรียญธรรม ๗ ประโยค ท่านได้ศึกษาต่อที่โรงเรียน เสนาธิการทหารบก และ วิทยาลัยการทัพบก เป็นอดีตหัวหน้ากองอนุศาสนาจารย์กองทัพบก และ อดีตอนุศาสนาจารย์โรงเรียนนายร้อย จปร.

ท่านเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งยุวพุทธิกสมาคม จนได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมอย่างเป็นทางการวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นยุวพุทธิกสมาคมแห่งแรกของประเทศไทย มีสำนักงานชั่วคราวอยู่ในวัดกันมาตุยาราม กรุงเทพมหานคร ต่อมาวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ รับยุวพุทธิกสมาคมฯ เข้าไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์สมาคมจึงได้ชื่อว่า “ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์” ปัจจุบันตั้งอยู่ที่แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ

ท่านเป็นปุชนิยบุคคลที่คณะกรรมการยุวพุทธิกสมาคมฯ และ ผู้ที่ได้ไปร่วมกิจกรรมให้ความเคารพอย่างสูงยิ่ง มีการสร้างศาลาอาจริยบูชาและตั้งชื่อตึกเป็นเกียรติแก่ท่าน คณะกรรมการได้นำคำสอนของท่านมาเป็นคติประจำสมาคม และ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ประวัติศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ จบปริญญาธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียน วัดสระเกษ และเป็นนิสิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นแรก ก่อนจะได้ทุนจากมูลนิธิเอเซีย ไปศึกษาต่อด้านอุษาคเนย์ศึกษาที่มหาวิทยาลัยเยล ในสหรัฐอเมริกา ได้รับปริญญาปรัชญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาภาษาไทยจากมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ศาสตราจารย์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา สาขามนุษยศาสตร์

ท่านเป็นปูชนียบุคคล เป็นปียบูรพจารย์ที่เป็นตำนานคู่กับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ซึ่งศิษยานุศิษย์แห่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกคนให้ความเคารพรัก นับถือและยกย่องเสมือนหนึ่งเป็นวีรบุรุษในดวงใจทางวิชาการและคุณธรรม และ ได้จัดให้ทุกวันที่ ๒ พฤษภาคม ของปี เป็นวันจำนงค์ ทองประเสริฐ ท่านเป็นบุคคลของประเทศชาติในฐานะเป็นราชบัณฑิต สาขาดรรกศาสตร์ ประจำราชบัณฑิตยสถาน เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ภาษาศาสตร์ และวิชาการอีกหลายแขนง

ท่านดำรงตำแหน่งอุปนายกสภามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก นายกสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อดีตเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน สมาชิกวุฒิสภา เป็น ประธานสำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน รองประธานกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก รองประธานกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์พระไตรปิฎก เป็นกรรมการวิชาการต่างๆมากมาย เป็นอาจารย์ผู้บรรยายพิเศษมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย และหน่วยงานราชการหลายแห่ง

ประวัติศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล

ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล ท่านดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกิดวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ สำเร็จการศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาโททางฟิสิกส์ จากมหาวิทยาลัย แอเดอเลด และปริญญาเอกดาราศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ประเทศออสเตรเลีย ท่านเริ่มเป็นอาจารย์เมื่ออายุเพียง ๑๕ ปีเศษ ประจำภาควิชาฟิสิกส์ คณะ วิทยาศาสตร์ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จนเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านเป็นนักวิชาการด้านดาราศาสตร์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย นับเป็นบุคคล ที่บุกเบิกการศึกษาด้านดาราศาสตร์รุ่นแรกๆของไทย เคยร่วมประชุมและรับเชิญทำงานวิจัย ในต่างประเทศหลายครั้ง มีผลงานค้นคว้าทางดาราศาสตร์ ลงพิมพ์ในนิตยสารต่างประเทศ เป็นที่ยอมรับและใช้อ้างอิงของนักดาราศาสตร์ในต่างประเทศ ปัจจุบันเป็นราชบัณฑิต สำนัก วิทยาศาสตร์ สาขาดาราศาสตร์ ประจำราชบัณฑิตยสถาน และมีส่วนให้สังคมไทย โดยเฉพาะ เยาวชนให้ความสนใจการเรียนรู้ด้านดาราศาสตร์มากขึ้น สำหรับบุคคลทั่วไป อาจเริ่มรู้จัก ท่านดีในช่วงการมาเยือนของดาวหางฮัลเลย์ เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านมีผลงานงาน ประพันธ์และงานแปล ที่น่าสนใจมากมาย ทั้งทางด้าน วิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา วรรณกรรม และปรัชญา

ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล ได้รับการคัดเลือกเป็น ศิลปินแห่งชาติสาขา วรรณศิลป์ (ของประเทศไทย) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕

ประวัติผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ สำเร็จปริญญาธรรม ๕ ประโยค ขณะเป็นสามเณรจากสำนักวัดแก้วฟ้า จังหวัดราชบุรี และได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ เป็น นาคหลวง อุปสมบทในพระบรมราชานุเคราะห์ที่ วัดพระแก้ว นอกจากนั้น ยังสำเร็จปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาครุศาสตร์ จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แขวงพระบรมมหาราชวัง ทำพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร หลังจากขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตลาสิกขา ได้สมัครเข้าทำงานเป็นอนุศาสนาจารย์ ประจำกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ แล้วไปศึกษาเพิ่มเติมจนสำเร็จปริญญาโท สาขาภาษาบาลีและสันสกฤต จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำเร็จปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมคธ ประเทศอินเดีย

ท่านมีผลงานทางวิชาการในการเขียนหนังสือ และตำราด้านพระพุทธศาสนา หลายเล่ม อาทิ ปฏิกิจสมุปบาท ไวยากรณ์บาลี ๑-๒ ฯลฯ ปัจจุบันท่านเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ เป็นภาคีสมาชิกราชบัณฑิต กรรมการจัดทำสารานุกรมศัพท์ศาสนาสาครราชบัณฑิตยสถาน กรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กรรมการที่ปรึกษา คณะอนุกรรมการศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม วุฒิสภา

ประวัติคุณอำนวย สุวรรณคีรี

คุณอำนวย สุวรรณคีรี ท่านสำเร็จปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และ ได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ท่านเป็นนักการเมือง เคยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้รับรางวัลพระราชทานโล่รางวัล “มหิดลวรานุสรณ์” และรางวัล “เสาเสมาธรรมจักร” เป็นบุคคลดีเด่นทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาในปี พ.ศ ๒๕๔๗ ได้รับรางวัลผู้บำเพ็ญประโยชน์ในการพัฒนาจิต ของสภาชาวพุทธ

ท่านได้รับเกียรติให้ดำรงตำแหน่งประธานชมรมพุทธธรรมสภา ณ รัฐสภา ประชานที่ปรึกษาสถาบันพลังจิตตานุภาพ วัดธรรมมงคล ซอยสุขุมวิท ๑๐๑ พระโขนง ผู้อำนวยการสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขาที่ ๑ ถนนนวมินทร์ เขตบางกะปิ ผู้สำเร็จหลักสูตรวิชาครูสมาธิขั้นสูงของสถาบันพลังจิตตานุภาพ เป็นวิทยากรเกียรติคุณของรายการวิทยุและโทรทัศน์กว่า ๑๐ รายการ อาทิ รายการวิทยุรัฐสภา คลื่น เอฟเอ็ม ๘๙.๕ “พุทธธรรมสภา รัฐสภา” รายการวิทยุกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ “ชีวิตธรรม” “มรดกธรรม มรดกไทย” “แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” คลื่น เอเอ็ม ๑๓๕๐ รายการโทรทัศน์ช่อง ๑๑ “ชีวิตธรรม” “มรดกธรรม มรดกไทย” “พุทธธรรมกู้ชาติ”

ประวัติคุณทองดี หารรรษคุณารมณ

คุณทองดี หารรรษคุณารมณ ประธานมูลนิธิพระบรมธาตุ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ หนึ่งในผู้ศึกษาเรื่องราวของพระธาตุยาวนานกว่า ๒๐ ปี ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ปาฏิหาริย์ “พระธาตุเสด็จ” เป็นผู้มีส่วนในการจัดสร้าง “หนังสือพระบรมสารีริกธาตุ-พระอรหันตธาตุ”

ท่านได้กล่าวถึงที่มาของพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันตธาตุว่า “ก่อนจะได้พระธาตุทั้งหมดมา เริ่มจากการไหว้พระตามปกติ ตอนแรกไปวัดไหว้พระ ก็ไม่ได้รู้ว่าพระท่านสอนอะไร เราไหว้ก็ไหว้ตามธรรมเนียม แต่เมื่อ ๓๐ กว่าปีที่แล้ว เริ่มมีฐานะดีขึ้นจึงหันมาศึกษาธรรมะและคำสอนทั้งทางหนังสือและเทป ทำให้ซาบซึ้งในพระธรรม จากนั้นได้เดินทางไปประเทศอินเดียเพื่อนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้เกิดความรู้สึกแปลกๆ และช่วงวันสงกรานต์ในปีเดียวกัน ได้แวะไหว้พระที่วัดข้างล้อม จ.กำแพงเพชร ได้เกิดความรู้สึกเดียวกับประเทศอินเดีย เลยก้มกราบพร้อมทั้งตั้งจิตอธิษฐานว่า "พระธาตุที่อยู่ในที่นี้ หรือในที่อื่นไม่ควร ขอให้มาอยู่กับลูก" ซึ่งครานั้นเป็นการตั้งจิตอธิษฐานอย่างแน่วแน่ ในคืนนั้นเองจึงได้ฝันว่ามีพระธาตุมาเต็มบ้านและเต็มพานที่ปูด้วยผ้าขาว ผ่านมาหลายเดือนตรงกับวันวิสาขบูชา ได้นั่งสมาธิปฏิบัติธรรมเหมือนวันพระทั่วไป และได้ยินเสียงพระสวดมนต์ดังราว ๑,๐๐๐ รูป แต่ไม่ได้เอะใจ พอวันรุ่งขึ้นก็ปรากฏโลที่ใส่พระบรมสารีริกธาตุนั้นเต็มไปด้วยพระบรมสารีริกธาตุ จากนั้นจึงได้ตั้งพานปูผ้าขาวเช่นเดียวกับเหตุการณ์ในฝัน”

ประวัติคุณข้าพบุรุษ ขาวดารา

คุณข้าพบุรุษ ขาวดารา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันบุญนิยม เกิดเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เคยมีอาชีพเป็นนิติกร อยู่สำนักกฎหมายเครือเจริญโภคภัณฑ์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ หลังจากที่ได้ปรึกษาบิดามารดาแล้ว จึงได้ตัดสินใจมาเป็นอาสาสมัครที่สำนักสันติอโศก

สถาบันบุญนิยม เป็นศูนย์อำนวยการชุมชนชาวอโศกกว่า ๓๐ ชุมชนทั่วประเทศ โดยชาวอโศกมีการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา มีการประพฤติปฏิบัติในศีลในธรรม ทุกคนจะต้องถือศีล หรือ ศีล ๕ เป็นอย่างต่ำ มีการอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ด้วยการปลูกพืชผักไร่สารพัด การผลิตผลิตภัณฑ์ใช้สอยขึ้นเองด้วยความพอเพียง และกระจายสินค้าไปตามชุมชนชาวอโศกทั่วประเทศ เหลือจากนั้นก็กระจายตามสถานที่ต่างๆตามสมควร สมาชิกชาวอโศกที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนต่างๆ มีกว่า ๑๐,๐๐๐ ชีวิต และ ยังมีผู้ที่ดำเนินวิถีชีวิตแบบชาวอโศกอีกจำนวนนับไม่ถ้วน

ท่านยังดำรงตำแหน่งประธานพรรคเพื่อฟ้าดิน สาขา ๑๐ ซึ่งพรรคเพื่อฟ้าดิน มีนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย ด้วยการเมืองแบบอริยะ หรือการเมืองแบบบุญนิยม มุ่งสร้างคนให้มีคุณธรรมเพื่อเป็นรากฐานสำหรับประชาธิปไตย พัฒนาชุมชนไทยให้มีศีล ปลอดภัยพอพึ่งตนเองได้ ไม่แก่งแย่งแสวงอำนาจ และประโยชน์โดยมิชอบ

ประวัติคุณคณัย จันทรเจ้าฉาย

คุณคณัย จันทรเจ้าฉาย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานเจ้าหน้าที่บริหาร สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี สถาบันฝึกและพัฒนาบุคลากรดีเอ็มจีอะคาเดมี และ บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทฯ ทางด้านที่ปรึกษาการประชาสัมพันธ์

ท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเกียรตินิยมเหรียญทอง ภาคบริหารธุรกิจ จากมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และ ปริญญาโททางการตลาด จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยโกเธนเบิร์ก (Gothenberg University) ประเทศสวีเดน

คุณคณัย เคยดำรงตำแหน่งประธานเจ้าหน้าที่บริหารของกลุ่ม เอ็มดีเค คอนซัลแทนส์ ทั่วภูมิภาคเอเชีย และมีผลงานที่เป็นที่รู้จัก คือ โครงการเมาไม่ขับ และเป็นองค์กรตัวอย่างในการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้ในองค์กร จนเกิดกระแสความสนใจไปนานาประเทศ เป็นผู้ก่อตั้งบริษัท ไคเร็ค มีเดีย กรุ๊ป (ประเทศไทย) จำกัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี ผลิตหนังสือธรรมะ อาทิ หนังสือเสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน มีชีวิตที่คิดไม่ถึง ฯลฯ มีผลงานการเขียนและเรียบเรียงหนังสือติดอันดับขายดีกว่า ๒๐ เรื่อง มีคอลัมน์ประจำในหนังสือพิมพ์รวมสิบล้านฉบับ ทำหน้าที่พิธีกรรายการ CEO Vision ทางคลื่นความคิด ๙๖.๕ FM อสมท.

ท่านยังดำรงตำแหน่งกรรมการในองค์กรภาครัฐ และสาธารณประโยชน์หลายแห่ง อาทิ มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ กรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ประวัติคุณยุทพิชัย ชาญเลขา

คุณยุทพิชัย ชาญเลขา ปัจจุบันท่านอาสาสมัครเป็นผู้ใกล้ชิดอุปฐากพระอาจารย์ มิตรชูโอะ กเวสโก เจ้าอาวาสวัดป่าสุนันทวนาราม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พระอาจารย์มิตรชูโอะ กเวสโก เป็นสังฆวิहारิกฐนแรกของหลวงพ่พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) แห่งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี โดยได้รับมอบหมายให้มาเป็นผู้นุกเบิก ก่อตั้งสำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามเป็นวัดสาขาที่ ๑๑๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ด้วยเจตนารมณ์ ในการรักษาป่า และ สร้างวัดให้เป็นวัดป่าอย่างแท้จริง มีพื้นที่ในความรับผิดชอบประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่ ปัจจุบันประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์ประมาณ ๒๐ รูป สามเณรจำนวน ๓ รูป และ คณงานประมาณ ๑๐ คน มีศาลาปฏิบัติธรรม ๑ หลัง บรรจุนักได้ประมาณ ๑๕๐ คน

ท่านจบการศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็น อดีตนักกีฬาเทควันโดทีมชาติไทย ซึ่งปัจจุบันเป็นเจ้าของ โดโดยิม เปิดสอนเทควันโดขึ้น พื้นฐาน และเป็นดารานักแสดงที่ทุกคนรู้จักดีในนาม คุณ โด โด้

ในแต่ละปี จะมีผู้เข้าไปปฏิบัติธรรม เช่น ข้าราชการ ตำรวจ ทหาร ข้าราชการฝ่าย ปกครองระดับสูง นักศึกษา นักเรียน และ อุบาสก อุบาสิกา โดยเฉพาะในช่วงเข้าพรรษา เฉลี่ย จำนวนปีละประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน

ท่านเป็นธรรมบรกร รับหน้าที่บรรยายธรรม เพื่อเป็นการสร้างศรัทธาในกับผู้เข้า ปฏิบัติธรรมในวัด และรับอาสาเป็นวิทยากรในสถานที่ต่างๆในบางโอกาส

ประวัติคุณสุวรรณชัย แซ่มสอาด

คุณสุวรรณชัย แซ่มสอาด ท่านจบการศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ ด้านการเงินการธนาคาร เกียรตินิยมอันดับ ๒ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ปริญญาโทด้านเศรษฐศาสตร์ จาก Ball State University รัฐอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านเคยร่วมงานสำนักพิมพ์นิตยสาร “Business in Thailand” และ บริษัท อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ทรัสต์ แอนด์ไฟแนนซ์ จำกัด ปัจจุบันท่านทำงานอยู่การบินไทย เคยประจำอยู่ที่สำนักงานต่างประเทศ เช่น สวิสเซอร์แลนด์ สเปน อิตาลี และ อังกฤษ เป็นเวลากว่า ๒๐ ปี และได้ย้ายกลับมาประจำอยู่ที่ประเทศไทยในตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงทางด้านการควบคุมดูแลการเงิน นักบัญชีระดับ ๗ รวมเวลาที่อยู่การบินไทยทั้งหมดกว่า ๒๗ ปี

สิ่งที่ประทับใจคือกัลยาณมิตรที่ดี ได้แก่ ภรรยาของตัวเอง ซึ่งเป็นผู้สนใจในการปฏิบัติมาตั้งแต่ก่อนแต่งงานกัน ตอนที่ภรรยาท่านจะปลื้มตัวเพื่อปฏิบัติ ตัวท่านจะเป็นผู้ไปรับไปส่ง เป็นเหตุให้ได้พบปะพระสงฆ์ และมีโอกาสฟังธรรม รวมถึงช่วงเวลาที่อยู่ในต่างประเทศ ภรรยาท่านก็เป็นผู้ชักชวนให้เดินทางไปวัดไทยในประเทศนั้นๆ ซึ่งโดยปกติจะต้องใช้เวลาขับรถประมาณ ๒ ชั่วโมง ท่านเห็นว่าเป็นแบบอย่างที่ดี และ แรงบันดาลใจที่สำคัญในการทำให้ท่านได้ใกล้ชิดและหันมาศึกษาปฏิบัติธรรม

ประวัติคุณอนุช ว่องวานิช

คุณอนุช ว่องวานิช ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานองค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (ย.พ.ศ.ล.) The World Fellowship of Buddhist Youth (WFBY) นายกสมาคมยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ย.พ.ศ.) รองอธิการบดีฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมการศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร คณะที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข และกรรมการต่างๆ ในองค์กรพระพุทธศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และ เกษัชพานิชย์สมาคม

ท่านเป็นบุตรคนโตของ ดร.บุญยง ว่องวานิช หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้ง ยุวพุทธิกสมาคม "คณะยุวพุทธิกะ" ขึ้นเมื่อวันพุธ ที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๒ ท่านจบการศึกษาปริญญาตรีสาขาเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาวาย มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา ปริญญาโทคณะบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านได้รับรางวัลเสมาธรรมจักรเพื่อผู้ทำประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรม เนื่องในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๘

ทางด้านธุรกิจ ท่านเป็นประธาน กรรมการบริหาร บริษัท อังกฤษตรางู (แอล.พี.) จำกัด บริษัท ห้างขายยาอังกฤษ (ตรางู) จำกัด บริษัท ว่องวานิชโฮลดิ้ง จำกัด และ บริษัท ตะวันออกตัวแทน จำกัด ประธานมูลนิธิว่องวานิช

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นายธนภุช ฉัตรเลขวนิช
- วัน เดือน ปี เกิด : ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๗๕/๑๒ หมู่ ๕ ถนนพระราม ๒ แขวงบางมด
เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐.
- การศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๒๕ ประถมศึกษาปีที่ ๖
Saint Gabriel's Primary School, ประเทศสิงคโปร์
: ปีการศึกษา ๒๕๓๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๔
Saint Gabriel's Secondary School, ประเทศสิงคโปร์
: ปีการศึกษา ๒๕๓๗ ปริญญาตรีคณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
: ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ปริญญาโทคณะกรรมการจัดการ
คอมพิวเตอร์และวิศวกรรม มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
: เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท ณ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๗
- การทำงาน : ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เจ้าหน้าที่การตลาด
บ.เบอร์ลี ชุกเกอร์ (มหาชน)
: ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ พนักงานขาย บ.เลียงเซ็ง เทรดิง จำกัด
: ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ถึง ปัจจุบัน ผู้จัดการการตลาด
บ.แสงรุ่งกรุป จำกัด